

Кіровградський інститут державного та муніципального управління

**АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ТА ГУМАНІТАРНО-
ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**Збірник тез
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Кіровградський, 30 листопада 2018 року)**

Кіровградський
2018

Н 34 **Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми України в період євроінтеграції:** збірник тез VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 листопада 2018 р.). Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2018. – 245 с.

Видання містить матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Розглянуто сучасні проблеми юридичної науки та гуманітарно-економічних проблем у період євроінтеграції в Україні та світі із залученням до обговорення провідних науковців, практиків, а також молодих вчених з усіх регіонів України та зарубіжних держав.

Матеріали конференції розраховані на наукових і науково-педагогічних працівників ЗВО та наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, а також широкий читацький загал.

Матеріали конференції надруковано в авторській редакції.

ББК 67.9 (4УКР) 300

Редакційна колегія:

Литвин І. І. – директор, доктор юридичних наук, доцент

Шаркова Г. Ю. – заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент

Степанов П. Л. – завідувач кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

Тернавська Т. А. – завідувач кафедри соціальної роботи, кандидат педагогічних наук

Чорноус О. В. – завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін, кандидат філологічних наук, доцент

Рекомендовано до друку Вченою радою ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління» (від 30 листопада 2018 року протокол № 5)

© Автори, 2018

© ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», 2018

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ачкасова С. А.

Забезпечення капіталізації ринків фінансових послуг для зменшення впливу загроз їхній фінансовій системі..... 11

Бабін І. І.

Правова природа єдиного податку..... 14

Богустов А. А.

Указания происхождения товара в праве Беларуси и Украины: сравнительный анализ..... 17

Внукова Н. М.

Європейські нарями забезпечення доступу до фінансування інноваційного підприємства..... 20

Врублевсько–Місюна К. М.

До питання безпеки у сфері електронної комерції..... 23

Громко Т. В.

Специфічні типи освітніх правовідносин в Україні..... 25

Дубенко О. І.

Конституція України як основне джерело трудового права..... 28

Зайцева Ю. Л.

Про потреби вдосконалення цивільно-правового захисту честі, гідності та ділової репутації поліцейських в Україні..... 31

Заставська Л. П.

Загальнотеоретичний підхід до розуміння взаємозв'язку демократії і права меншості..... 34

Качуров Є. В.

Принцип “верховенства” в матеріальному праві и априорний синтез в філософії Канта..... 37

Качурова С. В.

Правова свідомість: її обрії..... 39

Коритін Д. С.

Доступ малих та середніх підприємств України до фінансування:
аналіз програм підтримки ЄС..... 41

Кохан В. П.

Стан розвитку електронних адміністративних послуг на державному
рівні..... 43

Локотов М. В.

Інститут смертної кари у міжнародному праві..... 46

Леній Д. О.

Рациональна структура національної поліції запорука її ефективної
діяльності..... 50

Манжула А. А.

Особливості антимонопольної політики держави..... 53

Мартынченко И. Э.

Право на доступ к объектам культурного наследия, его реализация в
Республике Беларусь и Украине..... 55

Мостовик Д. С.

Україна в інтеграційному процесі..... 58

Окопник О. М.

Особливості антикорупційного суду в Україні та порівняльний аналіз з
країнами Європейського Союзу..... 61

Остапенко В. М.

The proceses of adapting the domestic tax system to European standards..... 64

Рябець К. А.

Управління водними ресурсами за басейновим принципом у політико-
правовому контексті..... 67

Савчук О. О.

Специфіка правової природи фінансового лізингу: аналіз
Міжнародного та національного законодавства..... 70

Тарковський В. А.

Сучасні проблеми нотаріального права України, міжнародна
практика..... 73

Терещенко Л. О. Держава та церква: загальнотеоретичний аспект.....	75
Тохтамиш Т. О., Ягольницький О. А. Адаптація сучасних вимог законодавства щодо реформування сфери паркування транспортних засобів.....	78
Харченко О. Є. Спадкування права вимоги або обов'язку, що виникають у зв'язку з порушенням зобов'язання, забезпеченого завдатком.....	81
Цуркан М. М. Нормативно – правове регулювання дисциплінарного провадження в органах національної поліції України.....	83
Чернега В. М. Система недоговірних зобов'язань суб'єктів підприємництва у приватному праві України.....	85
Чернік С. Д. До питання визначення поняття “адаптація законодавства”.....	88
Шановал Л. І. Щодо дозволу використання квартир в багатоквартирних житлових будинках для здійснення господарської діяльності.....	91

СЕКЦІЯ № 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Берестова І. Е. Суддівський активізм при централізованому і децентралізованому видах конституційного контролю (порівняльне дослідження)	94
Братель О. Г. Процесуальні джерела фіксування процесуальних юридичних фактів в цивільному судочинстві України	102
Гордуз О. А. Право на звернення до суду за захистом.....	105

Коваленко І. П.

Право заявника на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів сім'ї у кримінальному провадженні..... 110

Коваль А. А.

Деякі проблеми допустимості доказів, отриманих у ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій..... 113

Копитова О. С.

Призначення судового правозастосування: окремі теоретичні питання.... 116

Ломоносова Л. Б.

Теоретичні засади формування моральної свідомості у процесі підготовки фахівців у закладах вищої освіти..... 120

Лук'янчиков Є. Д.

Використання спеціальних знань під час освідування..... 123

Первомайський О. О.

Окремі питання участі держави Україна в цивільних процесуальних відносинах..... 126

Степанов П. Л.

Розумність строків застосування превентивних заходів..... 129

Телійчук В. Г.

Недоліки в оформленні клопотань на проведення негласних слідчих(розшукуваних) дій, що перешкоджають їх розгляду..... 131

СЕКЦІЯ № 3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІТАРНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ Й ГРОМАДЯНИНА В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Александров О. М.

Казка та її роль у вихованні дитини..... 135

Акімова Н. В.

Психологічний аспект розуміння..... 137

Бут-Гусаим С. Ф.

Жанрообразующая роль поэтонимов в исторической прозе Зинаиды Дудюк и Валентины Куксы..... 140

<i>Варакута Є. А.</i>	
Задоволеність студентської молоді м. Кропивницького соціальною інфраструктурою міста.....	143
<i>Войтенко Д. О.</i>	
Логічні засоби топічної аргументації.....	145
<i>Воєнна Т. В.</i>	
Проблеми становлення сучасної сім'ї.....	147
<i>Волошина А. С.</i>	
Про нововведення в спадкуванні.....	149
<i>Гіря К. С.</i>	
Навчання у співробітництві.....	151
<i>Глібко С. В.</i>	
Питання здійснення банками платіжних послуг: підстави та зміст.....	154
<i>Гончаренко Ю. Д.</i>	
Оцінка фінансової стійкості підприємств в сучасних умовах.....	157
<i>Денисенко М. І.</i>	
Роль інформаційних систем в управлінні.....	159
<i>Діденко В. С.</i>	
Конфлікт як складне соціальне явище.....	162
<i>Діденко К. М.</i>	
Соціальна робота з неповнолітніми, схильними до правопорушень.....	164
<i>Зварич Н. В.</i>	
Особливості ставлення особистості до праці.....	166
<i>Ігнат'єв А. А.</i>	
У лещатах Інтернету.....	168
<i>Комісарчик Л. Е.</i>	
Соціальна робота з дітьми вулиць.....	169
<i>Копай А. Г.</i>	
Мова жестів і міміки у психології людини.....	171

Корон А. О. Розвиток фантазії у дітей дошкільного віку.....	173
Косенко В. Д., Косенко К. В. Соціальна робота vs громадське здоров'я.....	175
Котова А. С. Реалії та перспективи ре соціалізації людей, які перебувають у місцях позбавлення волі.....	177
Кошолан В. В. Використання інформаційних технологій навчання в освітньому процесі.....	179
Кричун А. С. Поняття і сутність бюрократії.....	182
Літвінова Я. В. Головні екологічні проблеми та морально-правові способи їх подолання	184
Лунгол Т. В. Формування готовності майбутніх економістів до професійної діяльності.....	187
Мороз А. В. Протидія насильству в сім'ї: правові засади та шляхи реалізації.....	190
Невельська-Гордєєва О. П. Окремі випадки логічної спроможності гуманітарних міркувань з порушенням правил категоричного силогізму.....	193
Олійник М. А. Дослідження розвитку культури особистості менеджера в процесі діяльності організації в ХХІ столітті.....	195
Панченко В. О. Проблеми соціально-психологічної адаптації неповнолітніх під час ув'язнення.....	196
Пашкевич Ю. В. Дослідження рівня поінформованості населення щодо можливостей операційної системи Android.....	198

Протас А. М. Погляди лібертаріанців до розуміння основних прав та свобод людини	201
Равська Л. В. Особливості використання сучасних інноваційних методів навчання у процесі професійного самовдосконалення викладачів закладів вищої освіти.....	203
Ромашко О. Р. Філософсько-правові аспекти смертної кари.....	206
Рубан Л. О. Соціально-філософські дисципліни і гуманізація освітнього процесу....	209
Рубан О. М. Ментальність східних слов'ян у межах християнської парадигми (морально-етичний аспект).....	212
Рябець К. А. Формування концептуальних засад інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом у політико-правовому контексті...	214
Рябовол Л. Т. Визначення цілей обмеження прав та свобод людини у міжнародних правових актах.....	217
Скорупо В. О. Освіченість, освіта та освітні міжнародні стандарти – актуальність сьогодення.....	220
Стріжкова А. В. Місцева інноваційна інфраструктура в умовах цифровізації.....	222
Тернавська Т. А. Теоретичні аспекти соціально-педагогічного супроводу сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.....	225
Тишков Д. А. Етапи становлення та розвитку транслітерації в Україні.....	227
Фещин М. А. Попередження кишенькових крадіжок як складова забезпечення охорони права власності державою.....	230

<i>Цигульський С. М.</i> Лібертаріанське розуміння «мінімальної держави».....	233
<i>Чорноус О. В.</i> Назви медичних явищ в основах українських прізвищ.....	235
<i>Шаумян О. Г.</i> Тенденції стратегічного управління підприємством в сучасних умовах...	237
<i>Шедяков В. Е.</i> Творчество: свобода и необходимость в индивидуальных и общественных изменениях.....	239
<i>Шинкаренко А. В.</i> Тенденції стратегічного управління підприємством в сучасних умовах....	242

СЕКЦІЯ № 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ МАТЕРІАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ ВПЛИВУ ЗАГРОЗ ЇХНІЙ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ

Ачкасова Світлана Анатоліївна
доцент кафедри управління фінансовими послугами
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця,
кандидат економічних наук, доцент

Відповідно до Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, національна безпека в фінансовій сфері охоплює питання безпеки в бюджетній сфері, у сфері управління державним боргом, гарантованим державою боргом та боргом корпоративного сектора, податковій сфері, банківській сфері, сфері валютного ринку та у сферах функціонування фондового ринку та небанківського фінансового сектора та ін. [5]. Характерними ознаками національної безпеки у фінансовій сфері є збалансованість, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність забезпечити ефективне функціонування національної економіки та економічний розвиток держави [1].

Рівень капіталізації ринків фінансових послуг є важливим індикатором для оцінки стану ринків фінансових послуг, запровадження моніторингу якого сприятиме реалізації інструментів діагностичного моніторингу за системними ризиками та пруденційного нагляду у сфері ринків фінансових послуг.

Загальнотеоретичні проблеми фінансової безпеки досліджували такі вітчизняні науковці, як О. Власюк [2], М. Єрмошенко [3], А. Сухоруков [7] та ін. Проте, недосить розробленими залишаються питання щодо забезпечення фінансової безпеки ринків фінансових послуг.

Проблемою, яка потребує розв'язання, є необхідність обґрунтування стратегічних аспектів забезпечення капіталізації ринків фінансових послуг для зменшення впливу загроз їхній фінансовій безпеці.

Доцільність та актуальність питань щодо забезпечення фінансової безпеки ринків фінансових послуг зумовлена тим, що, створення дієвої системи захисту майнових інтересів споживачів фінансових послуг неможливе без ефективного функціонування цих ринків. Стан фінансової безпеки ринків фінансових послуг є важливим індикатором розвитку, а отже, потребує дослідження.

Ринки фінансових послуг – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг.

До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [6].

Наявність залежності між окремими ринками фінансових послуг та існування тісного зв'язку між показниками результативності їхнього функціонування (наприклад, банківського та страхового) ринків обумовлюють необхідність забезпечення їхньої фінансової безпеки.

Відповідно до Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері до явищ і чинників, що можуть призвести до створення зовнішніх загроз національній безпеці у фінансовій сфері належать [5]: обмежений доступу до міжнародних фінансових ринків; суттєва залежність від експортно-імпоротної діяльності; погіршення стану зовнішньої торгівлі, зростання дефіциту платіжного балансу, зокрема рахунка поточних операцій; значна залежність від зовнішніх кредиторів; вплив світових фінансових криз на фінансову систему держави. До основних явищ і чинників, що можуть призвести до створення внутрішніх загроз національній безпеці у фінансовій сфері, належать [5]: недосконалість правового регулювання у фінансовій сфері; слабкий розвиток фондового ринку, зокрема в частині застосування механізмів обліку та переходу прав власності на цінні папери, а також забезпечення захисту прав інвесторів на фондовому ринку; недостатній рівень капіталізації фінансової системи. З огляду на вищенаведене та з урахуванням системного підходу запропоновано такі стратегічні аспекти забезпечення капіталізації ринків фінансових послуг для зменшення впливу загроз їхній фінансовій безпеці, що наведено на рис. 1.

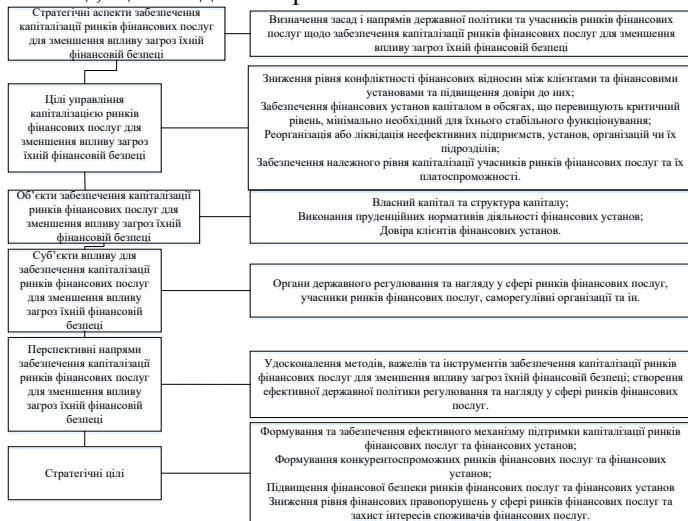

Рис. 1. Стратегічні аспекти забезпечення капіталізації ринків фінансових послуг для зменшення впливу загроз їхній фінансовій безпеці

Як видно з рис. 1, запропоновані стратегічні аспекти забезпечення капіталізації ринків фінансових послуг для зменшення впливу загроз їхній фінансовій безпеці враховують: запропоновані цілі управління, стратегічні орієнтири ресурсного характеру, об'єкти та суб'єкти впливу, перспективні напрями та стратегічні цілі.

За умови дотримання сформульованих стратегічних аспектів надасть можливість забезпечувати належний рівень капіталізації ринків фінансових послуг. Таким чином, послідовність реалізації та впровадження стратегічних аспектів забезпечення капіталізації ринків фінансових послуг на державному рівні є не тільки доцільним, але й необхідним для забезпечення стійкості фінансової системи, посилення захисту прав і майнових інтересів споживачів фінансових послуг, а також підвищення інвестиційної привабливості та міжнародної конкурентоспроможності ринків фінансових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біломісна І. І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств / І. І. Біломісна, В. Є. Хоречко // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2012. № 6 (32). С. 305-307.
2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. К., 2008. 48 с.
3. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. К. : Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2001. С. 309.
4. Про спрощення процедур капіталізації та реорганізації банків : проект Закону України від 01.02.2017 р. № 6010. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61037.
5. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 р. № 569-р URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>.
6. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
7. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України: [монографія] / А. І. Сухоруков. К. : НІПІБ, 2005. 140 с.

ПРАВОВА ПРИРОДА ЄДИНОГО ПОДАТКУ

Бабін Ігор Іванович

доцент кафедри публічного права

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича,

кандидат юридичних наук, доцент

Єдиний податок – це податок, який сплачується фізичними особами-підприємцями та юридичними особами, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності. Цей податок передбачає спрощений облік доходів і видатків, а також замінює собою розрахунок і сплату певної кількості податків та зборів. Принципами оподаткування єдиним податком є: а) простота нарахування та сплати податків; б) мінімізація податкової звітності; в) гармонізація бухгалтерського та податкового обліку; г) мінімізація кількості штрафних санкцій; д) зменшення загальних витрат з оплати праці, інформаційного забезпечення діяльності, необхідності утримання надлишкових приміщень [1, с. 444].

Поява єдиного податку в системі податків та зборів України була обумовлена збігом ряду факторів. По-перше, складністю та переважно фіскальною спрямованістю податкової системи, що гальмувало розвиток малого та середнього підприємництва як майбутньої основи економіки України. По-друге, наявністю значного відсотка “тіньової” економіки, недосконалістю засобів податкового контролю та нездатністю контролюючих органів охопити ним всіх суб’єктів господарювання, особливо дрібних підприємств. З подібною ситуацією в той чи інший період свого розвитку зіштовхувались практично всі постсоціалістичні країни, але розв’язували цю проблему по-різному. Зокрема, аналіз узагальнення досвіду податкових відносин між державою та суб’єктами малого бізнесу у постсоціалістичних країнах – членах ЄС дозволяє виділити три тенденції. Перша – відмова від використання спеціальних податкових режимів та значне скорочення податкових пільг (Словаччина, Естонія). Друга – обмежене використання спеціальних податкових режимів та запровадження в податкову систему комплексу податкових пільг стимулюючого характеру, спрямованих на зменшення податкового навантаження, створення нових робочих місць, заохочення до наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності (Болгарія, Литва, Румунія, Угорщина, Чехія). Третя – широке використання спеціальних податкових режимів у поєднанні з наданням суб’єктам малого бізнесу податкових пільг (Польща, Латвія) [2, с. 24-31].

В Україні було обрано третій варіант розвитку відносин між державою та суб’єктами малого підприємництва. Започаткована Указом Президента України “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб’єктів малого підприємництва” спрощена система оподаткування на перших етапах

свого існування забезпечувала динамічний розвиток малого підприємництва, стабільні надходження до бюджету і на вершині свого розвитку (2009 рік) охоплювала більше 1,3 млн. осіб-платників єдиного податку. Але після проведення податкових реформ 2014–2016 років спрощена система оподаткування стала менш привабливою для суб'єктів господарювання і кількість платників єдиного податку почала стабільно зменшуватися.

З самого початку запровадження єдиного податку виникало чимало дискусій між теоретиками та практиками податкового права щодо його природи та місця в системі податків та зборів України. Проблема обумовлювалась, по-перше, можливістю одночасного знаходження в системі податків та зборів України єдиного податку з іншими податками та зборами. Оскільки сплата деяких з них виключала необхідність його сплати і навпаки, що не властиво іншим елементам системи. І, по-друге, якщо ж єдиний податок все таки включати до системи податків і зборів України, то в якості якого елемента – загальнодержавного чи місцевого податку, адже сплата єдиного податку замінювала собою сплату частини як загальнодержавних так і місцевих податків і зборів. В кінцевому рахунку переважила думка щодо необхідності виділення поряд із загальною системою податків та зборів альтернативної і включення єдиного податку в якості одного з елементів до останньої.

На сьогоднішній день законодавець цю проблему вирішив шляхом включення єдиного податку до переліку місцевих податків і зборів. Певні вагомі підстави для такого рішення є. Це і наявність у місцевих рад повноважень по встановленню податкових ставок для частини платників податку і зарахування коштів від його сплати виключно до місцевих бюджетів. Однак ряд суттєвих відмінностей єдиного податку від інших місцевих податків та зборів продовжує залишатись. До останніх належать: 1) системність; 2) альтернативність; 3) добровільність обрання сплати; 4) сфера застосування.

Системність єдиного податку проявляється через об'єднання в ньому певної сукупності обов'язкових платежів, справляння яких передбачено чинним податковим законодавством. Так, статтею 297 Податкового кодексу України передбачено звільнення платників єдиного податку від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з таких податків і зборів: 1) податку на прибуток підприємств; 2) податку на доходи фізичних осіб; 3) податку на додану вартість (крім платників III групи, котрі обрали 3% ставку податку та платників IV групи); 4) земельного податку; 5) рентної плати за спеціальне використання води платниками IV групи. Раніше перелік податкових платежів, сплата яких замінювалась єдиним податком, був значно ширшим та також включав єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що робило значно привабливішою систему спрощеного оподаткування для суб'єктів малого підприємництва.

Альтернативність єдиного податку передбачає, що він є альтернативною визначеній сукупності існуючих обов'язкових платежів, від сплати яких платник єдиного податку звільняється, а також платник податків може обирати оподаткування своїх доходів від підприємницької діяльності або шляхом сплати одного (єдиного) податку, або на загальних підставах. Крім того, платники єдиного податку III групи мають право на вибір ставки податку.

Добровільність обрання сплати єдиного податку полягає в тому, що законодавець надає суб'єктам малого підприємництва при наявності відповідних підстав самостійно його обрати з метою спрощення оподаткування їх доходів від підприємницької діяльності. На підставі цього права виникає обов'язок сплати єдиного податку. Даний податок стає обов'язковим тільки після факту добровільного взяття суб'єктом малого підприємництва на себе обов'язку його сплачувати.

Сфера застосування єдиного податку визначається обмеженням колом суб'єктів малого підприємництва. Однією з принципів нових норм щодо визначення обмежень для застосування спрощеної системи стала неможливість її застосовувати нерезидентами. Але така заборона суперечить основним засадам податкового законодавства, закріпленим статтею 4 Податкового кодексу України, зокрема принципу рівності всіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації. Заборона вибору нерезидентами спрощеної системи оподаткування, що міститься у ст. 291 Податкового кодексу України, може розцінюватися як дискримінація юридичних та фізичних осіб-нерезидентів за національною приналежністю або громадянством фізичної особи. Неможливість обрання спрощеної системи оподаткування для нерезидентів дестимулює приплив закордонних інвестицій в економіку та вихід на вітчизняні ринки іноземних компаній, яких стримує складність застосування загальної системи оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабін І. І. Податкове право: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «КОНДОР», 2018. 488 с.
2. Babin I., Vakaryuk L. Features of Legal Regulation of Tax Incentives for Small Business in Post-socialist Countries: *Societas et Iurusprudentia*, 2018. P. 21-40.

УКАЗАНИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ТОВАРА В ПРАВЕ БЕЛАРУСИ И УКРАИНЫ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Богустов Андрей Алексеевич

*доцент кафедры международного права
Гродненского государственного университета им. Янки Купалы,
кандидат юридических наук, доцент
(г. Гродно, Республика Беларусь)*

Указания происхождения товара признаются объектами права интеллектуальной собственности в праве Беларуси [3] и Украины [5]. Законодательство этих стран не имеет полного сходства в определении состава географических указаний. Право Беларуси в качестве охраняемых объектов рассматривает наименования места происхождения и указания происхождения товара, а право Украины – простое и квалифицированное указание происхождения товара, состоящее в свою очередь из наименования места и географического указания происхождения товара. Но при этом положения национальных законов об указаниях происхождения (простых указаниях происхождения товара) имеют значительное число общих черт, что позволяет рассматривать для целей настоящего исследования данные термины в качестве синонимов.

Ключевым вопросом для определения юридической природы указания происхождения товара является выяснение характера прав на данный объект. В свою очередь решение этого вопроса зависит от того, можно ли отнести эти права к числу исключительных, что предполагает наличие нескольких обязательных элементов.

Во-первых, у правообладателя должен присутствовать имущественный интерес в использовании объекта. Можно согласиться с тем, что к числу имущественных правомочий, ради которых и вводится категория исключительных прав относятся «право использования и право распоряжения этим использованием... Право использования состоит в возможности правообладателя монополично совершать действия по коммерческой эксплуатации объекта, приносящие имущественные выгоды, и запрете всем третьим лицам совершать такие действия без разрешения правообладателя... Право распоряжения исключительным правом имеет две формы: отчуждение права использования, т.е. полная передача его другому лицу, с прекращением прав прежнего правообладателя, и выдача разрешения (лицензии) на такое использование, когда прежний правообладатель сохраняет свои права хотя бы частично» [1, с. 48].

При этом возможность коммерческого использования указания происхождения товара имеет весьма ограниченный характер. Использование этого объекта «говорит только о том, откуда поступил продукт» [2, с. 13]. То есть, информация, содержащаяся в указании происхождения, не

свидетельствует о каких-либо особых свойствах конкретного товара и не индивидуализирует его как среди однородных, так и отличных видов продукции происходящих с данной территории. Информационное же содержание любого объекта интеллектуальной собственности представляет собой «ценность, если использование объекта позволяет получить практически полезный эффект, а потому обладание им, особенно монопольное, приносит те или иные выгоды (экономические, технические и т.п.)» [1, с. 38]. То есть, функция простого информирования о действительном месте происхождения товара само по себе не имеет коммерческой ценности. Если же оно начинает указывать на особое качество и свойство товара, то это переводит его в разряд квалифицированных указаний происхождения (наименований мест происхождения товара). Рассматривая право распоряжения как составной элемент исключительного права, следует признать, что в отношении указания происхождения товара подобное правомочие вообще отсутствуют. Подобный объект исключает как отчуждение права использования, так и выдачу разрешения (лицензии) на такое использование.

Во-вторых, исключительное право предполагает наличие у правообладателя возможности монополично использовать охраняемый объект. Но очевидно в отношении указания происхождения такая возможность отсутствует. В этом случае одно и то же обозначение используется независимо друг от друга всеми лицами, осуществляющими хозяйственную деятельность на данной территории. То есть, на один и тот же объект существует множество субъективных прав. Это выводит права на указания происхождения товара из числа исключительных прав в традиционном их понимании.

На основании сказанного выше можно сделать вывод о том, что правомочия владельцев указаний происхождения товара не имеют отличительных черт исключительных прав. Отсутствие этих признаков не позволяет отнести данные обозначения к числу объектов интеллектуальной собственности в обычном их понимании.

Распространение на указание происхождения товара режима объектов интеллектуальной собственности может быть объяснено спецификой развития механизмов пресечения недобросовестной конкуренции на национальном уровне. Например, Парижская конвенция по охране промышленной собственности помимо прочего в ст. 10bis предусматривает запрет в качестве акта недобросовестной конкуренции «указания или утверждения, использование которых при осуществлении коммерческой деятельности может ввести общественность в заблуждение относительно характера, способа изготовления, свойств, пригодности к применению или количества товаров» [4]. Анализируя данное положение, не трудно обнаружить, что оно корреспондирует к ранее рассмотренным нами правилам национального законодательства о правовой охране указаний происхождения товара.

При этом из ст. 10ter Парижской конвенции следует, что государства – члены обязуются обеспечить законные средства для эффективного пресечения всех действий, представляющих собой недобросовестную конкуренцию. Признание же на национальном уровне указания происхождения товара в качестве объекта интеллектуальной собственности выступает одним из способов исполнения государствами этой обязанности.

На основании проведенного исследования можно сделать следующие выводы:

Права владения указаний происхождения товара не имеют всех отличительных черт исключительных прав. Отсутствие этих признаков не позволяет отнести данные обозначения к числу объектов интеллектуальной собственности в традиционном их понимании.

Распространение на указание происхождения товара режима объектов интеллектуальной собственности выступает специфическим способом обеспечения на национальном уровне законных средств для эффективного пресечения недобросовестной конкуренции.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: Понятие; Система; Задачи кодификации: Сборник статей [Текст] / В. А. Дозорцев; Исследовательский центр частного права. М.: Статут, 2003. 416 с.

2. Интеллектуальная собственность. Основные материалы [Текст] / Под общ. ред. Л.Б. Гальперина. Новосибирск : ВО «Наука», 1993. Ч. 1. Гл. 1-7. 189 с.

3. О географических указаниях: Закон Респ. Беларусь, 17 июля 2002 г., с изм. по сост. на 9 июля 2012 г. № 127-3. URL: <http://etalonline.by>.

4. Парижская конвенция по охране промышленной собственности от 20 марта 1883 г., с изм. и доп. URL: http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/ru/paris/trt_paris_001ru.

5. Про охорону прав на зазначення походження товарів: Закон України від 16 червня 1999 р. № 752-XIV зі змінами станом на 16.10.2012 // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 32. ст. 267.

ЄВРОПЕЙСЬКІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Внукова Наталія Миколаївна

завідувач кафедри управління фінансовими послугами Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, доктор економічних наук, професор

У сучасних умовах фінансово-економічної кризи відзначається дефіцит ліквідних коштів у суб'єктів малого та середнього бізнесу. Застосування спеціальних видів кредитування спрямоване на задоволення попиту у фінансових ресурсах, зокрема, через факторинг.

Актуальність теми дослідження зумовлена особливостями правового регулювання факторингових правовідносин, необхідністю поширення прикладів позитивного досвіду для забезпечення розвитку інноваційного підприємництва.

Забезпечення сприяння доступу до фінансування підприємств на інноваційну діяльність та створення придатних умов для розвитку підприємництва є стратегічним завданням в умовах стійкої економічної кризи в Україні та зростання рівня світової конкуренції [2].

Досвід передових країн світу доводить пріоритетність запровадження національних програм розвитку інноваційного підприємництва, спрямованих як на стимулювання прямого фінансування самостійних бізнес-проектів стартапів та створенням вигідних умов для залучення різноманітних інвестицій, кредитів та інших форм фінансування.

Прикладом цього є стійкий розвиток малого і середнього бізнесу, який був орієнтований на високотехнологічну діяльність, що, своєю чергу, сприяв розвитку економік країн ЄС наприкінці ХХ століття.

Підприємництво, зокрема, інноваційне становить основу соціально-економічного розвитку ЄС, в якому налічується понад 20 мільйонів підприємств малого та середнього бізнесу, які дають більше половини загального обороту і доданої вартості. Найбільша кількість малих підприємств створена в торгівлі, будівництві та харчовій промисловості [1].

На ринку фінансових послуг України запроваджуються нові спеціальні види кредитування, зокрема, активно для фінансування агробізнесу, як приклад, факторинг. Так, МФК (підрозділ Світового банку) рекомендує для розвитку аграрного бізнесу як спосіб фінансування факторингове фінансування, що дозволяє швидко поповнити обігові кошти [6]. Факторинг є однією з таких спеціальних фінансових послуг, який має суттєві переваги для суб'єктів господарювання для забезпечення розвитку підприємництва, зокрема, інноваційного.

Між тим, слід врахувати, що основною відмінністю банківського кредитування інноваційних підприємств є підвищений ступінь ризику, який

обумовлений обмеженістю власних коштів підприємств (які до того ж є основним джерелом фінансування); недостатньою інформацією для оцінки фінансового стану позичальника відповідно до вимог НБУ.

Сприятливі законодавчі умови у більшості країн спрямовані на вирішення проблеми недостатності фінансування для створення фінансової інфраструктури, яка для малого та середнього бізнесу розвивається за рахунок невеликих банків взаємного кредитування, кооперативних банків, які спеціалізуються здебільшого на кредитуванні середніх і малих підприємств та за рахунок міжнародних програм допомоги. Такі фінансові установи задовольняють потреби бізнесу у наданні різноманітних фінансових послуг, зокрема з факторингу, фінансового лізингу, інвестування, а останнім часом в Україні для аграрного бізнесу через надання аграрних розписок та ін.

Малий бізнес в ЄС є каталізатором впровадження інновацій, зокрема і у великому підприємстві, тому необхідно здійснення політики підтримки малих підприємств для збільшення конкурентоспроможності країни.

Основні цілі регулювання і підтримки малого бізнесу в ЄС [5] спрямовані на посилення співпраці на всьому ринку та агрегації національних ринків. Така система регулювання і підтримки інноваційного бізнесу почала складатися в 70-х роках ХХ століття, де, зокрема, були передбачені способи коригування умов фінансування в різних країнах.

Розроблена Європейська хартія для малого бізнесу визнала значний потенціал малих підприємств, і в ній підкреслено важливість формування сприятливих умов для повторних спроб створення власного бізнесу [3].

Державне регулювання малого бізнесу в Європі здійснюється через законодавчі механізми, розробку і реалізацію цільових програм фінансового, технологічного, інформаційного та кадрового сприяння розвитку інноваційного підприємництва. Для стимулювання піднесення малого бізнесу розроблені нові юридичні моделі (Європейська акціонерна компанія, Європейський пул економічних інтересів), які дають право малим підприємствам з різних країн, що вступають в ділові відносини, ефективно вирішувати проблеми відмінностей правових систем різних держав [4].

У країнах ЄС для фінансування інноваційного бізнесу залучають спеціальні фонди, а також асоціації та торгівельно-промислові палати, тому Україні необхідно розширити коло потенційних суб'єктів фінансових відносин, що відбувається через запровадження, наприклад, аграрних розписок, які 2018 року продемонстрували помітне зростання.

В умовах кризової ситуації в Україні активну роль у кредитуванні бізнесу почали відігравати міжнародні фінансові організації, але отримати фінансування від них досить важкий та тривалий процес, проте він вигідний для підприємців, адже сума, яку можна отримати, може бути великою та з низькими відсотками за користування. Такими організаціями є Міжнародна фінансова корпорація (International Finance Corporation), яка реалізує велику кількість програм, Європейський банк реконструкції та розвитку (European

Bank for Reconstruction and Development (EBRD), Німецько-український фонд та ін..

Нормативно-інституційне забезпечення сприяння господарській діяльності в інноваційному суспільстві забезпечує держава при взаємодії з громадськими організаціями підприємців та самим бізнес-середовищем.

Для розв'язання проблем у сфері фінансування малого інноваційного бізнесу слід розробити та реалізувати додаткові заходи з запровадження венчурного фінансування, посилення співпраці з міжнародними організаціями та фондами, які підтримують та забезпечують уведення інновацій, розширити практику компенсації відсотків, сплачених суб'єктами господарювання банкам за кредитами, що отримані на реалізацію інноваційних проєктів.

Отже, існує необхідність розроблення та реалізації дієвої державної політики посилення доступу до фінансово-кредитних ресурсів для інноваційного підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васьківська К. І. Петрик, С. Ярмольський Фінансово-економічний механізм розвитку малого підприємництва. Вісник ДАУ. 2013. Вип. 20–23. С. 135–140.

2. Внукова Н. М. Забезпечення сприяння доступу до фінансування господарської діяльності в інноваційному суспільстві. Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез III міжнародної науково-практ. конф., 27-28 квіт. 2018 р. - Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2018. С. 94-96.

3. Калініченко Л., Кобзистий С. Актуальні проблеми фінансування підприємств малого та середнього бізнесу в сучасних умовах. Економічний форум. 2013. № 2. С. 1–8.

4. Касьян О.Ю. Фінансування малого бізнесу в Україні: проблеми та можливості розширення. Управління розвитком. 2013. № 5. С. 85–87.

5. Ломачинська І.А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2012. Т. 17. Вип. 3–4. С. 37–43.

6. Фінансові рішення для розвитку аграрного бізнесу: Довідник сільгоспвиробника. Світовий банк, IFC, Вашингтон, 2018. 42 с.

ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Врублевська-Місюна Катерина Миколаївна

молодший науковий співробітник

*Науково-дослідного інституту правового забезпечення
інноваційного розвитку Національної академії правових наук України,
кандидат юридичних наук*

Електронна комерція наразі є невід'ємною частиною повсякденного життя, оскільки попит на продукцію інтернет-магазинів росте з кожним роком, що в першу чергу пов'язано з глобальним проникненням високошвидкісного Інтернету та розвитком технологій.

Теоретичному дослідженню відносин у сфері електронної комерції, зокрема, питанням правового забезпечення електронної комерції, присвячено праці таких науковців, як Адамюк Д. І., Желіховський В.М., Іванова К. Ю, Мілаш В.С., Плескач В. Л., Чучковська А. В. та ін. Здебільшого дослідження присвячені аналізу основних положень законодавства України, які стосуються електронної комерції, відповідності їх Директивам ЄС, дослідженню міжнародного досвіду здійснення електронної комерції та з'ясуванню правової природи договорів у сфері електронної комерції.

При цьому, поза увагою науковців залишаються питання щодо захисту прав учасників вказаних відносин, нормативно-правового врегулювання питань щодо здійснення оплати товарів та послуг, а також вивчення проблем, з якими зіштовхуються учасники відносин електронної торгівлі в процесі здійснення своєї діяльності.

Не дивлячись на відмінні підходи до визначення поняття електронної комерції у доктринальних дослідженнях незаперечним залишається факт, що електронна комерція це високоефективна форма товарно-грошових відносин, адже котрий рік підряд показує стабільне зростання, з 2010 р. по 2017 р. товарно-грошовий оборот збільшився у 6,5 рази. Цей тренд відповідає загальносвітовому, де все більша частка торгівлі товарами і послугами переходить в мережу Інтернет [1].

В Україні розвиток Інтернет-бізнесу досить довгий час не мав чіткої правової регламентації. Однак, з прийняттям у 2015 році Закону України «Про електронну комерцію» [3] ситуація дещо змінилась, оскільки вказаний Закон встановив певні правила діяльності.

Незважаючи на певні недоліки вище згаданого Закону варто відмітити і позитивні зрушення. Так, наприклад, встановлюється відповідальність сторін, регламентовано процес укладення угоди. Особливу увагу приділено ідентифікації як продавця, так і покупця, а також захисту персональних даних. Окрім того, Закон визначає обов'язки провайдерів Інтернету та мобільного

зв'язку, які відтепер несуть відповідальність за порушення так само, як і інші учасники ринку.

Щодо укладення договору в інформаційному просторі, то він так само як і у звичайному фізичному, передбачає послідовні дії сторін щодо направлення (розміщення) пропозиції – оферти та її прийняття – акцепту, що в підсумку підтверджує досягнення узгодженості волі сторін, і як наслідок, виникнення зобов'язання. Цей порядок регламентований ст.11 Закону України «Про електронну комерцію» й по суті кореспондує ч. 2 ст. 638 Цивільного кодексу України: електронний договір укладається шляхом пропозиції його укласти (оферти) однією стороною та її прийняття (акцепту) іншою [2; 146].

В сучасних ринкових відносинах важливим елементом при здійсненні операцій, що стосуються обміну грошового еквіваленту на товари, послуги чи активи відповідної вартості, є використання електронної платіжної системи. Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», платіжна система – це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів [4].

Багато власників провідних інтернет-магазинів використовують традиційні платіжні інструменти, проте попит на інноваційні методи оплати зростає. Крок назустріч цьому попиту сприяє подальшій експансії онлайн-ритейлу, зокрема завдяки Apple Pay, Google Pay та іншим системам безконтактного проведення платежів. При цьому, здійснюючи платіж системи не передають магазину номер картки, а відправляють тільки спеціальний ідентифікаційний код, який шифрується і зберігається локально на смартфоні. Власники платіжних систем стверджують, що номери карт не зберігаються ні на пристроях, ні на серверах компанії, а також що дані про платежі користувача не зберігаються.

Чи не найбільшою проблемою для електронної комерції наразі є проблема безпеки. В свою чергу, Закон України «Про електронну комерцію» частково вирішує проблеми шахрайства чи контрафакту, оскільки оферти в Інтернеті прирівнюються до процедури купівлі-продажу в звичайних магазинах, що створює певний бар'єр для шахраїв. Однак, наразі Закон не вирішує наявні проблеми повністю.

Для того, щоб уникнути шахрайства в е-торгівлі необхідно уважно ознайомлюватись з сайтом інтернет-магазину, вивчати відгуки про його роботу, при цьому перевагу слід надавати перевіреним та широко відомим інтернет-магазинам. Слід зауважити, що відповідно до п.1 ст.7 Закону України «Про електронну комерцію» продавець (виконавець, постачальник) товарів, робіт, послуг в електронній комерції під час своєї діяльності та у разі поширення комерційного електронного повідомлення зобов'язаний забезпечити прямий, простий, стабільний доступ інших учасників відносин у сфері електронної комерції до такої інформації: повне найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи - підприємця;

місцезнаходження юридичної особи або місце реєстрації та місце фактичного проживання фізичної особи - підприємця; адреса електронної пошти та/або адреса інтернет-магазину; ідентифікаційний код для юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків для фізичної особи – підприємця; відомості про ліцензію; щодо включення податків у розрахунок вартості товару, роботи, послуги та, у разі доставки товару, - інформація про вартість доставки; інші відомості, що відповідно до законодавства підлягають оприлюдненню.

З метою підвищення безпеки здійснення електронної комерції необхідною є чітка правова регламентація щодо питання забезпечення підтвердження якості товару; підтвердження виконання поставки; закріплення розподілу відповідальності при здійсненні відправлення та повернення товару. Доцільним вважається введення такої форми, що передбачає підтвердження платежу платіжною системою, по суті акредитиву, але для фізичних осіб.

Таким чином, наступними кроками розвитку електронної торгівлі в Україні мають стати підготовка підзаконних актів, які мають забезпечити створення системи якості для електронної комерції, адже урегулювання питань стосовно електронної комерції в правовому полі стане поштовхом для наступного інтенсивного етапу розвитку як внутрішньої, так і міжнародної електронної комерції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження ринку електронної комерції України URL: <http://hub.kyivstar.ua/?p=13562>
2. Іванова К. Ю. Електронна комерція в Україні. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет. Харків: Право, 2016. 360 с.
3. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 №675-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 45. Ст.410.
4. Про платіжні системи і переказ грошей в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. №29. Ст.137.

СПЕЦИФІЧНІ ТИПИ ОСВІТНІХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Громко Тетяна Василівна
факультет філології та журналістики
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка,
кандидат філологічних наук, доцент

В актуальності визначення сучасних критеріїв (предмету і методу правового регулювання) виділення освітнього права як самостійної галузі адміністративного права України переконувати не потрібно. Як справедливо

стверджує І. І. Литвин, «принципами надання освітніх послуг в Україні є закономірне відображення ціннісних орієнтирів, основоположних засад організації та здійснення освітнього процесу, що переважно спрямовані на реалізацію та захист конституційного права громадян на освіту» [1, с.40].

Освітнє право – це сукупність норм права, покликана регулювати діяльність суб'єктів публічної адміністрації, пов'язану із реалізацією державної політики у сфері освіти.

Специфіка предмету освітнього права являє собою особливу будову й зміст суспільних відносин, що складаються в сфері освіти. Відтак комплексний характер освітнього права дійсно обумовлений і відносинами, що мають чимало спільного з іншими видами відносин як об'єкт правового впливу, і відносинами та рисами, які відсутні в інших сферах життєдіяльності. У зв'язку з цим виділяються два відносно самостійні і водночас органічно взаємозалежні типи відносин у сфері освіти. І саме особливості правового регулювання їх дають підстави говорити про специфіку предмета освітнього права, а й про відносну самостійність останнього як комплексної галузі права [4, с. 12].

Перший тип відносин у сфері освіти пов'язаний безпосередньо з організацією і управлінням освітньою діяльністю. Це, у першу чергу, педагогічні відносини, психолого-педагогічні, організаційно-управлінські, морально-виховні й інші відносини, які прямо і безпосередньо пов'язані з процесами навчання та виховання. Їх називають преципійними освітніми відносинами і розглядають як первинні, оскільки саме навчання й виховання виступають провідними цілями й завданнями будь-якої освітньої діяльності [3]. У різних ситуаціях питома вага навчального й виховного компонента в освітньому процесі не однакова. Так, у системі загальної освіти роль виховання значно вища, ніж у системі професійної, особливо вищої й післявузівської освіти. Водночас у вищих навчальних закладах, в аспірантурі й навіть докторантурі, а також при наданні освітніх послуг поза встановленими традиційними формами освітньої діяльності виховання присутнє мало.

Другий тип відносин у сфері освіти, які підлягають урегулюванню правом, пов'язаний з необхідністю матеріального, кадрового, фінансового й іншого роду забезпечення діяльності з досягнення освітніх цілей і завдань. Це т.зв. коміторні відносини [3]. Вони регулюються нормами відповідних галузей права: трудового (прийом на роботу педагогічних працівників і допоміжного персоналу, укладання відповідних трудових договорів (контрактів), встановлення режиму робочого дня та відпочинку й т.ін.); цивільного (встановлення організаційно-правових форм освітніх установ, укладення різного роду господарських договорів тощо); фінансового (встановлення системи оплати праці педагогічних працівників бюджетних установ освіти); податкового (встановлення податкового режиму діяльності освітніх установ, визначення виду й розміру податкових пільг тощо).

Ще один специфічний тип освітніх правовідносин – це відносини, що пов'язані із забезпеченням права на освіту. Тому, враховуючи особливу значимість даної, по суті, конституційної проблеми сьогодні, ці відносини стоять як би осібно, що обумовлює й особливу до них увагу з боку законодавця й суб'єктів правозастосування [2, с. 79]. У чинному галузевому законодавстві, звичайно, є певні механізми, що забезпечують своїми можливостями регулювання настільки специфічних відносин, які складаються в сфері освіти. Приєднання до освітнього права інститутів адміністративного, трудового, цивільного й інших галузей права не змінює їх галузевої приналежності.

Наведена структура відносин у сфері освіти дає підстави говорити про унікальність освітнього права: акумулюючи в собі можливості (правові засоби й механізми) різних галузей права, використовує їх для досягнення головних цілей і вирішення завдань, які стоять перед освітнім інститутом суспільства взагалі, а також цілей і завдань, що відображають особливості різних рівнів і форм освіти. В освітньому праві існують норми й інститути, які безпосередньо регулюють ці освітні відносини: відносини між учителем і учнем, учителем і батьками учня, батьками й адміністрацією освітньої установи, освітньою установою й органом управління освіти тощо. Тому можна говорити, що обидва типи освітніх відносин дуже тісно взаємопов'язані.

При цьому у чистому вигляді вони не виявляються. Наприклад, «чисто» педагогічні відносини вчителя й учня, викладача й студента так чи інакше пов'язані з можливостями зміни трудових відносин педагогічного працівника й освітньої установи через механізм атестації або механізми юридичної відповідальності за здійснення протиправного діяння з боку як викладача (приниження гідності учня, рукоприкладство, хабарі тощо), так і з боку того, кого навчають (образа викладача, наклеп на нього і т. ін.).

При регулюванні освітніх відносин особливого значення набувають також психологічні складові як імперативного, так і диспозитивного методів. Це методи й прийоми переконання, без чого неможливе навчання й виховання, а тим самим як особистісний розвиток учня, так і професіоналізація педагога.

Таким чином, можна стверджувати, що освітнє право повною мірою має всі необхідні властивості галузі права, маючи свій специфічний предмет та свій метод правового регулювання, і є новою самостійною комплексною галуззю системи права України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литвин І. І. Адміністративно-правові відносини у сфері надання освітніх послуг : монографія. Харків : НікаНова, 2016. 428 с.
2. Литвин І. І. Конституція України як важливе джерело адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів управління у сфері надання освітніх послуг // Сучасні наукові дослідження представників

юридичної науки – прогрес законодавства України майбутнього: матеріали міжнародної науково-практ. конференції (м. Дніпропетровськ, 15-16 січня 2016 р.). С. 79-80.

3. Мельник Р. С., Мосьондз С. О. Адміністративне право України (у схемах і коментарях) : навч. посіб. /за ред.. Р. С. Мельника. Київ: Юрінком Інтер; Буква Закону, 2018. С.258.

4. Ткачук С. І. Теоретико-правові основи освіти : Курс лекцій. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2014. 147 с.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ТРУДОВОГО ПРАВА

Дубенко Олександр Іванович

*доцент кафедри публічного та приватного права
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та*

муніципального управління»,

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

Основним законом кожної держави є конституція. Вона дає наукове осмислення політичних та економічних процесів у країні, закріплює ідею розподілу і організації державної влади, її співвідношення з демократичними інституціями суспільства, визначає права та свободи громадян і створює умови для їх реалізації.

Досі вважалося, що першою конституцією в світі була конституція Сполучених Штатів Америки, прийнята в 1787 р. Проте вже доведено, що фактично першою в світі конституцією була Конституція України, прийнята 5 квітня 1710 р. в Бендерах на козацькій раді, яка мала назву «Пакти і Конституція прав і вольностей Запорозького Війська». Цей документ складався з 16 пунктів і розпочинався з преамбули: «Україна обох боків Дніпра має бути на вічні часи вільною від чужого панування». Усі урядові посади ставали виборними, суворо розмежувався державний скарб і особисті кошти гетьмана. Заборонялось робити угиски посполитим, податки накладалися залежно від майнового стану.

Саме так гетьман України Пилип Орлик відзначив свій вступ на гетьманство. Ця конституція була першою демократичною конституцією не тільки в Європі, а й у світі, бо була прийнята на 77 років раніше конституції Сполучених Штатів. Особливо цінним в Конституції України 1710 р. є те, що в ній йшлося про забезпечення прав людини, економічні та інші важливі для держави питання..

За роки радянської влади в Україні дослівно відтворювались конституції, що приймалися у Радянському Союзі. Так було з конституцією 1936 р., яку називали сталінською, і з конституцією 1977 р., прозваною

брежневською. Ці Конституції проголошували основні права і свободи в галузі трудових відносин, такі як право на працю, право на відпочинок, право на охорону здоров'я, право на освіту, право брати участь в управлінні державними і громадськими справами, право на об'єднання в громадські організації, право на матеріальне забезпечення в старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, а також втрати годувальника. Обов'язком і справою честі кожного здатного до праці громадянина визнавалися сумлінна праця в обраній ним галузі суспільне корисної діяльності, додержання трудової дисципліни, зберігання і зміцнення державної власності.

28 червня 1996 р. Верховна Рада прийняла нову Конституцію України, яка стала надзвичайно важливим політико-правовим документом, що зафіксував існуючий стан розвитку Української держави і суспільства, їх правової системи. Конституція України прийнята в умовах суперечностей між політичними партіями про шляхи розвитку нашої державності, тому ціла низка її положень далека від досконалості.

Громадянам України належить право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, що не заборонена законом, право на працю, яку вони вільно обирають або на яку вільно погоджуються, право на відпочинок, право на соціальний захист, право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування та ін. Проголошені Конституцією права можна назвати позитивними правами, які у власному розумінні цього поняття не є правами, оскільки їм не кореспондуються певні обов'язки, вони не гарантуються і не можуть гарантуватись у повному обсязі, наприклад, за допомогою судового захисту.

Як відомо, право на працю, право на освіту, право на житло, право на охорону здоров'я є найважливішими економічними, соціальними та культурними правами. В сучасних умовах вони можуть бути лише соціальними намірами держави, що засвідчують її гуманістичну мету. Соціальні аспекти життя людей регулюються саме нормами трудового права, і тому йому повинна належати провідна роль у реальному забезпеченні соціальних прав громадян.

Разом з Конституцією України на території України діють інші закони, які забезпечують верховенство Основного Закону.

Важливість і значущість Конституції полягає у тому, що законодавець закріпив досить жорсткий механізм можливих змін до неї (статті 154-159).

Слід зауважити, що Основний Закон України містить норми-принципи формування національного законодавства України. Відповідно до ст. 8 Основного Закону в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституційні права та свободи людини й громадянина є безпосередньо діючими. Вони визначають цілі, завдання і зміст законів та інших нормативно-

правових актів, спрямованість діяльності органів законодавчої та виконавчої влади і забезпечуються захистом правосуддя. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Отже, вони є правовою основою для всіх нормативно-правових актів.

Згідно з положенням ст. 43 Основного Закону, кожен має право на працю. Вказане право включає можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами право на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Уперше Конституція заборонила використання примусової праці. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Це також закріплено вперше. Стаття 44 Конституції України вперше закріпила право тих, хто працює, на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. У Конституції України знайшли відображення такі права, як: право на відпочинок (ст. 45), на соціальний захист (ст. 46), на достатній життєвий рівень для себе і для своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (ст. 48) та багато інших.

Найважливішою юридичною гарантією прав і свобод є судовий захист. У ст. 55 Конституції закріплено, що права і свободи людини й громадянина захищаються судом. Оскільки вказані права в цей час є конституційними, то змінюється механізм захисту цих прав у разі їх порушення. Конституція надає можливість безпосереднього звернення до суду з питань про захист трудових прав у разі їх порушення. Раніше майже всі індивідуальні трудові спори спочатку розглядалися в комісіях з трудових спорів.

На сьогодні жодна країна в світі не може створити належних гарантій реалізації і захисту економічних, соціальних та культурних прав своїм громадянам [4, с. 67]. Водночас права на працю, на освіту, на житло, на охорону здоров'я є найважливішими економічними, соціальними та культурними правами. У сучасних умовах вони можуть бути лише соціальними намірами держави, що засвідчують її гуманістичну спрямованість. Свого часу ці питання стали предметом пильної уваги міжнародної спільноти. Основні соціально-економічні права були закріплені в прийнятій 50 років тому Загальній декларації прав людини, яка стала однією з найважливіших загальнолюдських цінностей [5, с. 7]. Міжнародноправовому закріпленню соціально-економічних прав було присвячено Міжнародний пакт праці, право на страйк та ін. Фактично, вони є похідні від права на працю, оскільки можуть бути реалізовані після набуття особою статусу суб'єкта трудових правовідносин. Принципове значення має також і конституційне право на соціальний захист. У зв'язку з цим справедливою і цілком слушною є думка М. І. Хавронюка, який зазначає, що незалежно від того, які вимоги до

держави висувають ринкові відносини, вона не знімає з себе обов'язку піклуватися про соціальний захист своїх громадян, і вважає цей обов'язок одним із головних [2, с. 202]. Важливою правовою основою здійснення такого реформування є положення статті 46 Конституції України, якою встановлено, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на їх забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [2, с. 16].

Отже, можна дійти висновку, що норми Конституції створюють правову основу для формування джерел трудового права, нормотворчої та правозастосувальної діяльності в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України як основне джерело трудового права. URL: http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/trud_pravo/017.php
2. Конституція України: Офіц. текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина: Навч. посіб./ Автор.-уклад. М. І. Хавронжж.- К.: А.С.К., 2003.
3. Пилипко С.М., Ярошенко О.М. Трудове право України: Підручник. 2-ге вид., перероб. І до. Харків: Видавництво «ФІНН», 2009. 728 с.
4. Прокопенко В. І. Трудове право України. Харків: Консум, 2000.
5. Погорілко В. Загальна декларація прав людини – одна з найважливіших загальнолюдських цінностей ХХ століття. Право України. 1999. № 4.

ПРО ПОТРЕБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНИ

Зайцева Юлія Леонідівна

*ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва нашої держави з країнами Європейського Союзу показав, що людина є найвищою цінністю, а її права – фундаментом сучасного демократичного суспільства, охорона якого покладається на плечі поліції в цілому.

На сучасному етапі розвитку України завданнями поліції відповідно до ч.1 ст. 2 Закону України “Про Національну поліцію” є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності;

надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

В реаліях сьогодення, незважаючи на свою професійну діяльність, працівники поліції України все частіше зіштовхуються з фактом порушення їх особистих немайнових прав гарантованих Конституцією України та законами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а саме честі, гідності та ділової репутації.

У п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. №1 “Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи” зазначено, що чинне законодавство не містить визначення понять гідності, честі чи ділової репутації, оскільки вони є морально-етичними категоріями та одночасно особистими немайновими правами, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту [2].

Чесць – це громадська оцінка соціальних, моральних і духовних якостей особистості. Ця оцінка містить у собі морально-етичні якості особи, її поведінки і діяльності, що визначає місце особи в суспільстві, соціальній групі, серед колег, сім'ї і т.п.

Гідність – це самооцінка особою своїх соціальних, моральних якостей як члена суспільства. Чесць і гідність є категоріями взаємопов'язаними і відображають в соціальному плані місце і роль особи в суспільстві.

Ділова репутація – це суспільна оцінка трудових, професійних якостей особи, виконання взятих на себе зобов'язань, почуття відповідальності за виконану особою роботу і т. п.

Таким чином, категорія “ділова репутація” є більш вузьким поняттям, ніж поняття честі і гідності, оскільки охоплює лише виробничу сферу і може входити в оціночні критерії честі та гідності. Представляється також, що висловлена точка зору про те, що термін “ділова репутація” відноситься тільки до суб'єктів підприємницької діяльності, є не зовсім вірною. Поняття «ділова репутація» може виявлятися у всіх випадках, коли мова йде про професіоналізм, уміння тримати своє слово у відношенні з контрагентами, бездоганному виконанні службових, трудових, договірних зобов'язань. Тому, коли мова йде про професійні якості як фізичних осіб (підприємця, державного службовця і т. п.), так і юридичних (господарського товариства, вузу і т. п.), видається, що можна говорити про оцінку їх ділової репутації [3, с. 199-200].

Окрім аспекти захисту честі, гідності та ділової репутації висвітлили в своїх працях такі науковці: М. І. Ануфрієва, М. М. Агарков, С. С. Алексєєв, С. М. Братусь, О.М. Бандурка, В. С. Венедиктова, М. К. Галянтч,

В. П. Грибанов, О. В. Дзера, О. М. Ерделевський, О. С. Іоффе, М. І. Іншина, С. Ф. Зибіна, О. Ю. Синявська, А. В. Стремоухова, А. В. Буданов, А. В. Коровников, Г. А. Собур, Б. П. Кондрашов,

Л. О. Красавчикова, О. А. Красавчиков, В. А. Кройтор, Н. С. Кузнєцова, Д. Д. Луспєник, М. С. Малєїн, М. М. Малєїна, О. О. Пунда, О. А. Пушкін, З. В. Ромовська, С. О. Слїпченко, Р. О. Стефанчук, К. А. Флєйшиць, Р. О. Халфіна, Р. Б. Шишка та інші. Проте, необхідність подальшого наукового пошуку обґрунтовується наявністю прогалин у національному законодавстві щодо регламентації захисту честі, гідності та ділової репутації поліцейських в Україні.

Відзначимо, що Національна поліція (далі – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Виходячи з даного визначення, поліцейські в Україні з метою виконання своїх завдань, повинні бути впевнені в утвердженні невід’ємних особистих прав, а саме честі, гідності та ділової репутації та їх цивільно-правового захисту, оскільки людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [4].

Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 275 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) фізична особа має право на захист свого особистого немайнового права від протиправних посягань інших осіб [5].

Зазначимо, механізм цивільно-правового захисту честі, гідності та ділової репутації поліцейського в Україні повинен надпотужно працювати, а не зводитись до сухої теорії. Необхідно на законодавчому рівні чітко визначити, які саме відомості є такими, що порушують особисті немайнові права, а саме честь, гідність та ділову репутацію поліцейського в Україні, оскільки наявні поняття є оціночними. До того ж, законом не визначений спосіб у який ці відомості мають розповсюджуватись.

Чинне законодавство у сфері цивільно-правового захисту честі, гідності та ділової репутації поліцейських в Україні дійсно потребує удосконалення через стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, результатом якого є послідовне вдосконалення техніки, технології та організації виробництва, підвищення його ефективності. Необхідно чітко окреслити межі способу порушення честі, гідності та ділової репутації поліцейських в Україні і наслідків, що спричиняють ці порушення.

Важливим сучасним завданням цивільно-правової науки є створення гарантій захисту честі, гідності та ділової репутації поліцейських в Україні. Це особливо важливо для сучасної України.

Конкретизація та доповнення чинного законодавства нашої держави, а також чітке, повне та юридично грамотне тлумачення честі, гідності, ділової репутації поліцейського в Україні, їх цивільно-правового захисту, розробка певних методів роботи даного механізму та необхідних рекомендацій повинні безумовно здійснюватися з урахуванням сучасного стану європейської інтеграції країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41, С. 379.
2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1. Вісник Верховного суду України. 2009. № 3. С. 7.
3. Пушкін А. А., Самойленко В. М., Шишка Р. Б. Цивільне право України: підручник для візів системи МВС України у 2-х частинах. Частина I. / Пушкін А. А., Самойленко В. М., Шишка Р. Б. та ін. Харків: Основа, 1996. 440 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к / 96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141.
5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. С. 356.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДЕМОКРАТІЇ І ПРАВА МЕНШОСТІ

Заставська Лариса Павлівна

*професор кафедри публічного та приватного права
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент*

Демократія є тим надзвичайно важливим елементом, який забезпечує передбачає проголошення та реалізацію, гарантування та фактичне втілення прав громадян – економічних, політичних, громадянських, соціальних, культурних, а так само – й їх обов'язків відповідно до міжнародних стандартів.

Загальнотеоретичне розуміння дефініції демократія означає політичну організацію влади народу, при якій забезпечується: рівна участь усіх і кожного в управлінні державними і суспільними справами; виборність основних органів держави і законність у функціонуванні всіх суб'єктів політичної системи суспільства; забезпечення прав і свобод людини і меншості відповідно до міжнародних стандартів.

Конституція України проголошує, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Цензура заборонена. Окрім цього, у Конституції України наголошено: «Держава відповідає перед людиною за свою діяльність.

Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

Демократія є політичною системою, у якій громадяни вільно приймають політичні рішення відповідно до волі більшості, тобто більшістю голосів. Проте підкорення меншості більшості (перших останнім) не завжди буває демократичним. У демократичному суспільстві воля більшості повинна поєднуватися з гарантіями прав особи, які у свою чергу служать захисту прав меншості – чи то етнічна меншина, релігійна чи політична меншість. Права меншості не залежать від доброї волі більшості і не можуть бути скасовані більшістю голосів.

Вже демократії минулого знали принцип більшості і провадили його в життя. Але лише з розвитком буржуазного суспільства, появою теорій природного права і поділу влади співвідношення між більшістю і меншістю у їхніх правах набуло політичної принциповості. Деякі мислителі (Ж.-Ж.Руссо) вважали, що рішення більшості обов'язкові для меншості. Інші (Дж.'Мілль, Б.Констан, Г.Спенсер, О.Токвіль) вимагали, щоб воля більшості були поставлені межі, оскільки повне панування більшості – шлях до гноблення, тиранії. Межею волі більшості покликані були стати права окремого індивіда. Формами захисту індивіда і меншості називалися незалежний суд, адміністративна юстиція, представництво меншості в парламенті та ін [3, с. 35].

Варто розглянути право меншості в парламенті. Основою демократії є розвинутий публічний діалог (комунікація) представників різної політичної орієнтації. Такий діалог відбувається у суспільстві та зосереджується в парламенті. Важливим чинником у діяльності багатьох парламентів є опозиція, до якої належать депутати парламентської меншості, що розходиться з певних питань з політикою парламентської більшості й урядів. Опозиція критикує діяльність уряду, користується з нагоди порушити питання про довіру уряду. Наявність опозиції вважається невід'ємним компонентом демократичного суспільства, правової держави. Доки в суспільстві існує різниця інтересів, буде існувати й опозиція.

Один із фундаторів США Т. Джефферсон зазначав, що «воля більшості повинна в усіх випадках домінувати, але, щоб ця воля була правомірною, вона має бути розумною, щоб меншість мала рівні права, порушувати які було б гнобленням». Конституція США містить форми захисту парламентської меншості, якій надане право протесту проти проєктованих змін Основного Закону. Ці права меншості настільки значні, що протягом більш ніж 200-літнього існування США були ратифіковані тільки 26 поправок до Конституції, і американська Конституція є найбільш стійкою з усіх існуючих. Конституції, що створювалися в Нідерландах, Бельгії, Норвегії, Швейцарії та інших країнах у XIX - XX ст.ст., містили ідею захисту прав меншості [4, с. 45].

Парламентська меншість покликана відображати реально існуючі в суспільстві інтереси груп, що мають не домінуючі, але солідарні, політичні

настанови (рухи, партії) або не мають ідеологічно виражених позицій (позапартійні, професійні та інші групи). Слід зважити на те, що меншість, яка твердо відстоює свої позиції, є впливовішою за меншість, що коливається. Відчуття сильної і непохитної переконаності меншості підштовхує більшість до того, щоб переглянути свою позицію. Важливо, щоб опозиція в парламенті була конструктивною, а не деструктивною. Позаяк деструктивна опозиція обмежується критикою існуючої влади без пропозицій щодо програми дій; конструктивна опозиція спроможна висунути, обґрунтувати і боротися за здійснення програми, яка відрізняється від офіційної програми, є її альтернативою.

Отже, демократія – це не тільки прояв волі більшості, але і гарантія права меншості на критику і вільне вираження своїх поглядів – конструктивних, а не руйнівних. Право говорити та бути почутим. Право бути заперечуваним, але не пригнобленим. Влада може стояти міцно лише тоді, коли вона відчуває опір з боку опозиції – політичної меншості. Це змушує її постійно підтверджувати своє право управляти суспільством і державою.

Окремої уваги заслуговує право етнічних (національних) меншин. Взаємовідносини етносів усередині держави мають будуватися на засадах консенсусу, порозуміння, тому першою умовою консолідації суспільства є свобода особи і вільний розвиток етнічних груп (національних меншин). Національні меншини можуть мешкати або компактно, або розкидано (дисперсно) на території держави, утвореної «статусною» або «титульною» нацією. У будь-якому разі вони мають усі права, які має нація, що дала назву державі. Винятком (у ряді випадків) є право національних меншин на політичне самовизначення. Проте права національних меншин потребують спеціального механізму забезпечення, тому що в умовах іонаціонального оточення набувають специфічного характеру [2, с. 15].

Отже, можемо зробити висновок, що демократія передбачає законність як режим суспільно-політичного життя, припускає взаємну відповідальність держави і громадянина, що виражається у вимозі утримуватися від учинення дій, що порушують їх взаємні права і обов'язки. Додержання прав людини як окремої особи може бути досягнуто за умови одночасного забезпечення її основних національних, етнічних прав. Визначальним принципом правового статусу особи є принцип рівноправності незалежно від будь-яких чинників, в тому числі національності, мови, расової приналежності.

На сучасному етапі особливого значення набуває проблема забезпечення прав національних меншин як обов'язкова передумова досягнення міжнаціональної злагоди та стабільного демократичного розвитку українського суспільства. За подальшої інтеграції до європейського співтовариства Україна, створюючи власну базу, має орієнтуватись на міжнародні стандарти у захисті прав меншин, приєднуючись до базових загальноєвропейських документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Харків. Консум, 2001. 648 с.
3. Антонович М. Права національних меншин в Україні: національне законодавство та міжнародно-правові стандарти. Право України, 2004. № 6. С. 68-74.
4. Бугаєв С. Право національних меншин на представництво: актуальні проблеми законодавчого забезпечення в Україні. Вибори та демократія: Науково-просвітницький правничий журнал. 2005. № 1 (3). С. 51-59.

ПРАВОВОЙ КОНФЛИКТ И ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНАЯ ЛОГИКА

Качуров Евгений Васильевич

*доцент кафедры философии Национального
аэрокосмического университета им. Н.Е. Жуковского «ХАИ»,
кандидат философских наук, доцент*

В 441 г. до н.э. афиняне избирают трагика Софокла стратегом в войне с самосцами. Говорят, их выбор определила “Антигона”, с которой афинянин познакомил поэт чуть ранее (442 г.). Стратег обладал правом не только генерала и финансиста, но и судьи над своими солдатами. Он так же мог влиять на законодательство, собирая народное собрание. Короче говоря, сама судьба личности Софокла характерна непрерывным процессом погружения из эстетического изображения правовой реальности в самую ее суть. За какие же качества афиняне доверили ему своих сыновей и мужей? Может быть за то, что он очень точно изобразил эту самую суть?

Сюжет трагедии он берет из предания о братоубийственной войне за власть в Фивах. Этеокл и Полиник гибнут. Креонт, глава государства, признает одного героем, другого – преступником. Тело узурпатора решает не предавать земле. Антигона, сестра братьев, ослушалась. Согласно вере, душа непохороненного по обряду обречена на вечные страдания. Таким образом, с одной стороны, следуя государственному закону (писаному праву) она должна выполнить волю Креонта, с другой же, она должна следовать религиозной норме (неписаного права). Исмена, ее сестра, выбирает первое, тогда как Антигона – второе. За что приговаривается к смерти. Здесь на лицо правовая ситуация выбора.

Современные авторы комментируют этот сюжет так: “В Афинах говорили: “Выше всего в жизни людской – закон, и неписанный закон – выше писаного”. Неписанный закон – вечен, он дан природой, на нем держится всякое человеческое общество: он велит чтить богов, любить родных, жалеть слабых. Писанный закон – в каждом государстве свой, он установлен людьми,

он не вечен, его можно издать и отменить. О том, что неписанный закон выше писаного, сочинил афинянин Софокл трагедию “Антигона”. Обратим внимание на эпитет “выше”, который трижды использует автор в отношении данной правовой коллизии. Но может быть это позднейшее словоупотребление? Может быть, это наш современник просто понищенски привычным размахом так ранжирует весь мир налево и направо? Но, во-первых, руководитель хора в трагедии сам использует в финале это понятие: человеку сознание долга всегда – Благоденствия первый и высший залог. Во-вторых, Сенека Старший в своих контрroversиях, рассматривая “соотношения между законом и долгом, конфликты между законом и чувством, между двумя законами или двумя одинаково сильными чувствами”, так же требует оказать предпочтение одному и в риторической форме аргументировать его. Наконец, в третьих, когда Меланхтон в своей Этике, комментируя аристотелевских принцип “эпейкеи” (доброты), что она суть исправление законного правосудия, заявляет, что “более высокий закон следует предпочесть более низкому [*Lex superior preferenda est inferiori*] [более высокий закон следует предпочесть более низкому], то он здесь просто цитирует известную еще с римского права идею иерархии правовых норм.

Присмотримся к подчеркнутому выше эпитету, несущему явно нормативный смысл “выше”. Зададимся вопросом, на каком основании из двух, вроде бы равных по силе законов: закона государства или семейной религиозности, на перепутье которых оказались Антигона и Исмена, один может быть “выше”, “совершенней” и “истинней” другого? Как может одно особенное против другого особенного, будучи таким же ограниченным, как и второе особенное, претендовать на преимущества?

Для ответа на этот вопрос, красной нитью пронизывающий всю западноевропейскую историю, мысленно перенесемся их залитых солнцем Афин 5 века до.н.э. в 1781 г. н.э. в туманный Кенингсберг. Кант расставляет в своей “Критике чистого разума” три вида суждения таким образом, что знаменитые априорно-синтетические занимают середину между априорно аналитическими (разъясняющими) и апостериорно синтетическими (случайно-опытными). Он подчеркивает, что только априорный синтез дает подлинное (новое) знание. Это прямое указание на формулировки законов, без которых ни одна наука существовать не может. Так, например, суждение “всякое тело тяжело” бесконечно важнее суждения “всякое тело протяженно” или “эта доска зеленая”. Что же делает его таковым? Ответ прост: то, что в априорном синтезе мы имеем дело с подлинным единством противоположностей. Буквально, такое суждение одновременно всеобщее (как априорно аналитическое) и особенное (как опытное), оно, и только оно дает новое знание!

Многочисленные исследователи кантовской философии не заметили, что в ней очерчиваются демаркационные линии априорного синтеза, так же как в Никомаховой этике Аристотель отличает “фронезис” от “техне” и

“эпистема”. Их сбивает с толку лишь разность предмета: в одном случае формы познания, в другом – этико-правовая проблематика. Но ведь суть, то одна. Это в лице Канта философия впервые разъяснила праву основания для иерархии законов: каждый последующий в ней, занимая “более высокую ступень” должен включать в себя особенность предшествующего, то есть уничтожать и одновременно сохранять его определенность. Не случайно последователи Канта для обозначения этой априорно синтетической процедуры избрали немецкое слово “снятие”. Таким образом, два опыта европейской мысли, реальность права, с одной стороны, и философская рефлексия, с другой, в своей сущностной природе находятся в отношении взаимного опосредования.

ПРАВОВА СВДОМІСТЬ: ЇЇ ОБРІЇ

Качурова Світлана Володимирівна

доцент кафедри логіки

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого,

кандидат філософських наук, доцент

Століття, що пішло, можна воістину назвати повікою соціальних технологій. М. Маркузе і Ю. Хабермас однозначно зв'язують їх з поняттям "ідеологія". І було б неприпустимою легковажністю вважати, що людство, покинувши ХХ століття, назавжди розпрощалося з цим феноменом. Ідеологічна дія на зовнішній світ не знає ніяких предметних обмежень. Згідно з ключовою ідеєю тут підлягає "переробленню" все: від державного устрою до ландшафту. Ні у одній з попередніх епох світової історії технічний розум придбавав такої могутності і влади

Носієм ідеології є свідомість людини. Застосування її, відріток точнішого механізму її реалізації є визначальним чинником. Але ідеологія живе і розвивається. А в живих об'єктах саме відтворення початкової форми істота характеристика. Як колись помітив Арістотель: "душа необхідно є суть в сенсі форми природного тіла, що має в можливості життя. Суть же є ентелехія: отже, душа є ентелехія такого тіла". Мідна сокира душі не має.

Звідси для ідеології щонайпершим завданням стає розробка методів впливу на свідомість людини з метою відтворення її архетипів. Навіть сам творець слова "ідеологія" Де Трасси, в початковому варіанті першого тому прямо вказував на адресат своєї праці : проект курсу начал ідеології для центральних шкіл. Правда, до широкомасштабних проектів по наукоподібному перевлаштуванню соціуму йому було ще далеко. Навіть виникнення феномену кіно до кінця 19 віків спочатку було обумовлено потребами ідеології.

Л. Люкс констатує три види ідеологій. "Ерозія ліберальних ідей, що спостерігалася в Європі з 70-х років XIX століття, додатково прискорилося у кінці століття. Вони знову, як і в 70-80-х роках, піддалися нападу справа і ліворуч. Засадничі праці обох шкіл - "Маніфест комуністичної партії" Маркса і Енгельса і "Досвід про нерівність людських рас" графа Гобіно - з'явилися практично одночасно". Ці дві крайнощі він розрізняє по протилежності: безмежний оптимізм і безмежний песимізм. Для Маркса ідеал знаходиться в майбутньому, для Гобіно і його послідовників - у минулому. Саме цим комунізм відрізняється від націонал-соціалізму.

Зі свого боку додамо: по-перше, що розуміння ними свободи і, особливо, рівність так само має характер протилежності. Перша форма тоталітаризму відстоює рівність по праву праці, друга - право по народженню. По-друге, в основі відмінності цього світовідчуття лежить розробка неоплатоніками концепції еволюції - рухи від нижчого до вищого, і еманції - зворотного руху. У третій. Лібералізм є те ж абсолютно певна форма ідеології. Він є так само особливий, третій проект соціальної технології. Його ідеологія, висувуючи архетип "рівності по власності", як би "завмерла" між крайнощами оптимізму і песимізму, еволюції і еманції.

Крім того, сучасними ученими помічено, що сприйняття часу є не просто одна з багатьох перцепцій свідомості. Л. Гумилеву доводилося не раз підкреслювати, що "етнос" не соціально-історичний, а біогеографічний феномен. Тобто, він так само як душа (предмет психології) знаходиться "між" живою і свідомою матерією. Він виробить три види "час відчуття": пассеїзм (героїзм) - розгорнутий в минуле, дбайливо зберігаючий національну традицію; актуалізм (зосереджений на сьогоднішньому і інтерес, що втратив, як до минулого так і до майбутнього; нарешті, - футуризм, спрямований на позитивне майбутнє.

Звідси, якщо врахувати відмічені вище особливості трьох найбільших форм ідеології XX століття, виникає система, в якій крайнощі "фашизм - комунізм" урівноважується "серединою" - лібералізмом. Таким чином, ми маємо справу з висновком трьох ідеологій : "фашизм - лібералізм - комунізм". По психологічному настрою вони утворюють світовідчуття, яке так само має характер висновку "безмежного оптимізму, - безмежного прагматизму - безмежного песимізму". Нарешті, по темпоральності: "пассеїсти - актуалісти - футуристи". Гегель, прагнучи надати концепції силогізму динамічний характер говорить, що якщо середній термін (лат. *terminus medius*) переміститься на місце крайнього, а його місце займе крайній, то виникне нова форма висновку. Так на певних відрізках історії можуть "пульсувати" різні горизонти ідеологій, а значить і час відчуттів. Наприклад, якщо середину займає націонал-соціалістичне розуміння рівності і свободи, то лібералізм займає те, що "звільнилося" край. Или, ще один варіант - коли комуністичний світогляд виступає посередником в жорсткому протистоянні крайнощів лібералізму і фашизму. Найголовніше, реальність наших днів показує, що усі

три форми утворюють деяку самодостатню систему. І навряд чи варто чекати найближчим часом зникнення якого-небудь одного з цих трьох елементів.

ДОСТУП МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ДО ФІНАНСУВАННЯ: АНАЛІЗ ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ ЄС

Коритін Денис Сергійович

*здобувач НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

Для українських суб'єктів господарювання можливо отримати допомогу від 5 великих - Структурні та Інвестиційні Фонди (Structural & Investment Funds). ЄС запроваджує також централізовані фінансові інструменти, керовані безпосередньо Європейською Комісією.

Європейськими партнерськими організаціями за допомогою яких реалізуються і фінансуються програми для МСП України є:

- 1) Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР);
- 2) Європейський інвестиційний банк (ЄІБ);
- 3) Німецький банк розвитку (KWF);
- 4) Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР);
- 5) Світовий Банк;

Крім того, програми, які можуть бути використані для підтримки МСП або державними органами чи органами місцевого самоврядування для провадження реформ МСП можна умовно поділити на 4 основні групи:

1. Підтримка через кредитування. Як приклад, можна навести Мережу центрів підтримки бізнесу в Україні. Тривалість проекту: 2016 – 2020. Партнером-виконавцем є Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Бюджет ЄС складає 40 млн євро (28 млн євро для консультаційної допомоги, 12 млн євро для прямого кредитування). Програма спрямована на підвищення конкурентоспроможності та поліпшення доступу до фінансування для українських МСП шляхом надання консультацій та зміцнення потенціалу, а також на підготовку до фінансування від ЄБРР та інших фінансових установ. Крім того, програма сприяє створенню мережі з 15 центрів підтримки бізнесу по всій країні з метою підтримки МСП в отриманні належного фінансування та ноу-хау для розвитку бізнесу. Проект буде корисним для щонайменше 30 000 МСП та підприємств.

2. Підтримка через надання грантів. Так, можливим є привести приклад програми «Консультавання малого бізнесу». Тривалість проекту: 2010 – 2018. Партнер-виконавець: Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Бюджет ЄС: 16 млн євро. Програма має на меті сприяння підвищенню ефективності управління в секторі малих та середніх

підприємств (МСП) шляхом надання технічної допомоги індивідуальним підприємствам з метою розвитку бізнесу.

Програма також допомагає МСП отримати доступ до місцевих консалтингових послуг на умовах розподілу витрат шляхом надання грантів до 10 000 євро. Крім того вона спрямована на розвиток стабільної інфраструктури консультаційних послуг для надання їх МСП.

Мета:

Сприяння поліпшеному доступу до фінансування для МСП та підвищення конкурентоспроможності МСП, яким була надана допомога;

Підтримка діяльності, передбаченої ПВЗВТ;

Зміцнення та підвищення стабільності місцевої інфраструктури консультаційних послуг.

3. Підтримка через створення інноваційної інфраструктури. Так у Програмі «Від стратегії до дії», тривалістю з 2017 по 2020, партнером-виконавцем якої є ОЕСД, приймає участь багато країн. Вона підтримує реформи у сфері підвищення конкурентоспроможності та поліпшення бізнес-середовища в країнах Східного партнерства та діє як на національному, так і на регіональному рівнях. На національному рівні ОЕСР забезпечує індивідуальну підтримку в розробці, моніторингу та модернізації стратегій та програм, які сприяють реалізації реформ у сфері розвитку приватного сектору, процесу розробки конструктивної політики та розширенню бізнес-середовища. На регіональному рівні ОЕСР стимулює впровадження реформ за допомогою партнерських перевірок та діалогу з питань регіональної політики.

4. Підтримка через одночасну реалізацію декількох інструментів підтримки МСП. В якості прикладу реалізації цього напрямку підтримки можна навести Механізм прямої підтримки МСП в рамках ПВЗВТ. Тривалість проекту: 2014 – 2026. Партер-виконавець: Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Бюджет ЄС:10,22 млн. євро.

Механізм поєднує кредити та гранти ЄС з метою підтримки прямого фінансування МСП в Грузії, Молдові та Україні. Він спрямований на поліпшення доступу до фінансування шляхом надання гарантій та технічної допомоги для збільшення кількості реальних проектів, які реалізуються МСП.

Мета:

Поліпшення доступу МСП до фінансування та зниження дефіциту довгострокового фінансування.

Забезпечення довгострокового фінансування в місцевій валюті, тим самим знижуються валютні ризики для МСП.

Надання допомоги МСП у виявленні якісних інвестиційних проектів та сприяння їх успішному втіленню з метою вдосконалення структури управління МСП та ознайомлення їх з передовими практиками.

Сприяння розвитку місцевих фінансових ринків відповідно до сталих ринкових принципів

Бенефіціари: малі та середні підприємства, які ведуть діяльність у тому числі у таких сферах, як агробізнес, виробництво та послуги, нерухомість та туризм, інформаційно-комунікаційні технології, та в інших галузях.

Механізм є корисним для різноманітних проєктів у сферах інформаційно-комунікаційних технологій, лізингу, агробізнесу та енергетичного сектору.

Таким чином можна зробити висновок, що за рахунок Європейських фондів та фінансових інструментів Європейської комісії, а також Європейських банків-партнерів та організацій переважно здійснюється цільове фінансування з метою зміцнення економічної системи України та надання доступу МСП до фінансових ресурсів. Разом з тим, завданням цих програм стають і формування бізнес-середовища для МСП, підтримка виходу МСП на зовнішні ринки та поліпшення умов для конкурентоспроможності, а також фінансування інших пріоритетних напрямів розвитку економіки відповідно до вимог ЄС.

СТАН РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

Кохан Вероніка Павлівна

*старший науковий співробітник Науково-дослідного
інституту правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України,
кандидат юридичний наук*

В Україні з 2016 по 2020 роки відбувається реалізація Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні [8], якою заплановане виконання комплексних заходів за такими напрямками: оптимізація порядків надання адміністративних послуг; визначення та планування стадій розвитку системи електронних послуг; формування єдиної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, яка забезпечує надання електронних послуг; підвищення готовності фізичних та юридичних осіб до використання електронних послуг.

Вказаним документом запропоноване наступне визначення електронної послуги: електронна послуга – адміністративна та інша публічна послуга, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем [8].

Надання адміністративних послуг в електронній формі та доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги з використанням мережі Інтернет забезпечуються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, який є офіційним джерелом інформації про

надання адміністративних послуг в Україні, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування (ч.1 ст. 17, ч.1 ст. 9 Закону України «Про адміністративні послуги») [3].

Концепцією передбачено перелік пріоритетних послуг, які запроваджуються в електронній формі першочергово, причому встановлено, що ці послуги мають відповідати третій, четвертій стадії розвитку. У зазначений перелік входять 45 послуг. На сьогодні більша частина з них надаються повністю в електронному вигляді – напроти такої послуги на Єдиному державному порталі адміністративних послуг є відмітка «онлайн». Для зручності на порталі є окрема сторінка «Послуги онлайн» [2].

Однак, є послуги, які можна замовити онлайн, але отримати їх результат можна лише особисто у паперовому вигляді. І є послуги, замовити які можна лише прийшовши до Центру надання адміністративних послуг або безпосередньо до суб'єкта надання відповідних послуг. Згідно з ч. 1 ст. 12 Закону України «Про адміністративні послуги» центр надання адміністративних послуг – це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ місцевої державної адміністрації або органу місцевого самоврядування, що зазначений у частині другій цієї статті, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.

Оскільки електронні адміністративні послуги є частиною електронного урядування, крім згаданої Концепції розвитку електронних послуг, правове регулювання цієї сфери здійснюється також Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [6], схваленої указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020 рр. [1], затвердженої розпорядженням КМУ від 24 червня 2016 р. № 474-р, Концепцією розвитку електронного урядування в Україні [7], схваленої розпорядженням КМУ від 20 вересня 2017 р. № 649-р, Законом України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року № 5203-VI, Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [5] від 22.05.2003 № 851-IV, Законом України «Про електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII [4].

Зокрема, основними завданнями в рамках даного напряму реформи державного управління, що передбачено реалізувати до 2020 р., є:

завершення переходу органів виконавчої влади на електронний документообіг та їх інтеграція до системи електронної взаємодії органів виконавчої влади (всі центральні органи виконавчої влади та 80 % місцевих органів виконавчої влади);

створення та вдосконалення відкритих державних реєстрів;

електронізація адміністративних послуг – не менше 80 електронних адміністративних послуг третьої стадії розвитку, та 40 – четвертої стадії розвитку);

розвиток відкритих даних – збільшення кількості наборів відкритих даних та покращення їх якості [6].

Проведений аналіз стану розвитку електронних адміністративних послуг дозволив зробити низку висновків.

Державна політика розвитку електронних послуг характеризується неузгодженістю у визначенні основних її засад, в тому числі, щодо кількості електронних адміністративних послуг, що підлягають електронізації до 2020 року, та строків здійснення такої електронізації.

Умовою отримання результатів послуг в форматі онлайн, крім обов'язкової реєстрації на відповідному порталі електронних сервісів, є наявність у суб'єкта звернення інструменту, який підтверджує електронну ідентифікацію фізичної, юридичної особи. В основному таким інструментом є електронний цифровий підпис. На деяких державних електронних сервісах реалізована можливість альтернативних способів автентифікації з використанням Bank ID Приватбанку або Національного банку України, Mobile ID KS, через Email та пароль. Для отримання електронних сервісів Пенсійного фонду України додатково передбачена можливість ідентифікації за допомогою електронного пенсійного посвідчення та токена, однак на цей час ці способи ідентифікації не працюють.

Створений в Україні Єдиний державний портал адміністративних послуг є централізованим ресурсом, який інтегрує онлайн-сервіси усіх органів державної влади для надання публічних послуг в єдиному інформаційному просторі. Він є по суті інтегрованим офісом всіх запроваджених електронних послуг в країні і працює за принципом відсилання до веб-порталу відповідного державного органу.

Для отримання електронної послуги можна також відвідати відповідний веб-портал органів державної влади і замовити онлайн-послугу. Таким чином, наразі існує дублювання надання електронних сервісів через Єдиний державний портал адміністративних послуг та через окремі веб-портали електронних послуг органів державної влади.

Вважаємо, що надання адміністративних послуг в електронній формі за допомогою окремих веб-порталів і одночасне надання електронних адміністративних послуг через Єдиний державний портал адміністративних послуг заважає процесу інтеграції процедур надання адміністративних послуг в електронній формі, створює передумови для розпорошеності інформації про електронні адміністративні послуги, тягне за собою додаткові витрати бюджетних коштів на створення нових веб-ресурсів, що забезпечують їх надання, викликає необхідність у додатковій електронній ідентифікації споживачів послуг.

Через Єдиний державний портал адміністративних послуг надаються лише державні електронні послуги: скористатися електронними сервісами місцевого рівня на цьому порталі не можна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання реформування державного управління України»: розпорядження КМУ від 24.06.2016 р. № 474-р // URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80> (дата звернення: 18.11.2018).
2. Єдиний державний портал адміністративних послуг // URL: <https://poslugu.gov.ua> (дата звернення: 18.11.2018).
3. Про адміністративні послуги: Закон України від 6.09.2012р. № 5203-VI // URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17> (дата звернення: 18.11.2018).
4. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5.10.2017 р. № 2155-VIII // URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (дата звернення: 18.11.2018).
5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003р. N 851-IV// URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 18.11.2018).
6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 18.11.2018).
7. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 р. № 649-р // URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80> (дата звернення: 18.11.2018).
8. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 918-р // Офіційний вісник України. 2016 р. № 99. Стор. 259. Стаття 3234. Код акта 84163/2016.

ІНСТИТУТ СМЕРТНОЇ КАРИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Локотих Марина Василівна
студентка III курсу факультету історії та права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка

Проблема застосування смертної кари на сьогоднішній день є однією з головних у міжнародному праві. Тоді як гуманізація права цілком заперечує її, багато держав світу застосовують її в якості одного із видів кримінального покарання. Усвідомлення світовою спільнотою того факту, що зневажливе ставлення до людського життя є досить поширеним явищем, яке загрожує засадам цивілізованого суспільства, проблема страти перестала бути тільки питанням державного рівня і набула міжнародного значення.

Наразі можна спостерігати тенденцію до відміни смертної кари. Так, станом на 2017 рік, за офіційними даними Організації Об'єднаних Націй (ООН), більше, ніж 160 держав із 193 держав-членів ООН або вже відмінили смертну кару, або не застосовували її взагалі. Все більше держав зі всіх регіонів світу вже визнали, що смертна кара підриває людську гідність, а її відміна сприяє прогресивному розвитку прав людини [9, с. 165].

Варто відзначити, що засоби реалізації смертної кари є досить різноманітними. У сучасних державах в якості форми реалізації так званої страти застосовують смертельну ін'єкцію, повішання, електричний стілець, відсікання голови, побиття камінням тощо. Деякі автори навіть наголошують на тому, що у порівнянні з історичними різновидами смертної кари (колесування, розп'яття, поховання заживо, четвертування, кидання до хижаків, розрізання на маленькі шматки та інше) сучасні смертні кари є більш «гуманними». Зокрема, на думку Х. В. Дядюн, «сучасні форми є верхом гуманізму» [3].

Слід наголосити на тому, що починаючи з 1948 року, міжнародні організації розробили і прийняли низку міжнародно-правових норм спрямованих на відміну смертної кари. З того часу міжнародне право розвивалося в напрямку встановлення мінімальних стандартних правил її застосування, заборони смертної кари в цілому або частково, зокрема, обмежуючи категорією «найтяжчих злочинів» [6, с. 201].

Першим таким актом стала Загальна декларація прав людини прийнята у рамках Організації Об'єднаних Націй Генеральною Асамблеєю ООН від 10 грудня 1948 року. Сама Декларація окремих положень щодо питання страти не містить. Проте, поставивши в центр уваги питання про цінність та недоторканність людської особистості, указавши в статтях 3 і 5, що «кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» та те, що «ніхто не повинен зазнавати катувань або жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує його гідність, поводження і покарання» вона по суті своїй стала першим в історії міжнародних відносин актом, який проголосив широке коло основних свобод і прав людини [4; 6, с. 201-202]. Прийнято вважати, що ці права належать усім без винятку, і вони не є тими привілеями, що можуть бути подаровані за доброю поведінку, а за погану – відібрані.

Саме завдяки Загальній декларації прав людини, смертна кара почала скасовуватися у більшості цивілізованих держав світу, особливо у європейських. Єдиною європейською країною, в якій смертна кара зберігається і смертні вироки виконуються залишається Білорусь.

Вагомим внеском для вирішення цього питання є прийняття Міжнародний пакту про громадянські і політичні права [7]. Так, відповідно до ст. 6 Пакту, страта допускалася тільки за вчинення особливо тяжких злочинів (п. 2), а також цей вид покарання не міг бути застосований до осіб молодше вісімнадцяти років і вагітних жінок (п. 5). Кожний засуджений до страти мав право на помилювання, амністію або зм'якшення вироку (п. 4) [7]. Статті 1-2

Другого факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, спрямованого на відміну смертної кари 1989 року (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 44/128) зазначає, що «жодна особа, що знаходиться під юрисдикцією держави-учасниці Протоколу, не піддається смертній карі ... кожна держава-учасниця вживає всіх необхідних заходів задля відміни смертної кари в рамках своєї юрисдикції» [2]. Таким чином, держави-учасниці зобов'язувалися Пактом переглянути своє кримінальне законодавство й обмежити можливість винесення смертних вироків переліком лише найтяжчих злочинів.

Вікові обмеження щодо застосування страти зазначенні зокрема і в Конвенції про права дитини 1989 року, а саме «держави-учасниці повинні забезпечувати, щоб смертна кара, не призначалася за злочини, вчиненні особами, молодшими 18 років» [5].

Однак, Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш у своєму виступі 10 жовтня 2018 року підтвердив той факт, що дані положення грубо порушуються зазначивши, що в минулому році смертні вирокі отримали і неповнолітні, деякі з яких були страчені. За даними правозахисної організації «Міжнародна амністія», з 1990 року задокументовано 138 страт неповнолітніх в дев'яти країнах: Китаї, Ірані, Нігерії, Пакистані, Саудівській Аравії, США і Ємені [8].

Варто зазначити, що у міжнародному праві є також деякі регіональні джерела щодо питання застосування смертної кари. Так, прийнята 2 травня 1948 року Американська декларація прав і обов'язків людини визначає, що життя є найвищою цінністю і ніхто не може бути позбавлений його. Водночас Американська конвенція з прав людини встановлює, що кожна людина має право на повагу до власного життя. Але при цьому вона не проголошує скасування смертної кари, а лише забороняє її відновлення у країнах, що позбулися її раніше. Африканська Хартія прав людини і народів від 1981 року також встановлює положення про те, що людське життя є недоторканим і ніхто не може бути позбавлений його. Слід наголосити на тому, що після прийняття цієї Хартії деякі найрозвиненіші африканські країни відмовилися від смертної кари. Так, у Південне Африканській Республіці смертна кара були визнана неконституційною у 1995 році [6, с.202] .

Міжнародне право, окрім згаданого права на життя, регламентує також і права особи на справедливий судовий розгляд. Тож, невиконання відповідних процесуальних вимог може призвести до неправомірного виконання вироку щодо невинної людини. Трагічність таких помилок полягає у тому, що даному різновиду покарання не притаманний зворотній характер, а смертний вирок, в свою чергу, не можна скасувати [9, с. 167].

Більше того, експерти ООН звертають увагу на те, що велика частина людей, засуджених до смертної кари, – з бідних верств населення, які не можуть дозволити собі хороших адвокатів. Сотні людей отримують смертні вирокі, не маючи юридичної підтримки та можливості захистити себе в суді, а

деяких взагалі засудили в ході таємних процесів – а в таких випадках особливо велика ймовірність помилки. Зокрема, прикладом може стати прецедент, який стався на початку жовтня 2018 року в Ірані стратили Зейнаб Локран, яку в результаті сумнівного судового процесу визнали винною у вбивстві чоловіка. На момент скоєння приписуваного їй злочину їй було лише 17 років [8].

Слід наголосити й на тому, що причини скасування смертної кари є різними. В першу чергу, в деяких країнах кількість страт зменшується у зв'язку із обмеженим використанням смертного вироку судовими органами, а також застосуванням виконавчою владою права помилування. По-друге, значно зростає коло злочинів, за вчинення яких передбачається можливість винесення смертних вироків. І хоча в деяких країнах спектр таких діянь досить широкий здебільшого смертні вироки ухвалюються тільки за навмисне вбивство за обтяжуючих обставин [6, с. 202].

В деяких державах застосування смертної кари забороняється конституціями (ФРН, Італія, Іспанія). Так, наприклад, Іспанія відмовилась у 1995 р. від смертної кари і заявила: «Страта не повинна мати місце в пенітенціарній системах провідних цивілізованих суспільств... Що може більше порушити людську гідність, ніж смертна кара?» [9, с. 168].

Не стала винятком і Україна. Зокрема, рішенням Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 р. визнано, що смертна кара суперечить Конституції України [1, с. 174].

Отже, підводячи підсумок варто сказати, що смертна кара і як юридичний факт, і як явище взагалі є негативним і неприпустимим в сучасних реаліях. Право на життя належать усім без винятку, і воно не може бути подароване державою або відібране. Тенденція відміни смертної кари сприяє прогресивному розвитку прав людини. Незважаючи навіть на те, що на сьогоднішній день не всі держави відмовилися від смертної кари міжнародно-правові акти встановлюють ті межі, коли її застосування є недопустимим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гривняк Л. Ю. Вплив міжнародного чинника на скасування смертної кари в Україні Національний університет «Львівська політехніка». 2014. С. 172-175.

2. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари (укр/рос) від 15 грудня 1989 року URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_187 (дата звернення: 2.11.2018).

3. Дядюн К. В. Смертная казнь: плюсы и минусы в современном обществе. Universum: Экономика и юриспруденция: электрон. научн. журн. 2015. № 7(18). URL: <http://7universum.com/ru/economy/archive/item/2314> (дата звернення: 2.11.2018).

4. Загальна декларація прав людини прийнятій і проголошеній у резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. Голос України від 10.12.2008. № 236. (дата звернення: 2.11.2018).

5. Конвенції про права дитини від 20.11.1989. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 2.11.2018).

6. Михальська Н. М. Проблема смертної кари як інституту вивчення на міжнародній арені. Хмельницький інститут соціальних технологій «Україна». 2010. №2. С. 201-204.

7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 2.11.2018).

8. ООН: Необхідно скасувати смертну кару в усіх країнах світу. Юридичний факт: інформаційний портал. URL: <https://www.yurfact.com.ua/fakty-svitu/oon-neobkhdno-skasuvaty-smertnu-karu-v-usikh-krainakh-svitu>(дата звернення: 2.11.2018).

9. Толстенко Ю. О. Проблема смертної кари у міжнародному праві. Права людини і демократія : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 15 трав. 2018 р. Харків. 2018. С. 165-169.

РАЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЗАПОРУКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Леній Дмитро Олександрович
студент групи ПЗ-17-1мз
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

На сторожі забезпечення реалізації соціальних цінностей визначених у ст. 3 Конституції України [4] стоїть Національна поліція.

Наразі, слід констатувати, залишається багато проблемних питань, які були притаманні організації і діяльності міліції і перекочували до Національної поліції. Крім того, не мало питань виявила практика застосування нормативної бази, що регламентує діяльність створеного правоохоронного органу, прогалини та неузгодженість між собою різних нормативно-правових актів. Тим часом від їх рішення цих питань багато в чому залежить правопорядок в нашій країні. Тому актуальним сьогодні є продовження вже розпочатих наукових досліджень про адміністративно-правовий статус Національної поліції, результатом яких має стати система нових знань про організацію і функціонування органу, котра повністю відповідає сучасним реаліям і вимогам сьогодення.

Правові основи інституту що розглядається були предметом досліджень протягом багатьох років. У різні часи і на певних етапах становлення інституту, проблемам організації її діяльності ОВС присвячували свої роботи

такі вчені-юристи В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, С. М. Гусаров, Є. В. Додін, С. Д. Дубенко, Д. П. Калаєнов, В. В. Коваленко, Ю. Ф. Кравченко, О. В. Кузьменко, О. В. Негодченко, В. І. Олефір, В. П. Петков, В. М. Плішкін, А. О. Селіванов, В. Д. Сущенко, В. М. Шкарупа, О. Н. Ярмиш й інші.

Зазначені науковці зробили значний внесок у розробку адміністративно-правового статусу органів внутрішніх справ взагалі та структури, зокрема, але залишається низька проблем пов'язана з організацією і функціонуванням новоствореного органу Національної поліції.

Отже, структура – форма організації системи, єдність стійких взаємозв'язків між елементами, що складають систему [3, с. 118].

Структура (лат. *Structura* – будова, розміщення, порядок) – спосіб закономірного зв'язку предметів і явищ природи й суспільства, мислення й пізнання; сукупність істотних зв'язків між виділеними частинами цілого, що забезпечує його єдність; внутрішня будова чого-небудь. Структура властива об'єктам, що являють собою системи, і виділяється шляхом встановлення істотних, відносно стійких зв'язків між їхніми елементами при частковому або повному абстрагуванні від якісних характеристик цих елементів. Структура є законом існування й функціонування систем, забезпечує збереження основних властивостей при різноманітних змінах їх, становить основу подібності різних, часто якісно відмінних предметів і явищ [9].

Відповідно до філософського енциклопедичного словника, структура – сукупність стійких зв'язків об'єкта, що забезпечують його цілісність [7, с. 438].

На думку Г. В. Атаманчука структура державного органу це сукупність його підрозділів, а в них посад, схема розподілу між ними функцій і повноважень, покладених на орган, система взаємовідносин цих підрозділів і посад [1, с. 143].

До визначень наведених вище хотілося лише додати, що структура це не тільки зв'язки елементів системи, але і безпосередньо самі елементи об'єднані зв'язками. І вже їх певна сукупність з відповідними зв'язками утворюють систему – структуру. Для того щоб структура діяла злагоджено (раціонально) теорією управління розроблені певні умови.

Г. В. Щьокін визначає наступні умови (або критерії) раціональної структури управління: 1) відповідність ланок управління його функціям; 2) можливо менше число ступенів (ланок) у ієрархії управління; 3) зосередження на кожній ступені усіх необхідних функцій управління; 4) концентрація функціональних ланок у функціональних вузлах; 5) чітке виділення участі кожної функціональної ланки у єдиному процесі управління, виключення дублювання функцій; 6) найменше число джерел “прийому” і “виходу” команд з кожної ланки управління [8, с. 339].

Не втратили актуальності, щодо структури ОВС України слова О. М. Бандурки, який наприкінці 90 років в усіх органах внутрішніх справ,

залежно від характеру виконуваних функцій, визначав три види структурних підрозділів: 1) галузеві (підрозділи міліції, слідчі апарати, пожежна охорона), які реалізують основні функції органів внутрішніх справ; 2) функціональні (кадрові, фінансово-економічні, господарчі, медичні), які виконують функції забезпечення; 3) загального керівництва (штаби, чергові частини, інформаційно-аналітичні центри), які виконують функції загального керівництва [2, с. 86].

Слід наголосити, що від вдало визначеної структури буде залежати ефективність діяльності Національної поліції як правоохоронного органу. На жаль на сьогодні вже можна констатувати, що є великі проблеми в управлінні та зі взаємодією між підрозділами. Відсутність взаємодії між структурними підрозділами Національної поліції є нагальною проблемою сьогодні, визначається на шпальтах. Структурні підрозділи, які входять до складу Нацполіції України, діють незалежно один від одного, не говорячи вже про взаємодію з іншими правоохоронними органами. Непоодинокі випадки зриву проведення заходів співробітниками інших підрозділів всередині відомства. Наглядним прикладом цього стала подія на Київщині в с. Княжичі 4 грудня 2016 року, коли різні підрозділи Нацполіції (поліція охорони, кримінальний розшук та спецпідрозділ КОРД поліції Київської області) помилково відкрили вогонь один по одному саме внаслідок відсутності координації. В результаті чого убиті двоє поліцейських розвідників, двоє співробітників поліції охорони і командир спецпідрозділу КОРД. Після проведеного службового розслідування з поліції звільнили 7 офіцерів, які обіймали керівні й оперативні посади.

Як повідомляли в поліції, звільнили керівника карного розшуку Києва, який “безпосередньо відповідав за підготовку й проведення операції, керівників оперативної служби, які не забезпечили належної комунікації та обміну інформацією між підрозділами, що перебували на місці події”[5].

Слід зазначити, що випадки відсутності взаємодії між підрозділами Національної поліції є, на жаль, непоодинокими.

Найкраща структура – це та, яка найкраще дозволяє організації взаємодіяти з зовнішнім середовищем, продуктивно і доцільно розподіляти і спрямовувати зусилля своїх співробітників, а також задовольняти потреби клієнтів та досягати своїх цілей з високою ефективністю, зазначають автори основ менеджменту [6, с. 331].

Налагодження зовнішньої взаємодії з населенням та внутрішньої між структурними підрозділами в середині системи, гарантія успішної правоохоронної діяльності.

Отже, від того наскільки вдало вибудована структура органу залежить продуктивність і злагодженість функціонування її елементів та ефективність її діяльності взагалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: Курс лекций. М.: Юридическая литература, 1997. 400 с.
2. Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Харков: Основа, 1996. 398 с.
3. Кнорринг В. И. Теория, практика и искусство управления: Учебник для вузов по специальности “Менеджмент”. М: Издательская группа НОРМА–ИНФРА, 1999. 528 с.
4. Конституція України: *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30. С. 141.
5. Стрілянина у Княжичах: як тривало розслідування протягом року : Громадське телебачення. 2017. <https://hromadske.ua/posts/strilianyna-ukniazhychakh-novi-podrobytsi>.
6. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Перс. англ. М.: Дело, 1993. 702 с.
7. Философский энциклопедический словарь. М.: ИНФРА–М. 1997. 576 с.
8. Щекин Г. В. Теория социального управления: Монография. Київ : МАУП, 1996. 408 с.
9. Редкол Ю. С. Юридична енциклопедія: В 6 т. Київ: “Укр. енцикл.”, 2003. 736 с.

ОСОБЛИВОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Манжула Андрій Анатолійович
професор кафедри галузевого права та правоохоронної
діяльності Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені Володимира Винниченка,
доктор юридичних наук, доцент

За умов ринкових відносин, що розвиваються в Україні, важливе місце займає економічна та правова політика протидії монополізації ринку, запобігання зловживанням монопольним становищем, недопущення недобросовісної конкуренції та сприяння розвитку конкуренції. Основні засади цього напрямку закріплені в Конституції України та в законах, які є основою законодавства України про захист економічної конкуренції.

Специфічність правовідносин та особливості порушень законодавства України про захист економічної конкуренції, а також складність самої процедури розгляду справ за цими видами правопорушень, викликають об'єктивну необхідність в удосконаленні процесу розгляду справ та конкретизації повноважень Антимонопольного комітету України щодо розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної

конкуренції. На сьогодні спірним і невирішеним є питання визначення правового статусу (компетенції та повноважень) Антимонопольного комітету України, а також ряд інших питань, які стосуються процесуальних особливостей розгляду справ антимонопольними органами України.

Діяльність, яку здійснює суб'єкт господарювання-монополіст, - є монополістичною і визначається як дії суб'єкта господарювання-монополіста, що пов'язані із виробництвом, реалізацією, придбанням або виробничим використанням продукції (товарів), виконанням робіт, наданням послуг. Монополістичними же правопорушеннями будуть дії (або бездіяльність) суб'єкта господарювання, який займає монополічне (домінуюче) становище на ринку, та які прямо заборонені законодавством.

Між монополістичними правопорушеннями та правопорушеннями у вигляді недобросовісної конкуренції можна провести розмежування, а саме:

- монополістичні правопорушення вчиняються у сфері публічного регулювання господарських відносин, а недобросовісна конкуренція вчиняється у сфері приватного регулювання цих відносин;

- монополістичні правопорушення мають місце в межах одного товарного ринку, у той час як недобросовісна конкуренція може мати прояв на різних ринках.

Важливою частиною конкурентної політики, що проводиться в державі, є Закон України “Про захист від недобросовісної конкуренції”, який захищає добросовісну конкуренцію на ринку і гарантує споживачам можливість реально оцінювати товар (послуги), тобто дає можливість вільного вибору товару (послуг). Недобросовісною конкуренцією будуть протиправні дії, які вчиняються у конкурентних відносинах (відносинах змагальності) суб'єктами господарювання і спрямовані на обмеження діяльності окремих суб'єктів господарювання (порушення їх прав та законних інтересів) або отримання певних переваг завдяки чужим досягненням. Недобросовісна конкуренція наносить збитки як суб'єктам господарювання, так і фізичним особам - споживачам.

Причини правопорушень у сфері конкуренції, на нашу думку, обумовлені такими чинниками, як посилення конкурентної боротьби серед суб'єктів господарювання, ігнорування чесної репутації (оскільки окремі підприємці не планують свою комерційну діяльність на тривалий строк), складність оцінки споживачами або суб'єктами господарювання окремих рекламних пропозицій, відсутність повної інформації про товари або послуги. Крім того, однією з причин дискримінації суб'єктів господарювання є поєднання в одному органі функцій державного управління та господарської діяльності.

Добросовісною конкуренцією буде правомірна, з дотриманням норм чинного законодавства, торгових та інших чесних звичаїв, змагальність суб'єктів господарювання, метою якої є отримання найбільш вигідних умов виробництва та реалізації товарів. Причому дотримується принцип

“Дозволено все, крім забороненого законом”. На ринку добросовісної конкуренції споживачі мають можливість вільного вибору серед товарів (послуг) і можуть придбавати ті товари, які найкращим чином відповідають їх потребам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-12 // URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1576-12/ed20161102>.
4. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 року // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 50. Ст. 472.
5. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 36. Ст. 164.
6. Про природні монополії: Закон України від 20 квітня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. 2000. № 30. Ст. 238.
7. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року // Офіційний вісник України. 2001. № 7. Ст. 260.

ПРАВО НА ДОСТУП К ОБЪЕКТАМ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ, ЕГО РЕАЛИЗАЦИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЕ

Мартыненко Игорь Эдуардович

*заведующий кафедрой гражданского права и процесса
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы,
доктор юридических наук, профессор
(г. Гродно, Республика Беларусь)*

Историко-культурное наследие включает объекты материальной и нематериальной культуры, созданные в прошлом и представляющие ценность с эстетической, социально-культурной, исторической, археологической, архитектурной и иных точек зрения, значимые для сохранения и развития национально-культурной самобытности народов и этнических общностей соответствующего государства.

В **Украине** и **Беларуси** государство гарантирует гражданам сохранность объектов материального культурного наследия в интересах духовного процветания настоящих и будущих поколений. Как провозглашают конституции, каждый гражданин имеет право на доступ к объектам материального культурного наследия; граждане имеют право на

беспрепятственное получение информации о каждом объекте материального культурного. право безусловного доступа к объектам культурного наследия с целью их обследования, ознакомления с условиями хранения, характером и способом использования, проведения реставрационных работ, получения соответствующих данных, научного изучения имеют лица, уполномоченные на это органами охраны культурного наследия. Собственник объекта культурного наследия или уполномоченный им орган, лицо, которое приобрело право владения, пользования или управления, исполнитель реставрационных работ обязаны допускать уполномоченными органами охраны культурного наследия лиц для выполнения ими своих обязанностей к объектам культурного наследия и на их территорию.

Памятники истории и культуры подлежат **государственной охране** в целях предотвращения их уничтожения, разрушения, нарушения установленного порядка использования и предотвращения других действий, причиняющих вред объектам материального культурного наследия, а также в целях их защиты от неблагоприятного воздействия окружающей среды и иных негативных воздействий.

Анализ нормативных правовых актов и международных соглашений позволяет выделить следующие правовые мероприятия по охране объектов культурного наследия: государственный учет объектов, представляющих историко-культурную ценность, и ведение реестра; проведение историко-культурной экспертизы; разработка градостроительной и проектной документации, обеспечивающей содержание и использование объектов материального культурного наследия; разработка проектов зон охраны объектов материального культурного наследия; выдача разрешений на проведение земляных, строительных, мелиоративных, хозяйственных и иных работ; установка охранных знаков; мониторинг состояния объектов историко-культурного (культурного) наследия.

В наших странах создано разветвленное законодательство, обеспечивающее, в основном, защиту и восстановление памятников истории и культуры.

Заметим, что в законодательстве **Украины** (Закон “Об охране культурного наследия” с изменениями от 8 февраля 2018 г.) [1], применяются следующие термины, определения: *культурное наследие, объект культурного наследия, памятник культурного наследия, культурные ценности, национальное культурное достояние*. Культурное наследие – это совокупность унаследованных человечеством от предыдущих поколений объектов культурного наследия.

В **Беларуси** в Кодексе о культуре [2], который вступил в силу 3 февраля 2017 г., используются понятия “*историко-культурное наследие*” и “*историко-культурная ценность*”. Историко-культурное наследие – это совокупность отличительных итогов и свидетельств исторического и духовного развития народа Беларуси, воплощенных в историко-культурных ценностях. Историко-

культурные ценности – это наиболее отличительные материальные объекты и нематериальные проявления человеческого творчества, которые имеют выдающиеся духовные, эстетические и документальные достоинства и взяты под охрану государства в установленном законом порядке.

Доступ (приобщение) к культурным ценностям и пользование ими предусматривает:

- свободу выбора вида культурных ценностей, а также формы присоединения к ним;

- возможность посещения (пользования услугами) организаций культуры, объектов культурной инфраструктуры в целях ознакомления с культурными ценностями, их изучения и освоения, в том числе в установленных законом случаях на льготных условиях или бесплатно;

- возможность приобщения к культурным ценностям с помощью информации, которая зафиксирована на материальных носителях или распространяется средствами массовой информации;

- возможность ознакомления с культурными ценностями, их изучения и усвоения путем непосредственного восприятия;

- возможность использования культурных ценностей и работы с ними;

- создание условий инвалидам и другим физически ослабленным лицам для обеспечения доступа (приобщения) к культурным ценностям и пользования ими.

Обеспечение доступа (приобщения) к культурным ценностям действует в Беларуси в отношении:

- материальных культурных ценностей, которые принадлежат государству и (или) находятся в фондах организаций культуры, полностью или частично финансируемых из республиканского и (или) местных бюджетов;

- нематериальных культурных ценностей, исключительные права на использование которых принадлежат государству, организациям культуры, полностью или частично финансируемым из республиканского и (или) местных бюджетов, а также нематериальных культурных ценностей, перешедших в общественное достояние.

На практике обеспечение доступа (приобщения) к культурным ценностям *может быть ограничено* в соответствии с Кодексом о культуре, исходя из специфики культурных ценностей, и (или) при создании угрозы их дальнейшему существованию или сохранению.

В целях развития правовой базы данного принципа и расширения возможностей обеспечения доступа к культурным ценностям Законом Республики Беларусь от 11 мая 2016 г. № 362-З внесены изменения в Закон “О правах ребенка” в редакции Закона Республики Беларусь от 25 октября 2000 г.. Согласно новой редакции ст. 22 этого Закона государство обеспечивает детям *возможность приобщения к истории, традициям и духовным ценностям народа Республики Беларусь и достижениям мировой культуры.*

Предложения. Таким образом, в законодательстве Беларуси и Украины созданы правовые гарантии обеспечения права граждан на доступ к культурным ценностям. Но эти права должны быть известны гражданам. Поэтому, учитывая сложность научно-понятийного аппарата, сформировавшегося в области охраны историко-культурного наследия и его влияния на другие отрасли права, целесообразно ввести преподавание в учреждениях образования дисциплины “Правовая охрана историко-культурного наследия”. Эту идею мы продолжаем отстаивать на научных конференциях и в юридической печати. Автор убежден, что рано или поздно такая дисциплина станет обязательной по юридическим специальностям.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. О внесении изменений в Закон Украины “Об охране культурного наследия относительно предоставления объектам подводного культурного наследия статуса морского мемориала : Закон Украины от 8 февраля 2018 г. № 2289-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13 Ст. 71.
2. Кодекс Рэспублікі Беларусь аб культуры: Кодекс Республики Беларусь от 20 июля 2016 г. *Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь* от 02.08.2016.
3. Ведамасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь: *Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь* от 1993 г. № 33. С. 430.

УКРАЇНА В ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Мостовик Давид Сергійович
студент I курсу

*ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Аналізуючи розвиток української державності, можна констатувати, що він здійснювався не лише завдяки зусиллям самої держави, її органів і посадових осіб, а й завдяки зусиллям українського народу, політичних партій та інших інститутів суспільства в ході парламентських і президентських виборів та всеукраїнських референдумів. Цей процес досить суттєво ускладнився проведенням довготривалої військової операції на сході нашої країни.

Здобуття Україною незалежності, розбудова нового державного і суспільного ладу, перехід країни до ринкових відносин, використання досягнень світової наукової думки і практики державного будівництва обумовили істотні зміни в організації і функціонуванні української державності.

Нині все чіткіше окреслюється усвідомлення того, що Україна досягла певної вичерпаності вихідного етапу свого розвитку як незалежної європейської держави. Виходячи з цього все більш нагальною стає потреба у визначенні стратегії і тактики подальшого суспільно-політичного розвитку.

Фактично така ситуація притаманна для усіх європейських, як втім і інших, провідних країн світу. Тобто постало завдання пошуку здійснення кардинальних трансформацій як у суспільно-політичній, так і соціально-економічній сферах.

Перед українським суспільством і державою виникла нагальна необхідність системного (та одночасного) вирішення трьох надзвичайно складних і масштабних проблем. По-перше, необхідність досягнення певних, ustalених в Європі стандартів і норм організації політичної, економічної, соціальної і культурної сфер. Йдеться про достатньо універсальні категорії і виміри, на кшталт реального гарантування і забезпечення базових прав і свобод людини і громадянина. Нині в Україні значна частина проголошених її Конституцією прав і свобод, насамперед соціального і певним чином політичного характеру, фактично не забезпечена дієвими механізмами реалізації. По-друге, усвідомлення суспільством та державою ключових тенденцій суспільного розвитку в Європі і світі в цілому та пошуку, виходячи з цього, стратегічних орієнтирів (дороговказів) майбутнього України. Розв'язання зазначеної проблеми можливо лише шляхом розгортання широкого суспільного діалогу між всіма суспільно-політичними силами, що репрезентують основні соціальні групи населення України. У цьому контексті перед державою загалом і її владними структурами постає нагальне завдання створення і реального запровадження інституціональних, правових, економічних і культурних умов для ефективного опрацювання суспільством магістральних шляхів свого подальшого розвитку. По-третє, практичне просування суспільства і держави зазначеними дороговказами. Для цього необхідно як визначення загальної траєкторії реалізації перспектив суспільно-політичного розвитку, так і внесення відповідних конкретних коректив та уточнень у суспільну практику сьогодення. При цьому потрібно передбачати необхідність застосування інтегративного підходу до реалізації зазначеного завдання на кожній стадії суспільних перетворень. Тобто, виходячи із конкретних результатів діяльності суспільних інституцій, насамперед держави, та суспільної практики загалом як стратегія і тактика просування магістральними шляхами, так і самі ці шляхи, а в деяких випадках, навіть, і дороговкази, мають корегуватися, і не виключено досить кардинальним чином [1].

Тож надзвичайно важливого значення набув процес інтеграції української держави до Європейської спільноти. Основою інтеграції є вимоги високо розвинутих продуктивних сил, що переросли межі національних господарств. Інтеграційний процес у своєму розвитку проходить декілька стадій, у тому числі: створення єдиного ринку з уніфікацією юридичних та

економіко-технічних умов торгівлі, спрямування капіталу і робочої сили, утворення валютного та економічного союзів [2, с. 78].

На даний час велику роль у розвитку інтеграції в Україні відіграє її співпраця з такими міжнародними організаціями як Європейський Союз, СОТ, ООН, а також такими фінансовими інституціями як МВФ та Світовий Банк.

Стратегічною метою України є її приєднання до Європейського Союзу. Це сприятиме повній інтеграції України у Світову економіку, основою якої є урядом підписана угода про співробітництво з ЄС [3, с. 56].

Окрім цього, Україна бере участь у багатьох підрозділах ООН: МОП – Міжнародній організації праці; ВОЗ – Всесвітній організації охорони здоров'я; ФАО – продовольчій та сільськогосподарській організації; МАТАТЕ – міжнародній комісії з атомної енергетики та ін. Україна є активним учасником у роботі європейських політичних організацій: Раді Європи та Парламентській Асамблеї Ради Європи.

Співпраця України з Міжнародним валютним фондом є важливою з огляду на необхідність збереження належного іміджу країни, що сприятиме підвищенню її кредитного рейтингу на світових фінансових ринках, зменшенню відсоткових ставок по кредитах, дозволить зберігати привабливість для іноземних інвесторів. Кредити МВФ заохочують зростання споживання, сприяють удосконаленню банківської та грошово-кредитної системи держави, надходженню іноземних інвестицій, стимулюють розвиток торгівлі. Відносини України з МВФ мають сприяти вирішенню проблем, які можуть виникнути перед Україною у короткостроковому періоді, а також проведенню реформ, що є необхідними для забезпечення стійкого відновлення економіки країни в середньостроковій перспективі. МВФ надає Україні довгострокові, порівняно дешеві кредити, які сприяють вирішенню проблем платіжного балансу, з вимогою виконання деяких умов [4, с. 129].

Світовий банк відіграє важливу роль у наданні фінансової та технічної допомоги для України при цілісному та системному переході до ринкової економіки, починаючи з часів вступу нашої держави до цієї інституції у 1992р. Світовий банк допоміг модернізувати бюджетну систему України шляхом створення Державного казначейства, усунення бартерних платежів і поліпшення загальної фінансової та платіжної дисципліни.

Співробітництво зі Світовим банком здійснюється на основі прийнятої у лютому 2012 році нової Стратегії партнерства з Україною, яка спрямована на допомогу Уряду у реалізації програми економічних реформ та інтеграції з ЄС.

Отже, Україна в інтеграційних процесах як основну мету визначає співробітництво з різними міжнародними організаціями та фінансовими інституціями. Ця співпраця направлена на розвиток економічних, соціальних та геополітичних процесів в Україні. Основним пріоритетним напрямом у розвитку інтеграційних процесів України є вихід її на світовий ринок як держави з позитивним економічним та політичним іміджем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паламарчук В.М., Литвиненко О.В. Суспільно-політичні перспективи України у світі, що змінюється. URL: http://old.niss.gov.ua/book/viche_5.htm
2. Манів З.О. Регіональна економіка. Київ, 2011. 203 с.
3. Солонінко К.С. Інтеграційна політика України: інституційні аспекти, № 52. 2012. с.55-58.
4. Данилишин Б.В. Навіщо Україні СОТ, або що змінилося за 5 років. Право України. №5. 2012. с.128-133.

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Окопник Олена Миколаївна

*доцент кафедри галузевого права та
правоохоронної діяльності Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
кандидат юридичних наук, доцент*

На сьогодні суди загальної юрисдикції мають досить низький рівень довіри суспільства щодо об'єктивності, неупередженості та законності їхніх рішень. Така недовіра викликана неоднаковим застосуванням положень кримінального та кримінального процесуального закону, а також відсутністю притягнення до кримінальної відповідальності топ-чиновників за отримання неправомірної вигоди. Навіть показові справи щодо притягнення до відповідальності дрібних корупціонерів не змінюють рівень довіри до судів загальної юрисдикції як до органу, що здійснює правосуддя у корупційних справах.

У зв'язку з цим виникла потреба у створенні суду, що здійснюватиме правосуддя у справах, які підслідні Національному антикорупційному бюро України. Створення такого суду має призвести до швидкого, ефективного та законного способу вирішення проблеми відсутності вироків щодо корупціонерів вищої ланки, а також є необхідною умовою для успішної боротьби з корупцією в Україні.

2 червня 2016 р., під час ухвалення в парламенті змін до Конституції України в частині правосуддя [6], вперше заговорили про створення Вищого антикорупційного суду України. Президент П. Порошенко, виступаючи перед парламентом, зазначив про те, що саме судова реформа є однією з найбільш важливих у країні і підписав закон «Про судоустрій і статус суддів» [7], яким передбачено, зокрема, створення Вищого антикорупційного суду [4].

Пройшовши величезний шлях недовіри та дискусій серед науковців, практиків, громадськості, 7 червня 2018 року був прийнятий закон «Про

Вищий антикорупційний суд» [5]. Але навіть й після ухвалення данного Закону [5] в суспільстві обговорюється його значення для України.

Вищий антикорупційний суд України – це вищий спеціалізований суд, що утворюється у рамках судової реформи 2016 року. Однак, чи зможе цей суд дійсно розглядати корупційні злочини і притягати виних до відповідальності. За даними Всесвітнього індексу сприйняття корупції за 2017 рік (CPI), опублікованому Transparency International, темпи ефективності боротьби з корупцією в Україні за рік знизилися вдвічі.

Зневіра у спроможність традиційного механізму правосуддя належним чином долати корупцію є причиною створення спеціалізованих антикорупційних установ у різних країнах світу.

Подібні антикорупційні суди вже діють або існують на етапі створення в таких країнах Азії та Африки, Філіппіни, Індонезія, Пакистан, Кенія, Непал, Малайзія, Афганістан та інші. У Європі – в Хорватії, Словаччині та Болгарії. Це – країни, віднесені за індексом сприйняття корупції до середньо та високо корумпованих держав. І Україна – серед них. Як зазначають міжнародні експерти, саме зневіра у спроможність традиційного механізму правосуддя належним чином долати корупцію спонукала ці країни створити спеціалізовані антикорупційні установи [1].

Наприклад, основною причиною створення антикорупційного суду в Словаччині було прагнення зруйнувати місцеві зв'язки, що існували між судьями, адвокатами, прокурорами та організованою злочинністю. Антикорупційний суд було сформовано із нових суддів, яким запропонували високу суддівську винагороду, особисту охорону, забезпечення їхнього захисту. Протягом перших років існування антикорупційного суду було досягнуто певних результатів: акумульовано спеціальні знання, розірвано деякі локальні злочинні зв'язки, успішно завершено декілька справ.

Разом із тим діяльність антикорупційного суду викликала невдоволення деяких політиків і суддів звичайних судів, у зв'язку з чим 2009 року внаслідок конституційного оскарження було скасовано закон про спеціалізований антикорупційний суд. Зокрема, основними підставами для конституційного подання були: безпекова перевірка для суддів, вимоги до якої не відповідали принципу незалежності судової влади; завищена зарплата суддів спеціалізованого суду, що було дискримінацією стосовно інших суддів; персональна юрисдикція суду щодо високопосадовців. І лише завдяки тому, що громадськість Словаччини вийшла на вулиці з вимогою негайного відновлення цього суду, того самого 2009 року було ухвалено новий закон і створено новий спеціалізований суд. Сьогодні спеціалізований суд Словаччини складається із 14 суддів, а до складу спеціалізованої прокуратури входять 19 прокурорів. Цей суд розглядає кілька категорій справ: навмисні вбивства, економічні правопорушення, в яких фігурують суми в понад 6,6 млн євро, тяжкі злочини, скоєні злочинними або терористичними угрупованнями, і злочини екстремістського характеру [2].

У той же час багато Європейських країн, на які, орієнтується Україна, здебільшого обирають інші інститути боротьби з корупцією. Наприклад, у Латвії створено спеціальний позасудовий орган – Бюро із запобігання та боротьби з корупцією, у Литві – спеціальний правоохоронний орган – Спеціальна служба розслідувань, у Польщі – орган кримінального переслідування корупційних злочинів – Центральне антикорупційне бюро.

Отже, беручи до уваги досвід іноземних держав, не можна однозначно стверджувати, що створення спеціалізованого антикорупційного суду підтвердить свою ефективність [8].

Антикорупційні суди, які є в світі, відрізняються за найрізноманітнішими параметрами. За розміром, алгоритмом обрання суддів, місцем у судовій системі, обсягом юрисдикції, процедурами перегляду справ. На думку науковців, «найкращого досвіду» моделі антикорупційних судів не існує, а те, що є, може бути використано лише як показник напряму руху реформаторам

Отже, досвід антикорупційних судів світу демонструє, що реформаторам не варто бути надто оптимістичними й обіцяти забагато у зв'язку зі створенням антикорупційного суду [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герасименко Є. Навіщо Україні потрібен Антикорупційний суд. URL: <https://tsn.ua/blogi/themes/law/navischo-ukrayini-potriben-antikorupciyniy-sud-1183608.html>

2. Дубровик-Рохова А. Україна має шанси стати 4-ю в Європі і 21-ю у світі. День. 8.06.2018. URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/ukrayina-maye-shansy-staty-4-yu-v-yevropi-i-21-yu-u-sviti>

3. Іванова Н. Ракурс: Антикорупційний суд: перспективи. Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти. 2017 № 11 (43). URL: http://nbuvip.gov.ua/images/konstutycynuy_proces/2017/11.pdf

4. Осадча А. Вищий антикорупційний суд: варто чи ні? Юридична газета. 02 жовтня 2017. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vishchiy-antikorupciyniy-sud-varto-chi-ni.html>

5. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. № 2447-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 24. Ст. 212.

6. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2.06.2016 р. № 1401-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532.

7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/card2#Card>

8. Чіпак І. Антикорупційний суд в Україні: за та проти. Міжнародна практика. ЮРИСТ & ЗАКОН. 12.07.2018 URL: <http://partners.com/articles/antikoruptsiyniy-sud-v-ukrayini-za-ta-proty-mizhnarodna-praktyka/>

THE PROCESS OF ADAPTING THE DOMESTIC TAX SYSTEM TO EUROPEAN STANDARDS

Ostapenko Viktoriia

*PhD, Associate Professor of Department of Customs and Taxation
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

Since the election of Ukraine as a foreign policy priority to integration into the EU, the issue of bringing the normative legal acts of our country into compliance with the EU legislation has become particularly relevant. Tax law is one of the areas of national legislation that Ukraine has undertaken to comply with European integration law.

As a result of the EU enlargement, Ukraine has direct access to the single, expanded, harmonized EU market with 450 million consumers. It becomes apparent that Ukraine, more than other countries, will be able to benefit from the access to a single EU market with a high level of openness, the only list of trading rules and administrative procedures, a single customs tariff and the free movement of goods, services, citizens and capital without internal barriers (border control, certificates).

The main way of harmonizing the legal norms of Ukraine and the European Union is adaptation. Adaptation is the process of drafting and adoption of regulatory acts and the creation of conditions for their proper implementation and application with the aim of gradually achieving the full compliance of Ukraine's right to European law. Forms of legal adaptation are presented in Fig. 1.

The practical significance of the proposed strategy for the development of the Ukrainian tax system will enable the domestic tax system to adapt to the European tax standards as much as possible (Fig. 2).

The main drawbacks of the tax system of Ukraine are the following:

- Unlike EU countries, taxes are not an instrument for increasing the competitiveness of the state. The system of formation of state revenues is mainly fiscal. The regulatory function of taxes is not oriented to sustainable economic growth, which, in turn, does not increase the competitive position of the tax system of Ukraine among the EU countries.

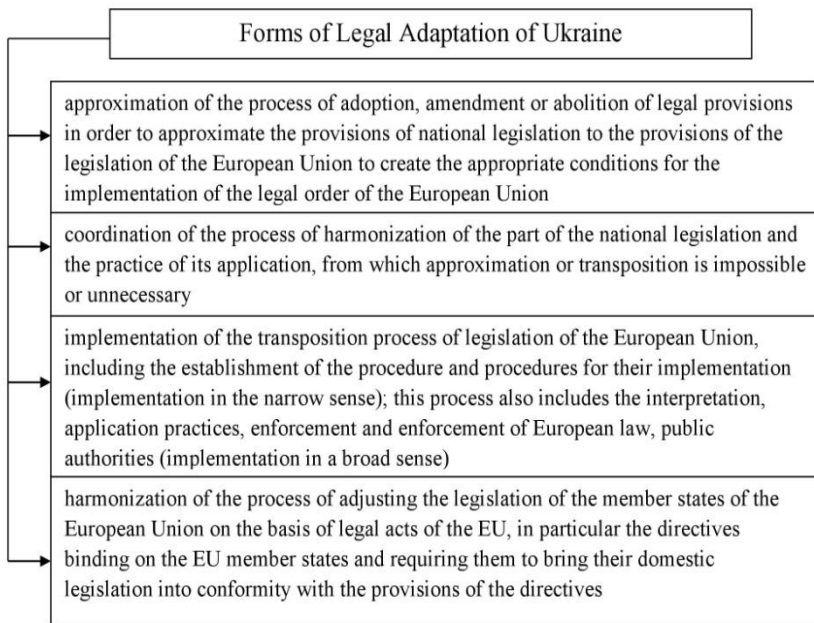

Fig. 1. Forms of Legal Adaptation of Ukraine

- a serious drawback is the imperfection and instability of legislation. The issue of taxation is still regulated by subordinate normative documents, decrees of the Cabinet of Ministers, Presidential Decrees. Tax legislation has similar features to European law, but only in the names of taxes. The ambiguity of the interpretation of tax legislation negatively affects the activities of economic entities, reduces the attractiveness of the national economy for foreign investors;

- in the EU, small businesses are seen as a decisive factor in achieving the competitiveness of the European economy in the world market, the high efficiency of the domestic market, as well as the factor of ensuring employment of the population.

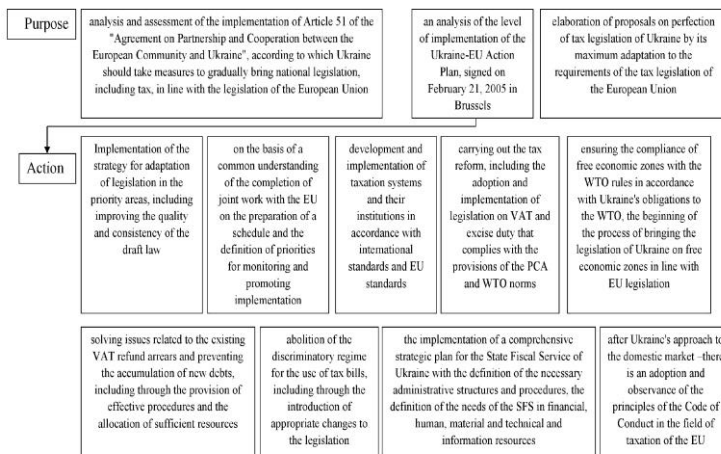

Fig. 2. Strategy of Legal Adaptation of Tax Legislation of Ukraine

Unfortunately, in Ukraine the system of simplified tax regime leads to such problems as: reducing the motivation of entrepreneurship, the unwillingness of business entities to change their status as subjects who have the right to use a simplified taxation system, which slows down their development and growth volumes activity, leads to the fragmentation of some medium-sized enterprises. World experience and business practices convinced that the important condition for the functioning of a market economy is the presence and interaction of large, medium and small enterprises and their optimal balance;

- the costs of administering the tax system are too large and inappropriate. Activities of the Ministry of Finance, the bodies of the fiscal and customs services are not sufficiently coordinated, there is no holistic information space between the organizations, which leads to copying functions;

- the system of customs-tariff regulation does not allow to react promptly to changes in the world market conjuncture, as well as the trade regimes in other states and the structure of the economy in Ukraine;

- Ineffective mechanism of distribution of tax revenues between central and local budgets hinders the development of the economy in the oblasts.

The process of adapting the domestic tax system to European standards should have an evolutionary character and on the eve of a new wave of the global financial crisis, based on economic and political stability in the country.

REFERENCES

1. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність. Офіційний сайт ДФС. URL : <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/mrdosvid/?print>
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ЗА БАСЕЙНОВИМ ПРИНЦИПОМ У ПОЛІТИКО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ

Рябець Катерина Анатоліївна
докторант кафедри парламентаризму та
політичного менеджменту
Національної академії державного управління
при Президентіві України,
кандидат юридичних наук, доцент

Національна євроінтеграційна політика в Україні передбачає імплементацію Водної рамкової директиви, яка визначає основні принципи управління водними ресурсами та шляхи досягнення доброї якості води і безпечного стану річок і водойм. Одним із головних принципів, викладених у Водній рамковій директиві є інтегрована басейнова модель управління водними ресурсами, що передбачає спільні дії усіх держав, що знаходяться у басейнах річок [1].

В Україні басейновий принцип управління водними ресурсами вперше на законодавчому рівні був задекларований у ст. 13 Водного кодексу України, що був прийнятий 06.06.1995 року [2].

На думку С.С. Дубняка та С.А. Дубняка, з прийняттям Водного кодексу України ситуація в галузі управління водним господарством дещо покращилася – проголошено басейновий принцип управління водними ресурсами. Проте, поряд з цим дослідники відзначають, що функції управління використанням і охороною водних ресурсів було розпорешено між

різними гілками влади, в басейнах крупних річок не визначено єдиних повновладних господарів [6].

Зі свого боку зауважимо, що поза увагою законодавця Водного кодексу України залишилося законодавче визначення основних концептуальних засад басейнового принципу управління водними ресурсами (поняття, принципи, механізм тощо). Частково ця проблема була вирішена у 2016 році у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» [8], відповідно до положень якого було доповнено Водний кодекс України визначеннями таких термінів як: «басейновий принцип управління», «водогосподарська ділянка», «водогосподарське районування», «водогосподарські системи», «гідрографічне районування» тощо.

Таким чином, викладені обставини свідчать, що правові положення ч. 1 ст. 13 Водного кодексу України досить тривалий час носили декларативний характер, а управління водними ресурсами і надалі здійснювалося виключно за адміністративно-територіальним поділом.

Окреслена проблема неодноразово висвітлювалася у наукових працях вітчизняних вчених. Зокрема, І.Ю. Носачов пише: «Незважаючи на те, що в Водному кодексі України (стаття 13) декларується, що державне управління в галузі водних ресурсів базується на басейновому принципі, в реальності це управління характеризується наявністю складної системи відомчих, галузевих та місцевих функцій і структур державного регулювання, котрі побудовані на адміністративно-територіальному принципі і сильній централізації влади, що обумовлює низьку ефективність управління водним господарством» [7, с. 240].

Усвідомлюючи актуальність впровадження в Україні басейнового принципу управління водними ресурсами, сучасні науковці приділяють значну увагу напрацюванню його концептуальних засад.

Насамперед відзначимо науково-теоретичне визначення С.С. Дубняком і С.А. Дубняком мети басейнової системи управління, яка, на їх думку, полягає у забезпеченні населення і галузей економіки України якісними водними ресурсами на основі екосистемного екологічно безпечного використання та відтворення водних ресурсів, відновлення та захисту природних джерел води за рахунок платного водокористування [6].

У науковій сфері визначена також мета розвитку басейнової системи управління. Так, Р.В. Григорович виклав її як «поступове забезпечення басейнової збалансованості водокористування, охорони вод і відтворення водних ресурсів на основі узгодженості правових засад і управлінських дій суб'єктів басейнового управління, спрямованих на досягнення прогресивних стандартів якості водних ресурсів і екологічного стану водних об'єктів» [5, с. 130].

Окрім того, на сьогодні у науці напрацьовано низку визначень басейнового принципу управління водними ресурсами, що мають наступний зміст: сучасний підхід до управління водними ресурсами, де основним суб'єктом управління виступає річковий басейн [3]; управління не частинами річки, яка розділена кордонами районів, областей, країн, а всім її басейном. Об'єктом управління при цьому виступає басейн річки з приналежною до нього гідрографічною мережею та оточуючою його екосистемою [9] тощо.

З огляду на викладене необхідно зробити висновок про незавершене політико-правове формування концептуальних засад інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом. Поряд з цим необхідно констатувати достатню кількість науково-теоретичних напрацювань у окресленій сфері, результати яких, на наш погляд, заслуговують на увагу законодавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водна рамкова директива ЄС 2000/60/ЕС основні терміни та їх визначення. К., 2006. 240 с.
2. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189.
3. Вострікова Н.В. Закордонний досвід управління водними ресурсами на засадах басейнового принципу управління URL : http://www.confcontact.com/2013-specproekt/gu2_vostrikova.htm
4. Впровадження басейнового принципу управління водними ресурсами URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-2/doc/1/06.pdf>
5. Григорович Р.В. Організація басейнового управління у галузі використання питної води в системі екологічної політики в Україні // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). 2013. № 1-2(52-53). С. 125-131.
6. Дубняк С.С., Дубняк С.А. Заходи щодо розвитку басейнової системи управління водними ресурсами на прикладі басейну р. Дніпро // Водне господарство України. 2006. № 3. С. 25-34.
7. Носачов І.Ю. Особливості адміністративного управління водними ресурсами в Україні // Економічні інновації. 2014. Випуск № 58. С. 239-245.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом: Закон України від 04.10.2016 р. № 1641-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1641-19>
9. Стадник М. Є. Реформування системи управління водними ресурсами в Україні URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11417/1/Stadnik.pdf>

СПЕЦИФІКА ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ: АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Савчук Олександра Олександрівна
здобувач НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України

На сьогоднішній день існує декілька законодавчих визначень фінансовому лізингу. Розглянемо кожен з них.

Закон України «Про фінансовий лізинг» розуміє фінансовий лізинг як вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу, за яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг визначає операцію фінансового лізингу, як таку, в якій одна сторона (лізингодавець), на умовах іншої сторони (лізингоодержувача) укладає договір (договір поставки) з третьою стороною (постачальником), згідно з яким лізингодавець одержує виробниче обладнання, засоби виробництва або інше обладнання (обладнання) на умовах, схвалених лізингоодержувачем настільки, наскільки вони стосуються його інтересів, та укладає договір (договір лізингу) з лізингоодержувачем, надаючи лізингоодержувачеві право користування обладнанням за лізингові платежі.

Проект Закону України «Про фінансовий лізинг» від 19.04.2017 р. № 6395 визначає фінансовий лізинг як вид цивільно-правових відносин за якими лізингодавець зобов'язується передати лізингоодержувачу на визначений строк (але не менше одного року) у володіння та користування річ, що належить лізингодавцю на праві власності і була набута ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем, або річ, спеціально придбану лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій і умов та передбачає наявність однієї з таких ознак на дату укладання договору фінансового лізингу:

а) до лізингоодержувача переходять усі ризики та винагороди щодо користування та володіння об'єктом фінансового лізингу;

б) лізингоодержувач по закінченню визначеного договором фінансового лізингу строку фінансового лізингу має право на підставі такого договору або окремого договору набути у власність об'єкт фінансового лізингу за ціною, визначеною у договорі;

в) лізингові платежі на момент укладання договору фінансового лізингу, дорівнюють первісній вартості об'єкту фінансового лізингу або перевищують її;

г) фінансового лізингу, виготовлений за замовленням лізингоодержувача, після закінчення дії договору фінансового лізингу, має обмежений обіг.

Згідно ст. 4 Закону України «Про фінансовий лізинг» суб'єктами лізингу можуть бути:

- 1) лізингодавець;
- 2) лізингоодержувач;
- 3) продавець (постачальник);

4) інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу.

Таким чином, спільним в усіх характеристиках наведених нормативно-правових актів є визначення фінансового лізингу на основі цивільно-правового складу правовідносин з фінансового лізингу. Такі визначення не дають можливості встановити спеціальні вимоги щодо діяльності з надання послуг фінансового лізингу на ринку фінансових послуг. Для цього необхідно звернутися до спеціального законодавства в цій сфері та провести інституційно-функціональний аналіз такої діяльності.

Згідно з Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» лізингова компанія є видом фінансової установи, і, відповідно, лізингові послуги включені до складу фінансових послуг. Разом з тим, в цьому законі згадуються фінансові компанії. Відповідно до Положення про Державний реєстр фінансових установ, затвердженого Розпорядженням Держкомфінпослуг від 28.08.2003 р. № 41 (далі - Положення № 41) фінансова компанія - фінансова установа, яка надає фінансові послуги, державне регулювання яких відповідно до законодавства віднесено до компетенції Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг), та яка не є страховиком, фінансовою установою, яка надає послуги з накопичувального пенсійного забезпечення, фінансовою установою - юридичною особою публічного права, а також кредитною установою, у тому числі кредитною спілкою та ломбардом. Таким чином, можливим є визначити лізингову компанію як вид фінансової компанії.

На рівні Європейського Союзу лізингова діяльність регулюється наступними актами. Директива 2013/36/ЄС від 26 червня 2013 року Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності кредитних установ у додатку №1 відносить фінансовий лізинг до діяльності кредитних установ. Регламент (ЄС) № 575/2013 Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 р. про пруденційні вимоги до кредитних установ та інвестиційних фірм та внесення змін до Регламенту (ЄС) № 648/2012 регулює в тому числі ризики, пов'язані з лізингом (ст. 89), лізингом майна (п. б, ч. 1 ст. 125). Крім того, лізинг розглядається як форма забезпечення, яка може застосовуватися фінансовою установою (ст. 199).

Згідно ст. 317 Регламенту 375/2013 закріплено, що за стандартизованим підходом установи розподіляють свою діяльність на бізнес-напрямки. Так, фінансовий лізинг включений до бізнес-напрямків комерційних банків та роздрібних банківських послуг (діяльність з фізичними особами або з МСП, які відповідають критеріям, викладеним у статті 123 для роздрібногo класу).

Важливим є питання визначення лізингу або лізингової діяльності як об'єкта регулювання та пов'язаного з ним характеру відносин, які впливають на засоби регулювання. Якщо враховувати зміст лізингу за ст. 806 ЦК України, то лізинг визначається як вид договору, який має особливим зміст, але відноситься до глави, що регулює найм. З другого, більш правозастосовного підходу, лізинг, це господарська діяльність на підставі 292 ГК України, але таке формування, безумовно відповідне змісту діяльності, не усуває суперечностей щодо віднесення лізингових правовідносин до найму (оренди), купівлі-продажу, поставки відповідно до ст. 806 ЦК України, що підтверджується і в наукових поглядах Т. Є. Крисань[1, С. 93-94] та В. О. Гончаренко[2, С.20].

Н. М. Внукова застосовує різні визначення до лізингової діяльності: лізингові операції, лізингове кредитування та лізингові послуги. При цьому лізинг розуміється як комплекс цивільно-правових, економічних, товарно-кредитних, майнових, виробничих відносин [3, С.85,86,91].

Таким чином, виходячи з аналізу законодавства ЄС та України, можна зробити висновок, що фінансовий лізинг є фінансовою послугою, лізингові компанії доцільно вважати кредитними установами та застосовуватися до них такі ж самі вимоги щодо нагляду, як і до інших кредитних установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крисань Т. Є. Проблеми лізингу в Україні. Порівняльно-аналітичне право. № 6, 2015. С. 93-95.
2. Гончаренко В. О. Особливості договори лізингу як виду договору найму (оренди) за цивільним законодавством України. Актуальні проблеми держави і права. Одеса 2008. С. 115–121.
3. Євроінтеграційні аспекти розвитку ринків фінансових послуг: монографія/ Н. М. Внукова, Р. Пукала, В. А. Смоляк [та інші]; за загал. ред. д-ра екон. наук, професора Н. М. Внукової та кандидата юридичних наук Р. Пукала. Харків, 2018. 178 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НОТАРІАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ, МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

Тарковський Владислав Андрійович
магістр Класичного приватного університету

Нотаріат - це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом України «Про нотаріат», з метою надання їм юридичної вірогідності.

Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах або займаються приватною нотаріальною діяльністю.

Інституція нотаріату існує не один десяток століть, а сама професія вважається історично другою юридичною посадою після судді. До речі, прообразами і передвісниками нотаріусів були писарі в Стародавньому Римі. Недарма в перекладі з латинського «нотаріус» – писар. До їх обов'язків входило не тільки складання різного роду послань і прохань, але і складання різних угод. Традиційно було дві категорії писарів: ті, хто перебували на державній службі, та ті, хто прислужував приватним особам. Проте існувала і третя, особлива категорія осіб, зайнятих оформленням правових документів і матеріалів. Це – табеліони, які були вільними людьми і займалися складанням юридичних актів і судових паперів за винагороду і під контролем держави. Поважною є професія нотаріуса і в сучасній Україні.

Разом з цим існує ряд проблем нотаріального права в Україні. Чинний Закон України "Про нотаріат" морально застарілий і не відповідає сьогоднішнім реаліям. Практика вживання закону виявила штучність розділення нотаріусів на державних і приватних, до того ж далеко від досконалості державне регулювання діяльності приватних нотаріусів, що призводить до судових розглядів, як на Україні, так і за її межами. Але основна проблема нинішнього закону "Про нотаріат" полягає в тому, що він не погоджений з Сімейним і Цивільним кодексами, які набрали чинності з 1 січня 2004 року.

Проблемам законодавчого обґрунтування діяльності нотаріусів в Україні присвячено низку наукових статей вітчизняних науковців, зокрема Н. Абрамова, С. Васильєва, Д. Притики, М. Тітова, В. Гайворонського, В. Тертишнікова та ін., у яких автори дають характеристику окремим аспектам подальшого вдосконалення чинного законодавства. Проте, незважаючи на значення нотаріальної діяльності в сучасному праві України, ця сфера ще недостатньо досліджена.

При написанні роботи, я також проаналізував розвиток нотаріату в інших країнах. На мою думку, їхній досвід може стати у пригоді під час удосконалення вітчизняної системи нотаріату. Зокрема, було досліджено дві

групи систем нотаріату – латинську та англо-американську. У всіх країнах – членах Міжнародного союзу латинського нотаріату нотаріуси об'єднані у професійну організацію, не залежну від державної влади. Там нотаріус є особою вільної юридичної професії, не входить до державного апарату та не є державним службовцем. При цьому держава делегує нотаріусу право засвідчувати певні документи з метою надання їм публічної сили та доказовості, яку можливо оспорити тільки в судовому порядку. Досить показовим щодо вимог до особи нотаріуса є досвід Франції: стажування протягом двох років (у тому числі близько півроку при інших фахівцях: адвокатах, бухгалтерях тощо) в державних установах, юридичних службах компаній і т.п. Окрім того, заохочується проходження частини стажування за кордоном, зокрема в країнах системи загального права, з метою ознайомлення стажиста з правовими системами різних країн об'єднаної Європи.

Англо-американський варіант розвитку нотаріату також не може бути виключений зі списку альтернатив при визначенні можливого шляху реформування національної системи нотаріальних органів. На мою думку, цікавим для України є приклад видачі дозволів на право займатися нотаріальною діяльністю на визначений термін. Це означає, що після закінчення дії дозволу особа знову повинна звернутися по дозвіл і задовольнити всі вимоги, що їх висувають для його отримання. Вважаю, це дало б змогу зробити нотаріат професійнішим, конкурентоспроможнішим і він посів би гідне місце у правовій системі України.

Найстаріша проблема нотаріату в Україні полягає в існуванні великої кількості законопроектів. Нотаріусам потрібна чітка процедура, яка б визначила правомірність їх дій. В організаційній структурі нотаріату також існують нові проблеми, до вирішення яких потрібні підходи. Під новими проблемами мається на увазі відсутність необхідної кількості як державних, так і приватних нотаріусів у деяких регіонах України. Це очевидна проблема не лише громадян України, які позбавлені можливості реалізувати свої права, але і нотаріату загалом. Неможливість забезпечити громадян нотаріальними послугами потенційно може перерости у скасування обов'язкової нотаріальної форми посвідчення волевиявлення громадян. Подібні до цієї ситуації характерні для нашої країни, особливо на сучасному етапі розвитку.

Отже, враховуючи все вище вказане, можна зробити висновок, що на сьогодні діяльність нотаріусів в Україні потребує досить значних змін, що сприятимуть наближенню нашого нотаріату до країн латинського типу, крім того надасть можливість швидко і законодавчо правильно вчиняти певні нотаріальні дії для посвідчення юридичних фактів громадян, що в свою чергу зменшить кількість судових спорів з приводу законності таких дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про нотаріат» // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.

3. Майданик О.С. Нотаріат в Україні // Закон і бізнес. 2006. № 11.

4. Нотаріат в Україні / За заг. ред. В. Б. Сміян, М. Н. Нікітіна, В. І. Хоменко. К., 2010. 450 с.

5. Правова природа нотаріату та нотаріальної діяльності як об'єкт державного регулювання в Україні: теоретичний та практичний аспект // Влада. Людина. Закон. 2008. № 12. С. 101–104.

6. Проблеми впровадження міжнародних принципів самоврядування в діяльності нотаріату України // Правова держава. – К.: ІДП ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. С. 377–385.

7. Фурса С. Я. Проблема формування принципів організації та діяльності нотаріату в Україні // Часопис Київського університету права. 2008. № 1. С. 59–65.

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

Терещенко Леся Олександрівна
старший викладач кафедри
публічного та приватного права
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Кожна країна має свою власну історію а значить і свої правові звичаї та традиції, які в свою чергу сформували правовий менталітет суспільства, також країна має власне законодавство та державні органи, що у своїй сукупності складає правову систему держави.

У теорії права під правовою системою розуміють комплекс взаємозалежних і узгоджених юридичних засобів, призначених для регулювання суспільних відносин, а також юридичних явищ, що виникають у результаті такого регулювання (правові норми, правові принципи, правосвідомість, законодавство, правові відносини, юридичні установи, юридична техніка, правова культура, стан законності та її деформації, правопорядок тощо) [2].

Правова система взаємодіє з політичною, економічною та культурною сферами суспільного життя, а результатом взаємодії права і культури є правова культура, яка є системою поглядів, уявлень, що визначають поведінку і діяльність людей у правовій сфері.

Нині помітно зростає роль культурного чинника в житті українського суспільства. У результаті такої взаємодії підвищується необхідність розширення сфери дії правової культури: підвищення вимог до діяльності законотворчих, правозастосовних та правоохоронних органів, покращення

якості нормативних актів та необхідність постійного інформування населення про новації у праві.

Існує точка зору, що правову систему держави необхідно розглядати як досить складну комунікативна систему, яка є інтегрованою в правову культуру [1, с. 13].

Необхідно зазначити, що правова культура є специфічним структурним елементом правової системи, оскільки, будучи її якісною характеристикою, вона властива усім сферам правового життя суспільства. Тобто правова культура – це критерій, на основі якого можна здійснити оцінку ступеня розвитку як правової системи, так і її структурних елементів на предмет їх відповідності стану, якого потребує реалізація пануючої в суспільстві моделі державності [3, с. 47].

П. М. Рабінович визначає правову культуру як загальний стан «юридичних справ» у суспільстві, тобто стан законодавства і роботи суду, всіх правоохоронних органів, правосвідомості всього населення країни, що виражає рівень розвитку права і правосвідомості, їх місце в житті суспільства, засвоєння правових цінностей, їх реалізацію на практиці, здійснення вимог верховенства права [4, с. 4-9].

З погляду О. О. Ганзенко правова культура є системою правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого людством правового прогресу, відображають у правовій формі стан свободи особи і соціальної справедливості, інші найважливіші соціальні цінності в діалектичному впливі на якісний стан і спосіб правового життя особи й суспільства, в якому найвищою цінністю є реалізація прав і свобод людини та їх захист [5, с. 10].

О. Ф. Скакун відзначає, що «правова культура тісно пов'язана з загальною культурою народу, ґрунтується на її засадах, служить відображенням рівня її розвитку. Формування правової культури не є відокремленим процесом від розвитку інших видів культури – політичної, моральної, естетичної» [6, с. 265].

Досить аргументованим є визначення згідно якого правова культура характеризується сукупністю правознання особи, оцінки правових явищ, емоційним ставленням до них, правовими орієнтаціями і переконаннями, а також поведінкою особи [7, с. 22].

Потрібно також уточнити, що правова культура не залежить від юридичного права. Жодні закони не зможуть підняти її рівень шляхом декларування окремих норм. Правова культура з'являється не з документів, вона диктується самим життям. Процес її становлення характеризується формуванням певних культурно-правових цінностей, сформованих певною національною часово-просторовою дійсністю.

Отже, зрозумілим є те, що правова культура є складовою частиною і найважливішою засадою демократії. Кожне суспільство виробляє свою модель правової культури. Виключно правова культура завжди передбачає оцінку

«якості» правового життя того чи іншого суспільства та порівняння її з найрозвинутішими правовими зразками, ідеалами та цінностями.

Тож, враховуючи вище наведені дефініції, ми прийшли до висновку, що під правовою культурою слід розуміти сукупність елементів державно-правової системи, які відповідають принципам природного права є цінними та корисними для розвитку та існування індивідів, їх груп, об'єднань та всього суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Овчиннікова А. П. Феноменологія правової культури: філософсько-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / А. П. Овчиннікова. Одеса, 2016. 20 с.

2. Макєєва О. М. Правова культура як чинник розвитку правової системи
URL : http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n4_41_2016/10.pdf

3. Яковюк І. Правова культура і її вплив на розвиток правової системи / І. Яковюк // Вісн. Акад. правових наук України. 2008. № 1 (52). С. 47.

4. Рабинович П. М. Основы общей теории права и государства / П. М. Рабинович. Харьков: Консум, 2005. 320 с.

5. Ганзенко О. О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. О. Ганзенко. К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2003. 16 с.

6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. Х.: Консум, 2009. 656 с.

7. Кускова М. В. Формирование правовой культуры старшеклассников : дис. ...канд. пед. наук / М. В. Кускова. М., 1999. С. 22.

АДАПТАЦІЯ СУЧАСНИХ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

***Тохтамиш Тетяна Олександрівна**
доцент кафедри фінансів та кредиту
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
кандидат економічних наук, доцент*

***Ягольницький Олександр Андрійович**
доцент кафедри фінансів та кредиту
Харківський національний університет
будівництва та архітектури,
кандидат економічних наук, доцент*

Аналіз існуючого стану системи паркування транспортних засобів в Україні свідчить, що організаційні, нормативно-правові та фінансові умови функціонування зазначеної системи не відповідають потребам учасників дорожнього руху, вимогам населення та європейським практикам у цій сфері.

Так, водії часто не оплачують послуги з паркування, нехтують законними вимогами інспекторів-паркувальників, залишають транспортні засоби на тротуарах або на проїзних частинах вулиць, іноді у кілька рядів, що ускладнює рух транспорту, створює затори, призводить до втрат часу законослухняними водіями та пасажирями громадського транспорту, суттєво забруднює повітря тощо. Європейський та світовий досвід свідчить, що причиною такої ситуації не є людський фактор. Головною проблемою є недосконалі правила паркування транспортних засобів, передусім законодавче регулювання цієї сфери. Тому актуальним є розгляд основних положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів" [0].

Система паркування в Україні кардинально відрізняється від аналогів, що ефективно працюють у країнах ЄС та світу. Зокрема, в розвинутих країнах функціонують прості та зручні для учасників дорожнього руху механізми, що характеризуються наявністю таких елементів:

- забезпечення дотримання правил паркування і 100-відсоткової оплати послуг з паркування за рахунок дієвих санкцій за порушення цих правил;
- доступність та комфортність послуг з паркування, широкий спектр зручних способів їх оплати, зокрема, з використанням спеціальних програм для смартфонів;
- автоматичний та достовірний облік коштів, сплачених за паркування, гарантоване спрямування їх за призначенням – до місцевих бюджетів;
- розвантаження (вивільнення) центральної частини міст шляхом стимулювання користуватись громадським транспортом, як надійним та

фінансово вигідним, а також екологічними і компактними видами транспорту – велосипедами, електромобілями тощо;

- штрафні санкції за порушення правил паркування за відсутності на місці водія застосовуються, як правило, до власника автомобіля.

Створення подібної системи в Україні має початись з вдосконалення законодавчого механізму. Практика свідчить про дуже низьку ефективність та недієвість положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУАП) [0], що регулюють відповідальність за порушення правил паркування.

Так, органом притягнення до адміністративної відповідальності водіїв за порушення правил паркування транспортних засобів визначено адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних, міських рад, а укладення адміністративних протоколів за вчинення таких порушень КУАПом покладається на осіб, уповноважених виконавчими органами цих місцевих рад. Іншою важливою проблемою є відсутність надійного та дієвого механізму притягнення до відповідальності за порушення правил зупинки-стоянки транспортних засобів у населених пунктах України. Без вирішення цієї проблеми навести порядок на автодорогах та вулицях міст України практично неможливо. Адже, власники транспортних засобів, часто паркуються в місцях, де заборонена зупинка-стоянка, іноді у кілька рядів, створюючи значні перешкоди руху транспорту.

Враховуючи те, що вирішення усіх вище окреслених проблем потребує термінового розв'язання, прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів" [0], який набрав чинності 27.09.2018 р.

Закон розроблено з метою впровадження в Україні сучасної системи паркування транспортних засобів, що базується на європейській практиці та збалансовує інтереси місцевої громади та автомобілістів. Він передбачає:

- створення законодавчого механізму невідворотності відповідальності за порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів шляхом запровадження фото-, відеофіксації правопорушень;

- поширення чинного законодавчого механізму притягнення до адміністративної відповідальності особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, за окремі порушення правил дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, на випадки порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів, зокрема, несплату вартості послуг з паркування або паркування на місцях для інвалідів особами, що не мають такого права;

- визначення підстав звільнення від відповідальності особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, а саме при вибутті з її володіння номерного знаку або автомобіля внаслідок протиправних дій інших осіб, передачі права керування автомобілем іншій особі на відповідній правовій підставі або якщо особа-фактичний порушник сплатить штраф і особисто

звернеться до органу стягнення із заявою та копією документа про оплату штрафу;

- наділення повноваженнями розгляду справ про адміністративні правопорушення та здійснення тимчасового затримання транспортного засобу інспекторів з паркування – а саме: уповноважених виконавчими органами сільських, селищних та міських рад посадових осіб цих органів або посадових осіб відповідних комунальних підприємств, що здійснюють діяльність у сфері паркування транспортних засобів;

- залежність розмірів штрафних санкцій за порушення правил паркування, в т.ч. за несплату послуг з користування відповідними майданчиками, від вартості однієї години паркування (у 20-кратному розмірі);

- надання 50% знижки в оплаті штрафів за порушення, зафіксовані в режимі фотозйомки/відеозапису, у разі сплати штрафу протягом 10 банківських днів.

Закон пропонує також надати уповноваженим місцевою владою інспекторам з паркування право притягати до відповідальності порушників правил зупинки-стоянки автомобілів в межах відповідного населеного пункту, якщо це порушення зафіксоване в режимі фотозйомки/відеозапису.

Для зручності оплати за паркування та ефективного контролю за її здійсненням створюється законодавча можливість запровадження за рішеннями органів місцевого самоврядування на території відповідних населених пунктів автоматизованої системи контролю оплати паркування.

Отже, дотримання Закону сприятиме розвитку системи паркування в Україні, наданню органам місцевого самоврядування дієвих важелів щодо розв'язання транспортних проблем міст, зменшенню навантаження на вулично-дорожню мережу населених пунктів, поліпшенню екологічної ситуації в центральних частинах міст, підвищенню рівня якості надання послуг з паркування, збільшенню надходжень коштів до місцевих бюджетів шляхом підвищення дисципліни зі сплати послуг з паркування, підвищенню зручності користування послугами паркування для громадян, використанню майданчиків для паркування з максимальною ефективністю за рахунок раціональної організації та введення нових інноваційних технологій оплати послуг та контролю за здійсненням оплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 27.09.2018 №8073-X // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 12.11.2018).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів: Закон України від 21.12.2017 № 2262-VIII // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-19> (дата звернення 12.11.2018).

СПАДКУВАННЯ ПРАВА ВИМОГИ АБО ОБОВ'ЯЗКУ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОРУШЕННЯМ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЗАБЕЗПЕЧЕНОГО ЗАВДАТКОМ

Харченко Оксана Євгенівна
студентка групи МП 117
Інституту права ім. В. Сташиса
Класичного приватного університету

Потреба дослідження функціонування правового механізму завдатку пов'язана з тим, що цей вид забезпечення виконання зобов'язання все частіше застосовується не лише у договорах купівлі-продажу чи оренди нерухомого майна, а й у договорах купівлі-продажу або поставки різного роду товарів та послуг. Також актуальним залишається питання щодо визначення особливостей динаміки зобов'язальних правовідносин, забезпечених завдатком, оскільки недосконалість вітчизняного законодавства не дає можливості повною мірою окреслити відповідні дії контрагентів, пов'язані з виникненням, зміною або ж з припиненням таких відносин.

Припинення регулятивних зобов'язальних правовідносин настає внаслідок дії правоприпиняючих юридичних фактів, які можуть бути як подіями (смерть боржника або кредитора у зобов'язаннях особистого характеру), так і діями (повернення боргу, передача речі тощо) [1, с. 171]. Отже, актуальним є дослідження питання припинення завдаткових правовідносин внаслідок такого юридичного факту, як смерть кредитора, та, відповідно, можливостей спадкування у зв'язку з порушенням боржником зобов'язання, забезпеченого завдатком, яке сталося за життя кредитора.

У ст. 1216 ЦК України [3] визначено, що спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). У ст. 1218 ЦК України закріплено, що до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті.

Л. В. Козловська зазначає, що спадкування як перехід прав і обов'язків, які складають спадщину, від спадкодавця до спадкоємців здійснюється засобом реалізації суб'єктивного права спадкування через вчинення правочину прийняття або відмови від спадщини. Особливість суб'єктивного права спадкування в тому, що воно виникає незалежно від волі його суб'єкта – спадкоємця [2, с. 41].

Відповідно до ст. 1230 ЦК України до спадкоємця переходить право на відшкодування збитків, завданих спадкодавцеві в договірних зобов'язаннях. У зв'язку з невиконанням боржником спадкодавця своїх договірних обов'язків до спадкоємця переходить право на стягнення неустойки (штрафу, пені), яка була присуджена судом спадкодавцеві за його життя. До спадкоємця

переходить право на відшкодування моральної шкоди, яке було присуджено судом спадкодавцеві за його життя.

Отже, у ст. 1230 ЦК України передбачено включення до складу спадщини прав на відшкодування збитків, стягнення неустойки та відшкодування моральної шкоди. Також, це свідчить про те, що зазначені права не є нерозривно пов'язаними з особою спадкодавця і щодо них не поширюються норми ст. 1219 ЦК України. Проте серед окреслених прав законодавець не згадує права на утримання завдатку або права вимоги щодо повернення його подвійної суми.

У свою чергу, у ст. 1231 ЦК України визначено відповідні обов'язки спадкоємця. Згідно із частинами 1–3 вказаної статті кодексу до спадкоємця переходить обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки), яка була завдана спадкодавцем. До спадкоємця переходить обов'язок відшкодування моральної шкоди, завданої спадкодавцем, яке було присуджено судом зі спадкодавця за його життя. До спадкоємця переходить обов'язок сплатити неустойку (штраф, пеню), яка була присуджена судом кредиторів із спадкодавця за життя.

Таким чином, хоча у вітчизняному законодавстві закріплена можливість стягнення неустойки, моральної шкоди та збитків, проте існує прогалина щодо спадкування прав або ж обов'язків сторін, що виникають у зв'язку з порушенням зобов'язання, забезпеченого завдатком. А тому з огляду на зазначене пропонується доповнити ст. 1230 ЦК України новою ч. 4 такого змісту:

«До спадкоємця переходять права вимоги або обов'язки, що виникають у зв'язку з порушенням зобов'язання, забезпеченого завдатком».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко А. О. Функції завдатку в контексті динаміки зобов'язальних правовідносин. Часопис Київського універ-ту права. 2017. № 1. С. 183–187.
2. Козловська Л. В. Теоретичні засади здійснення і захисту спадкових прав у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. К., 2016. 465 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.11.2018).

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Цуркан Марина Миколаївна
студентка групи МП-118
інституту права ім. В. Сташица
Класичного приватного університету

У системі суспільних відносин дисциплінарне провадження в органах Національної поліції України займає особливе місце. При цьому слід зазначити, що в загальнотеоретичному значенні під дисциплінарним провадженням розуміють встановлений адміністративним законодавством порядок розгляду та вирішення індивідуальних справ стосовно осіб, які вчинили дисциплінарні проступки, спрямовані на встановлення об'єктивної істини та притягнення винних до дисциплінарної відповідальності [6, с. 120]. О. Бандурка та М. Тищенко пропонують під дисциплінарним провадженням розуміти “сукупність юридичних норм, регламентуючих суспільні відносини у зв'язку з правозастосовною діяльністю по вирішенню питання про дисциплінарну відповідальність за допущене правопорушення” [1, с. 182].

На сьогоднішній день проблематиці дисциплінарної відповідальності поліцейських як різновиду їх юридичної відповідальності приділено ще недостатню увагу, що й обумовлює актуальність дослідження. Вивченням питань дисциплінарної відповідальності, у тому числі дисциплінарних проваджень щодо працівників правоохоронних органів, займалися такі вчені, як: Г. Атаманчук, О. Бандурка, Ю. Битяк, Н. Бортник, В. Венедиктов, Є. Додін, М. Козлов, В. Колпаков, О. Кузьменко, А. Куліш, В. Манохін, К. Мельник, О. Музичук, Л. Остапенко, О. Синявська, В. Сорокін та інші науковці.

В працях вказаних вчених зверталася увага на те, що дисциплінарний проступок як суспільно-шкідливий, протиправний, винний вчинок (дію чи бездіяльність), що посягає на службову дисципліну шляхом невиконання або неналежного виконання своїх службових обов'язків, чи в іншому порушенні службової дисципліни, за яке згідно з законом передбачена дисциплінарна відповідальність [5].

Якщо брати до уваги ст. 12 Закону України “Про дисциплінарний статут Національної поліції України” дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції [3].

Також необхідно вказати ознаки, якими характеризується дисциплінарна відповідальність:

- її підставою є дисциплінарний проступок;

- за такий проступок передбачено накладення дисциплінарного стягнення;
- стягнення застосовується уповноваженою на те посадовою особою в порядку підлеглості;
- межі дисциплінарної влади цієї посадової особи чітко встановлюються правовими нормами; службовець, на якого накладено дисциплінарне стягнення, може його оскаржити у вищий орган (посадовій особі) або в суд;
- за один дисциплінарний проступок може бути накладено лише одне дисциплінарне стягнення [2].

Але, на жаль, на нормативно-правовому рівні інститут дисциплінарного проступку поліцейських детально не регламентовано.

Звернувшись до Закону України “Про Національну поліцію України” від 2 липня 2015 року, з’ясовано, що він безпосередньо питання дисциплінарної відповідальності не регулює. Лише в ст. 19 Закону вказується, що “...у разі вчинення протиправних діянь на поліцейських покладається дисциплінарна відповідальність відповідно до закону...” [4].

Проаналізувавши цей нормативно-правовий акт, можемо помітити, що багато його норм, які регулюють дисциплінарне провадження в підрозділах Національної поліції України, мають бланкетний характер (п. 3 ч. 1 ст. 65, ч. 1 ст. 70, п. 6 ч. 1 ст. 77, ч. 3 ст. 84, ч. 1 ст. 85). Дані положення відсилають регулювання дисциплінарного провадження відповідно до Закону України “Про дисциплінарний статут Національної поліції України” від 15 березня 2018 року [3]. Звичайно ми можемо вказати, що пріоритетом цього закону є чітка регламентація положень, які відносяться до процедур проведення службової перевірки та вирішення службових конфліктів, зокрема це питання, пов’язані з притягненням працівника до дисциплінарної відповідальності [3]. Загалом, мова може йти про наступне: він містить вичерпний перелік діянь, які вважаються дисциплінарними проступками, встановлено конкретні види порушення службової дисципліни, внаслідок чого можна притягнути особу до дисциплінарної відповідальності, але ж саме з цим не існує перелік обставин, за яких дисциплінарна відповідальність виключається, також, не передбачений конкретний перелік дисциплінарних проступків, які можуть бути причиною звільнення із служби в поліції, тому є прогалини, які потребують вдосконалення.

Нерідко порушення службових обов’язків одночасно визнається і адміністративним, і дисциплінарним проступком, тобто їх склади дублюються. У такому випадку виникає питання про можливість накладення на працівника у разі вчинення такого правопорушення двох стягнень – адміністративного і дисциплінарного [5].

Отже, враховуючи все вищевикладене, слід зробити висновок, що питання відповідальності працівників Національної поліції нарешті знайшло належне законодавче врегулювання. Зокрема йдеться про те, що прийнято

Дисциплінарний статут працівників Національної поліції – основний нормативно-правовий акт, у якому визначаються підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, але разом із тим саме він містить ряд недоліків, які потребують обговорення та виправлення. Так, наприклад, у ньому відсутній перелік обставин за яких дисциплінарна відповідальність виключається. Тому необхідно закріпити норму, яка б передбачала такі обставини, що виключають можливість застосування дисциплінарних стягнень, а саме, відсутність події чи складу дисциплінарного проступку та закінчення шестимісячного строку від дня вчинення дисциплінарного проступку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України: слов. Термінів / за заг. ред., Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. К.: 2014. 600 с.
2. Битяк Ю. П. Адміністративне право України: підруч. / за ред. Ю. П. Битяка. Х.: Право, 2000. С. 177-178.
3. Бандурка А. М. Административный процесс: ученик / за ред. А. М. Бандурка, Н. М. Тищенко. Х.: НУВД, 2001. 352 с.
4. Про дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337С.19 VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/pdf>.
5. Каргузова И. А. Дисциплинарная ответственность государственных служащих: автореф. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Проблеми законності”. 1999. 106 с.
6. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII С. 580-19. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4.pdf>.

СИСТЕМА НЕДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ПРИВАТНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Чернега Віталій Миколайович

*доцент кафедри підприємницького та корпоративного права
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
кандидат юридичних наук*

Різні аспекти недоговірних зобов'язань висвітлювалися в цивілістичних дослідженнях різних періодів розвитку юридичної науки. Насамперед ідеться про наукові здобутки І. Е. Берестової, Д. В. Бобрової, О. О. Боярського, О. А. Волкова, С. Б. Булеци, М. Р. Габріадзе, М. К. Галянтича, Н. Ю. Голубевої, С. Д. Гринько, О. В. Дзери, О. В. Жили, І. М. Забари, Ю. О. Заїки,

І. Г. Калетніка, І. С. Канзафарової, Т. С. Ківалової, О. С. Кочиної, Н. С. Кузнєцової, О. О. Лов'яка, В. В. Луця, Г. К. Матвєєва, І. С. Ніжинської, О. О. Отраднової, В. П. Паліюка, Г. Л. Пендяги, Д. Ф. Плачкова, В. Д. Примака, С. Я. Ременяка, Р. О. Стефанчука, М. М. Фролова, Є. О. Харитонова, Д. С. Шапошнікова, Я. М. Шевченко, С. І. Шимон, Р. Б. Шишки та ін. Тоді як система недоговірних зобов'язань суб'єктів підприємництва поки що не піддавалася спеціальному вивченню. З огляду на це, *метою нашої розвідки* є визначення видів недоговірних зобов'язань суб'єктів підприємництва у приватному праві України, які власне і становлять відповідну систему.

Традиційно розуміємо, що недоговірними є зобов'язання, які виникають за відсутності укладеного між сторонами договору, тобто внаслідок інших юридичних фактів. Зрозуміло, що такі зобов'язання виникають із правомірних (публічна обіцянка винагоди тощо) та неправомірних (завдання шкоди) дій. Проте предметом нашої уваги є лише *недоговірні зобов'язання*, які виникають за участю *суб'єктів підприємництва*.

Почнемо з того, що норма-дефініція *суб'єктів господарювання* закріплена у ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу України (далі – ГК України), згідно із якою ними визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

До суб'єктів господарювання належать: *по-перше*, господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до ГК України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; *по-друге*, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці (ч. 2 ст. 55 ГК України).

Принагідно зазначимо, що ст. 55 ГК України доповнено ч. 3 у зв'язку з ухваленням Закону України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” від 22 березня 2012 р., в якій наведено *класифікацію суб'єктів господарювання*. Так, суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у т. ч. до *суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва*.

До *суб'єктів мікропідприємництва* належать: а) фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за

середньорічним курсом Національного банку України (далі – НБУ); б) юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ.

Суб'єктами малого підприємництва є: а) фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ; б) юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ.

До *суб'єктів великого підприємництва* належать юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ.

Згідно із позицією законодавця інші суб'єкти господарювання належать до *суб'єктів середнього підприємництва*.

На нашу думку, до *системи недоговірних зобов'язань суб'єктів підприємництва* належать:

I. Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди:

- а) без оголошення конкурсу;
- б) за результатами конкурсу.

II. Зобов'язання зі вчинення дій в інтересах іншої особи:

- а) вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення;
- б) зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи (суб'єкта підприємництва).

III. Кондикційні зобов'язання суб'єктів підприємництва (набуття, збереження майна без достатньої правової підстави).

IV. Деліктні зобов'язання суб'єктів підприємництва:

а) зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки;

б) зобов'язання суб'єкта підприємництва з відшкодування шкоди, завданої їхнім працівником;

в) зобов'язання суб'єкта підприємництва з відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю працівника;

з) зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів і послуг.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТА»

Чернік Світлана Дмитрівна

*доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права*

*Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка,
кандидат історичних наук, доцент*

Основним напрямом зовнішньополітичного курсу України, з моменту проголошення її незалежності 1991 р., є європейська інтеграція. Важливою її складовою визначається узгодження національного законодавства із законодавством Європейського Союзу. Для досягнення поставленої мети в нашій державі прийнято низку нормативно-правових актів, які містять різні терміни, що позначають один й той самий процес: «зближення», «приблизна адекватність закону», «адаптація», «наближення», «гармонізація» та інші. Проте згодом у законодавстві перевага була надана поняттю «адаптація законодавства».

Питання адаптації законодавства до законодавства Європейського Союзу є вкрай актуальним у науці. Особливості визначення поняття «адаптація законодавства» стали предметом досить значної кількості робіт наступних вчених: В. Муравйова, В. Опришка, А. Прилипчук, О. Проневича, П. Рабіновича, Ю. Шемшученка, І. Яковюка та інших.

На офіційному рівні поняття «адаптація законодавства» закріплено у стратегічно важливих нормативно-правових актах України. Так, Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року визначає адаптацію законодавства як процес приведення нормативно-правових актів України у відповідність із *acquis communautaire*, тобто правової системи Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ [1].

У науковому середовищі питання визначення сутності поняття «адаптації законодавства» залишається дискусійним. На думку І. Яковюка, на законодавчому рівні остаточно не вирішеною є проблема визначення концептуального змісту поняття «адаптація законодавства», її сутнісних елементів та ступеня ідентичності законодавства України і норм права ЄС як

результату здійснення процесу адаптації. Саме тому вивчення правової природи адаптації законодавства України до законодавства ЄС та внесення відповідних пропозицій щодо удосконалення законодавства України є актуальним завданням вітчизняної науки, що має важливе значення для практики державотворення у контексті отримання членства в Європейському Союзі [2, с. 255].

На думку О. Проневича, в українській юридичній науці здійснюються спроби артикуляції догматико-теоретичних основ адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Поняття «адаптація» у широкому сенсі тлумачиться як еволюційний процес, спрямований на коригування поведінки суб'єктів або вдосконалення структури системи з метою нейтралізації потенційного або реального негативного зовнішнього впливу, підвищення рівня життєздатності й ефективності функціонування. Натомість дефініція «адаптація національного законодавства до законодавства ЄС» осмислюється у контексті її співставлення з вищеназваними спорідненими категоріями [3, с. 64].

Досліджуючи питання етимології та сутності поняття «адаптація» науковці визначають основні завдання та принципи здійснення цього процесу. Зокрема, вчені виділяють такі важливі аспекти: започаткування процесу адаптації законодавства відбувається на виконання положень документів міжнародно-правового характеру та поступово (поетапно) здійснюється в межах національного законодавства; адаптація законодавства має проводитися з урахуванням особливостей національної правової системи, економічних та соціальних умов суспільства; адаптація законодавства здійснюється у формах наближення, координації чи імплементації; здійснення адаптаційних процесів повинне відбуватися поступово [4, с. 61].

Складність дослідження даного правового явища пов'язана з тим, що адаптація законодавства – це тривалий динамічний процес, певна послідовність взаємопов'язаних дій щодо зміни існуючого правопорядку, кожна ланка якого логічно пов'язана з іншими елементами, що разом формують програму саморозвитку правової системи держави. Тому, вирішуючи завдання щодо адаптації законодавства, держава визначає напрям свого розвитку. Процеси адаптації є проявом динамічного – на відміну від «звичайного» умовно статистичного, еволюційного – виміру права, способом реалізації ще однієї (на додаток до основної – регулюючої) функції права, а саме – його модернізуючої функції, що актуалізувалась на новому витку суспільного прогресу з новою силою [2, с. 256].

Слід відмітити, що у науковій літературі виділяють правову адаптацію, яку визначають як процес розроблення та прийняття нормативно-правових актів та створення умов для їх належного впровадження й застосування з метою поступового досягнення повної відповідності права України із *acquis communautaire*.

Правова адаптація має такі форми: 1) транспозиція – процес прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою досягнення ідентичних правових наслідків з відповідними актами законодавства Європейського Союзу; 2) наближення – процес прийняття, внесення змін чи скасування правових норм з метою наближення положень національного законодавства до положень актів законодавства Європейського Союзу для створення належних умов імплементації правового порядку Європейського Союзу; 3) координація – процес узгодження тої частини національного законодавства та практики його застосування, де наближення або транспозиція є неможливими або непотрібними; 4) імплементація – процес транспонування актів законодавства Європейського Союзу, включаючи створення порядку та процедур їх впровадження (імплементація в вузькому сенсі); цей процес також включає тлумачення, практику застосування, забезпечення дотримання та виконання норм права, які відповідають *acquis communautaire*, органами державної влади (імплементація в широкому сенсі) [5, с. 61].

Отже, не зважаючи на закріплення у законодавстві України поняття «адаптації законодавства» у науковій літературі немає одностайності щодо його визначення. У загальному вигляді під адаптацією законодавства розуміється тривалий динамічний процес, який складається з певної послідовності взаємопов'язаних дій щодо зміни національного законодавства та приведення його у відповідність до *acquis communautaire*. Виділяють наступні форми правової адаптації: транспозиція, наближення, координація, імплементація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> (дата звернення: 24.11.2018).

2. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01, 12.00.11 / Нац. ун-т юрид. акад. України. ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 474 с.

3. Проневич О. С. Адаптація вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу: доктринально-правовий аспект. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. № 3. С. 59–69.

4. Радзивілюк В., Нагребецька Ю. Змістовне наповнення деяких основних термінів, які характеризують процеси зближення національних законодавств. Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Юрид. науки. 2012. № 91. С. 60–63.

5. Парламентський вимір європейської інтеграції. Збірка матеріалів. К.: Нора-прінт, 2005. 104 с.

ЩОДО ДОЗВОЛУ ВИКОРИСТАННЯ КВАРТИР В БАГАТОКВАРТИРНИХ ЖИТЛОВИХ БУДИНКАХ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Шаповал Леся Іванівна

*доцент кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

На сьогоднішній день, згідно статті 10 чинного Житлового кодексу України (далі – ЖК), «громадяни зобов'язані дбайливо ставитися до будинку, в якому вони проживають, використовувати жиле приміщення відповідно до його призначення, додержувати правил користування жилими приміщеннями, економно витрачати воду, газ, електричну і теплову енергію. Жилі будинки і жилі приміщення не можуть використовуватися громадянами на шкоду інтересам суспільства».

Але, 22 листопада 2018 року в Верховній Раді України було зареєстровано народним депутатом України Ю.В. Левченко проект Закону України «Про внесення змін до Житлового кодексу Української РСР та інших законодавчих актів України щодо забезпечення прав власників (користувачів) приміщень жилого будинку» № 6424-1, яким пропонується доповнити ст. 10 ЖК такого змісту: «...та інтересам інших власників (користувачів) приміщень у відповідному жилу будинку. При здачі квартири в оренду (найм) орендодавець (наймодавець) повинен забезпечити кожного мешканця площею житла, розмір якої не менше 8 квадратних метрів загальної площі квартири на одну особу».

Стосовно пропозиції про те, що «не можуть використовуватися громадянами на шкоду інтересам суспільства та інтересам інших власників (користувачів) приміщень у відповідному жилу будинку», то хочемо зазначити, що ця пропозиція є доречною, оскільки важливе значення мають не лише інтереси суспільства, а також і інтереси інших власників (користувачів) приміщень у відповідному жилу будинку. А от щодо встановлення обов'язку наймодавця «забезпечити кожного мешканця площею житла, розмір якої не менше 8 квадратних метрів загальної площі квартири на одну особу», то тут виникають запитання до ініціатора законопроекту. Оскільки статтею 47 ЖК передбачено, що «норма жилої площі в Україні встановлюється в розмірі 13,65 квадратного метру на одну особу» і ч.1 ст. 93 ЖК передбачено також, що «здача жилого приміщення в піднайом не допускається, якщо в результаті вселення піднаймача розмір жилої площі, що припадатиме на кожну особу, яка проживає у цьому приміщенні, буде меншим від встановленого для надання жилих приміщень», то стає не зрозумілим навіщо ставити вимогу про забезпечення кожного мешканця площею житла, розмір якої не менше 8 квадратних метрів загальної площі квартири на одну особу.

Також у вказаному вище законопроекті пропонується ст. 383 Цивільного кодексу України «Права власника житлового будинку, квартири» доповнити додатковою частиною, яка складається з трьох абзаців такого змісту: «Використання не за призначенням квартир в багатоквартирних житлових будинках, в тому числі, як готелів та інших закладів тимчасового проживання (крім hostelів), забороняється.

Використання не за призначенням квартир в багатоквартирних житлових будинках поверховістю 16 та більше поверхів, як офісів (адміністративних приміщень), забороняється.

Допускається використання квартир в багатоквартирних житлових будинках для здійснення господарської діяльності (без використання найманої праці) лише особами, які є їхніми власниками або місце проживання яких зареєстроване в даній квартирі, за умови дотримання при цьому вимог державних будівельних норм, санітарно-технічних вимог і правил експлуатації будинку та якщо така діяльність не порушує прав та інтересів інших власників (користувачів) приміщень у цьому житловому будинку та не суперечить встановленим правилам користування житловими будинками і жилими приміщеннями.

По першому абзацу виникає запитання: а чому використання не за призначенням квартир в багатоквартирних житлових будинках саме як hostelів має дозволятися? У перекладі з англійської hostel означає «гуртожиток».

Сьогодні значення слова «hostel» в різних країнах може дещо відрізнятись. У більшості випадків під ним розуміють готельний заклад, де туристам здається ліжко в загальній кімнаті. Такі номери можуть вміщати по 2-3 постояльця, а можуть бути розраховані на 15-20 чоловік. Тобто це тимчасове житло економ-класу для туристів, орієнтоване в основному на молодь, головна відмінність якого від готелю — плата за місце, а не за номер.

Як відомо, в Україні hostelі почали виникати десь у 2005 році, коли у Києві відбувалося «Євробачення». Перші hostelі виникли у великих містах, пізніше вони виникали і в обласних центрах. Hostel став поширеним видом бізнесу в Україні, особливо серед людей що мають можливість здавати своє житло вже не на одну людину, а на гурт людей. Можливість за не великі гроші створити свій гуртожиток, міні-готель і призводить до появи більшості українських hostelів у житлових будинках. А чи не буде облаштування hostelу у квартирі багатоповерхового будинку шкодити інтересам інших власників квартир цього будинку? Адже використання квартири під hostel, так само як і під офіс чи готель збільшить навантаження на багатоквартирну будівлю, зокрема на ліфт, а також створить підвищений шум у таких квартирах, що може шкодити правам та інтересам інших мешканців такого багатоповерхового будинку.

Також, варто зазначити, що трохи раніше, а саме 30.11.2016 р. було зареєстровано цим самим народним депутатом України інший проект Закону

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання квартир в багатоквартирних житлових будинках» №5473, який передбачав, що «використання не за призначенням квартир в багатоквартирних житлових будинках, в тому числі як офісів, готелів та інших закладів тимчасового проживання, забороняється». Що саме змушує тепер законопроект № 6424-1 від 22.11.2018 року дозволяти використовувати житлові приміщення під хостели, не зрозуміло.

В другому абзаці даної статті законопроекту ініціатором пропонується заборонити використання не за призначенням квартир в багатоквартирних житлових будинках поверховістю 16 та більше поверхів, як офісів (адміністративних приміщень). Але з цієї пропозиції виходить так, що якщо будинок буде до 16 поверхів, наприклад 9 поверхів, то можна буде використовувати квартиру в цьому будинку під офіс (адміністративне приміщення).

Крім того, варто зазначити, що запропоновані у законопроекті № 6424-1 від 22.11.2018 року абзаци (перший, другий і третій) до ст. 363 Цивільного кодексу України — внутрішньо суперечливі, оскільки спочатку пропонується заборонити використання не за призначенням, у тому числі під офіси, готелі та інші заклади тимчасового проживання, квартир у багатоквартирних житлових будинках, окрім хостелів, а в абзаці третьому тієї ж статті допускається використання таких квартир для здійснення господарської діяльності (без використання найманої праці) за умов, що таку діяльність здійснюватимуть власники або особи, місце проживання яких там зареєстроване.

Таким чином, хочемо зазначити, що пропозиції, висловлені в законопроекті № 6424-1 від 22.11.2018 року є необґрунтованими і такими, що суперечать чинному житловому законодавству, правам та інтересам інших мешканців багатоповерхового будинку, а тому потребують суттєвого доопрацювання.

СЕКЦІЯ № 2. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

СУДДІВСЬКИЙ АКТИВІЗМ ПРИ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОМУ І ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОМУ ВИДАХ КОНСТИТУЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ (ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Берестова Ірина Ерївна

*науковий консультант судді Конституційного Суду України
провідний науковий співробітник відділу організації
наукової роботи Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України*

Аналізуючи особливості судового конституційного контролю, зауважимо, що дослідження видів конституційного правосуддя зазвичай пов'язується із наявністю конституційного суду в державі, його компетенції та часу здійснення контролю правових актів. Як правило, «американська модель» протиставляється «європейській» чи «австрійській» моделі, котра в свою чергу вирізняється від «французької» моделі превентивного контролю. Історично склалися дві форми конституційного контролю: децентралізований контроль та централізований контроль [4, с. 12, 15].

Для цілей нашого дослідження корисним виступає детальна ілюстрація обох моделей, а розпочнемо із американської моделі конституційного контролю, яка характеризується децентралізованим, інцидентним порядком розгляду справ та забезпечує прямий доступу до конституційного правосуддя для громадян, оскільки вони можуть піднімати питання відповідно неконституційності у судах [4, с. 15]. Саме елементи такої моделі механічно вмонтовані останніми змінами до ЦПК України (в редакції від 3.10.2017) до іншої моделі, яка існувала в українському процесуальному законодавстві – централізованій.

Так, загальні суди за американською моделлю можуть розглядати конституційність правової норми чи індивідуального акта. Судді таких судів можуть не застосовувати норму, яку вважають неконституційною. Перевагами цієї моделі полягає у тому, що заявник не повинен, як у випадку іншої моделі, чекати закінчення тривалого процесу у Конституційному суді. Однак, така перевага повинна протиставлятися можливістю розгляду одних і тих самих конституційних питань та питань з приводу законів різними загальними судами одночасно і на незручностях, які можуть мати у даному випадку [4, с. 15].

Таке може призвести до прийняття суперечливих рішень: до протиріч та невизначеності в законі, адже різні суди можуть надавати різні тлумачення з приводу конституційності однієї і тієї ж норми. У результаті це призведе до довготривалих, дорогих апеляційних процесах, якщо рішення будуть оскаржені у Верховному суді. Якщо не будуть надані такі скарги, залишиться невизначеність у законі, оскільки буде відсутнім конкретне рішення, у якому буде міститись недвозначне тлумачення Конституції [18, с. 304]. Тим не менш, децентралізований контроль залишається цілком дієвим видом конституційного правосуддя [10].

Викладене підкреслює самостійний підхід судів загальної юрисдикції у справах, коли йдеться про ініціативу перевірки конституційності норми: у децентралізованому підході загальні суди прямо застосовують норми Основного Закону як норми прямої дії, без звернення до Конституційного суду у зв'язку, як правило, з відсутністю останнього.

До країн, які запровадили модель децентралізованого конституційного контролю слід віднести Аргентину, Бразилію, Канаду, Естонію, Грецію, Мальту, Мексика, Монако, Сан-Маріно, Швейцарія тощо. Наприклад, в Ірландії Верховний та Високий суд може визнати нормативний чи індивідуальний акт неконституційним та прийняти рішення про відшкодування заявнику [21].

Цікавим видається Кіпрський формат звернення конституційного судового контролю. Так, відповідно до діючої Конституції Кіпру 1960 року були утворені два Верховних суду [20]: Верховний Конституційний Суд і Вищий суд. Внаслідок обставин, що виникли у 1963 році і спричинили нездатність судової влади, було створено Верховний Суд Кіпру Законом «Про здійснення правосуддя» (33/64). Два Верховних суди були об'єднані у Верховний Суд Кіпру, який мав повноваження та юрисдикцію обох судів згідно із Законом «Про здійснення правосуддя» від 1964 року [20]. Таким чином, Верховний Суд Кіпру також є Верховним Конституційним судом, який може розглядати конституційність наданих законодавчих актів за запитами Президента Республіки, спори щодо повноважень між органами і властями Республіки, конституційність законів). Одночасно він виступає також Адміністративним судом із виключними контрольними повноваженнями. Як Адміністративний суд Верховний суд може засідати у складі одного судді під час розгляду справ як суд першої інстанції і у складі п'яти суддів як суд апеляційної та кінцевої [касаційної] інстанції [4, с. 15].

Стосовно Швейцарії, то ту також слід окремо торкнутися специфіки здійснення конституційного контролю. Так, відповідно до статті 190 Конституції Швейцарської Конфедерації Федеральний Верховний Суд та інші судові органи застосовують федеральні акти та міжнародні договори, що означає, що Федеральний Верховний Суд може не застосовувати неконституційні кантональні та міжкантональні закони, федеральні постанови, рішення Федеральних зборів та федеральної адміністрації [22].

Разом з тим, стосовно федеральних актів та міжнародних договорів, Федеральний Верховний Суд може визнавати їх неконституційними, але має застосовувати їх [24, с. 26].

Підкреслюючи дієвість децентралізованої форми конституційного контролю у країнах розвиненої демократії, зауважимо, що, на наш погляд, така практика навряд чи буде корисною для країн перехідної демократії, а також в яких історично є наявним окремий орган конституційного контролю. Україна уособлює у собі обидва критерії. У таких випадках показовою виступає форма централізованого контролю.

З цього приводу слід звернутися до праць Г. Кельзена, який розробив альтернативу децентралізованому контролю у вигляді моделі централізованого контролю, яка мала успіх саме у країнах, які перебували у періоді переходу до демократії [17, с. 197-257]. Л. Гралицький також обґрунтовував, що після періоду авторитарного режиму, існуючі суди не мали достатніх гарантій структурної незалежності та свободи у формуванні власних позицій [15].

Сутність централізованої форми конституційного контролю полягає у тому, що спеціальний суд, як правило, такий, що не перебуває в системі звичайних судів, уповноважується розглядати конституційність нормативних актів. Реалізуючи дану модель, конституційний контроль здійснюється Конституційним судом або Верховним судом, який, на доповнення до своєї загальної апеляційної юрисдикції (у випадку України – касаційної, І.Б.), є компетентним у здійсненні конституційного контролю. Такий контроль здійснюється у формі як побічного так і прямого доступу. Перший має місце у загальному судочинстві. Суддя системи судоустрою, який розглядає згадані справи, зупиняє провадження у справ в разі виникнення питання з приводу неконституційності норми та звертається із попереднім запитом до Конституційного Суду для розгляду такого питання [4, с. 16]. У другому випадку, подається індивідуальна конституційна скарга до Конституційного Суду, як правило після вичерпання усіх інших засобів правового захисту. Двома головними перевагами централізованої моделі є: а) єдність судової практики та ; б) правова безпека, оскільки така модель не допускає наявності різних рішень з питання неконституційності, що може призвести до нечіткості в застосуванні закону [4, с. 16].

Стосовно централізованої моделі доступу до конституційного правосуддя, слід проілюструвати законодавство окремих країн світу та Центральної та Східної Європи, які користуються саме цією моделлю. Зокрема, пунктом 38 Дослідження про прямий доступ до конституційного правосуддя Венеційської комісії (2011 рік) виокремлюються такі країни: Албанія, Алжир, Андорра, Вірменія, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Білорусь, Хорватія, Чехія, Франція, Грузія, Німеччина, Угорщина, Італія, Південна Корея, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Чорногорія, Молдова, Польща, Румунія, Росія, Сербія, Словачів, Словенія, Іспанія, «Колишня Югославська Республіка Македонія», Туреччина, і України, яка останніми

змінами до Конституції щодо правосуддя та до процесуального законодавства у 2017 році поєднала прямий і побічний доступ до правосуддя [4, с. 16].

З метою моделювання і можливої імплементації найліпших напрацювань доктрин наведених країн, проілюструємо окремі нормативні підстави для ініціативи судами та іншими суб'єктами (зокрема особами) конституційного контролю.

Так, Основний ФРН 1949 року [7], Закон «Про Федеральний конституційний Суд» від 1951 року (далі – ФКС) встановлюють правові підстави інституту запита суду у ФРН, зокрема, якщо суд вважатиме неконституційним закон, від визнання якого чинним залежить рішення, то процес підлягає зупиненню і, у випадках, коли йдеться про порушення Конституції Землі, має бути отримано рішення компетентного у вирішенні конституційних спорів суду землі, а в разі, коли йдеться про порушення цього Основного закону – рішення Федерального конституційного суду. Це положення діє і тоді, коли мова йде про порушення цього Основного закону правом землі або про несумісність закону землі з федеральним законом (ч. 1 ст. 100 Основного Закону ФРН) [7] (переклад наш – І.Б.). Як конституційний орган ФКС має, відповідно до § 1 Закону про ФКС, у багатьох відношеннях особливий організаційний статус порівняно з іншими Федеральними судами [8, с. 109; 8а, с. 19] (переклад наш – І.Б.).

Отже у ФРН загальні суди мають право подавати клопотання до ФКС, якщо у судовому процесі у судді виникають сумніви у конституційності закону. Клопотання про неконституційність вносяться судами за власною ініціативою, незалежно від думки учасників процесу з цього питання. Можливість звернення обумовлена переконанням суду у неконституційності закону та його направлення до Конституційного суду пов'язано із застосуванням спірної норми у конкретному судовому процесі, а предметом контролю виступають офіційні німецькі закони. При цьому, загальні суди ФРН не уповноважені здійснювати абстрактний контроль за конституційністю норм.

Об'єктами перевірки Конституційного Суду Австрії за запитами загальних і спеціальних судів може бути достатньо широке коло актів: постанови органів Федерації та земель, питання про протизаконність яких розглядає Конституційний Суд Австрії за поданням будь-якого суду, який розглядає справу, в якій застосовується чи має застосуватися цей акт (ст. ст. 89.2; 89.3; 139.1 Конституції Австрії); закони Федерації чи земель, питання неконституційності щодо яких уповноважений ставити Адміністративний чи Верховний Суд під час розгляду справ як апеляційна інстанція (ст. ст. 89.2; 89.3; 140.1 Конституції) [6] (переклад наш – І.Б.). Державні договори, якими не вносяться зміни і доповнення до законів і Конституцію, оскаржуються до Конституційного суду у такому самому порядку (ст. ст. 140а, 139.1 Конституції Австрії) (переклад наш – І.Б.).

Загальні суди, при зверненні до Конституційного Суду також зупиняють провадження у розглядуваній справі до ухвалення рішення останнім про конституційність чи неконституційність норми, що має застосуватися у конкретній справі (пункт (5) § 42 Закону «Про Конституційний Суд Австрії») (переклад наш – І.Б.).

Далі звернемося до ілюстрації згаданих процедур в законодавстві Іспанії. Так, Органічний закон Іспанії «Про Конституційний Суд» [19] закріплює ініціативу суду з клопотанням про перевірку правової норми на предмет її конституційності (ст. 35), структурно розмішені одразу після ініціативи уряду, депутатів та інших суб'єктів (ст. 34). При цьому, ініціювання питання про неконституційності конкретної правової норми призводить до тимчасового зупинення провадження у судовій процедурі, доки Конституційний Суд не прийме рішення про його прийняття (ч. 3. ст. 35 згаданого Закону), в разі встановлення Конституційним Судом факту, що застосований законом порушує основні права або публічні свободи, справа розглядається повним складом суду з метою зупинити термін подання судового рішення, відповідно до положень ст. 35 та інших (ч. 2 ст 55 цього Закону) [19] (переклад наш – І.Б.).

Отже, порядок звернення до Конституційного Суду в Іспанії, на відміну від німецького інституту запиту, є можливим не тільки за самостійною ініціативою суду, який розглядає справу, але й в порядку так званої «подвійної ініціативи», коли сторони або прокурор у ході судового розгляду справи в загальному суді звертаються із клопотанням про перевірку на конституційність норми, що має силу закону і таке клопотання підтримується судом [1, с. 93]. Натомість, Закон «Про Конституційний Суд» Угорщини наділяє повноваженням звертатися до Конституційного Суду лише Голову Верховного Суду країни (пункту (9) Розділу 69 цього Закону) [9] (переклад наш – І.Б.).

При цьому, глава 8 згаданого Закону, яка має назву «Судова ініціатива нормативного контролю у конкретних випадках» містить чіткі приписи дій судді, який вбачає неконституційність норми, яка має бути застосована у конкретній справі. У такому випадку суддя має зупинити провадження у справі і відповідно до статті 24 (2) b) Основного Закону Угорщини надає клопотання про визнання того, що конкретний припис (положення) закону суперечить Основному Закону та/або про виключення такого правозастосування, яке суперечить Основному Закону (пункт (1) розділу 25 Закону «Про Конституційний Суд» Угорщини) (переклад наш – І.Б.).

У Болгарії право звертатися із відповідним запитом належить Вищому Адміністративному Суду (ст. 150 Конституції Республіки Болгарія) [11] (переклад наш – І.Б.). У Республіці Польща правом на звернення до Конституційного Суду наділяється Голова Верховного Суду, Голова Вищого Адміністративного Суду згідно із Законом Республіки Польща «про організацію конституційного трибуналу та режим судочинства перед

Конституційним трибуналом» від 30 листопада 2016 року [3] (ст. ст. 13, 45), а також групи суддів зазначених судів, які розглядають конкретні справи, в яких може бути застосовано нормативні акти, відповідність яких Конституції Польщі оспорується. При цьому, згідно з цим законом, початок провадження в Трибуналі призводить до призупинення провадження у органах, які ведуть спори між компетенціями; Конституційний трибунал може ухвалити рішення про тимчасове вирішення спірних питань, та, зокрема, зупинення будь-яких примусових дій, якщо це необхідно для попередження серйозної шкоди чи для захисту особливо важливого суспільного інтересу (ч.2 ст. 86 вказаного Закону) [3] (переклад наш – І.Б.).

Конституція Чеської (п.(2) ст. 95 республік містять положення про те, що якщо суд дійде висновку, що закон, який має бути застосований для вирішення конкретної справи, питання має бути передано до конституційного суду про перевірку цього закону [14]. А вже Закон «Про Конституційний Суд» Чеської республіки закріплює положення, що в разі встановлення такого факту, суддя при цьому зупиняє (exclusion of suspensive effect) провадження у справі та звертається до Пленуму Суду із відповідним зверненням до Конституційного Суду (п. (с) §3; § 78; § 79 цього Закону) [13]. Висновок Конституційного Суду є обов'язковим для усіх судів.

Конституцією Литовської республіки передбачено право звертатися , серед іншого, судів до Конституційного Суду з приводу питань, вказаних у ч. 1 ст. 105 Конституції, а саме: про відповідність законів Литовської республіки та інших прийнятих Сеймом актів Конституції Литовської Республіки. Основний Закон Литовської Республіки не містить проміжної перевірки на прийнятність, допустимість та обґрунтованість таких звернень Верховним Судом Литовської Республіки чи інших вищим органом тощо. Далі, Закон «Про Конституційний суд Литовської республіки» визначає порядок дій судді при зверненні до КС: «Передбачається, що, якщо наявні підстави вважати (are grounds to believe), що закон, який застосовуються у конкретній справі чи інший правовий акт суперечить конституції, суддя (суд) повинен відкласти дослідження цієї справи і, якщо це належить до компетенції Конституційного суду, повинен звернутися з питанням про суперечність наведеного закону чи іншого правового акта Конституції (ч.1 ст. 67); при зверненні до Конституційного Суду, судові рішення суду має супроводжуватися відкладенням справи (п. 1 ч. 3 ст. 67 згаданого Закону) [23].

Подібним чином ситуація врегульована у Словацькій республіці: (п. (2) ст. 144 Конституції Словацької республіки безпосередньо закріплює прями дії судді – зупинити провадження у справі та ініціювати конституційний розгляд спірного питання відповідно до п. 1 ст. 125 цієї Конституції [12]. Аналогічним шляхом судова ініціатива в частині дискваліфікації неконституційного закону врегульована у законодавстві Естонії, Азербайджану, Грузії, республіці Білорусь та інших країнах Східної Європи.

З метою економії обсягу дослідницького матеріалу резюмуємо, що не зважаючи на ту модель конституційного контролю, яку кожна країна обрала для себе: децентралізований чи централізований, моделі можливо не існують в чистому вигляді, однак не змішуються. При централізованому конституційному контролі суд/суддя, не уповноважений визнавати неконституційність правових норм і не застосовувати їх, для цього існує самостійний уповноважений орган – орган конституційного контролю. Суд може лише ініціювати необхідність такого контролю і зупинити провадження у конкретній справі з метою охорони фундаментальних прав і свобод людини і громадянина або захисту значного суспільного інтересу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анишина В. А. Запрос суда в Конституционный Суд Российской Федерации о проверке конституционности закона [Электронный ресурс]: Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 . М.: РГБ, 2003. 211 с. (С. 93)
2. Закон від 30 листопада 2016 року «Про організацію конституційного трибуналу і режим судочинства перед конституційним трибуналом» [Published in the Journal of Laws of the Republic of Poland on 19 December 2016, item 2072]. URL : http://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/dokumenty/Akty_normatywne/The_Act_on_the_Organisation_of_the_Constitutional_Tribunal_and_the_Mode_of_Proceedings_Before_the_Constitutional_Tribunal_en.pdf
3. Закон від 30 листопада 2016 року «Про організацію конституційного трибуналу і режим судочинства перед конституційним трибуналом» [Published in the Journal of Laws of the Republic of Poland on 19 December 2016, item 2072]. URL : http://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/dokumenty/Akty_normatywne/The_Act_on_the_Organisation_of_the_Constitutional_Tribunal_and_the_Mode_of_Proceedings_Before_the_Constitutional_Tribunal_en.pdf
4. Исследование о прямом доступе к конституционному правосудию. Европейская комиссия за демократию через право (Венецианская комиссия) [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdlad\(2010\)039rev-rus_185_c_\(C_16\)](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=cdlad(2010)039rev-rus_185_c_(C_16)).
5. Конституционный контроль в зарубежных странах : учеб. Пособие / отв. Ред. В.В. Маклаков. 2 изд, испр. И доп. М. : Инфа-М, 2010. С. 601-602.
6. Конституція Австрії, 1920ю зі змінами у 1929 р щодо Закон № 153/2004 від 30 грудня 2004 р. URL : http://www.constitutionnet.org/sites/default/files/Austria%20_FULLL_%20Constitution.pdf
7. Основной Закон Федеративной Республики Германия от 23 мая 1949 года. URL : https://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&l=ru&object=translation
8. Паславська Н. Організація діяльності Федерального Конституційного Суду Федеративної республіки Німеччинау Вісник Лівського університету Серія юриидчна. 2014. Випуск 59. С. 108-113.

8a. Stern K. Einführung / Landverfassungsgerichtbarkeit // Neibland 1. Baden-Baden : Nomos-Verlagsgesellschaft, 1983. S. 19.

9. Act n. CLI. of 2011 (22 may 2017) on the Constitutional Court (Hungary). URL : <https://hunconcourt.hu/act-on-the-cc/>

10. CDL (1998)059, Opinion on the reform of Constitutional Justice in Estonia. URL : [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL\(1998\)059-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL(1998)059-e)

11. CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF BULGARIA Prom. SG 56/13 Jul 1991, amend. SG 85/26 Sep 2003, SG 18/25 Feb 2005, SG 27/31 Mar 2006, SG 78/26 Sep 2006 – Constitutional Court Judgment No.7/2006 , SG 12/6 Feb 2007. URL : <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/bg/bg033en.pdf>

12. CONSTITUTION OF THE SLOVAK REPUBLIC <https://www.prezident.sk/upload-files/46422.pdf>

13. CONSTITUTIONAL COURT ACT of 16 June 1993 as amended by Acts No. 331/1993 Sb., 236/1995 Sb., 77/1998 Sb., 18/2000 Sb., 132/2000 Sb., 48/2002 Sb., 202/2002 Sb., 320/2002 Sb., 114/2003 Sb., 83/2004 Sb., 120/2004 Sb., 234/2006 Sb., 342/2006 Sb., 227/2009 Sb. 404/2012 Sb., and 275/2012 Sb. URL : https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Pravni_uprava/AJ/Constitutional_court_act_182_1993.pdf

14. Czech Republic's Constitution of 1993 with Amendments through 2002. URL : https://www.constituteproject.org/constitution/Czech_Republic_2002.pdf

15. Garlicki L. Constitutional courts versus supreme courts. International Journal of Constitutional Law. 2007. 5(1), Oxford University Press, Oxford: <http://icon.oxfordjournals.org/cgi/content/full/5/1/44#FN59#FN59>

16. Grundgesetz für die bundesrepublik Deutschland. URL : <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/index.html>

17. Kelsen, Hans, La garantie juridictinelle de la Constitution, Revue de Droit.Public, 1928, vol. 44. c. 197-257.

18. M.Kau, Bundesverfassungsgericht und US Supreme Court: Die Bedeutung des United States Supreme Court für die Errichtung und Fortentwicklung des Bundesverfassungsgericht, Springer, Berlin/Heidelberg, 2007. c. 304.

19. ORGANIC LAW 2/1979 ON THE CONSTITUTIONAL COURT, OF 3 OCTOBER 1979 (Испания). URL : <https://www.tribunalconstitucional.es/es/tribunal/normativa/Normativa/LOTC-en.pdf>

20. Supreme Court court of Cyprus. URL : http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/DMLLegSystem_en/DMLLegSystem_en?OpenDocument

21. Supreme court of Ireland. URL : <http://www.supremecourt.ie/supremecourt/sclibrary3.nsf/pagecurrent/D5F78352A387D74480257315005A419E?opendocument&l=en>

22. Swiss courts. URL : <https://www.ch.ch/en/demokratie/federalism/separation-of-powers/switzerlands-courts/>

23. THE LAW ON THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. Vilnius, 3 February 1993 No I-67. URL : <http://>

www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-law-on-the-constitutional-court/193

24. The Paths to the Swiss Federal Supreme Court An Outline of Switzerland's Judiciary Structure. Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-swiss-banking-secrecy/swiss-top-court-knocks-down-bid-to-extend-banking-secrecy-idUSKCN1MK0TK33> p. (с. 26)

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ФІКСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

***Братель Олександр Григорович**
професор кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

У сучасній доктрині та судовій практиці цивільного процесуального права сформувалось стійке уявлення про те, що фіксування процесуальних юридичних фактів здійснюється переважно в процесуальних документах, передбачених ст. 258 Цивільного процесуального кодексу України (далі –ЦПК України) – ухвалах, рішеннях, постановах та судових наказах. Разом з тим, вид процесуального джерела в якому фіксуються процесуальні юридичні факти залежить від цілого ряду чинників, зокрема, юридичного факту, що підлягає фіксуванню, суб'єктів, які здійснюють вказане фіксування, змісту та характеру процесуального питання, що підлягає вирішенню, стадії цивільного процесу на якій здійснюється фіксування.

Особливостям фіксування процесуальних юридичних фактів присвячена глава 7 розділу III ЦПК України з наступною назвою – «Фіксування судового процесу». Слід зауважити, що узагальнююча назва вказаної глави не повною мірою охоплює всі можливі процесуальні джерела фіксування процесуальних юридичних фактів, адже головна увага у статтях 247-250 зосереджена саме на порядку фіксування окремих процесуальних складових «судового процесу» – судове засідання та окремі процесуальні дії.

Зазначимо, що процесуальні дії вчиняються на кожній стадії цивільного процесу, а тому особлива увага повинна приділятися як законному змісту дій на кожній із стадій, так і порядку їх фіксування. У ЦПК України відсутня спеціальна норма або глава, зміст якої б узагальнював усі наявні джерела фіксування процесуальних дій (процесуальних юридичних фактів). У зв'язку з цим, виокремлення та узагальнення переліку джерел фіксування процесуальних юридичних фактів можливе шляхом комплексного аналізу усіх положень ЦПК України.

1. Рішення (постанова, судовий наказ) суду є одним із видів судового рішення (ст. 258 ЦПК України) в якому фіксуються не лише результати

застосування норм матеріального права, але й процесуальні юридичні факти, які в подальшому можуть впливати на виникнення, зміну або припинення цивільних процесуальних правовідносин. Наприклад, факти зафіксовані у вступній частині рішення суду (час та місце ухвалення рішення; найменування суду, що ухвалив рішення; дані про склад суду та секретаря судового засідання; імена (найменування) сторін та інших осіб, які брали участь у справі; предмет позовних вимог) на перший погляд мають лише інформаційне значення, проте, відомості про склад суду, яким ухвалювалось рішення може бути підставою для недопустимості його повторної участі в розгляді справи (ст. 37 ЦПК України). Інформація з рішення суду, що набрало законної сили, стосовно тих самих сторін, того самого предмету і тих самих підстав, слугуватиме підставою для відмови у відкритті провадження у справі (п. 2 ч. 1 ст. 186 ЦПК України) або підставою для закриття провадження у справі (п. 3 ч. 1 ст. 255 ЦПК України).

2. Ухвала суду є самостійним видом судового рішення в якій фіксуються процесуальні юридичні факти на різних стадіях цивільного процесу, зокрема, питання щодо порядку виникнення цивільного процесу, його розвитку та закінчення без ухвалення відповідного рішення суду. Підтвердженням висловленої тези є ч. 5 ст. 258 ЦПК України в якій зазначається, що «У випадках, передбачених цим Кодексом, судовий розгляд закінчується постановленням ухвали».

Змістовний аналіз положень ЦПК України дозволив виявити певні процесуальні особливості, пов'язані з визначенням порядку фіксування процесуальних юридичних фактів ухвалами, які оформлюються окремими процесуальними документами. В деяких нормах ЦПК України чітко визначені випадки за яких суд зобов'язаний результати розгляду заяв або клопотань учасників справи або їх представників фіксувати ухвалою, як окремим процесуальним документом. При визначенні переліку ухвал, які повинні викладатись у вигляді окремого процесуального документа, судді зазвичай керуються або прямою вказівкою, що міститься у відповідній процесуальній нормі, або ст. 353 ЦПК України, яка визначає перелік ухвал, на які можуть бути подані скарги окремо від рішення суду. Таким чином, фіксування процесуальних юридичних фактів окремим процесуальним документом оформлюються ті ухвали, які в подальшому можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від рішення суду.

Разом з тим, результат розгляду судом заяв або клопотань осіб, які беруть участь у справі може не оформлюватись окремими процесуальним документом, а викладатись в ухвалі суду, постановленій в судовому засіданні, не виходячи до нарадчої кімнати (п. 7 ч. 2 ст. 248 ЦПК України).

3. Протокол судового засідання. Відповідно до ч. 1 ст. 247 ЦПК України Суд під час судового розгляду справи здійснює повне фіксування судового засідання за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу в порядку, передбаченому Положенням про Єдину судову інформаційно-

телекомунікаційну систему. Відомості закріплені за допомогою технічних засобів та відображені в протоколі судового засідання є своєрідними доказами, що полегшують процедуру доказування процесуальних юридичних фактів в контексті загального доказування в цивільній справі.

На належний рівень фіксування процесуальних юридичних фактів можуть впливати ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників, зокрема, технічний стан звукозаписувальних пристроїв чи неналежне виконання секретарем судового засідання або іншою особою, яка здійснює технічний запис, обов'язків з контролю процесу звукозапису. Неповнота та неправильність технічного запису судового засідання можуть також обумовлюватись суб'єктивними факторами у вигляді бездіяльності або неналежного рівня підготовки секретаря судового засідання, який за допомогою відповідного програмного забезпечення не відображав у протоколі судового засідання вчинені процесуальні дії.

4. Протокол вчинення окремої процесуальної дії. В ЦПК України відсутня спеціальна норма якою б визначався перелік окремих процесуальних дій, що фіксуються в протоколі, а тому їх визначення можливе виключно шляхом змістовного аналізу положень ЦПК України. Так, протоколом можуть фіксуватись наступні процесуальні юридичні факти: допит свідків в порядку виконання судового доручення щодо збирання доказів (ст. 88 ЦПК України); огляд доказів за їх місцезнаходженням (ст. 85 ЦПК України).

5. Судові повістки (розписки). Запити. Одним із факторів, що впливає на динаміку розгляду цивільної справи є належне повідомлення учасників цивільного процесу про час та місце проведення судового засідання або вчинення окремих процесуальних дій. Інформування вказаних осіб здійснюється шляхом направлення їм судових повісток. В контексті досліджуваної проблематики важливе значення відіграє не лише зміст повістки, а й процедура фіксування юридичного факту її вручення адресату (ст. 130 ЦПК України). Так, особі, яка вручає судову повістку цивільним процесуальним законодавством опосередковано делегується частина процесуальних функцій, від належного виконання яких залежить подальша динаміка цивільного процесу. Все це дозволяє процедуру вручення судової повістки розглядати крізь призму вчинення своєрідної процесуальної дії (квазі-процесуальний юридичний факт), адже за своїм змістом вона не зводиться виключно до виконання функцій інформаційного повідомлення.

Розглянемо інший приклад квазі-процесуального юридичного факту закріпленого у ч. 3 ст. 130 ЦПК України, який полягає у наступному: якщо особу, якій адресовано судову повістку, не виявлено в місці проживання, повістку під розписку вручають будь-кому з повнолітніх членів сім'ї, які проживають разом з нею. У цьому випадку доказування належного вручення судової повістки стикається з декількома процесуальними труднощами. По-перше, відсутність нормативно визначеного процесуального статусу особи, яка доставляє повістку, ускладнює процедуру встановлення нею статусу

«повнолітнього члена сім'ї» у особи, яка безпосередньо виступає посередником в одержанні такої повістки. По-друге, виходячи зі змісту ст. 3 Сімейного кодексу України, членом сім'ї може бути особа, яка спільно проживає з адресатом, пов'язана з ним спільним побутом та має по відношенню до неї взаємні права та обов'язки. Статус члена сім'ї не підтверджується відповідним документом, а тому головним завданням особи, яка доставляє повістку, залишається лише одержати підпис в її отриманні у так званого «члена сім'ї», що в подальшому для суду буде доказом належного повідомлення адресата. Таким чином, повідомлення, у вигляді вручення судової повістки повнолітньому члену сім'ї для передачі її адресату, не може вважатись належним фіксуванням вказаного процесуального юридичного факту.

В якості самостійного опосередкованого джерела фіксування процесуальних юридичних фактів слід розглядати запит суду. Термін «запит» безпосередньо не зустрічається у положеннях ЦПК України, проте згадування про нього міститься у ч. 1 ст. 307 ЦПК України. Так, наприклад, запити адресовані до житлово-експлуатаційних організацій, органів реєстрації місця проживання осіб або органів місцевого самоврядування здійснюється за допомогою запиту суду про надання інформації, про що зазначено у наказі Державної судової адміністрація України № 173 від 17.12.2013 [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання): наказ Державної судової адміністрації України № 108 від 20.09.2012 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/v0108750-12>

ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ЗАХИСТОМ

Гордуз Олена Анатоліївна
старший викладач кафедри публічного та приватного права
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та
муніципального управління»

Конституція України гарантує право на звернення до суду за захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

У ч. 1 ст. 3 точніше сформульовано право на звернеш до суду. Звернутися до суду за захистом може особа, чії права, свободи або інтереси порушені, невизнані чи оспорюються. «Відповідно до ст. 64 Конституції України право на звернення до суду за захистом своїх прав і свобод не підлягає обмеженню навіть у період: надзвичайного та воєнного стану».

Порушувати - робити що-небудь усупереч закону, наказу, традиції, відступати від чогось установленого, узвичаєного.

Невизнані – такі, які не вважають дійсними, законними, відмовляють у їх ствердженні своєю згодою, відмовляють у підтвердженні їх існування, у праві на існування.

Оспорювати – висловлювати свою незгоду з ким-небудь, чим-небудь, брати під сумнів, заперечувати.

Щоб звернутися до суду, важлива мати не лише цивільну процесуальну правоздатність і дієздатність узагалі, а й правоздатність у конкретній справі, тобто володіти юридичною заінтересованістю.

Здійснення особою права на судовий захист включає оскарження судових рішень у судах апеляційної інстанції. «Право на апеляційне оскарження є складовою права кожного на звернення до суду», - вказує Конституційний Суд у своєму рішенні від 27.01.2010 р.

Предметом захисту є права і свободи. Предметом захисту є інтерес. Тлумачення поняття «інтерес» викладено в рішенні Конституційного Суду від 01.12.2004 р. У загальносоціологічному значенні категорія «інтерес» - це об'єктивно існуюча і суб'єктивно усвідомлена соціальна потреба. мотив, стимул, збудник, спонукання до дії. Якщо інтерес є самостійним об'єктом правовідносин. то це може статися лише в разі закріплення цього інтересу в нормі закону, статуті юридичної особи чи в договорі, в результаті чого він одержував шати (тогу) суб'єктивного права. [2]

«Не є відмовою від права на звернення до суду встановлення договірної підсудності (ст. 112 ЦПК) або укладення угоди про передання справи на вирішення третейського суду (третейський запис)» [3]. Разом з тим деякі науковці вважають, що формою відмови від судового захисту є передача спору на розгляд третейського суду, оскільки відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 122 ЦПК суддя відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо є рішення третейського суду, прийняте в межах його компетенції, щодо спору між тими самими сторонами про той самий предмет і з тих самих підстав, за винятком випадків, коли суд відмовив у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або скасував рішення третейського суду і розгляд справи в тому ж третейському суді виявився неможливим. За цією підставою суд має закрити відкрите провадження у справі (п. 5 ч. 1 ст. 205 ЦПК України)». [5, с. 9] Зауважимо, однак, що у випадку невиконання рішення третейського суду ця особа все-таки може звернутися до суду за видачею виконавчого листа. Тобто й у цьому випадку відмова від судового захисту не є абсолютною, адже виконання рішення третейського суду гарантується судом першої інстанції шляхом видачі виконавчого документа.

Судді Верховного Суду М. І. Балюк та Д. Д. Луспенник зазначають: якщо якась із сторін все ж таки звернулася до державного суду, то процесуальні дії суду мають виходити з чітко визначених положень цивільного процесуального законодавства.

Так, ст. 121, 122, 205, 207 ЦПК встановлюють вичерпний перелік підстав для повернення позову, відмови у відкритті провадження у справі, закриття провадження у справі чи залишення заяви без розгляду. Тому суд не вправі повернути позовну заяву позивачеві або відмовити у відкритті провадження у справі чи закрити провадження у справі, якщо є угода про передачу спору на розгляд третейського суду, оскільки ч. 3 ст. 121 ЦПК цього взагалі не передбачає, а п. 4 ч. 2 ст. 122 та п. 5 ст. 205 ЦПК дають право суду відмовити у відкритті провадження у справі або закрити провадження у справі, якщо ця обставина не була виявлена під час відкриття провадження у справі лише у разі, якщо є вже рішення третейського суду (а не угода про передання спору цьому суду), прийняте у межах його компетенції, з приводу спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, за винятком випадків, коли суд відмовив у виданні виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, який ухвалив рішення, але розгляд справи у тому самому третейському суді виявився неможливим.

Таким чином, за наявності третейської угоди про передання спору на розгляд третейського суду й у разі звернення однієї зі сторін цієї угоди до державного суду цей суд зобов'язаний прийняти позовну заяву до розгляду і лише в разі, якщо під час судового розгляду, а не попереднього судового засідання, від відповідача до початку з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами надійде заперечення проти вирішення спору в суді, суд постановляє ухвалу про залишення заяви без розгляду (п. 6 ч. 1 ст. 207)». [1, с.241]

У зв'язку зі змінами у ст. 130 Кодексу зазначена позиція потребує корекції. Тепер у попередньому засіданні відповідно до ч. 5 ст. 130 Кодексу, якщо між сторонами укладено договір про передання спору на вирішення третейського суду, суд постановляє ухвалу про залишення заяви без розгляду. Отже, на попередньому засіданні сторони можуть укласти договір про передання справи на вирішення третейського суду, і тоді суд залишає заяву без розгляду. Можна погодитись, що у випадку, якщо одна зі сторін заперечує проти розгляду справи у попередньому засіданні, посилаючись на наявність третейської угоди, суд також може залишити заяву без розгляду.

М. І. Балук і Д. Д. Лупеник стверджують, що «не можна вважати правильним продовження розгляду справи за вищезазначеної умови в разі, якщо позивач одночасно оспорує, наприклад, цивільно-правовий договір з якоїсь підстави і просить визнати недійсним третейське застереження у цьому договорі. Відповідно до ст. 216 ЦК, ст. 123 Закону України «Про третейські суди» особа, яка є стороною третейської угоди і не згодна з нею, зобов'язана спочатку в судовому порядку визнати таке третейське застереження недійсним і лише з набранням рішенням суду чинності можна звертатися до державного суду з оспоруванням самого цивільно-правового договору». [1, с. 241-242]

Виходячи з принципу «процесуальної економії», можна дійти висновку, що суд все-таки може продовжити розгляд справи. У такому разі, якщо вимоги

щодо визнання третейського застереження визнаються такими, що підлягають задоволенню. суд вирішує спір і в частині інших вимог. Якщо ж суд приходить до переконання, що у задоволенні вимог щодо визнання недійсним третейського застереження слід відмовити, то постановляється рішення про відмову в задоволенні вимог у частині визнання недійсним третейського застереження, а в решті вимог суд закриває провадження у справі у порядку ст. 207 п. 6 ЦПК. Суди у своїй практиці завжди намагаються піти найпростішим шляхом. Тому аргументи, з точки зору «процесуальної економії», для суддів менш прийнятні, ніж позиція, висловлена М. І. Балюком і Д. Д. Луспеником. На мою думку, допустимо у таких випадках згідно з ч. 2 ст. 126 ЦПК постановити ухвалу про роз'єднання таких вимог у самостійні провадження, оскільки їх спільний розгляд ускладнює вирішення справи.

Якщо кредитор за договором замінений у порядку відступлення права вимоги (цесія), а між сторонами був укладений договір, в якому міститься третейське застереження, то новий кредитор має відповідно до цього застереження звертатися до третейського суду (ч. 6 ст. 207 ЦПК, ст. 514 ЦК). [1, с. 242]

«Пункт 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплює право кожного на справедливий і публічний судовий розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру». [4, с. 145]

Отже, Україна має створювати умови щодо забезпечення доступності правосуддя як загальновизнаного міжнародного стандарту справедливого судочинства. Доступ до судової установи не має бути обтяжений юридичними й економічними перешкодами. Разом з тим «Європейський суд з прав людини виходить з того, що право на доступ до суду не є абсолютним. його може бути обмежено. Але такі обмеження не мають позбавляти особу доступу до суду такою мірою, що порушується сама сутність цього права. Понад те, обмеження не буде сумісним із п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, якщо воно не має правомірної мети і якщо відсутнє пропорційне співвідношення між вжитими засобами та поставленою метою». [4, с. 157]

В Україні юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, тобто у цьому плані маємо необмежений доступ до суду. Залишаються обмеження економічного характеру – сплата державного мита (судового збору) та витрат на інформаційне забезпечення судового процесу. Така вимога не може вважатися обмеженням на доступ, однак за певних конкретних умов сума зборів може вплинути на висновок, чи могла скористатися особа цим правом з огляду на її спроможність сплатити таку суму.

Саме під цим кутом ЄСПЛ розглядає скарги про дотримання вимог на порушення права на доступ до суду за наявності економічних обмежень. Так,

Комітет Міністрів у рекомендації № R (81) 7 від 14.05.1981 р. зазначає, що прийняття до судочинства не може обумовлюватися сплатою стороною державі якої-небудь грошової суми, розмір якої є нерозумним відносно справи, що розглядається. Тією мірою, в якій судові витрати є явною перешкодою для доступу до правосуддя, їх слід за можливості скоротити або анулювати. І, звичайно, мають бути механізми щодо відстрочки або звільнення від сплати залежно від майнового становища особи.

Неможливість отримання правової допомоги внаслідок її дорожнечі так само можна віднести до економічних обмежень. В Україні це питання на належному рівні не вирішено, хоча формальні процесуальні механізми існують. У справі Бертуцці проти Франції ЄСПЛ дійшов висновку, що вірогідність того, що заявнику доведеться самому без допомоги адвоката відстоювати свої аргументи проти професійного адвоката, який був відповідачем у справі, означала відмову заявнику в праві на доступ до правосуддя в умовах, які дозволяли б йому ефективно використовувати рівність процесуальних можливостей сторін, без чого неможливе саме поняття справедливого судового розгляду. [4, с. 160]

Недопустимим є і одержання доказів незаконним шляхом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балюк М. І., Лупеник Д. Д. Практика застосування Цивільного процесуального кодексу України. Цивільний процес у питаннях і відповідях. Х. :Харків юридичний. 2008.
2. Зорислава Ромовська, Наталя Шумська, Надія Шумська. Цивільний процесуальний кодекс. Науково-практ. аналіз. К. : ВД «Дакор», 2014. С. 19.
3. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. К. : Істина, 2006. С. 13.
4. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства / за заг. ред. проф. В. В. Комарова. Харків юридичний. 2008.
5. Цивільний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. К. : Атіка, 2008.

ПРАВО ЗАЯВНИКА НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЩОДО СЕБЕ, БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ ЧИ ЧЛЕНІВ СВОЄЇ СІМ'Ї У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Коваленко Ігор Петрович
аспірант кафедри галузевого права
Херсонського державного університету

Важливим напрямком у кримінально-процесуальній діяльності за чинним КПК є впровадження практичних елементів діяльності правоохоронних органів спрямованих на підвищення ефективності безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Охорона прав, свобод та інтересів, у тому числі забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є його головним завданням, яке чітко визначено кримінально процесуальним законодавством.

В статті 3 Конституції України зазначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

На сьогоднішній день все частіше встановлюються випадки того, що заявники як учасники кримінального провадження, будучи усвідомленими про вчинення різного роду правопорушень відповідними особами або стали їх очевидцями, не бажають повідомляти відповідні органи, у тому числі і уповноваженні розпочинати досудове розслідування, про подію кримінального правопорушення та/або відомі їм дані про вчинене або таке, що готується, кримінальне правопорушення.

Така пасивна правова поведінка та громадська не активність осіб яким відомо про факт кримінального правопорушення пояснюється відсутністю реального дієвого механізму захисту їхніх конституційних та процесуальних прав, а також низькою правосвідомістю суспільства в цілому.

Тому на даний час постає актуальне питання із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, зокрема, на стадії досудового розслідування, насамперед заявника, який фактично є найпершим учасником кримінального провадження, а також ініціатором самого процесу досудового розслідування.

Процедуру та порядок забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні регулює група законів, до якої входять: Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», Закон України «Про оперативну-розшукову діяльність» Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України. Вказаними законами регламентуються права і обов'язки осіб, які потребують захисту, а також права і обов'язки органів, які забезпечують безпеку [2;3;4;5].

Згідно статті 20 Закону України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" підставою для вжиття заходів

забезпечення безпеки осіб, зазначених у статті 2 цього Закону, є дані, що свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу і майну[6].

Разом з тим, згідно з вимогами ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», до осіб, які мають право на забезпечення безпеки, належать: особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень; потерпілий та його представник у кримінальному провадженні; підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники; цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження; персонал органу пробації; свідок; експерт, спеціаліст, перекладач і понятий; члени сімей та близькі родичі осіб, перелічених вище, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства[6].

Аналізуючи вимоги вказаної статті можливо стверджувати, що заявник у кримінальному провадженні має право на звернення до відповідних органів про застосування заходів безпеки відносно себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї, житла та майна.

Аналогічне право має і потерпілий у кримінальному провадженні. Звернутися до відповідних органів про застосування заходів безпеки відносно себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї йому дозволяє не тільки п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» а чітко визначене в 5 ч. 1 ст. 56 КПК України [1, 2].

Разом з тим, за результатами співставлення процесуальних повноважень заявника та потерпілого як рівнозначних учасників кримінального процесу, встановлено, що зміст ст. 60 КПК України містить виключний перелік прав заявника, які він може реалізувати у кримінальному провадженні, а саме:

Отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття та реєстрацію;

1.-1 Отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань;

Подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи;

Отримати інформацію про закінчення досудового розслідування.

Враховуючи викладене можна зробити висновок про те, що група процесуальних прав заявника на відміну від потерпілого не містить права особи яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, на звернення до відповідних органів про застосування заходів безпеки відносно себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї.

Така відсутність зазначеного процесуального повноваження у заявника в кримінальному процесуальному законі може стати законною підставою відмови відповідного органу або уповноваженої особи у застосуванні таких заходів захисту при наявності підстав, що в свою чергу не відповідає вимогам Конституції України, засадам кримінального провадження, а тому відповідно не забезпечує виконання його завдання, та в цілому негативно впливає на об'єктивність процесу досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Таким чином, зазначене свідчить що вимоги Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та положення Кримінального процесуального кодексу України, що фактично перебувають на одній сходинці ієрархічної системи нормативно-правових актів України, тобто є рівними між собою, суперечать один одному.

Отже, заявник як учасник кримінального процесу потребує чіткого визначення в КПК права на забезпечення безпеки щодо себе близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла, за наявності відповідних підстав.

Тому для того, щоб виключити та попередити у вітчизняній юридичній практиці факти відмови заявникам у кримінальному провадженні у застосуванні заходів безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла, а також підвищення соціально-правової активності громадян які звернувшись до правоохоронного органу з заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення, повинні бути впевнені в їх захисті з боку держави. Вважаємо за доцільне частину другу статті 60 КПК України доповнити пунктом 4 з наступним змістом:

За наявності відповідних підстав - права на забезпечення безпеки щодо себе близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла.

Зазначені законодавчі зміни сприятимуть підвищенню соціально-юридичної та громадянської активності в частині повідомлення особами про відомі їм вчинені та ті що готуються кримінальні правопорушення, які виступатимуть в якості додаткових гарантій захисту їх прав і законних інтересів як учасників кримінального провадження так громадян з високим рівнем правосвідомості, що стане підґрунтям для всебічного, повного та неупередженого здійснення кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96 ВР // Відомості Верховної ради України. 1996. №30. Ст. 3.

2. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>;

3. Закон України «Про оперативну-розшукову діяльність» від 18.02.1992 URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>;

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>;

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

6. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 // URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ, ОТРИМАНИХ У ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Коваль Алла Анатоліївна
доцент кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
кандидат юридичних наук, доцент

Проголошення незалежності України та ратифікація Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини вимагають від держави привести своє національне законодавство у відповідність до загальновідомих норм міжнародного права та стандартів у галузі прав людини. У результаті цієї діяльності було прийнято Кримінальний процесуальний кодекс, який запровадив багато нових для національної правової системи інститутів, зокрема негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД). Проте аналіз законодавчої регламентації та практики провадження НСРД свідчить про існування багатьох проблем у цій сфері, які призводять до порушення прав конституційних прав людини.

Так, однією з проблемою при застосуванні норм кримінального процесуального законодавства щодо провадження НСРД є недолучення до матеріалів кримінального провадження ухвал слідчого судді про надання дозволу на проведення НСРД, а інколи і клопотання слідчого (прокурора) про проведення НСРД.

Враховуючи законодавчі положення КПК України, про те, що відомості про факт та методи проведення НСРД не підлягають розголошенню, а також Наказу СБУ “Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю”, відповідно якого відомості про факт або методи проведення негласної слідчої (розшукової) дії, такі документи як постанова слідчого, прокурора про проведення НСРД, клопотання про дозвіл на проведення НСРД, ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД та додатки до нього, протокол про проведення НСРД, які містять вищезазначені відомості

підлягають відповідно до Інструкції про організацію проведення НСРД засекречуванню.

Слід звернути увагу, що відповідно до ст. 87 КПК України на визнання недопустимими доказами, що отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, впливає порушення суттєвих умов дозволу суду на здійснення процесуальних дій, які потребують такого дозволу. На жаль, кримінальне процесуальне законодавство не визначає, які умови є суттєвими. Ми вважаємо, що маються на увазі відомості, які містяться у ч. 4. ст. 248 КПК України, перераховані нами вище, а також інші, що є важливими для перевірки законності, обґрунтованості і доцільності обмеження прав і свобод особи при проведенні НСРД.

Водночас, в контексті нашого дослідження з урахуванням направленості сучасної кримінальної процесуальної політики на забезпечення конституційних прав людини в кримінальному провадженні, в тому числі і при проведенні НСРД, слід звернути увагу на таке важливе питання, як вмотивованість, законність, обґрунтованість і доцільність рішень, що стали підставою проведення НСРД, зокрема: ухвалу слідчого судді про дозвіл на проведення – найголовніший процесуальний документ, як підставу проведення НСРД та клопотання про надання дозволу на проведення.

Як справедливо зауважує О. І. Полухович: про законність проведення правообмежувальних процедур, які вимагають судового дозволу, можливо вести мову за умови не лише наявності, а й законності відповідного судового рішення. У свою чергу, законність і обґрунтованість ухвали слідчого судді у значній мірі залежить від дотримання усіх правових вимог у частині ініціювання судово-контрольної діяльності [1, с.78].

Однак, на практиці досить часто правообмеження, пов'язані із застосуванням НСРД, є не досить обґрунтованими. До такого висновку ми приходимо із аналізу матеріалів кримінальних проваджень, судової практики та опитування працівників правоохоронних органів. Як зазначається в матеріалах узагальнення судової практики розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчим суддею “найчастіше висновки слідчих про те, що особа причетна до вчинення злочину, контактує з підозрюваним, або з інших підстав володіє інформацією про злочин, є лише припущеннями, які не обґрунтовуються жодними доказами, які б підтверджували ці висновки. Трапляються також випадки, коли слідчі посилаються на докази, що, на їх думку, свідчать про причетність особи до вчинення злочину, однак за своїм змістом зазначені докази таких обставин не підтверджують або такі докази взагалі відсутні в матеріалах кримінального провадження” [2].

Більша частина клопотань про дозвіл на проведення НСРД не містить аргументації неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб, а також можливості отримання під час проведення НСРД доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами

можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили. Як правило, слідчі не зазначають у клопотаннях дані, підтверджені певними доказами, про їх спроби встановити обставини, що мають значення для кримінального провадження гласним шляхом, а у тих випадках, коли вони наводять такі дані, то не вказують які саме заходи ними вживалися, а обмежуються лише їх констатацією.

Отже, найчастіше слідчий при вирішенні питання про проведення НСРД керується лише припущеннями, яке в подальшому перевіряється за допомогою проведення НСРД відносно певної особи, її родичів чи близьких. Хоча очевидно, що в правовій державі обмеження та порушення прав людини і громадянина не можуть мати еспериментальний характер та проводитися без достатніх на те підстав, керуючись лише суб'єктивними припущеннями працівників правоохоронних органів. Таким чином, слідчі звертаються з клопотанням до прокурорів, а останні їх погоджують, не звертаючи увагу на той факт, що НСРД проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

На наш погляд, випадки проведення НСРД відносно особи повинні мати винятковий характер, коли всі інші гласні заходи та слідчі (розшукові) дії не досягли результату. При цьому, не завжди такі клопотання, що не відповідають вимогам КПК України, стають перепорою для проведення НСРД. На жаль, досить часто виникають випадки, коли слідчий суддя надає дозвіл на проведення НСРД, не дивлячись на відсутність у клопотанні зазначених у ч. 2 ст. 248 КПК України вимог. Це аж ніяк не сприяє гарантуванню прав і законних інтересів людини і громадянина у кримінальному судочинстві.

Практика визнання доказів недопустимим з означених причин вже існує, але на сьогоднішній день є ще не безпрецедентною. Так, вироком Любашівського районного суду Одеської області від 30 грудня 2013 року (справа № 507/951/13-к) було виправдано ОСОБА_4, ОСОБА_5 за ч. 3 ст. 368 КК України в зв'язку із недоведеністю їх вини у вчиненні злочину. Одним із аргументів суду була безпідставна відмова у наданні постанови прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину та ухвали слідчого судді про надання дозволу на аудіо-, та відеоконтроль за вчиненням злочину з посиленням на те, що вони становлять державну таємницю, що призвело до обмеження права обвинувачених на справедливий судовий розгляд, який включає у себе належну перевірку законності джерел отримання доказів, якими обґрунтовано обвинувачення [3].

Таким чином, підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок, що відсутність у матеріалах кримінального провадження ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення НСРД або клопотання слідчого (прокурора) про дозвіл на проведення НСРД має бути в кожному кримінальному провадженні під час судового розгляду беззаперечною підставою для визнання доказу, отриманого в результаті НСРД, недопустимим,

так само як і необґрунтованість та недоцільність рішень, що стали підставою проведення НСРД.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полюхович О. І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.09 / за ред. О. І. Полюхович. Х.: 2017. 231 с.
2. Чернушенко А. В., Приндюк М. В. Узагальнення судової практики розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчим суддею. URL : <http://www.apcourtkiev.gov.ua/apcourtkiev/uk/publish/article/98401> (дата звернення: 21.11.2018).
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54809825> (дата звернення: 21.11.2018).

ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВОГО ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

Копитова Олена Сергіївна

*суддя Київського апеляційного господарського суду,
науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем кримінальної поліції
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

Формування і розвиток громадянського суспільства, демократичної правової держави, дотримання прав і свобод людини і громадянина багато в чому залежать від ефективності функціонування судової влади, призначення якої полягає в здійсненні правосуддя [3, с. 4-5; 4, с. 106].

Проблематика мети та призначення судового правозастосування у теоретичному плані представляє собою достатній теоретичний доробок і загалом може не викликати значних наукових дискусій та колізій.

Утім, у практичній площині, аналізуючи завдання, які стоять перед судовим правозастосуванням, його мету, функція, які у своїй сукупності формують призначення судового правозастосування як такого, слід зробити висновок, що ця проблематика є більш складною ніж прийнято вважати, особливо з урахуванням останніх судово-конституційних трансформацій у сфері судової влади, засад та порядку судочинства. Зокрема, якщо створені відповідні умови, а також сам суд відповідально ставиться до себе й призначення власної діяльності, здійснюючи відповідно до мети та завдань визначені функції, він також повинен піклуватись ще й про те, як у соціальному відношенні найбільш розсудливо вирішити конкретну юридичну справу [2, с.82].

Звичайно, у цьому аспекті слід підтримати позицію Є. Г. Бобрешова, що при судовому правозастосуванні не може попіратись загальне призначення права, навпаки, повинні забезпечуватись міра свободи у відносинах, затверджуватись справедливості у спорах та конфліктах. Суд призваний дотримуватись, поважати й укріплювати загальні принципи права, які закріплені в матеріальному та процесуальному законодавстві, або впливають з природи суспільних відносин, що підлягають врегулюванню. [2, с.159].

Утім, на наш погляд, одночасно не може означати, що між функціями держави і функціями її органів існує непереборна межа, роль та чіткі критерії яких відшукуються як правило саме у судовому правозастосуванні. Між функціями органів держави та власне державою існує певний змістовий зв'язок, який полягає в тому, що функції перших та їх зміст визначаються функціями і завданнями держави, а тому зміна останніх завжди супроводжується зміною функцій і завдань її органів. Тому за будь-яких обставин кожен орган держави в остаточному підсумку бере участь у реалізації практично всіх або переважної більшості функцій держави. Адже саме в цьому полягає сенс їхнього існування. Проте функції одних органів держави прямо «прив'язуються» до функцій держави, других – мають опосередкований зв'язок з ними, а третіх – пов'язані з функціями держави зовсім віддалено. Так, Верховна Рада України як орган загальної компетенції відповідно до свого основного функціонального призначення бере участь у реалізації практично всіх функцій держави шляхом законодавчого регулювання суспільних відносин у відповідних сферах суспільного життя. Наведене стосується й органів виконавчої та судової влади, які також спрямовують свої зусилля на реалізацію практично всіх функцій держави, але у властивих їм формах та властивими їм методами. [5].

З огляду на функціональне призначення судова правозастосовна діяльність відіграє одну з ключових ролей у механізмі правового регулювання, адже від неї головним чином залежить своєчасна та ефективна реалізація нормативно-правових приписів. Необхідним є комплексне теоретико-правове дослідження правозастосування, визначення його реального призначення та місця у правовому регулюванні на основі поєднання існуючих теоретичних знань і сучасних реалій [7, с.5].

Одним із напрямів такого аналізу є наукове розуміння правозастосовної діяльності як особливої, самостійної складової багатоелементного механізму реалізації юридичних норм, що вирізняється власним механізмом, структурною характеристикою, закономірностями та певним рівнем ефективності. Правозастосування, як і сам процес дії права, характеризується певною результативністю, що обумовлено дієвістю механізму цього різновиду юридичної діяльності. [7, с.6].

Розглядаючи «судове правозастосування» через його мету, А. Перепелюк вказує насамперед на реалізацію норм права, яка вже здійснюється шляхом прийняття індивідуально конкретизуючих актів [8, с.61].

У той же час головним призначенням застосування є забезпечення безпосередніх форм реалізації норм права іншими суб'єктами права. Таким чином, правозастосування продовжує, після нормотворчості, владний вплив держави на врегулювання суспільних відносин на індивідуальному рівні. [1].

Судове правозастосування є багатоаспектним, соціально-цінним явищем, яке займає одне з ключових положень в правовій системі, що обумовлено його функціональним призначенням. Правозастосування як і суспільне управління виявляється, по-перше, через спільну діяльність людей, організованих у відповідні колективи та має організаційно оформлений характер; по-друге, своїм головним призначенням має впорядкування та регулювання спільної діяльності шляхом погодження індивідуальних дій учасників такої діяльності через вплив на їх поведінку; по-третє, це владна діяльність, що базується на підпорядкуванні волі учасників; по-четверте, має особливий механізм здійснення; по-п'яте, виступає у ролі регулятора взаємовідносин, що виникають між суб'єктом та об'єктом у процесі практичної реалізації функцій соціального управління [7, с.76-77].

Вважаємо, що ефективність механізму судового правозастосування слід шукати в самому його призначенні, в реалізації тих цілей, яким він слугує. Це ті мірила, за допомогою яких можливо визначити ефективність механізму судового правозастосування, вони передбачають досягнення відповідних цілей, які постають перед механізмом судового правозастосування. Самі по собі критерії не відображають всю ефективність правозастосування, проте вони дають змогу правильно пояснювати механізм застосування права та наслідки його дії.

Цілі механізму застосування права обумовлені функціональним призначенням цього механізму і вони свідчать про те, що зазначений механізм може бути ефективним в розрізі незалежної категорії. Зазначені цілі передбачають необхідність: 1) індивідуалізувати (персонально визначити) та конкретизувати нормативне регулювання стосовно поодинокого випадку; 2) визначити міру прав та обов'язків суб'єктів правовідносин; 3) встановити відповідність життєвого випадку тій нормі права, яка застосовується; 4) забезпечити доцільність та обґрунтованість прийнятого рішення, що відображене у правозастосовному акті; 5) врегулювати конкретні суспільні відносини навіть за відсутності нормативного регулювання; 6) створити дієвий прецедент, який в майбутньому може бути відображений у відповідній нормі права. [7, с.193].

Процес судового правозастосування при прогалинах у праві представляє собою певним чином нетипову ситуацію правозастосування, визначення основних засобів правозастосовочого заповнення прогалин у праві та необхідних умов для їх ефективного використання, а також у наведенні практичних прикладів застосування аналогії закону в процесі судового правозастосування. Нетиповість ситуації, що розглядається, характеризується наступними особливостями. Перш за все, — відсутністю законодавчого

припису, який підлягає застосуванню, що, тим не менш, не знімає з правозастосовувача обов'язок розглянути юридичну справу за суттю. По-друге, подібна обставина припускає зміну самого характеру діяльності правозастосовувача. Тобто за такої умови його мета вже полягає не лише у пошуку матеріальної норми, яка цілком визначено була б застосовна до встановлених фактів, а в якісно іншого типу діяльності, яка пов'язана з необхідністю вироблення та прийняття рішення на підставі існуючих правових норм даної чи суміжних галузей законодавства, або на підставі його загального смислу, цілей і принципів. [2].

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що судове правозастосування як особлива форма соціально-правового контролю характеризується тим, що суб'єкт правозастосування ґрунтовно вивчає, перевіряє наявність і реальність усіх життєвих обставин, що породжують відповідне правовідношення, і приймає обов'язкове до виконання рішення стосовно змісту й інших істотних елементів цього правовідношення. Завдяки судові правозастосовній діяльності знімаються будь-які перепони в реалізації норм права, й суб'єкти реалізують свої суб'єктивні права, які вони самі своїми діями до прийняття правозастосовного акту реалізувати не можуть. Викладене обумовлює безпосередню мету судового правозастосування в соціальному механізмі правового регулювання [6, с. 67], і одночасно в цьому полягає його соціальна цінність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальные проблемы теории государства и права: конспект лекцій. НАВС. URL : <http://studies.in.ua/ru/aktualni-problemy-teorii-derzhavy-ta-prava-lekcii.html>
2. Бобрешов Є. Г. Судове правозастосування в Україні: проблеми теорії і практики [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Бобрешов Євген Геннадійович ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. О., 2010. 251 арк.
3. Волкова Е.И. Судебное правоприменение как познавательнo-оценочная деятельность (вопросы теории) [Текст]: дисс. канд. юрид. наук: 12.00.01./ Елена Ивановна Волкова. Белгород, 2009. 177 с.
4. Лічман Л.Г. Вдосконалення правозастосовного механізму в сучасному цивільному процесі України (судове рішення) [Текст] / Л. Г. Лічман // Право і суспільство. 2013. # 6. С. 103-106.
5. Основи менеджменту [Текст] : навчальний посібник / Г. В. Осовська. К. : Кондор, 2006. 664 с.
6. Паньков Д. А. Принципи правового регулювання колективних трудових відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Д. А. Паньков. Одеса, 2007. 210 с.
7. Перепелюк А. М. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук :

12.00.01 / Перепелюк Анна Михайлівна; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2016. 224 с.

8. Перепелюк А. Природа правозастосування як елемента правової системи / А. Перепелюк // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2011. № 53. С. 55-61.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ломоносова Людмила Борисівна

старший викладач кафедри публічного та приватного права ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Людство існувало та розвивалось, а в багатьох історичних моментах і виживало, завдяки моралі, що складалася тисячоліттями, та моральній підготовці молоді до життя, що полягає в засвоєнні виробленої моралі. Неможливо регулювати відносини в людській спільноті, не спираючись на визначені норми, правила, принципи, ідеали тощо, які дозволяють людині розуміти що таке Добро чи Зло, що є порядність і справедливість, совість і відповідальність. Засвоюючи мораль, яка є найдавнішим універсальним способом регуляції поведінки людини в суспільстві, керуючись її постулатами, людина має можливість комфортно існувати в різних сферах людського буття – професійній, сімейній, релігійній, естетичній, економічній, політичній тощо. Втрата моральності, зниження уваги до морального виховання молоді є загрозою існування людства як духовної, гуманної спільноти. В сучасних умовах розвитку нашого суспільства відбуваються катастрофічні зміни саме в моральному вимірі. Швидкими темпами відбувається науково-технічний розвиток людства, тоді як моральний – значно відстає та в багатьох випадках не є основою технічного розвитку. Глобальні проблеми, які загрожують існуванню людства (війни, екологічні та техногенні катастрофи, епідемії тощо) є по суті наслідком зниження морального виховання та недостатньої уваги до проблеми формування моральної свідомості особистості як ідеальної сторони моралі. Це підтверджується дослідженнями соціології моралі останніх років.

Мораль – це сукупність норм, принципів, приписів, вимог щодо поведінки людини в суспільстві, ставлення до інших людей, соціальних інститутів, до самої себе з позиції добра чи зла [3, с. 68].

У словнику з етики моральна свідомість визначається як «рід суспільної свідомості, оцінюючий свідомий вибір між добром і злом, коли вибір здійснюється не в силу неминучої необхідності, а виходячи з власного визнання цієї необхідності суспільством. Моральна свідомість – суспільне

явище. Але воно веде до визначеного типу морального виховання окремих членів суспільства, особливо громадянського суспільства» [5, с. 71].

В. Сухомлинський писав, що у своїй педагогічній діяльності докладав багато зусиль, що б створити умови моральних відносин серед вихованців. Причому, як підкреслював педагог, робив це на перспективу задля підготовки особистості, здатної в майбутньому свідомо проявляти моральну поведінку. Добро, на думку вченого, є вершиною морального багатства, а вищим двигуном людської поведінки є переконаність у добрі. Переконаність тільки тоді опановує свідомістю людини, коли, «крім розуміння і логічного аналізу добра та зла, у людини є почуття добра і зла, те органічне почуття, яке стало особистою совістю, особистою точкою зору». Ми вважаємо, що така переконаність є високим рівнем сформованості моральної свідомості, що має голос совісті, яка регулює поведінку людини та стоїть на сторожі моральності. Педагог пише про важливість формування моральної звички, без якої неможливо самовиховання, самоствердження та самоповага. Їх джерелом є єдність глибокої свідомості та особистісної емоційної оцінки явищ, взаємовідносин людей, їхніх моральних якостей. [6, с. 121].

Є. Бондаревська в структурі моральної свідомості виділяє три компоненти: нормативний, до якого належать моральні знання, моральні поняття, принципи, ідеї, що виражають вимоги суспільства до поведінки людей і які стали надбанням особистості; оціночний, до якого належать оцінка й самооцінка, ідейно усвідомлені оцінні критерії, що використовує особистість у практичній діяльності; регулятивний, до якого належать почуття, ставлення, переконання та інші компоненти свідомості, що здійснюють вплив на поведінку особистості [1, с. 43].

С. Драч представляє сучасний портрет студентства, розглядаючи такі групи цінностей як інтелектуально-освітні, культурні та політичні цінності. Стосовно інтелектуально-освітніх, то вчений зауважує, що розумовий, творчий потенціал студентської молоді значно знизився за останні роки. Це пояснюється, перш за все, погіршенням фізичного та психічного здоров'я молодих людей. «В очах молодих продовжує падати цінність розумової праці, освіти і знань. Навіть студенти не надають великої уваги знанням, не цінуючи їх. Сьогодні значно виросла нерівність у галузі освіти (з'явилися елітарні навчальні заклади); вагомою загрозою для суспільства став «відтік мізків за кордон»» [2, с. 29].

Задля обґрунтування сутності моральної свідомості треба розглянути ті основні соціальні функції, що несе мораль. До них відносяться: гуманізуюча, виховна, регулятивна, оцінювальна, пізнавальна, світоглядна. В реальній дійсності всі вони тісно пов'язані між собою, а їх реалізація спрямована на формування моральної свідомості людини. Так, гуманізуюча функція передбачає спрямування зусиль громадськості на олюднення кожної особистості, на розуміння людиною свого призначення, моральної відповідальності перед суспільством. Регулятивна функція дає можливість

спрямувати та скорегувати дії людини із засвоєння моральних норм, правил тощо. Завдяки реалізації світоглядної функції моралі, людина свідомо користується моральними нормами та на основі моральних цінностей розуміє сенс життя, щастя, своє призначення. Пізнання життя людиною відбувається завдяки моральній свідомості, яка «бачить світ через призму добра і зла, обов'язку відповідальності» [3, с. 75]. Виховна функція моралі проявляється в керованому цілеспрямованому процесі з її засвоєння. В. Лозовой відмічає: «Мораль привчає людину дотримуватись правил поведінки, виховує здатність керуватись ідеалами добра, істинного, прекрасного, вічного, обирати відповідну лінію поведінки, самовдосконалюватися, тобто формує певний тип особистості з її загальною та моральною культурою» [3, с. 76].

В. Малахов дотримується точки зору щодо цілісності свідомості – наукової, естетичної, міфологічної, моральної тощо, і цілісного сприйняття людиною світу завдяки свідомості. Однак, як підкреслює вчений, «якщо свідомість загалом є ідеальним відображенням і впорядкуванням реальності, то моральна свідомість – ідеальним відображенням і впорядкуванням власне моральної, тобто моральної практики й моральних відносин» [4, с. 105].

Проведений аналіз наукової літератури свідчить про значний інтерес учених до проблеми моралі та формування моральної свідомості в молодого покоління. Важливість даної проблеми підтверджується тим фактом, що мораль, моральна свідомість як одна зі складових моралі є предметом дослідження не тільки етичної науки, а й філософії, соціології, педагогіки та психології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаревська Є. В. Формування моральної свідомості особистості. Людина і світ. Київ, 2007. №3. С. 42–44.
2. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». Хмельницький, 2010. № 2. С. 26–30.
3. Етика: навчальний посібник / за ред. проф. В. О. Лозового. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 224 с.
4. Малахов В. А. Етика: навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 384 с.
5. Рождественский Ю. В. Словарь терминов. Общеобразовательный тезаурус: Мораль. Нравственность. Этика. Москва, 2002. 88 с.
6. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Київ, 1970. 289 с.

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ОСВІДУВАННЯ

Лук'янчиков Євген Дмитрович
професор кафедри інформаційного права та
права інтелектуальної власності,
Національний технічний університет України «КПІ»,
доктор юридичних наук, професор

Одним із засобів збирання інформації в процесі розслідування, що передбачений КПК України є освідування (ст. 241). Це самостійна слідча дія, яку розглядають як різновид слідчого огляду. Основним методом вивчення тіла освідуваної особи є звичайний огляд за допомогою органів зору. Для поліпшення умов спостереження можуть використовуватись різноманітні освітлювальні прилади та пристрої, збільшувальні прилади (лупа) та світлофільтри для відшукування на тілі дрібних та слабо контрастних слідів.

Оскільки освідування є різновидом слідчого огляду, не можна погодитися з віднесення до його завдань встановлення «стану сп'яніння і його ступеня, інших ознак та властивостей організму людини, що мають значення для кримінального провадження» [4, с. 140]. Вирішення цих завдань потребує проведення спеціальних медичних досліджень, чого не передбачено для освідування, а є завданням судової експертизи.

Чинний КПК України (ст. 241), на відміну від КПК України 1960 р., містить припис лише про слідче освідування. Проте деякі науковці, скоріше за все за інерцією мислення, вважають, що і за чинним КПК може проводитися судово-медичне освідування [2, с. 7, 11]. Про можливість судово-медичного освідування зазначалося в ч. 2 ст. 193 КПК України 1960 року. Його проведення слідчий міг доручити судово-медичному експерту або лікарю, які оформляли його результати, відповідно – актом або довідкою. Результати проведення освідування за чинним КПК оформлюються відповідним протоколом, а про акт або довідку, як це було раніше, не згадується.

До думки про можливість проведення судово-медичного освідування спонукає недостатньо чіткий виклад ч. 2 ст. 241 КПК. У ній зазначається, що «освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем» (виділено – Є. Л). Редакція цієї норми потребує уточнення, вилученням згадки про можливість проведення освідування лікарем.

Проведення освідування за участю судово-медичного експерта або лікаря є формою використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Спеціальні знання під час освідування можуть бути застосовані у двох формах: по-перше, це використання спеціальних знань, якими володіє сам слідчий, а по-друге, залучення спеціаліста (судово-медичного експерта, лікаря, криміналіста тощо) до участі у його проведенні.

Судово-медичний експерт або лікар можуть брати участь в освідуванні як спеціаліст, надаючи необхідну допомогу слідчому у виявленні та правильному описуванні ушкоджень або інших слідів на тілі особи. За чинним КПК вони не наділені правом складати процесуальний документ. Навряд чи можна погодитися з думкою науковців, що буде правильним складання протоколу слідчим із слів лікаря або судово-медичного експерта [2, с. 408]. У протоколи мають відображатися відомості про те, що безпосередньо сприймав сам слідчий, який проводив слідчу дію, але це не виключає можливості використання спеціальних знань різних галузей під час огляду тіла живої людини.

Чинний КПК України визначає: коло осіб, які можуть бути піддані освідуванню (підозрюваний, свідок, потерпілий); його мету – виявлення на тілі освідуваного слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет; умови допустимості – якщо не потрібно проводити судово-медичну експертизу.

Юридичною підставою для проведення освідування є постанова прокурора, яку він може винести особисто або за клопотанням слідчого, що створює додаткові гарантії захисту особи, забезпечує її недоторканність. Фактичною підставою прийняття рішення про освідування є відомості, інформація достатні для імовірного висновку про те, що на тілі особи можуть бути виявлені сліди злочину або особливі прикмети.

Оскільки обстеженню підлягає тіло людини, законодавець передбачив можливість, у разі необхідності, залучати до його проведення спеціаліста, яким може бути судово-медичний експерт або лікар (ч. 2 ст. 241 КПК). Зазначені особи надають слідчому практичну допомогу у: виявленні на тілі освідуваного тих ознак, на які може не звернути увагу слідчий (наявність рубця, пігментних плям, як наслідків знищення або виведення особливої прикмети); правильному описуванні у протоколі тілесних ушкоджень з зазначенням їх локалізації відповідно до анатомічної будови тіла; визначенні форми, розміру та кольору ушкоджень; вилученні виявлених слідів та їх упакуванні (крові, сперми та інших об'єктів). Окрім безпосередньої допомоги, спеціаліст може надавати допомогу у формі консультацій. Він висловлює припущення щодо причин, внаслідок яких могли утворитися тілесні ушкодження та інші сліди на тілі людини; про час та механізм їх утворення; про положення особи в момент утворення виявлених слідів та ін.

На підставі цього окремі науковці вважають, що КПК України передбачає можливість застосовувати під час освідування спеціальні знання тільки в галузі медицини. Проте відмічають, що на практиці використовуються спеціальні знання й інших галузей та пропонують законодавчо закріпити можливість участі у цій слідчій (розшуковій) дії спеціалістів з різних галузей науки і техніки [3, с. 233-238].

Слід звернути увагу на те, що положення ст. 241 КПК про залучення судово-медичного експерта або лікаря, є окремим випадком використання

спеціальних знань у кримінальному провадженні. Оскільки освідування є однією із слідчих (розшукових) дій, на порядок її проведення, у тому числі і використання спеціальних знань, поширюються загальні правила, щодо цього процесуального інституту. Із змісту ст. 71 КПК можна дійти висновку, що, спеціаліста можна залучати для надання безпосередньої технічної допомоги або консультацій. Не може бути винятком і така слідча (розшукова) дія як освідування. Редакція статті 241 КПК про використання в освідуванні спеціальних знань в галузі медицини нагадує редакцію ст. 238 КПК про огляд трупа. Проте у другому випадку використання таких знань є обов'язковим, а у першому віднесено до компетенції слідчого. Наведене свідчить про недоцільність внесення пропонувань змін до ст. 241 КПК України, а необхідно керуватися загальними положеннями про участь спеціаліста у кримінальному провадженні.

Практика освідування засвідчує, що залучення спеціаліста певної галузі знань залежить від характеру кримінального правопорушення та завдань, що ставляться перед слідчою дією. Ними можуть бути спеціалісти в галузі балістики (для виявлення мікрослідів незгорілого пороху, металізації, кіптяви тощо), трасології (для невідкладної консультації щодо механізму утворення слідів, можливого зняття їх заповідання тощо), судової хімії (для виявлення слідів сильнодіючих, отруйних, наркотичних та інших хімічних речовин).

На завершення слід зазначити, що спеціальні знання під час освідування може застосовувати слідчий особисто, або залучити для цього відповідного спеціаліста, що обумовлюється характером кримінального правопорушення і колом завдань, що потребують свого вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковалевська Є. В. Використання спеціальних медичних знань під час розслідування злочинів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ: МАУП, 2018. 22 с.

2. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право, 2013. 824 с.

3. Удовенко Ж. В. Дотримання прав і свобод людини при використанні спеціальних знань під час проведення освідування. Криміналістика и судебная экспертиза : міжвідом. наук.-метод. зб. К., 2015. Вип. 60. С. 232-241.

4. Чаплинська Ю. А. Актуальні проблемні питання застосування примусу при проведенні освідування. Європейські стандарти кримінального судочинства: Матер. всеукр. науково-практичної конференції (м. Донецьк, 27 вересня 2013 р.). Донецьк : ДЮІ МВС України, 2014. С. 140-144.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ УКРАЇНА В ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

Первомайський Олег Олексійович
суддя Конституційного Суду України,
кандидат юридичних наук, доцент

Системне тлумачення норм чинного Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) надає можливість стверджувати про те, що держава Україна є не лише потенційним, а й фактичним учасником цивільних процесуальних відносин, набуваючи в межах останніх статусу позивача, відповідача тощо.

До основних питань участі цього суб'єкта публічного права в цивільних процесуальних відносинах, надання відповіді на які має як теоретичне, так і практичне значення, можуть бути зараховані:

– чи є можливою безпосередня участь держави Україна в цивільних процесуальних відносинах?

– чи може держава Україна бути стороною в цивільному процесі?

Статті 28, 29 ЦПК України містять легальні визначення понять цивільної процесуальної правоздатності та дієздатності, пов'язуючи сутність останніх зі здатністю потенційних учасників цивільних процесуальних відносин, відповідно, мати та набувати цивільні процесуальні права та обов'язки.

Згідно ч. 2 ст. 30 ЦПК України позивачем та відповідачем можуть бути фізичні та юридичні особи, а також держава. Враховуючи те, що, по-перше, останній суб'єкт названий в однині, й, по-друге, ця норма розміщена в ЦПК України, можемо зробити припущення, що в цій нормі йдеться, перш за все, про державу Україна.

Положення чинного ЦПК України та судова практика свідчать про те, що участь в цивільних процесуальних відносинах більшості суб'єктів публічного права, а до них можуть бути зараховані органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які є юридичними особами, підкоряється загальним вимогам ЦПК України, не відрізняється від правового механізму регулювання участі в цих відносинах інших учасників цивільних процесуальних відносин – юридичних осіб приватного права та фізичних осіб.

Більш складна ситуація складається з регулюванням участі в цивільних процесуальних відносинах безпосередньо самої держави, оскільки остання нормами ЦК України не визнається юридичною особою, а згідно вже процитованих вище положень ЦПК України, є окремим (відмінним від юридичної особи) потенційним учасником цивільних процесуальних відносин.

Незважаючи на ту обставину, що держава прямо згадується в тексті ст. 30 ЦПК України як потенційна сторона, за результатами системного аналізу

норм ЦПК України та практики їх застосування можна дійти висновку стосовно того, що держава Україна може розглядатися як не самодостатній учасник цивільних процесуальних відносин, бо її участь в останніх завжди пов'язана з участю в цих самих відносинах від імені держави того чи іншого органу державної влади чи іншого представника.

При цьому, з одного боку, ці органи в більшості випадків діють від імені держави й мають статус представників держави як сторони. З іншого - зміст та обсяг дій цих органів свідчать про те, що саме ці суб'єкти є позивачами чи відповідачами у справі, а не держава в інтересах якої вони діють. В результаті чого, справжній позивач або відповідач у подібних справах – держава Україна, фактично втрачає такий статус та перебуває в цій ролі лише номінально.

Підтвердженням останнього умовиводу є й існуюча в Україні судова практика у справах, що порушені органами прокуратури чи іншими органами та суб'єктами за позовами від імені держави Україна або до держави Україна як сторони у справі, оскільки в цих справах ці органи в значній кількості випадків кваліфікують саме себе як сторону у справі, в той як держава в матеріалах справи може взагалі не згадуватись.

Оцінюючи подібного роду судову практику слід констатувати певні проблеми, що потребуються свого вирішення.

По-перше, подання позову «в інтересах...» або «в особі...» вимагає наявності в утворення, що представляє державу Україна, якості суб'єкта права та суб'єкта відповідних правовідносин. Однак, частина органів державної влади, які звично для вітчизняної судової практики представляють державу Україна, не мають належного матеріального та процесуально правового статусу. Йдеться про такі органи державної влади як Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України, що не мають цивільно-правового статусу учасника цивільних відносин, оскільки не є ні юридичними особами, ні тими суб'єктами цивільного права, які допущені до участі в цивільних відносин в силу прямої вказівки ЦК України. Отже, наявність у цих органів процесуального статусу представника держави Україна, є сумнівною й може бути виправдана лише розширеним тлумаченням ст.ст 45-46 ЦПК України.

По-друге, пред'явлення позовів в інтересах держави Україна органами прокуратури (а отже, першу, можна розглядати в якості позивача), як правило, пов'язане з використанням словосполучень на зразок: «...в інтересах держави Україна в особі міністерства (фонду) ...». Якщо ж позови пред'являються вже до держави Україна як відповідача, то позивачі теж доволі традиційно використовують формулювання «... до держави України в особі міністерства (казначейства) ...»

Тобто, в обох з цих ситуацій, не зважаючи на те, що формально стороною у справі є держава Україна, майже без винятків вказується на суб'єктах: міністерствах, фондах, управліннях тощо, як органах держави влади, що мають свій окремий від держави процесуальний статут.

Доречним в цьому сенсі, згадати доволі важливу правову позицію Верховного Суду України : «При вирішенні спору про відшкодування моральної шкоди, заподіяної громадянину незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, його посадовими або службовими особами, судам слід виходити з того, що зазначений орган має бути відповідачем у такій справі, якщо це передбачено відповідним законом. Якщо ж відповідним законом чи іншим нормативним актом це не передбачено або в ньому зазначено, що шкода відшкодовується державою (за рахунок держави), то поряд із відповідним державним органом суд має притягнути як відповідача відповідний орган Державного казначейства України» (абзац другий п.10¹ Постанови Пленуму Верховного Суду України від 31.03.95 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» № 4 (зі змінами та доповненнями).

Тобто, згідно з позицією Верховного Суду України в справах цієї категорії держава Україна не набуває процесуального статусу відповідача.

За подібною логікою, стороною у більшості чи у всіх подібних справах стороною (позивачем або відповідачем) має визначитися не держава Україна, а той чи інший орган державної влади. Водночас держава Україна, як потенційний учасник спірних відносин, перетворюється, насправді, на ілюзорного учасника судового провадження.

Подібного роду розмірковування дозволяють дійти висновку про те, що цивільна процесуальна право та дієздатність держави Україна як можливого позивача або відповідача фактично підмінюється процесуальними право- та дієздатністю органу державної влади, державної установи тощо. Однак при визнанні істинності такої тези, втрачає сенс існування положення ч. 2 ст. 30 ЦПК України, згідно якого саме держава може бути стороною у справі.

Підсумовуючи проведене дослідження, слід зазначити, що держава Україна не є, за загальними правилом, бажаними для інших осіб, які беруть участь у розгляді справи, учасником цивільних процесуальних відносин. Не є цей суб'єкт зручним учасником процесуальних відносин й з позицій простоти вчинення різноманітних процесуальних дій (процедур) тощо. З врахуванням чого, вбачається необхідним напрацювання ефективної теоретичної процесуальної моделі участі цього суб'єкта в цивільних процесуальних відносинах, що в подальшому буде втілена в тексті удосконаленого процесуального закону та практиці судочинства.

ДО ПИТАННЯ АНАЛОГІЇ ЗАКОНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Степанов Павло Леонідович
завідувач кафедри публічного та приватного права
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат юридичних наук, доцент

Прогалини в кримінальному процесуальному законодавстві, а саме випадки відсутності регулювання певних відносин в основному галузевому кодифікованому акті, не є поодиноким явищем. Слід зазначити, що це є нормальним явищем, адже передбачити всі багатогранні випадки правозастосування практично не можливо. Більш правильним буде вказати, що надмірне завантаження актів правозастосування правилами-регуляторами подібних суспільних відносин здебільшого сприяло б бюрократизації останнього. Тим більше що, як і в більшості галузей, в кримінальному процесуальному праві застосовуються такі засоби, як аналогія закону, аналогія права та субсидіарне застосування правових норм.

Згідно з великим тлумачним словником сучасної української мови аналогія – це подібність, схожість у чому-небудь між предметами, явищами поняттями. Висновок, зроблений на підставі схожості, подібності у чому-небудь предметів, явищ, понять [1, с. 28].

Враховуючи незначний обсяг статті, обмежимо предмет дослідження деякими питаннями застосування аналогії закону. Аналогія закону – це поширення в процесі правозастосування на конкретні нерегульовані правом життєві відносини чинності норм, які регулюють відносини, подібні тим, що потребують урегулювання в рамках даної галузі права за найсуттєвішими ознаками [2, с. 417].

Проблемам застосування аналогії в кримінальному процесі в різний час приділяли увагу такі українські та закордонні вчені-юристи: С. С. Алексєєв, М. І. Бажанов, В. О. Белоносов, А. Т. Боннер, С. В. Бошно, І. В. Вовк, М. М. Гродзинський, Ю. М. Грошевий, В. Г. Даєв, В. К. Забігайло, Л. Б. Зусь, Т. В. Мальярчук, Я. О. Мотовиловкер, Н. Н. Полянський, П. М. Рабінович, Р. Д. Рахунов, Д. Ю. Сільченко, О. Ф. Скакун, М. С. Строгович, Т. А. Трубіцина, О. Д. Шиндяпіна та ін.

Зазначені науковці зробили значний внесок у розробку інституту застосування аналогії взагалі та в кримінальному судочинстві зокрема. У працях вчені досліджували роль і місце аналогії закону та права як засобів вирішення прогалин в законодавстві, пропонували етапи застосування аналогії, приділяли увагу різним аспектам реалізації інституту на практиці.

Водночас, аналіз норм чинного кримінально-процесуального законодавства України свідчить про те, що на законодавчому рівні у сфері

забезпечення реалізації аналогії в кримінальному судочинстві є проблеми. Насамперед, потребує законодавчого закріплення питання умов застосування аналогії. На наше переконання, таке закріплення слугувало б забезпеченню реалізації прав і свобод учасниками процесу, реалізації засади верховенства права під час кримінального провадження.

Загалом застосування аналогії закону передбачено фактично в кожному кодифікованому акті галузевого законодавства.

Так, у ч. 8 ст. 8 Цивільного процесуального кодексу передбачено: “Якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права)”.

У ч. 1 ст. 8 Цивільного кодексу зазначається: “Якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону)”.

У ч. 1 ст. 10 Сімейного кодексу подано: “Якщо певні сімейні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами або домовленістю (договором) сторін, до них застосовуються норми цього Кодексу, які регулюють подібні відносини (аналогія закону)”.

Подібне положення міститься в ч. 7 ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства України: “У разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права)”.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК) хоча й не містить окремої статті, яка б безпосередньо передбачала аналогію в кримінальному провадженні, але у ч. 6 ст. 9 кодексу йдеться саме про застосування аналогії: “У випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження...”.

На жаль, законодавець обмежився лише вказівкою на можливість застосування аналогії в кримінальному провадженні. На наше глибоке переконання, у період недовіри громадян до дій правозастосовувача, у час лише тільки прагнення наблизитись до європейських стандартів бажаними або навіть необхідними є визначення умов застосування аналогії на законодавчому рівні.

З огляду на це, застосування інституту аналогії в кримінальному провадженні є індикатором довіри не лише до правозастосовувача, але й до правоохоронної системи, загалом.

Отже, враховуючи той факт, що саме під час кримінального судочинства особа зазнає найбільших обмежень наданих Конституцією прав і

свобод, є нагальною необхідність у закріпленні в КПК умов застосування аналогії в кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінськ : ВТФ “Перун”, 2005. 1728 с.

2. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

ДЕЯКІ НЕДОЛІКИ В ОФОРМЛЕННІ КЛОПОТАНЬ НА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ(РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ ЇХ РОЗГЛЯДУ

Телійчук Віталій Григорович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

Відповідно до чинного КПК України [1] основним засобом негласного отримання доказів на стадіях кримінального процесу є негласні слідчі (розшукові) дії (гл. 21 КПК України). Завдяки таким діям розкриваються та розслідуються понад 85 % тяжких й особливо тяжких злочинів, а вчинених в умовах неочевидності, організованими злочинними угрупованнями, проти основ національної безпеки – 100 %. Проте негласні слідчі (розшукові) дії, як і будь-які негласні засоби отримання доказів, відповідно до результатів аналізу зарубіжної та вітчизняної оперативно-розшукової, слідчої та судової практики, можуть бути не лише ефективним засобом отримання доказів у кримінальному судочинстві, а й засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів осіб, які потрапляють до його сфери. Тому застосування таких засобів у кримінальному процесі потребує як постійного вдосконалення їх оперативності, так і процесуальних гарантій законності [2].

Відповідно до вимог статті 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, що передбачені Конституцією України. Конституцією і законами України передбачається можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30, 31, 32 Конституції України, під час проведення оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового розслідування.

Підстави і порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій та здійснення заходів, пов'язаних із тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина визначають Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Порядок організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2013 №939 (далі - Порядок), Звід відомостей, що становлять державну таємницю (далі - ЗВДТ) (затверджений наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17.08.2005 за № 902/11182), та інші нормативно-правові акти [4, с.5].

Зaproвадження інституту негласних слідчих (розшукових) дій до вітчизняного кримінального процесуального законодавства обумовило потребу закріплення науково-обґрунтованого механізму реалізації їх результатів у кримінальному процесі й, зокрема, у кримінально-процесуальному доказуванні [3].

Вся діяльність органів слідства, прокуратури і суду відбувається у відповідній процесуальній формі, яка передбачає, порядок, умови і послідовність дій. Оскільки процесуальна форма визначена законом, вона є однаково обов'язковою для всіх учасників кримінального процесу. Додержання норм КПК України, тобто самої процесуальної форми, є гарантією встановлення істини у справі. Прийняттям нового КПК України прослідковується конкретика вимог закону щодо оформлення результатів процесуальних дій. Що стосується негласних слідчих (розшукових) дій, то, клопотання слідчого, прокурора слідчому судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинне відповідати вимогам, що зазначені у ст. 248 КПК України, та матеріалам кримінального провадження, які надаються лише на вимогу слідчого судді для підтвердження необхідності проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Як свідчать дані проведеного узагальнення практики розгляду клопотань, які надійшли до Апеляційних судів, то в них, в порушення вимог ст. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та п. 7 ч. 2 ст. 248 КПК України не завжди зазначається про застосування інших дієвих оперативно-розшукових заходів та гласних і негласних слідчих дій спрямованих на пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння фігуранта оперативної розробки або особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, відповідальність за які передбачена КК України. Повноваження, надані цим Законом оперативним підрозділам та слідчим і прокурорам КПК України належним чином не використовуються, у зв'язку з чим, суб'єктами клопотань не живляються заходи щодо одержання інформації саме іншим способом, без застосування заходів, які тимчасово обмежують окремі конституційні права і

свободи людини і громадянина. За таких обставин слідчі судді не вправі надавати дозволи на проведення оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій, якщо немає даних, які свідчили б про те, що отримати інформацію в інший спосіб неможливо[5].

Узагальнення судової практики розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій свідчить, що виникають випадки, коли в матеріалах кримінального провадження відсутні будь-які об'єктивні дані про належність особі та використання нею номеру мобільного телефону. При цьому слідчий, прокурор не завжди вживають міри і щодо підтвердження даних про користування особою саме зазначеним у клопотанні телефоном на момент внесення клопотання до суду, не зазначається інформація, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання. Зазначене свідчить, що прокурор, слідчий не зверталися до районного суду про тимчасовий доступ до речей і документів на підставі п. 7 ч. 1 ст. 162 КПК України. Є випадки коли до Апеляційного суду надходили клопотання, які не містили жодних даних про належність номера мобільного телефону особі, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, ніякі слідчі дії на підтвердження належності номеру мобільного телефону та використання його саме цією особою не вживалися.

Слід звернути увагу на ту обставину, що оперативні підрозділи, слідчий, прокурор не завжди зазначають в клопотаннях і не завжди міститься така інформація в матеріалах оперативно-розшукової справи, кримінального провадження:

відомості про особу, в житлі чи іншому володінні якої необхідно провести дію, точну адресу житла чи іншого володіння особи; якщо це автомобіль, то не зазначають марку автомобіля та державний реєстраційний номер; про те, що саме в телефонних розмовах містяться дані про причетність особи до вчинення діянь, які зазначені у постанові про заведення оперативно-розшукової справи або у даних, які внесені до ЄРДР; дані, якими вони обґрунтовують клопотання про необхідність проведення того чи іншого заходу (дії) щодо конкретної особи. Крім цього, в більшості клопотань, які надходили до Апеляційного суду суб'єктами звернення не обґрунтовується термін застосування заходу, негласної слідчої (розшукової) дії, інколи термін зазначається поза межами ведення оперативно-розшукової справи, а при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій не враховуються дата оголошення підозри та терміни досудового розслідування[5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. (Редакція від 08.10.2016). URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

2. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні / М. А. Погорецький // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 270-276. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_1_48.

3. Сергєєва Д. Б. Результати негласних слідчих (розшукових) дій: Проблемні аспекти визначення URL : http://lcslaw.knu.ua/index.php/item/download/77_a52a867055e5552eaa83532654e9bb40

4.Телійчук В. Г., Федченко В. М., Мороз С. М., Козарь О. С. Деякі питання щодо оформлення результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Методичні рекомендації: навчально-методичне видання для практичних підрозділів / В. Г. Телійчук, В. М. Федченко, С. М. Мороз, О. С. Козарь. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 37с.

5. Чернушенко А. В., Приндюк М. В. Узагальнення судової практики розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчим суддею URL : <http://www.apcourtkiev.gov.ua/wp-content/uploads/2015/06/Yzagalnenna-.doc>

СЕКЦІЯ № 3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІТАРНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

КАЗКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ

Александров Олег Михайлович

студент I курсу

коледжу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Казка, як об'єкт дослідження, протягом тривалого часу привертала увагу представників різних шкіл та галузей науки, зокрема фольклористів, літературознавців, психологів тощо. Вивчалися її структурні, граматичні, семантичні та терапевтичні особливості. Термін “казка” дуже розповсюджений і тому має різноманітне значення :

Казка – це вид художньої прози, що походить від народних переказів, порівняно коротка розповідь про фантастичні події та персонажі.

Казка – це мудрість у зрозумілому для дитини вигляді.

Казка – це епічний фольклорний твір чарівного, пригодницького або побутового характеру, який розповідає про вигадані події.

Вважається, що казка генетично пов'язана з давньою міфологією. Її становлення відбувалося шляхом перетворення міфологічних структур, що поступово втрачали зв'язок з ритуальним дійством, у них послаблювалася віра в істинність міфічних подій, розвивалася фантазія, втрачалася етнографічна конкретність, відбувалася заміна міфічних героїв звичайними людьми, причому увага переносилася з колективної долі на життя окремої людини [2].

Перше ґрунтовне дослідження у галузі вивчення структури казки В.Я. Проппа “Морфологія казки” [3] спричинило до суттєвих змін у методиці лінгвістичних досліджень. Основні положення теорії В. Я. Проппа полягають у класифікації казкових елементів, виділенні точної будови кожного елемента, а також в переконливому підтвердженні походження чарівної казки від архаїчного обряду і міфу. Він вбачає, що структура казок має характер ініціації. Але в казках немає точного нагадування про яку – небудь певну стадію культури: туг змішуються і стикаються один з одним різні історичні цикли і культурні стилі.

З. Фрейд вважає, що з привнесенням схованого, зашифрованого змісту в усе, що створює людина, казки, як і міфи й інші твори мистецтва, перестають бути просто казками, а стають виявленнями глибинних людських переживань. Як відомо, З. Фрейд [4] займався психоаналізом сновидінь, тому

й цікавився казками. Для тлумачення снів йому потрібно було дізнатись, яке місце вони займають у переживаннях пацієнтів. З дослідів психоаналітика, нам стало відомо, що у казках в зашифрованій формі укладені глибокі і сильні емоційні переживання. Казки пов'язані з конфліктом між мріями і реальним світом.

К. Г. Юнг [5] заклав основи аналізу казок з точки зору архетипів. Він упродовж усього свого життя досліджував міфологію та казки, останні він називав анатомією душі. Також, К. Г. Юнг каже, що в казках душа висловлюється про себе саму. Вчений вважав, що казки є таким самим продуктом природи, як і рослини, тварини чи хімічні елементи.

Е. Берн [1] вважає, що казка сприяє плануванню підсвідомого сценарію людини, який формується ще в ранньому дитинстві в основному під впливом батьків. Для нього сценарій – це те, що людина ще в дитинстві планує зробити в майбутньому.

Перша версія життєвого плану – це первинний “протокол”, який сприймається свідомістю дитини в тому віці, коли навколишній світ для нього ще малореальний. З роками малюк стає старшим і мудрішим. Він ніби змінює свій світ на більш романтичний. Він редагує і допрацьовує сценарій, приводячи його у відповідність з новими уявленнями про світ. У нормальних умовах дитині допомагають у цьому казки й історії про тварин, які спочатку читають йому батьки, а потім він читає їх сам. У казках є своя магія, хоча і не настільки приголомшлива. Вони дають дитині цілий ряд нових дійових осіб, які виконують ролі в його фантазіях. Представники тваринного царства знайомі йому або як товариші по іграх, або як побачені в зоопарку постаті, що вселяють то жах, то захоплення. На першій стадії свого розвитку малюк має справу з “магічними” людьми, які можуть в його уяві, при нагоді, перетворитися на тварин. На наступній стадії він просто приписує тваринам деякі людські якості. Ця тенденція до певної міри зберігається і в житті деяких дорослих людей, особливо пов'язаних у своїй роботі з тваринами. У підлітковому віці діти продиляються свій сценарій як би для адаптації його до тієї реальності, якою вона їм представляється: все ще романтичною і сяючою. Поступово людина рухається до завершального етапу. Завдання психотерапевта в тому і полягає, щоб цей шлях був для людей по можливості спокійним й цікавим.

Отже, казка актуалізує певні потреби дитини, тому дослідження впливу казок та їх роль у вихованні дитини є напрямом подальших досліджень вчених-практиків і вчених-теоретиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. М.: Прогресс, 1988. С. 147–148.
2. Мелетинский Е. М. Миф и сказка: Фольклор и этнография. М., 1970. С. 284–296.

3. Пропп, В. Я. Исторические корни волшебной сказки / В. Я. Пропп. М.: Лабиринт, 2000. 336 с.
4. Фрейд З. Введение в психоанализ: СПб.: Алетейя СПб, 1999. 279 с.
5. Юнг К. Г. Подход к бессознательному: Архетип и символ. М., Ренессанс, 1991. 300 с.

МІФ ПРО ОСВІТУ НА УКРАЇНСЬКИХ САЙТАХ НОВИН

Акімова Наталія Володимирівна
доцент кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат філологічних наук

Сучасна людина активно користується інтернетом, отримуючи звідти значну частину інформації, що імпліцитно змінює її уявлення про оточуючий світ та себе саму. Психологами доведено, що інтернет-середовище ефективний чинник формування ціннісної системи (Дж. Ріва, К. Галімберті, Дж. Мантовані, Д. О. Єрохін та ін.), проте методи та механізми цього процесу, на жаль, поки що не ставали предметом наукового дослідження, також раніше не враховувався потенціал жанрової своєрідності різних інтернет-ресурсів. Отже, зосередимо увагу на питанні, як особливості побудови текстів інтернет-новин змінюють наше уявлення про світ, зокрема якою ми маємо бачити освітню реформу?

На найбільш популярному українському новинному порталі – Кореспондент – протягом 2017 року новини про освіту в Україні траплялися усього 20 разів з початку року, отже, не така вже і важлива освіта з поміж інших сфер життя.

Загалом усі представлені освітні новини можна поділити на 3 групи:

новий закон про освіту;

зміни щодо вишів;

боротьба з корупцією.

До першого блоку зараховуємо такі новини:

Українських школярів навчатимуть за допомогою LEGO (28 жовтня 2017, 12:49)

Польща та Україна підписали декларацію про вивчення мови (25 жовтня 2017, 16:55)

Угорщина хоче, щоб Україна притримала закон про освіту (17 жовтня 2017, 15:53)

У ПАРЕ жорстко розкритикували закон про освіту (12 жовтня 2017, 13:43)

Клімкін: Угорську меншину не позбавлятимуть мови (12 жовтня 2017, 16:26)

Україна захистила державну мову - Порошенко (7 жовтня 2017, 00:37)

Закон про освіту: Угорщина мститиме Україні в міру (6 жовтня 2017, 18:25)

Порошенко: ми не повинні бути "почекунами" в діалозі щодо освіти (28 вересня 2017, 15:28)

В Україні набув чинності закон про освіту (28 вересня 2017, 01:29)

Закон про освіту опубліковано в Голосі України (27 вересня 2017, 10:36)

Закон про освіту: Угорщина хоче переговорів (25 вересня 2017, 00:22)

Закон про освіту: Угорщина звернулася в ООН (23 вересня 2017, 12:57)

Президент Румунії скасував візит в Україну (21 вересня 2017, 22:54)

Чотири країни поскаржаться на Україну в ОБСЄ (14 вересня 2017, 19:28)

Мовне питання. Країни-сусіди проти українізації (13 вересня 2017, 19:28)

Читаючи час від часу такі новини, складається враження, що освіта в Україні реформується у гірший бік, що помітно усім навіть за межами країни. Українська влада видала новий невдалий закон. Президент теж до цього причетний. Таким чином погіршується імідж України загалом, поширюється міф, що реформи невдалі, і весь світ нас критикує. Такий настрій підтримується формулюваннями: “Угорщина хоче, щоб Україна притримала закон...”, “У ПАРЕ жорстко розкритикували...”, “Угорську меншину не позбавлятимуть мови”, “Угорщина мститиме Україні”, “Президент Румунії скасував візит в Україну”, “Чотири країни поскаржаться на Україну в ОБСЄ”. А між тим в усіх зазначених новинах йдеться лише про один пункт нового закону, за яким з 2020 року навчання у школах стане цілком україномовним. Але у новому законі є й інші новаторства, яким не приділяється увага, складається враження, що вони навпаки замовчуються, наприклад щодо повернення до 12-річного навчання. Також не трапилося жодної новини, яка б акцентувала збільшення зарплати вчителів. Переваги нового закону не висвітлюються. Його критика скоріше декларативна, ніж сутнісна. Питання мови навчання не є принциповим для 70% українців, які за результатами опитування Ценру Разумкова вважають її рідною (станом на квітень 2017 року), ще 17% вважають рідними в равній мірі українську та російську мови. То навіщо ж 15 з 21 новин про освіту за рік акцентують увагу саме на мові навчання? Разом з такою формальною критикою читачам новин нав’язуються деякі ідіологічні міркування, що в Україні погана влада і президент (це вигідно тим, хто прагне політичної нестабільності), що інші країни та міжнародні організації мають право вирішувати, якою мовою будуть навчатися наші українські діти (так підтримується міф слабкості та залежності України) тощо.

До другого блоку новин - щодо вишів - включаємо такі новини:

Названо топ-10 спеціальностей в Україні (14 вересня 2017, 18:45)

(“медицина”, “комп’ютерні технології”, “туризм”, “середня освіта”, “психологія” та “економіка” (від 46 тисяч до 40 тисяч заяв).

Гройсман: Не кожному потрібна вища освіта (1 вересня 2017, 14:49)

Для ВНЗ змінили держзамовлення на фахівців (12 липня 2017, 18:06)

Міносвіти змінило правила прийому до вишів (18 жовтня 2017, 14:54)

З 4 новин цього блоку 2 підкреслюють, що українська влада прагне обмежити вищу освіту (2 і 3 новини). Перша новина є скоріше статистичною довідкою, що має потенціал корекції уподобань майбутніх абітурієнтів. Нажаль, шкала престижності спеціальностей для абітурієнтів висвітлюється у новинах частіше, ніж потреби ринку праці. А 4 новина – взагалі не новина, от якби міністр не змінило правила – це було б щось нове.

Третій блок новин висвітлює проблему корупції в освіті, чим сприяє поширенню цього популярного міфу, у новинній статті за посиланням другого анонсу навіть йде мова, що освіта – другий по корумпованості орган в Україні. Безумовно, стверджувати, що в освіті немає корупції, поки що не можна. Та навряд чи її більше, ніж скажімо у владі, у суді і слідстві, у збройних силах тощо. Ідея корумпованості освіти певно теж комусь вигідна.

Директорів шкіл зобов’яжуть подавати е-декларації (3 грудня 2016, 08:50)

Названо найбільш корумпований орган в Україні (16 жовтня 2017, 14:03)

Отже, яке враження у Вас має скластися, якщо Ви регулярно читаете новини в інтернеті? Освіта в Україні постійно реформується, ці реформи погані, вони не відповідають світовим тенденціям, тому інші країни нас критикують. Президент підписує закони, не розібравшись. Вища освіта у країні небажана. Основною проблемою української освіти є корумпованість. Але! Якщо ми будемо читати новини тільки тоді, коли матимемо час уважно і критично їх осмислювати, то дійдемо висновку, що освіта постійно реформується майже у кожній країні, реформи щодо освіти в Україні замовчуються і критично не обговорюються професіоналами, українці нажалі більше орієнтуються на думку галасливих політиків, ніж фахівців з окремого питання. Освіта, як і інші теми, активно використовується для зниження іміджу президента і української влади загалом, мету та обґрунтування необхідності освітніх реформ взагалі не озвучують. Явне перебільшення масштабів корупції в освіті певно має підготувати читача до відповідної поведінки та відволікти увагу від корупції у інших сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Останні новини України та світу: Корреспондент.net - свіжі новини.
URL: <http://korrespondent.net>.

ЖАНРООБРАЗУЮЩАЯ РОЛЬ ПОЭТОНИМОВ В ИСТОРИЧЕСКОЙ ПРОЗЕ ЗИНАИДЫ ДУДЮК И ВАЛЕНТИНЫ КУКСЫ

Бут-Гусаим Светлана Феодосьевна
доцент кафедры белорусской филологии
Брестского государственного
университета имени А. С. Пушкина,
кандидат филологических наук, доцент
(г. Брест, Республика Беларусь)

Именослов, как известно, неразрывно связан с культурой социума. Взаимодействие языка и культуры отражено в ономастиконе талантливых белорусских авторов Зинаиды Дудюк и Валентины Куксы. Повесть В. Куксы “И верила в чудо...” – художественная исповедь женщины, которая, как и тысячи других матерей, потеряла после Чернобыля ребенка. Зинаида Дудюк в повести сборника “Пленники жизни” рассказывает о людях, живущих в согласии с совестью, стремящихся, рискуя карьерой и жизнью, противостоять аморальным представителям государственной и писательской власти. Творчески воскрешая историю конца XX века, писательницы умело используют прагматический потенциал и национально-культурную информацию имён собственных.

В конце 80-х годов XX века Беларусь – одна из республик бывшего СССР – переживала перестройку – масштабные перемены в идеологии, экономической и политической жизни. Целью реформ была всесторонняя демократизация сложившегося в СССР общественно-политического и экономического строя. Изменения произошли и в именослове. В активный словарь жителей Беларуси всё больше входили имена, употребление которых было вызвано усилением роли церкви в общественной и личной жизни людей: наименования церковных праздников, которые стали писаться с большой буквы, антропонимы церковного календаря, к которым всё чаще обращались родители, называя своих детей. Менялись этикетные нормы: в весьма ограниченной сфере официальных отношений продолжали употребляться формулы “имя+отчество”, привнесённые в белорусский именник из русского именослова. В иных областях жизни эти формы не использовались. Срез именослова эпохи перемен – конца 80-х годов XX столетия – представляет ономастикон исторических повестей З. Дудюк и В. Куксы.

Средством отражения хронотопа (пространственно-временных отношений) в произведениях являются “фоновые” онимы. Тяжелые испытания приближают человека к Богу, именно к нему обращаются мать и дочь, героини повести В. Куксы, когда человеческие возможности, кажется, исчерпаны. Героини повести читают молитвы, говорят с Богом, просят у него помощи, поэтому на страницах повести использованы теонимы (Бог, Господзь), агонимы (Исус Хрыстос, Маці Божая): “Госпадзі! Не астаўляй

мамку маю. Дапамажы ёй, Умацуй у веры сваёй...” [2, с. 86]; “Ты ахвяруеш мне выпрабаванні? Чаму ж трымаеш у няведанні? Ты ўказваеш мне дарогу, па якой ішоў Ісус Хрыстос?” [2, с. 86]. Атмосферу времени создают использованные на страницах произведения эргонимы (Вярхоўны Савет, грамадскае аб’яднанне “Край”), геортонимы (Каляды, Купалле), антропонимы (имена реальных личностей: правителей советского времени и эпохи Перестройки Брежнева, Косыгина, Горбачева, писателей Нины Матяш, Василия Сахарчука, гимнастки Ольги Корбут, экстрасенса Автандила Ломсадзе, певца Преснякова), гемеронимы (“Зорька”, “Пионерская правда”). Средством отражения детского восприятия мира являются мифонимы – имена персонажей, созданных человеческой фантазией: “Змей Гарынавіч меў пяць галоў. Кожная галава думала, як зрабіць чалавеку радасць” [2, с. 11].

Антропонимы, использованные в произведениях З. Дудюк и В. Куksы, принадлежат национальной белорусской именованной системе. Выделенные личные имена, которые функционируют в разнообразных вариантах, несут информацию о белорусской лингвокультурной среде XX века.

Региональный колорит создают использованные в речи персонажей произведений Зинаиды Дудюк формы имён, в которых отражены особенности диалектной речи: “У шматдзетнай сям’і нарадзілася Ёўга, але была асуджана лёсам на адзіноту” [1, с. 19]. В репликах героев прозы брестских авторов широко применяются формы субъективной оценки антропонимов, которые отражают традиции национального именованного. В повестях использованы эмоциональные вариации имен маленьких героев, которые выражают ласку и нежность к детям и подросткам: “Марынка, Дзяніска, бярыце патрошку, не будзеце разліваць, – падказвала маці дзецям, парадкуючы ля печы гаршкі” [1, с. 72]; “Жэнька запытала: “Мама, чаму чалавек такі адзінокі? Нават уночы, калі ўсе дома, а прачнешся – і нібыта адзін” [2, с. 11]. Эмоциональные формы могут передавать глубину чувства к любимому человеку: “Другое пісьмо напісаў Світалачцы, светлай дзяўчыцы, дзеля якой хацелася таксама жыць цяпер” [1, с. 116]. Заметим, что и взрослые герои, пройдя жизненные испытания, тепло, сочувственно относятся к людям, что проявляется в ласкательных формах обращения: “Што? Што з табою, Алесечка?” [1, с. 6]; “Гэта, Іваначка, хутка пройдзе” [1, с. 83]. Находим на страницах произведений и принятые в народной среде формы обращения к взрослому уважаемому человека через сочетание “дзядзька, цётка + имя” (“Добрага здароўечка, дзядзька Мірон, што пра мяне дбаеце” [1, с. 115]). Отражение этикетных норм советского и постсоветского времени – имена героев-чиновников, используемые в полной форме в сочетании с отчеством: “Дзякую, Лукаш Кандратавіч, мне пасля размовы з вамі ажно ў вачах пасвятлела” [1, с. 33]. Для идентификации индивида, лишённого личностного статуса, используются другие средства, в частности, номера. Эта закономерность отражается в повести З. Дудюк “Искусство убивать”. Герой произведения, Богдан, попав в тюрьму, потеряв свободу, теряет и право на имя, становясь носителем

порядкового номера. Носитель номера не имеет права на свое «я» и на личное волеизъявление: “Выдалі цёплае лагернае адзенне: вагныя штаны, бялізну, ватоўку з нумарам на спіне. Цяпер забывай сваё імя, зэк № 287” [1, с. 114]. Средством идентификации заключенных в лагере являются прозвища, напр.: “Багдан прыгледзеўся да астатніх вязняў. Вунь у таго таўставатага штаны з лампасамі, яго ўсе так і называюць “Генерал”. А таго сівенькага з барадой “Прафесарам” клічуць” [1, с. 113].

Для характеристики героя повести “Зло чужими руками” Зинаидой Дудюк использован такой приём, как нобилизация – “облагораживание” имён собственных с целью создания сарказма, иронии, комизма. Заботясь о карьерном росте в советской времена, когда царил дух антисемитизма, молодой человек – Шлёма – меняет имя: “Хлопец меў добры густ, гэта выявілася яшчэ ў юнацтве. Як толькі ўласнае імя яму здалося немілагучным, ён памяняў яго і стаў называцца Леанідам. Ягоны бацька, калі даведаўся пра гэта, вельмі раззлаваўся і сказаў, што не імя ўпрыгожвае чалавека, а наадварот. Але сын слухна заўважыў, што ў чалавеку ўсё павінна быць прыгожае” [1, с. 132]. Нобилизация в произведении З. Дудюк является одним из способов саркастически-язвительной оценки человека, который оторвался от семьи, традиций предков, нации, изменив такую важную составляющую часть человеческой личности, как имя.

Отдельные фамилии героев произведений З. Дудюк следует отнести к говорящим поэтонимам. Отрицательную оценку персонажа выражает фамилия чиновника, сотрудника ЦК партии Трамваева. “Ты толькі ўслухайся, якое ў нас прозвішча пралетарскае” [1, с. 56], – говорил отец, тюремный надзиратель, сыну, будущему чиновнику. Мастер рифмованных посвящений начальству, Трамваев начал управлять культурой области. Жертвой безжалостного чиновника становится женщина-поэтесса, которая не отвечает взаимностью на чувства партийного руководителя. Наделённый неограниченной властью, Трамваев заключает непокорную в психиатрическую больницу, а потом доводит до самоубийства. Фамилия, в основе которой наименование бездушной железной машины, соответствует сути аморального человека – винтика бюрократической системы.

Таким образом, имена собственные в контексте исторической прозы Зинаиды Дудюк и Валентины Куксы выполняют важную роль: создают портреты героев, выражают их взаимоотношения, помогают передать гражданскую позицию писательниц, авторскую оценку жизни.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Дудзюк, З. Палоннікі жыцця / З. Дудзюк. Мінск: Маст. літ., 1997. 270 с.
2. Кукса, В. І верыла ў чуд. / В. Кукса: Кнігаўка. Мінск: Маст. літ., 2005. С. 5-90.

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ М. КРОПИВНИЦЬКОГО СОЦІАЛЬНОЮ ІНФРАСТРУКТУРОЮ МІСТА

Варакута Єлизавета Антонівна

студентка II курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

Визначення задоволеності населення організацією соціальної інфраструктури в місті є важливим етапом для оцінювання загального стану міської інфраструктури та надає змогу впроваджувати прогнозовані зміни міської інфраструктури для покращення її стану, вирішення її нагальних проблем.

Термін інфраструктура почав масово вживатися в економічній літературі зарубіжних вчених наприкінці 40-х рр., характеризуючи комплекс галузей, що обслуговують промисловість та сільське господарство Американський учений П. Розенштейн-Родан визначив інфраструктуру як комплекс умов, що забезпечують сприятливий розвиток підприємництва в основних галузях економіки та задовольняють потреби населення[1].

За В. А. Жамінім “соціальна інфраструктура – це стійка сукупність матеріально-речових елементів, що забезпечують загальні умови для раціональної організації основних видів діяльності людини – трудовій, суспільно-політичній та інших, – розвиваються в інтересах робітничого класу, всіх трудящих соціалістичного суспільства” [2].

В.В. Соляр має дещо іншу думку стосовно терміну “соціальна інфраструктура” – “це цілісна система господарських структур, метою яких є здійснення видів економічної діяльності, що забезпечують матеріальні умови для функціонування і відтворення виробничого комплексу та життєзабезпечення населення регіону, а також специфічні нематеріальні умови розвитку людського капіталу відносно до сучасних напрямів суспільного прогресу” [3].

Таким чином, можна вивести загальне визначення соціальної інфраструктури як комплекс галузей, які безпосередньо пов’язані зі створенням загальних умов для відтворення робочої сили і забезпечення нормальної життєдіяльності людей. Ця сфера охоплює освіту, охорону здоров’я, житлово-комунальне господарство, пасажирський транспорт і зв’язок, культуру, побутове обслуговування.

Для дослідження громадської думки населення м. Кропивницький, щодо рівня соціальної інфраструктури було проведене пілотажне дослідження на базі студентів м. Кропивницький.

Загалом в ході опитування респонденти відносили до інфраструктури наступне:

- Прибудинкову територію і дитячий майданчик(часто поєднуючи їх в одну відповідь).

- Побутові магазини.

- Доступність і зручність використання транспорту.

- Доступ до закладів освіти і культури.

Відповіді респондентів були умовно розподілені на наступні рівні задоволеності:

1. Я оцінюю рівень інфраструктури як низький. Інфраструктура є базовою і застарілою, на даний момент я не вбачаю її достатньою.

2. Я оцінюю рівень інфраструктури як достатній. Інфраструктура задовольняє лише мої базові потреби, доступ до місць громадського і культурного відпочинку складний чи потребує багато часу, прибудинкова територія давно не оновлювалась.

3. Я оцінюю рівень інфраструктури як задовільний. Інфраструктура повністю задовольняє мої потреби, подвір'я і дитячий майданчик не обладнані повною мірою, доступних магазинів мало.

4. Я оцінюю рівень інфраструктури як добрий. Інфраструктура повністю задовольняє мої потреби є доступ до магазинів, обладнане подвір'я , але я не відчуваю, що теперішня ситуація є найкращою з можливих.

5. Я оцінюю рівень інфраструктури як прекрасний. Біля мого будинку налагоджена інфраструктура: доступ до магазинів і місць культури, доглянуте подвір'я і дитячий майданчик, налагоджені зв'язки з сусідами.

Питання звучало наступним чином: Ваша задоволеність рівнем соціальної інфраструктури в районі вашого проживання?

За результатами опитування можна побачити, що на даний момент більшість респондентів з двадцяти оцінює стан інфраструктури як задовільний – 40%, як добрий –25%, 15% – як прекрасний, ще 15% – як достатній і лише 5% незадоволені рівнем інфраструктури. При цьому у найбільшій групі жінки (30%) схильні до докладного пояснення аспектів які вони оцінюють, а чоловіки (10%) навпаки узагальнюють свою оцінку до загального враження і деякі з аспектів інфраструктури до неї навіть не відносили.

Таким чином, за даними дослідження можна припустити, що рівень соціальної інфраструктури є задовільним за оцінкою студентської молоді, і припустити що граничні варіанти відповідей можуть характеризувати, як реальне становище рівня інфраструктури так і рівень вибагливості респондентів в даному аспекті їх життєдіяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Дяківа. К.: Міжнародна економічна фундація, 2002. 704 с.

2. Жамин В. А., Інфраструктура при социализме: Вопросы экономики, 1977. №2. С.14-15.

3. Соляр В. В. Обґрунтування перспективних напрямів розвитку соціальної інфраструктури регіону: Регіональна економіка, 2012. № 1. С. 200–207.

ЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТОПІЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ

Войтенко Дмитро Олександрович

асистент кафедри логіки

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого,

кандидат юридичних наук

Як класичні, так й сучасні дослідження аргументації, на перше місце завжди ставлять логічні основи цього процесу, так саме як й при розгляданні помилок доведення на першому місці завжди з'являються логічні підґрунтя помилок. Так, в своїй праці по дослідженню теорії і практики спору С.І.Поварнін спирався на формально-логічну сторону аргументування сторін – і з неї виводив методичні рекомендації для тих, хто сперечається.

Звернемось до топічної теорії юридичного доказування.

Аристотель вживає термін «топіка» для позначення певного місця, або області, в розумі людини, де зберігаються і відшукуються аргументи. Завдання топіки, на його думку, — знайти спосіб, при допомозі якого ми будемо здатні робити висновки з правдоподібного і не впадати в протиріччя при відстоюванні будь-якого положення.

У трактаті Аристотеля «Топіка» знаходяться важливі зауваження про послідовність, в якій необхідно аналізувати текст для того, щоб правильно оцінити його зміст. Щоб прийти до правильних висновків, Аристотель пропонує звернутися до допомоги чотирьох важливих засобів (organa): а) знаходження і прийняття положень; б) диференціація багатозначності імен («вміння розбирати, у скількох значеннях вживається кожне ім'я»); в) знаходження відмінностей; г) розгляд схожості.

Звертають на себе увагу дві відмінні риси топічного підходу: а) топіка — це спосіб дослідження проблем; б) цей спосіб дослідження виходить з правдоподібних (а не з справжніх) посилок. Аристотель підкреслює, що топіка — це спосіб дослідження, суть якого полягає у визначенні, щодо скількох і яких предметів наводяться доводи, з чого вони складаються і як все це знаходиться. Таким чином, топіка за Аристотелем — це вчення про знаходження аргументів з будь-якого питання. Головна відмінність топів полягає в тому, що вони узгоджуються з загальноприйнятим і здаються правдоподібними: «або для всіх, або для більшості людей, або для мудрих — всіх, або більшості, або самих відомих з них».

Наблизить теорію Аристотеля до практичного правознавства зміг Цицерон, який і став родоначальником реалістичної теорії судової аргументації. «Топіка» Цицерона є не стільки філософським твором, скільки свого роду збіркою рецептів, яка спрямована на те, щоб допомогти знайти аргументи раціональним способом. В міркуваннях Цицерона присутня думка про те, що топіка — це вчення про винахід аргументів. Він визнає, що всяка теорія аргументації має дві частини — одну, пов'язану з творенням аргументів (топіку), а іншу — з винесенням судження за будь-яким питанням.

Аристотелевський термін *topos* (місце) Цицерон замінює латинською калькою *loci communes* (загальні місця) й пояснює їх так: приховані речі легко знайти, якщо місце їх зазначено і позначено; подібно цьому, коли ми хочемо відшукати докази, ми повинні знати їх «місця» (цим словом Аристотель назвав як би сховища, звідкіля витягуються докази).

Звернемо увагу, що розробка загальних місць у сучасній риторичі нічого спільного не має з логічними топосами, які по суті є конструюванням думки. Так, скажімо, М. В. Ломоносов виділяє 16 загальних місць, таких як рід і вид, людини і частини, місце, час, ознаки, обставини, але вони розглядаються як категорії для опису світу, як основа пізнавального апарату.

В сучасній юридичній теорії під топікою розуміють техніку народження правовий думки та техніку набуття сенсу. У зв'язку з цим досліджуються різновиди топів, які використовуються в юридичній аргументації: тексти законів, прецеденти, наміри законодавця, цілі закону, принципи, канони, концепції, цінності, наукові дані, правові теорії, статистика, здоровий зміст. Топіку припустимо розглядати як техніку народження думок для вирішення виникаючих проблем; топіка — це вчення про знаходження аргументів за будь-яким питанням.

Топічна теорія юриспруденції часто спирається на застосування в судових рішеннях таких канонів права, як *Ejusdem generis* («того же роду або класу»), *Parī materia* («за тим же предметом») та таке інше. Застосування вказаних канонів неможливо без логічного підґрунтя, пов'язаного з відношенням між поняттями: підпорядкуванням, супідрядністю; з визначенням понять.

Цицерон поділяє місця, де ховаються докази, на внутрішні та зовнішні. Внутрішні місця Цицерон поділяє на ті, що належать до всієї справи повністю, або тільки до її частини, або до позначення якогось окремого предмета, або до висування запитань. Зовнішніми (за Цицероном «сторонніми») називається «щось відсутнє» в навколишній дійсності і занадто далеко віддалене» від неї. Місцем для міркування про ціле є визначення, в якому як би «розвертається» зміст, котрий «згорнутий» у досліджуваному предметі.

Місце, яке Цицерон називає «перерахуванням частин», засноване на операції розподілу, формою же його доведення є різновид умовно-категоричного силлогізму *modus ponens*: «Якщо хтось не став вільним ні за

цензовим списком, ні за судовим позовом, ні за заповітом, то він не вільний; нічого цього немає: отже він не вільний».

Цицерон застосовує аналогію на підставі історії вживаного терміну: «Якщо закон пропонує осілому громадянину брати поручителем за себе осілого, виходить, і заможному пропонує брати заможного; бо як стверджу Елій, заможний (*locuples*) іменується осілим (*assiduus*) тому, що він «аси да» (*ab aere dando*), тобто сплачує податки.

Сучасні автори також показують застосування категоричних, умовно-категоричних, розділово-категоричних силіогізмів в топічній теорії, як це можна побачити, наприклад, у працях А.К.Соболевої, Ю.В.Шуйської та інших.

Отже, наведені факти безумовно свідчать про те, що логічні підстави широко застосовуються при реалізації топічної теорії аргументації у судовому доказуванні.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї

Воснна Тетяна Володимирівна

студентка IV курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного

та муніципального управління»

У сучасному суспільстві актуальним постає дослідження молоді сім'ї, адже від того, як буде відбуватись її становлення і розвиток на початкових етапах спільного життя, залежатимуть подальші сімейні стосунки, що має вплив на розвиток суспільства в цілому. На спільному життєвому шляху молодій сім'ї доводиться зіштовхуватися з багатьма проблемами і труднощами, що заважатимуть її подальшому пристосуванню до сімейного життя. Перед нею стоять значні проблеми матеріально-економічного, житлово-побутового та інтимно-особистісного характеру. Невизначеність майбутнього, поява суперечок, нестабільність заробітків, невідповідність до сімейного життя та виживання у нових умовах — це все позначається на внутрішньо-сімейних процесах, на характері взаємостосунків членів сім'ї та її стосунків із навколишнім середовищем тощо.

Умови, в яких перебуває сучасна українська сім'я, характеризуються різкою зміною соціально-економічних відносин у суспільстві, за яких пріоритети мають надаватися особистості людини, її практичній діяльності у всіх напрямках господарювання та духовної культури. Проте сім'я як явище економічне і соціо-культурне зазнає в сучасних умовах впливу різних факторів, особливо глобалізаційного та соціально-політичного характеру. Однією із найбільших проблем сучасної молоді родини в Україні є її економічна нестабільність, соціальна малозахищеність та підвищена

психологічна вразливість. У свою чергу це породжує дезорганізацію, внутрішні деструктивні процеси, конфлікти і, зрештою, веде до розпаду родини. Внаслідок цього — емоційне виснаження, захворювання нервової системи, асоціальна поведінка, стреси, занедбаність у вихованні дітей, безвідповідальність, байдужість, аморальність і у свою чергу жорстокість батьків [1, с. 288].

Актуальним є і те, що сучасна сім'я повинна не тільки зберегти, а й відновити свій статус головної ланки у вихованні дитини: забезпечити їй належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку. Разом з тим молода сім'я потребує як матеріальної, так і педагогічної та культурологічної допомоги. У зв'язку з цим стає зрозуміло необхідність організації підготовки молоді до подружнього життя, яку потрібно розглядати як складову частину соціальної роботи щодо зміцнення сім'ї та піднесення її соціальної активності. Сучасний стан проблеми вимагає, щоб подібною роботою було охоплено якомога більше молодих людей, а також були чітко визначені її цілі, методи, форми і можливості, адже серед важливих проблем зміцнення стабільності Української держави, важливе місце займає формування саме відповідального сім'янина, стабільної сім'ї.

Тож, створення сім'ї - не тільки радісна подія, а й кропітка робота та випробування: важко пристосовуватись до звичок свого партнера, завжди хочеться його перевиховати. Адже так хочеться щоб кохана людина була ідеальною (-им). Правильні та гнучкі відносини утверджуються, на жаль, коли молоде подружжя зробить достатньо помилок і їм доведеться визнати, що вони вчинили нерозсудливо. Таке усвідомлення приходить із досвідом, а інколи тоді, коли шлюб уже не можна врятувати. Тому дуже важливо на першому етапі подружнього життя знайти те взаєморозуміння, яке потрібне для подальшого нормального життя, виробити таку ефективну стратегію поведінки в складних ситуаціях, яка буде допомагати в подальшій адаптації подружжя до сімейного життя. Отже, в сучасних умовах розвитку суспільства проблема становлення молоді сім'ї з кожним днем набуває все більшої актуальності, особливо в перехідний період, коли йде становлення нових цінностей [2, с. 97].

Отже, молодій сім'ї завжди необхідно пам'ятати, що перемога в вирішенні суперечок, одного члена подружжя - це поразка іншого члена подружжя. Завжди треба пам'ятати, що сім'я - це відсутність проявів «Я», сім'я формує нову систему - «Ми». Завжди необхідно враховувати та чути думку й позицію іншого члена подружжя і саме тоді адаптація до сімейного життя виявиться значно успішнішою.

У нормальній благополучній сім'ї всі задачі-проблеми, як правило, мають раціональні способи розв'язання, не зачіпаючи інтересів один одного. Коли здорова сім'я проходить успішно перший етап свого розвитку, становлення, вона стає вільною в подальшому розвитку, зростанні без страхів та застережень. Нові обставини створюють для неї скоріше нові можливості, а

не нові загрози. А дезорганізовані і, як наслідок, дезадаптовані, шлюбні відносини призводять до зниження соціальної активності сім'ї, що позначається на працездатності кожного з членів молодшої сім'ї, як наслідок, погіршується психічне та фізичне здоров'я членів подружжя.

Будь-яка людина прагне створити ідеальні відносини в сім'ї. Пара хоче зберегти любов, гармонію, благополуччя. Відносини між чоловіком і дружиною – це, в першу чергу, співпраця. Отже, потрібно розвивати в собі сильний характер і поважати один одного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов О. І., Медков В. М. Соціологія сім'ї. Москва: Академія, 1997. 402 с.
2. Богданов Г. Т., Богданович Л. А., Полеві А. М. Подружнє життя: гармонія і конфлікти. 2-е вид. Москва: Академія, 1991. 129 с.
3. Дементьева И. Ф. Первые годы брака: проблемы становления молодой семьи. Москва: Наука, 1991. 109 с.

ПРО НОВОВВЕДЕННЯ В СПАДКУВАННІ

Волошина Анна Сергіївна

студентка III курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

В останні роки українське законодавство зазнало значних змін. Сьогодні ми поговоримо про порядок спадкування, податок на спадок станом на 2018 рік та хто і яким чином сплачує податок.

З 1 січня 2018 року застосовуються норми Закону України від 23 лютого 2017 року № 1910-VIII "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування спадщини", щодо визначення членів сім'ї фізичної особи першого та другого ступенів споріднення, а також щодо оподаткування спадщини за нульовою ставкою у разі успадкування майна цими категоріями осіб.

Нульова ставка податку призначається для членів сім'ї першого та другого ступеня споріднення. До першого ступеня споріднення відносяться діти спадкодавця, його батьки, чоловік або дружина. До другого ступеня – рідні брати й сестри, дід і баба з боку матері та з боку батька, а також онуки. [2]

Оскільки податок не стягується, то спадкоємець не повинен проводити оцінку успадкованого майна. Таке нововведення поширюється на будь-які об'єкти спадщини (нерухомість, рухоме майно, об'єкти комерційної власності, суми страхового відшкодування за договорами страхування, укладеними

спадкодавцем, суми на пенсійному рахунку за договорами недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу, грошові кошти), що оподатковуються за нульовою ставкою, а також об'єкти дарування, які оподатковуються за нульовою ставкою.

Також, нульовою ставкою обкладається рухоме і нерухоме майно, а також грошові кошти, успадковані інвалідами I групи, а також дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Об'єкти комерційної власності, суми страхового відшкодування, а також недержавні пенсійні кошти оподатковуються на загальних підставах.

Громадяни, що не входять в категорії першого та другого ступенів, як і раніше, мають сплатити податок 5% від вартості спадщини, після її оцінки. У разі несплати, такими спадкоємцями, податку до нотаріального оформлення об'єктів спадщини, вони зобов'язані подати декларацію. А також сплатити податок у розмірі 18% і подати декларацію повинні всі громадяни, які отримали спадщину від нерезидента (особи, яка не мала постійного місця проживання в Україні чи була громадянином іншої країни), навіть, якщо вони, тобто нерезиденти є подружжям, батьками, дітьми, бабусею чи дідусем.

Слід зазначити, що крім податку спадкоємці зобов'язані, також, сплатити і військовий збір, який становить 1,5% від вартості успадкованого чи подарованого майна. [3] Не сплачують військовий збір особи першого та другого ступенів споріднення.

Сплачують податок до бюджету спадкоємці та обдаровані. Але й тут є два винятки:

- в разі спадкування права на вклад у банку або небанківську фінансову установу податковим агентом виступає такий банк або небанківську фінансову установу;

- в разі переходу права на одержання страхових виплат податковим агентом виступає страховик.

У всіх інших випадках дохід у вигляді успадкованого чи отриманого у дарунок майна включається платником до складу загального річного доходу і відображається в річній податковій декларації.

Спадкоємці-нерезиденти зобов'язані сплатити податок до нотаріального оформлення об'єктів спадщини. Нотаріус видасть спадкоємцю-нерезиденту свідоцтво про право на спадщину тільки при наявності документа про оплату податку. [4]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закону України № 1910-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування спадщини» // Відомості Верховної Ради України. 2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1910-19>.

2. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2010. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Про податкові нововведення для спадкоємців // Державна фіскальна служба України. 2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2415477-uds-fs-rozpovili-pro-podatkov-i-novovvedenna-dla-spadkoemciv.html>.

4. Скільки потрібно платити при отриманні спадщини та подарунка // Огляд законодавства. 2017. URL: http://zrazok.pozovsud.com.ua/oglyad_zakonodavstva/skilki-potribno-platiti-pri-otrimanni-spadshhini.html.

5. Спадщина у 2018-му з урахуванням нововведень // Інформаційно-аналітична система по законодавству України. 2018. URL: <http://consultant.parus.ua/news-zakon?doc=.1D8683770>.

НАВЧАННЯ У СПІВРОБІТНИЦТВІ

Гіря Катерина Сергіївна

*доцент кафедри соціальної
роботи ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат історичних наук*

Видатні педагоги XVII – XX сторіччя в своїй діяльності активно використовували ідеї особисто орієнтованого навчання. “Мої учні, – писав Г. Песталоцці – будуть пізнавати нове не від мене; вони будуть відкривати це нове самостійно. Моє головне завдання – допомогти їм розкритися, розвинути особисті ідеї” [2, с. 7].

Сучасне навчання відбувається в межах академічної групи, в якій сильний студент знаходиться у вигоді. Він швидше сприймає новий матеріал і швидше його засвоює. Педагог при роботі з усією групою у більшій мірі спирається саме на нього. А слабкий студент раз від разу стає ще слабкішим, оскільки йому не вистачає часу, щоб зрозуміти навчальний матеріал. Йому також не вистачає характеру, щоб задати педагогу запитання з незрозумілого фрагменту навчального матеріалу. Він не може швидко і правильно відповісти на запитання педагога. А можна вчитися по-іншому, коли поряд с тобою знаходиться товариш, у якого можна запитати те, що не зрозумів при поясненні педагога, або детально обговорити варіанти роз’яснення навчальної задачі з усіма подробицями, які є не обов’язковими для сильних студентів. А якщо успіх усієї групи залежить від тебе особисто, то ти не можеш не усвідомлювати відповідальність і за свої особисті успіхи, і за успіхи своїх товаришів. Саме з урахуванням цього побудовано навчання у співробітництві. Практика свідчить, що разом вчитися не тільки легше та цікавіше, але й значно ефективніше.

Одним із варіантів реалізації цієї технології навчання є навчання в команді. Група має 3 – 5 студентів і зветься “малою”. Розглянемо чотири основні варіанти навчальної діяльності у складі команди.

1й варіант. Робота в малих групах з 4 – 5 учасників, до яких входять сильні, середні та слабкі студенти. Педагог пояснює новий матеріал, а потім пропонує студентам в межах малих груп його закріпити та поглибити, тобто сформувати орієнтовану основу діяльності (ООД) [1, с. 22]. Якщо в академічній групі 25 студентів, то доцільно сформувати п'ять малих груп по 5 чоловік, куди, наприклад, увійдуть два сильних студента, один середній та два слабких.

Кожній малій групі видаються однакові завдання, кожна з них починає працювати. Завдання в межах малої групи може виконуватися усіма одночасно або бути розподілено між її членами на окремі фрагменти. У середині малої групи навчальні дії відбуваються в такій послідовності: сильні студенти, швидко і якісно засвоївши навчальний матеріал, починають допомагати слабшим та середнім: пояснюють його сутність, відповідають на запитання, контролюють й перевіряють рівень його засвоєння слабкими. Наслідки таких дій: сильні студенти, пояснивши вголос засвоєний матеріал, стануть ще сильнішими. Середні (а особливо слабкі) задають їм будь-які навчальні запитання, не соромлячись виявитися некомпетентними. Після виконання завдання усіма малими групами педагог організує його перевірку. Він викликає для захисту виконаної роботи однакових представників усіх малих груп. Та мала група, представник якої найбільш повно та аргументовано відповів на основні та додаткові запитання, одержує найбільшу кількість балів і стає переможцем.

2й варіант – командно-ігрова навчальна діяльність. Педагог, як і в попередньому випадку, пояснює новий матеріал, організує групову працю з формування ООД. Кожний тиждень він проводить змагальні турніри між малими навчальними групами. Змагаються учасники малих груп, які є рівними за навчальними успіхами: сильний з сильним, слабкий зі слабким. Завдання обов'язково диференціюються за складністю. Переможець кожного столу приносить своїй команді однакову кількість балів незалежно від “планки” стола. Це означає, що слабкі студенти, змагаючись з рівними їм по силам, мають однаковий шанс на успіх для своєї команди. Та команда (мала група), яка набирає найбільшу кількість балів, оголошується переможцем.

3й варіант – індивідуальна праця в команді (малій групі). Студенти на підставі раніш визначеного рівня знань одержують індивідуальні за складністю завдання, і далі навчаються у особливому темпі, виконуючи своє індивідуальне завдання. Члени малої групи допомагають один одному, відмічаючи у спеціальному журналі успіхи кожного. Підсумкові тести проводяться також індивідуально і оцінюються студентами, яких обрали самі члени малої групи. Кожен тиждень педагог визначає кількість засвоєних студентами тем, рівень їх засвоєння, відмічаючи успіхи окремих студентів.

4й варіант – парна робота. Кожна мала група розділяється на пари, в яких один студент задає запитання іншому, допомагає напарнику краще

зрозуміти і засвоїти навчальний матеріал. Потім педагог за допомогою тестів визначає індивідуальні успіхи кожного студента.

Методика проведення занять в малих групах.

Розглянемо окремі її етапи.

Перший етап – розподіл академічної групи на малі групи (у складі 4 – 6 студентів). Для цього треба попередньо визначити категорію студентів: сильні, середні та слабкі. Яким чином це зробити? Найпростіший варіант – використати результати минулої екзаменаційної сесії і визначити загальний середній бал, одержаний кожним студентом. Наприклад, до сильних студентів 4,5 – 5,0 балів, до середніх – 3,8 – 4,4, до слабких – 3,0 – 3,8.

Слід підкреслити, що при формуванні малих груп треба обов'язково враховувати особисті побажання (а, можливо, і результати анкетування) кожного студента. В будь-якій малій групі повинна бути забезпечена психологічна сумісність. В противному випадку дружньої спільної роботи не буде.

Другий етап полягає в раціональному облаштуванні робочих місць для малих груп. Вони повинні бути сплановані таким чином, щоб студенти могли спілкуватися між собою, бачачи один одного в очі, і одночасно не заважати працювати іншим членам малим групам. На цьому ж етапі педагог – керівник заняття – пояснює зміст майбутнього завдання.

Одночасно педагог забезпечує кожному малу групу повним комплексом навчально-методичної і довідкової літератури. Студенти приступають до виконання дорученого їм завдання. Варіанти завдань можуть бути різні: усі малі групи розв'язують однакові за змістом завдання, або видаються окремі завдання для кожної малої групи.

Третій варіант – студенти працюють безпосередньо в малих групах. Що в такому випадку відбувається? По-перше, вони обирають лідера та редактора, які поряд з основною роботою виконують додаткові функції. Лідер організовує роботу в межах групи і слідкує за порядком, редактор узагальнює усі відповіді і готує до презентації її кінцевий варіант.

Паралельно кожен із студентів самостійно працює над навчальним матеріалом. Сильні допомагають слабким, слабкі задають усі запитання, на які бажають одержати відповідь. Відбувається процес взаємного навчання.

Педагог у цей час слідкує за порядком в аудиторії. Паралельно надає допомогу тим малим групам, які її потребують. Час, який триває цей етап, складає до 70 – 75% загальних витрат.

Четвертий етап – презентація роботи, виконаної кожною групою, та її захист. Педагог обирає категорію студентів (однакову для малих груп), представники яких будуть її захищати. При захисті роботи представники інших груп можуть задавати питання або доповнювати відповіді, заробляючи заохочувальні бали малій групі. Наприкінці заняття підбиваються його підсумки, визначаються його позитиви та негативи.

Таким чином, в основі технології навчання у співробітництві з використанням малих груп лежить ідея особистісно орієнтованого навчання, а також головною вимогою його є принцип – вчитися разом, а не просто разом виконувати навчальне завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ, 2004. 218 с.

2. Шматков Є. В., Коваленко О. Е. Інноваційні технології навчання: навч. посіб. для магістрів спец. 800000.5 “Педагогіка вищої школи” та 8.00000.9 “Управління навч. закл.” / за ред. Укр. інж.-пед. акад. Х., 2008. 166 с.

ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКАМИ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ: ПІДСТАВИ ТА ЗМІСТ

Глібок Сергій Васильович
директор НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку при НАПрН України,
кандидат юридичних наук, доцент

Законодавством України передбачено наступні види договорів та їх змістовне спрямування у сфері здійснення розрахунків, переказу коштів та кредитування рахунку.

Договір банківського рахунку (Інструкція № 492). Предметом договору є відкриття банком своїм клієнтам поточних рахунків для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

Єдиний договір банківського обслуговування (глава 3 Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затвердженою ПП НБУ від 16 серпня 2006 р. № 320). Предметом договору є отримання таких видів послуг Національного банку як розрахунково-інформаційне обслуговування в системі електронних платежів Національного банку; надання послуг системою електронної пошти Національного банку; надання в користування засобів захисту інформації Національного банку.

Договір про розрахунково-касове обслуговування (п. 5 ст. 341 ГК України, п. 1.37 Закону України «Про платіжну систему та переказ коштів»); Предметом договору є послуги, що надаються банком клієнту на підставі відповідного договору, укладеного між ними, які пов'язані із переказом коштів з рахунка (на рахунок) цього клієнта, видачею йому коштів у готівковій формі, а також здійсненням інших операцій, передбачених договорами.

Договір про кореспондентський рахунок (глава 1 розділу II Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті,

затвердженою ПП НБУ від 16 серпня 2006 року № 320). Предметом договору є відкриття рахунку НБУ іншому банку, філії іноземного банку для здійснення міжбанківського переказу коштів. Особливості діяльності Системи електронних платежів (далі – СЕП) у сфері проведення розрахунків, переказу коштів та кредитування визначаються відповідно до Правил системи електронних платежів Національного банку України, затверджених Рішенням Ради платіжної організації системи електронних платежів Національного банку України (протокол від 13 липня 2017 року №1) Ці правила передбачають обслуговування банку/філії, банку / філії іноземного банку в СЕП, яке здійснюється на підставі договору про кореспондентський рахунок у Національному банку та приєднання до Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг Національним банком України.

Договір про здійснення розрахунків у платіжній системі з розрахунковим банком (ч. 3 розділ X Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, затвердженим ПП НБУ від 28.11.2014 р. № 755) та платіжною організацією.

Договір з платіжною організацією про емісію електронних платіжних засобів (п. 14. 2) Закону України «Про платіжну систему та переказ коштів»). Емісія електронних платіжних засобів у межах України проводиться виключно банками, що уклали договір з платіжною організацією відповідної платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій (крім банків, які здійснюють емісію електронних платіжних засобів для використання в межах цих банків).

Договір про використання електронного платіжного засобу (п.14.8 Закону України «Про платіжну систему та переказ коштів», п. 4 розділу II ПП НБУ «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» від 05.11.2014 р. № 705). Предметом договору є надання електронного платіжного засобу у власність користувача або надати йому в користування в порядку, визначеному договором.

Договір еквайрингу (гл. 72 ЦК України, п. 14. 18 Закону України «Про платіжну систему та переказ коштів», розділ V Положення № 705). За умовами договору еквайрингу еквайр зобов'язаний забезпечити технологічне, інформаційне обслуговування суб'єктів господарювання та інших осіб (далі - торговець) і проведення розрахунків з ними за операції, які здійснені між торговцями та користувачами з використанням електронних платіжних засобів, на підставі договору. Договір між еквайром і торговцем надає право торговцю приймати до оплати електронні платіжні засоби певної платіжної системи з дотриманням її правил та виконувати інші операції, визначені цим договором.

Договір рахунку умовного зберігання (ескроу) (Інструкція № 492).Предметом договору виступає рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зарахування на рахунок коштів та перерахування їх/видачі коштів готівкою у випадках, передбачених законодавством України,

особі (особам), зазначеній (зазначеним) клієнтом (бенефіціару або бенефіціарам), або повернення таких коштів клієнту за настання підстав, передбачених договором. Тобто, спрямованість договору на перерахування безумовно характеризує його як договір про розрахунково-касове обслуговування.

Договір банківського вкладу (§ 3 гл. 71 ЦК України, Інструкція № 492). Предметом договору є сума, що вноситься або перераховується на вкладний (депозитний) рахунок та сплата процентів або доходу в іншій формі. Відповідно до ст. 1075 ЦК України та 20.6 Інструкції № 492 власник рахунку має безумовне право перераховувати кошти на умовах договору з обмеженням щодо цільового перерахування.

Договір на випуск корпоративної картки (регулюється розділом II ПП НБУ «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» від 05.11.2014 № 705). Відповідно до розділу II Положення №705 банк має право передати електронний платіжний засіб у власність користувача або надати йому в користування в порядку, визначеному договором про використання електронного платіжного засобу. Користувачем електронного платіжного засобу може бути юридична або фізична особа. Емітент має право надавати фізичним особам, які не здійснюють підприємницької діяльності, особисті електронні платіжні засоби, а суб'єктам господарювання - корпоративні електронні платіжні засоби. Згідно з п. 9 розділу I цього Положення банк зобов'язаний ідентифікувати та верифікувати клієнтів, які відкривають рахунки в банку.

Договір про виконання Національним банком функцій розрахункового банку СЕП (глава 3 Розділу 4 Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затвердженою ПП НБУ від 16 серпня 2006 р. № 320).

Таким чином окремі складові договору банківського рахунку фактично містяться в усіх договорах у сфері здійснення розрахунків та кредитування. Переказ коштів є загальним спрямуванням основним спільним критерієм для усіх договорів у сфері розрахунково-касових відносин, який передбачає зміну власника коштів або прав на кошти та розкриває сутність послуги. Відповідно до п. 1.24 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів» переказ коштів – це рух певної суми коштів з метою її зарахування на рахунок отримувача або видачі йому у готівковій формі. Ініціатор та отримувач можуть бути однією і тією ж особою.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Гончаренко Юлія Дмитрівна
магістрантка Інституту економіки
Класичного приватного університету*

Управління фінансовою стійкістю підприємства органічно входить до системи управління доходами та витратами, рухом активів, капіталу та грошових потоків, управління структурою капіталу та іншими аспектами діяльності підприємства.

Фінансова стійкість підприємства – це стабільний фінансовий стан, який забезпечено високою часткою власного капіталу в загальній сумі використання фінансових ресурсів [3, с. 107].

Актуальність дослідження пояснюється тим, що аналіз комплексу показників фінансової стійкості дає змогу визначити фактори, які впливають на неї, що дозволяє вжити певних заходів для покращення фінансового стану підприємства, зменшення його залежності від зовнішніх фінансових ресурсів і забезпечення платоспроможності в довгострокову періоді.

Питання оцінки фінансової стійкості висвітлено в роботах таких авторів як Буряк Л.Д., Бутинець Ф.Ф., Кіндрацька Г.І., Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Савицька Г.В., Шеремет О.О. та ін. За ринкових умов господарювання змінюється підхід до визначення поняття фінансової стійкості та комплексу показників для її оцінки.

Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан. Результатом такого аналізу повинен бути висновок щодо його спроможності здійснювати господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, а також вірогідність збереження такого стану підприємства[1, с. 267].

Фінансова стійкість підприємства залежить від процесу виробництва і реалізації продукції, конкурентоздатності, інфляційних впливів, наявності фінансових ризиків, зміни законодавства, посилення екологічних вимог, умов оподаткування, зміни рівня процентних ставок, введення обмежень та ліцензій тощо.

Основною умовою забезпечення фінансової стійкості підприємства є формування достатніх обсягів реалізації, що дають змогу в повному обсязі виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розраховатися з працівниками, кредиторами, постачальниками. Іншими словами, підприємство буде фінансово стійким, якщо величина його вхідних грошових потоків від операційної діяльності перевищуватиме вихідні. Виходячи з наведеного, можна зробити висновок, що одним з важливих компонентів фінансової

стійкості є наявність необхідної кількості фінансових ресурсів, які можна сформувавши лише за умови ефективної роботи підприємства та отримання прибутку. Саме прибуток підприємство використовує для погашення своїх зобов'язань перед банками та іншими фінансово-кредитними установами, а також зобов'язань перед акціонерами й інвесторами. Окрім цього прибуток є одним із основних джерел фінансування розширення діяльності підприємства, реконструкції і модернізації обладнання чи його заміни.

Крім прибутків, на фінансову стійкість впливають й інші чинники, як внутрішнього, так і зовнішнього, щодо підприємства походження: якість виробництва продукції та попит на неї; конкурентне становище підприємства на ринку; рівень матеріально-технічної оснащеності виробництва і застосування передових технологій; налагодженість економічних зв'язків із діловими партнерами; ритмічність кругообігу коштів; ефективність господарських і фінансових операцій.

Пріоритетними напрямками підвищення фінансової стійкості підприємств в сучасних умовах є [2, с. 332]:

- посилення інвестиційної привабливості регіону шляхом створення сприятливого клімату для бізнесу та інвесторів, стимулювання їх співпраці з метою впровадження інновацій;

- створення умов для розвитку підприємницької діяльності;

- фінансове оздоровлення підприємств у формі пролонгації і реструктуризації заборгованості;

- удосконалення структури активів і пасивів підприємства;

- передача в оренду основних фондів, що не повною мірою використовуються у виробничому процесі.

Отже, фінансова стійкість підприємства - це такий його стан, за якого обсяг фінансових ресурсів, що перебуває в розпорядженні підприємства, забезпечує його фінансову незалежність, плато- та кредитоспроможність і фінансування розвитку діяльності на поточний і перспективний періоди.

Чим вища фінансова стійкість підприємства, тим менше воно конфліктує з державою щодо сплати податків до бюджету, з працівниками - щодо вчасної виплати заробітної плати, з фінансовими установами щодо погашення кредитів. Фінансово стійкі підприємства практично не залежать від коливань ринкової кон'юнктури і менше ризикують опинитися на межі банкрутства.

Оскільки фінансова стійкість передбачає платоспроможність в довгостроковому періоді, то слід при її оцінці приділяти увагу визначенню запасу фінансової стійкості, який дасть уявлення про обсяг реалізації, що забезпечить стабільну і беззбиткову діяльність підприємства.

Найбільший вплив на фінансову стійкість підприємства мають економічні (податкова політика, рівень інфляції, конкуренція, інвестиційний клімат, стан економіки країни) і фінансові (рівень відсоткової ставки, кредитна політика, валютна політика, рівень страхових тарифів) чинники [4, с. 36].

Таким чином, підприємства, проводячи оцінку фінансової стійкості матимуть можливість планувати обсяги залучення позикового капіталу, розміри зростання прибутку та забезпечувати розробку і реалізацію фінансової політики, яка сприятиме безперебійній діяльності під впливом змін внутрішнього і зовнішнього середовища, оскільки дані етапи охоплюють не тільки показники співвідношення власного та позикового капіталу й забезпеченості запасів джерелами їх формування, а й показники, які характеризують можливість підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями, здатність підтримувати стабільне функціонування при беззбитковому обсязі виробництва. Тому на підприємстві необхідно формувати ефективну систему управління фінансовою стійкістю, на основі застосування методів прогнозування, планування, регулювання, контролю та аналізу фінансової стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугинець Ф.Ф. Економічний аналіз: Навч. посіб. Житомир: ПП «Руга», 2009. 680 с.
2. Крамаренко Г.О., Чорна О.С. Фінансовий аналіз. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
3. Курочкін Д.В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства // Сучасна економіка. 2014. №1. С. 107-112.
4. Санду І., Косолапова М., Свободін В. Оцінка фінансового стану компанії // АПК. 2016. №6. С. 34-40.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В УПРАВЛІННІ

Денисенко Микола Іванович

студент I курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

Основою процесу управління є інформація. Вона перетворилась сьогодні у найважливіший ресурс, який дає змогу суб'єктам господарювання забезпечувати свій розвиток, зміцнювати свої стратегічні позиції. В умовах значного розподілу праці без своєчасного надходження інформації неможлива спільна робота. Без неї не можна сформулювати цілі, оцінити ситуацію, визначити проблеми, підготувати і прийняти рішення та проконтролювати його виконання. Лише вона дозволяє менеджерам належним чином здійснювати управлінські функції.

Останнім часом інтерес економічних суб'єктів до інформаційних систем постійно зростає, чому сприяє цілий ряд причин і обставин. По-перше, якісні перетворення в індустрії обробки інформації сприяють більш ширшому

розповсюдженню інформаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, що визначає необхідність якісних перетворень в управлінні; по-друге, політико- економічні зміни в нашій країні підштовхують керівників різного рівня шукати шляхи підвищення ефективності функціонування економічних структур в умовах ринкової економіки. Розробка, впровадження та експлуатація інформаційних систем управління будь-яким економічним суб'єктом дає змогу в найкоротші строки підвищити ефективність управління, вивести на зовсім новий якісний рівень планування економічної діяльності.

Використання гнучких засобів автоматизації дозволяє: вирішувати питання прогнозування ситуацій на ринку; моделювати реальні економічні відносини і оперативний економічний аналіз; обґрунтовувати прийняття управлінських рішень в умовах різного роду невизначеностей. Використання автоматизованих інформаційних систем є актуальним і для вирішення проблем управління виробництвом.

Різке ускладнення системи виробництва і збуту, інформаційний вибух – вимагають вирішення проблеми переходу до нових технологій управління, без яких неможливо забезпечити реалізацію інноваційних процесів, підвищення конкурентоздатності [1].

В останні десятиліття в діловому світі по-справжньому осмислено значення технологічних сторін управління - як головної зв'язкової ланки між цілями, принципами керівництва і економічним механізмом. Без технологічного забезпечення, котре внаслідок впровадження комп'ютеризації повинно бути радикально змінено, не можуть суттєво впроваджуватись в життя ефективні рішення. Звідси рішуче відкидається погляд на процедури, регламенти, документи як на «дрібницю», що не заслуговує уваги науки і технології [3].

Створення організаційної автоматизованої системи управління - це шлях до загального впровадження нової інформаційної технології. Однією з головних задач поряд з розробкою основ економіко-організаційного моделювання апарату управління є раціоналізація організаційних зв'язків і приведення структури апарату управління у відповідність з реальними виробничими умовами [2].

Повна інтегрована автоматизація менеджменту передбачає охоплення наступних інформаційно-управлінських процесів: зв'язок, збір, зберігання і доступ до необхідної інформації, аналіз інформації, підготовка тексту, підтримка індивідуальної діяльності, програмування і вирішення спеціальних задач.

Для створення інформаційного середовища необхідне поєднання всіх шести функцій системи автоматизації як в управлінському апараті центру, так і на кожному робочому місці, а також на підприємствах.

На базі розвитку індустрії інформатики, а також використання традиційних технічних засобів в поєднанні з найновішими комп'ютерними комплексами все ширше розгортається робота по автоматизації управлінської

діяльності. Для цього застосовуються певні технічні засоби, які допомагають скоротити витрати часу на технічні операції обробки інформації і тим самим збільшити його ресурси на творчі процеси, зробити управлінську працю більш інтенсивною і результативною.

Серед проблем, що супроводжують діяльність підприємств в Україні, слід виділити низький рівень інформатизації процесів. Відсутність ефективних інформаційних потоків, які об'єднували б усіх суб'єктів економіки, робить виконання певних функцій неможливими.

Інформаційне забезпечення базується на поширенні достовірної, перевіреної та практично корисної, з погляду конкретних умов, інформації. В умовах ринку принципово змінюється сам підхід до організації інформаційного забезпечення – основний потік інформації повинен направлятися у сферу виробництва, де безпосередньо приймаються управлінські рішення.

Сучасний період становлення ринкової економіки характеризується переходом до нової економічної моделі, провідне місце в якій займають інформаційні технології, засновані на комунікаційних засобах та засобах обробки і збереження інформації.

Тому, сьогодні інформаційну технологію слід представляти ширше, включаючи в це поняття й безпосередньо інформацію, яка створюється й використовується в бізнесі, і широкий спектр близьких і пов'язаних технологій обробки інформації.

Застосування інформаційних технологій підвищує продуктивність й ефективність управлінської праці, дозволяючи по новому вирішувати багато завдань. Наприклад, інформаційні технології дозволяють зберігати величезну кількість даних, аналізувати їх і на основі результату, пропонувати найбільш ефективні рішення певних задач, які б мінімізували витрати і максимізували прибутки підприємств.

Отже, інформаційна система, як система управління, тісно пов'язується, як з системами збереження та видачі інформації, так і з системами, що забезпечують обмін інформацією в процесі управління. Вона охоплює сукупність засобів та методів, що дозволяють користувачу збирати, зберігати, передавати і обробляти інформацію. Інформаційні системи існують з моменту появи суспільства, оскільки на кожній стадії його розвитку існує потреба в управлінні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батюк А. Є. Інформаційні системи в менеджменті: навч. посіб. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2013.
2. Гужва В. М. Інформаційні системи і технології на підприємствах. Київ: КНЕУ, 2009.
3. Друкер П. Практика менеджмента / пер. с англ.: уч. пос. Издательский дом «Вильямс», 2000.

КОНФЛІКТ ЯК СКЛАДНЕ СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Діденко Вікторія Сергіївна

студентка III курсу

*ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Конфлікти як суттєва сторона соціальних зв'язків, взаємодії і відносин людей, їх поведінки і вчинків. Завжди, з незапам'ятних часів приваблювали допитливу увагу людини. Свідомства тому – міфологія і релігія різних народів, фольклор і пам'ятки стародавньої літератури, думки античних і середньовічних мислителів, досягнення соціальних і гуманітарних наук.

Люди звиклися з неминучістю конфліктів, що відображається навіть в релігійних текстах. Наприклад, у старогрецькій релігії Зевс постійно конфліктує з іншими богами, з Прометеєм; у християнській релігії Бог прогнав Адама і Єву з раю. У першому тисячолітті до нашої ери в деяких країнах (Китай, Греція) з'явилися перші спроби узагальнити накопичений практичний досвід і зробити загальні висновки про те, як вирішувати конфлікти; це стало історичною основою сучасної конфліктології, яка тільки в середині ХХ століття набула статусу окремої галузі суспільного знання [1].

Конфлікт – особливий вид взаємодії, в основі якого лежать протилежні і несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, які супроводжуються негативними психологічними проявами.

Виникнення конфліктів є об'єктивним і неминучим явищем. Адже життя – це постійний діалектичний процес виникнення проблем та їх наступного вирішення. Якщо у стосунках між людьми проблем не виникає, тоді наявним є факт “застою”, відсутності розвитку. Взаємовідносини людей, у яких відсутні конфлікти, поступово згасають. Конфлікти, в свою чергу, породжують відповідальність і небайдужість, стимулюють оновлення і поліпшення стосунків між людьми. Тому проблема, здебільшого, полягає не в наявності самого факту конфлікту, а в тому, який характер він носить – деструктивний чи конструктивний – і яким чином розв'язується [2].

Для вирішення конфлікту також важливо розуміти, що не сам конфлікт є проблемою, а наша поведінка до, під час та після нього. Для того, щоб конфлікт вирішити позитивно, його не треба боятися, а треба вміти вирішувати мирним шляхом. Люди часто сприймають конфлікти як перешкоди, небезпеку, деструктивність та біль. Тому більшість людей прагне уникати конфліктів. В основу вирішення конфлікту конструктивним мирним шляхом покладено вісім принципів (розроблено співробітниками Фонду досліджень миру і майбутнього у Швеції):

1. Люди: відокремити людину від проблеми – обговорювати проблему, а не один одного.

2. Інтереси: зосередитися на інтересах, а не на позиціях.

3. Варіанти: шукати взаємовигідні варіанти.
4. Критерії: результат повинен відповідати загальнообов'язковим критеріям.
5. Правда: існує декілька правд: твоя, їхня, і, може бути, ще чиясь.
6. Кошти: стежте за єдністю засобів та цілей.
7. Передумови: переслідуйте тільки такі цілі, які підходять і для вас, і для іншої сторони.
8. Влада: досягайте власних цілей, а не карайте інших.

“Полюбити конфлікт означає на особистісному рівні визнати і не боятися його, зрозуміти його причини та складові, бути готовими вирішувати конструктивним шляхом, побачити позитивні можливості конфлікту [3].

Звичайно, будь-який соціально обумовлений конфлікт завжди має психологічну складову. Втім високий рівень розвитку людської психіки обумовлює і її відносну самостійність, незалежність від того природного і соціального середовища, з яким вона пов'язана. Такі конфлікти породжені відчуттями обманутої довіри, взаємної неприязні, сумнівами в правильності обраного життєвого шляху й іншими суто психологічними чинниками.

Попередити або послабити конфлікт психологічного рівня можна, тільки нейтралізувавши агресивні відчуття і наміри людей, що є надто складним завданням. Добитися трансформації агресивних установок, що склалися, думок і відчуттів можна лише на основі глибокого аналізу психологічної ситуації на ранніх етапах виникнення відповідних мотивів у протидіючих сторін. Тільки на цій основі можливо домогтися попередження розвитку конфлікту в деструктивну фазу із застосуванням насильства чи інших руйнівних засобів [4].

Конфлікт є дуже складним соціальним явищем, який потребує чимало зусиль для вирішення, він виникає не миттєво, причини його накопичуються і зростають іноді протягом досить довгого часу. Розвиток особи неможливий без подолання внутрішніх суперечностей, розв'язання психологічних конфліктів. Тож, у будь-якому разі слід знайти позитивні сторони, і навіть якщо конфлікту не уникнути, слід мінімізувати наслідки та взяти з цього для себе корисний досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стеценко В. В. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект: навч.-метод. посібник. К., 2016. 192 с.
2. Практична психологія для викладачів. – М.: Інформаційно-видавничий будинок “Філін”, 1997. 328 с.
3. Конфліктологія: Навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2007. 164 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З НЕПОВНОЛІТНИМИ, СХИЛЬНИМИ ДО ПРАВОПОРУШЕНЬ

Діденко Каріна Миколаївна

студентка IV курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Сучасний стан суспільної моралі серед інших чинників характеризується й тим, що за роки кризових явищ в економіці поглибилося розшарування суспільства на багатих і бідних, значною мірою утрачені важелі формування світогляду молодого покоління.

Значне місце в загальній структурі правопорушень займає злочинність неповнолітніх. Рівень підліткової злочинності зростає щодня, що значною мірою погіршує майбутню криміногенну ситуацію в Україні.

Зростає число підлітків неуспішних в навчанні, таких, що вживають алкоголь і наркотики, скоюють кримінальні злочини. Все більше втягується підлітків в злочинний бізнес підлітковий рекет, продаж наркотиків і багато що інше. І все це змушує задуматися, адже від того чим займається підліток у вільний час, як організує своє дозвілля, залежить подальше формування його особових якостей, потреб, ціннісних орієнтацій, світоглядних установок, а в цілому визначає його положення в суспільстві.

Потреба у вдосконаленні виховного процесу в сучасних умовах передбачає пошук шляхів підвищення ефективності педагогічної діяльності на особу підлітка, здатних забезпечити її соціалізацію. Однією з умов підвищення ефективності виховної роботи є діяльність, в завдання якої входить формування позитивних індивідуальних інтересів особи підлітків. Така діяльність передбачає особливий арсенал засобів і методів педагогічної діяльності спрямованої на підлітків з девіантною поведінкою [1, с. 1].

Злочин - це протиправне, винне каране суспільно-небезпечне діяння, що зазіхає на суспільні стосунки, що охороняються законом, і що приносять їм істотну шкоду. Проступок - це те ж протиправне і винне діяння, але що не представляє великою суспільною небезпека. Провина регулюється нормами адміністративного, цивільного, трудового та іншими галузями права. Правопорушення у формі провини виявляються у підлітків в зухвалій манері поведінки, лихослів'я, забіякуватості, дрібній крадіжці, пияцтві, бродяжництву [2, с. 2].

Підліткам у віці 14-18 років властива як корислива, так і насильницька мотивація протиправної поведінки. Корисливі правопорушення носять незавершений дитячий характер, оскільки здійснюються із-за пустощів і цікавості, агресії, що не мотивується. На сьогоднішній день до підліткових і юнацьких правопорушень можна віднести викрадення автотранспорту, заволодіння предметами молодіжної моди (радіоапаратура, спортивний

інвентар, модний одяг, гроші, солодощі, вино та ін.). Насильницькі правопорушення викликаються потребами самоствердження, стадним відчуттям, що помилково зрозумів боргу перед своєю компанією, недоліками виховання. Особливо в сім'ях, де нормою поведінки було пияцтво, грубість, жорстокість. До типових молодіжних насильницьких правопорушень можна віднести молодіжні «розбірки», які супроводжуються лайкою, насильством.

Всі прояви злочинності це крайня міра поведінки, що відхиляється, коли інтереси особи, соціальних інститутів і суспільства виявляються під загрозою. Звичайно, жодне суспільство не залишалося байдужим до того, що воно вважало протиправною поведінкою і якими засобами і методами вело боротьбу з ними.

Природно, такий стан молодіжної злочинності не може задовольнити суспільство, що зумовлює відповідні завдання правоохоронним органам, державним і громадським організаціям, причетним до вирішення проблем молоді.

Враховуючи, що профілактика злочинності значною мірою пов'язана з профілактикою рецидиву, одним із важливих завдань є створення умов для ресоціалізації та адаптації неповнолітніх і молоді, які відбули покарання і повернулися з місць позбавлення волі. Значна частина цієї роботи припадає на систему соціальних служб для молоді [3, с. 3].

Серед періодів життя людини підлітковий вік один із самих важких та критичних періодів становлення людини як біологічного виду і як особистості. Цей вік нестабільний, важкий, і виявляється що він більше ніж інші періоди життя залежить від реальностей довкілля. Характеризується численними соматичними, психічними та соціальними змінами. Це період відчайдушних спроб пройти через «усе».

Непорозуміння з батьками, труднощі, які виникають у цей період, штовхають дітей у різні крайнощі. Нерідко ці крайнощі пов'язані з криміналом. Протиправна поведінка в 12-16 років - крайній прояв численних підліткових комплексів і компенсаторних реакцій, направлених на їх подолання. Суть цих комплексів - специфічні підліткові поведінкові реакції на вплив навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балута Л.І. Психолого-педагогічний аналіз формування особистості учнів та профілактика їх соціальної поведінки. Нові технології навчання. 2001. № 30. С. 22-29.

2. Соловйова А. М. Суб'єкт злочину та суб'єктивна сторона складу злочину примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Держава і право: збірник наукових праць: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2002. Вип.17. С. 355-359.

3. Іванова Л.Т. Соціальна робота (теорія і практика): навчальний посібник для студ. вищ. навчал. заклад. Київ: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДО ПРАЦІ

Зварич Наталія Володимирівна

студентка III курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Майже 200 років тому вченими вперше було введено в економічну термінологію поняття «жива праця», що розглядається як суто суб'єктивне існування праці, тобто праця не як предмет, а як вид діяльності людини.

Діяльність людини - це активний процес, в якому реалізується його фізичний і розумовий потенціал, що впливає засобами праці на предмет праці для створення матеріальних і духовних благ (товарів і послуг), що задовольняють особисті та суспільні потреби.

Термін «діяльність» має широке значення. Так, в англійській мові поняттю «діяльність» відповідає слово «activity», яким називається будь-який вид практичної чи пізнавальної активності.

Праця - це діяльність, спрямована на виробництво певних суспільно корисних (або, принаймні, споживаних суспільством) продуктів: матеріальних чи духовних [1], тобто поняття «діяльність» ширше ніж поняття «праця», так як не всяка діяльність може бути працею.

За своєю суттю діяльність виступає як одна з форм існування людей, процес прояву внутрішньої (психічної) і зовнішньої (фізичної) активності, спрямований на задоволення будь-яких потреб. Її елементами є:

- суб'єкт, що проявляє свою активність (це окрема людина або будь-яка спільність людей, яка представляє собою цілісне утворення);

- об'єкт, на який спрямована активність (предмет, чоловік, явище, на яке спрямована діяльність);

- активність як стан, який є динамічною утворюючою діяльності [2].

Діяльність у психологічному та соціальному сенсі являє собою форму взаємозв'язку особистості з навколишнім соціальним і природним середовищем, форму конкретного буття людей у конкретних соціальних умовах.

У світі спостерігається зростання ролі розумової праці і зменшення фізичної. За останні 100 років частка фізичної праці в економічно розвинених країнах знизилася з 90 до 10%, а в найближчі роки, за прогнозами фахівців, вона знизиться до 5% [3; 4].

В процесі трудової діяльності люди взаємодіють із засобами виробництва, а також між собою, формуючи соціально-трудова відносини. Найважливішими серед них, поряд із взаємовідносинами, є відносини, які характеризують ставлення до праці.

Ставлення до праці – це соціально зумовлений, відносно стійкий стан пізнавальної, емоційної та поведінкової готовності особи реагувати на всю сукупність елементів процесу праці [3].

Якщо взаємодія людини із засобами виробництва формує у неї професійні навички, то ставлення до праці формує її певні соціальні якості.

Професійні навички разом з фізичними можливостями працівника утворюють головну рушійну силу виробництва. Проте результат трудової діяльності залежить не тільки від професіоналізму та фізичних можливостей працівника, але і, передусім, від того, як він ставиться до праці.

Ставлення до праці характеризує прагнення (або відсутність такого) людини максимально проявити свої фізичні і психічні сили, використати свій досвід і знання, спроможність досягти певних кількісних і якісних результатів праці.

Отже, ставлення до праці можна розглядати як ставлення до:

- однієї з життєвих цінностей, що виражає місце трудової діяльності в загальній системі цінностей суспільства і особистості;

- конкретного виду трудової діяльності – професії, що має певний суспільний статус і престиж;

- конкретної роботи з урахуванням змісту та умов праці, потреб і мотивів, пов'язаних з даною роботою, на даному робочому місці, в даній трудовій організації [2].

Виділяють такі типи ставлення до праці:

- супернормативне – виключно сумлінне, яке відповідає всім чинним нормам;

- субнормативне – недостатньо сумлінне;

- ненормативне – несумлінн [4].

Таким чином, в соціологічному розумінні ставлення до праці не обмежується одним лише зв'язком індивіда з його безпосереднім родом діяльності. Воно відтворює фундаментальний зв'язок людини з суспільством, її спосіб життя і виявляється через суспільну оцінку праці – престиж професії, розгляд праці як вищої цінності, способу визнання людини в суспільстві, а також має суб'єктивно-індивідуальний вияв у висловлюваннях і реальній трудовій поведінці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дворецька Г. В. Соціологія праці: Навч. посібник / К.: КНЕУ, 2005. 244 с.
2. Лукашевич М. П. . Соціологія праці: Підручник / К.: Либідь, 2004. 440 с.
3. Огаренко В. М. Соціологія праці: Навч. посібник / Запоріжжя: – К.: КНЕУ, 2001. 306 с.
4. Шлендер П. Е. Економіка праці / К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. 164 с.

У ЛЕЩАТАХ ІНТЕРНЕТУ

Ігнат'єв Артем Анатолійович

студент II курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Інтернет на сьогодні є в житті практично кожної людини. За останні двадцять років з громіздкого, незручного, складного засобу зв'язку, він перетворився на величезний світ, наповнений різноманітною інформацією.

На сьогоднішній день інтернетом активно користуються, не багато не мало, одна третина населення земної кулі. Це зайвий раз доводить той факт, що глобальна павутина щільно увійшла в наше повсякденне життя і вкоренилася в ній. Вона відіграє величезну роль в соціальній культурі, і за недовгий термін відбилася практично на всіх аспектах нашої життєдіяльності.

Інтернет, як єдина мережа, яка складається з мільйонів локальних мереж знаходяться в різних місцях по всьому світу. Завдяки цій мережі інформація з однієї точки земної кулі може бути в найкоротші терміни передана в іншу. Зрештою головною функцією інтернету є якнайшвидший спосіб передачі інформації з одного кінця земної кулі на іншу. Але ця єдина функція включає в себе безліч аспектів, охоплюючи різноманітні сфери нашої життєдіяльності.

Всесвітня павутина використовується як у вирішенні глобальних питаннях провідних організацій, так і в побутових повсякденних питаннях кожного окремого користування. У сучасному суспільстві інтернет це засіб спілкування, місце заробітку, проведення дозвілля, це величезна база даних, які поповнюються і містять незліченну кількість інформації на будь-які теми. Безумовно, що і в найближчому майбутньому він залишиться однією з найбільш популярних та затребуваних сучасних технологій.

Розглядаючи інтернет як соціальне явище в повсякденному житті, було проведено дослідження в якому мало місце опитування 80 респондентів, жителів м. Кропивницький.

Опитуваним різного віку, статі та соціального статусу були задані наступні питання.

На питання «Наскільки часто ви користуєтесь інтернетом?» переважна більшість, а саме 63% проводять в мережі практично весь свій час; 28% змушені по тим чи іншим причинам проводити в середньому кілька годин на добу; і лише 9% по-різним причинам не користуються ним взагалі.

При відповіді на питання «Для чого ви використовуєте інтернет?» 27% опитуваних використовують інтернет в процесі навчання або під час роботи, 15% - для розваг та спілкування, 11% - для пошуку конкретної інформації, що є необхідною на даний момент, 47% - усі перелічені вище варіанти, тобто без певної конкретної цілі.

Аналіз питання «Скільки років ви користуєтесь інтернетом?» мало такий результат: 67% користуються інтернетом більше 10 років, 18% використовують 5-10 років, 14% - 3-5 років. І лише 1% працює в мережі інтернет менше одного року.

На питання «Чи великою втратою Ви вважали б для себе зникнення Інтернету?» переважна більшість, а саме 54%, не уявляє життя без мережі, 39% вважають це несуттєвою втратою для себе, і лише 9% не змогли дати чітку відповідь.

Підсумовуючи проведене опитування і отримані результати, неозброєним оком стає очевидним той факт, що більшість людей не уявляють свого життя поза інтернетом, адже безперечним є те, що він проник в багато різних сфер життя і є його невід'ємною частиною.

Інтернет комфортний та стабільний для сучасної людини, він відкритий для всіх і в ньому може знайти місце кожний, незалежно від віку, зовнішності, раси або сексуальної орієнтації. Єдина проблема, пов'язана з тим, що швидкі темпи розвитку комп'ютерних технологій призводять до того, що для реального життя просто не залишається місця.

Як би там не було розвиток цивілізації надалі неможливий без інтернету, настільки сильно він охопив практично всі області життєдіяльності. Іншою справою є навчитися розрізняти межу між реальним життям та правильно й раціонально організувати свій час.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ВУЛИЦЬ

Комісарчик Леніє Ернестівна

студентка IV курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Безпритульні діти – ганебне суспільне явище, котре супроводжується розпадом сімей, хоч у роки війни, хоч у мирні періоди економічного та морального занепаду. Безпритульність значно збільшується в періоди війни, голоду, революцій, агресивно проведених реформ, економічної кризи, стихійних або соціальних лих [1].

Причини, які приводять до появи дітей на вулиці різні, але більшість з них пов'язанні з тим що дорослі не змогли та не зуміли дати дитині те, що їй належить за правом дитинства.

Одна з причин через, які діти йдуть з дому - це насильство в сім'ї, не належне виховання своїх дітей, що спонукає їх до виходу на вулицю. Якщо ж діти зважуються на такий крок, це означає, що проблем багато і проблеми дійсно складні саме через безвідповідальних батьків. Доросле дитинство з небезпекою від наркотиків, запахом клею та постійним відчуттям голоду на

собі відчули більшість безпритульних, які тікають з дому від втоми батьківського піклування з присмаком алкогольних напоїв, наркотиків та насильства.

Говорячи про соціальну роботу з «дітьми вулиці» необхідно враховувати особисту думку дитини, тому, що вона має свободу вибору. Крім того дитина повинна мати можливість обирати місце проживання. Якщо вона не хоче повертатися в родину, але згодна залишитися в притулку, на неї не можна тиснути, навіть, якщо на цьому наполягають батьки. Якщо дитина не хоче жити в одному інтернаті, але погоджується на інший, то це потрібно врахувати. Спробувати зрозуміти ці проблеми дитини може, насамперед, соціальний працівник, що веде активне соціальне патрулювання на вулиці. Для соціального працівника важливим є питання: куди дитина піде вночі, з ким буде завтра, хто простягне їй руку, за ким вона піде [2].

Соціальний працівник для безпритульних дітей є своєрідною швидкою допомогою. Він бере на себе відповідальність за її долю, підтримуючи у складних ситуаціях, намагаючись повернути до рідної сім'ї або ресоціалізувати за допомогою інших небайдужих людей у спеціальній установі. Цим світом спочатку може стати притулок, орієнтований на те, щоб повернути дитину до сім'ї (рідної, опікунської, прийомної). Новим етапом у житті дитини можуть стати спеціальні центри, де працюють кваліфіковані фахівці, які здатні надати спеціальну допомогу. Робота у таких центрах будується на індивідуальних потребах, зорієнтована на надання психологічної, соціальної і матеріальної допомоги, навчання дітей навичкам, що допоможуть уникнути хвороб, насильства, вчасно піти з вулиці.

Наведемо деякі рекомендації соціально-психологічної роботи з дітьми вулиці:

- встановити контакт з підлітком, поцікавитись що найбільше вданий час турбує підлітка;
- уважно вислухати підлітка, щоб від зрозумів, що не байдужий вам, відчував вашу готовність зрозуміти і прийняти його проблему;
- не перебивати його зауваження, пропонувати свою підтримку і допомогу, намагатися переконати, що даний складний етап життя пройде.
- у спілкуванні з підлітком використовувати слова і речення, які будуть сприяти встановленню контакту: розумію, звичайно, відчуваю;
- у розмові з підлітком потрібно дати йому зрозуміти, що він унікальна особистість, недооцінка гірше ніж переоцінка;
- якщо щось насторожило в поведінці підлітка, то звертайтеся до інших спеціалістів;
- тривожних дітей потрібно постійно підбадьорювати, цікавити їх в чомусь хвалити наперед;
- спілкуючись з імпульсивними підлітками, зацікавлювати їх у всіх випадках, коли вони прагнуть стриматися [3].

Отже, всю роботу з «дітьми вулиці» можна розділити на три етапи: профілактика можливого виходу на вулицю; створення соціальних, психолого-педагогічних умов для повернення з вулиці; сприяння закріпленню дитини за соціальним інститутом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан і перспективи розвитку / кер. авт. кол. С. В. Толстоухова. Київ, 1999. 116 с.
2. Оржиховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: навч.-метод. посібник. Київ, 1996. 271 с.
3. Соціальна робота: технологічний аспект: навчальний посібник / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.

МОВА ЖЕСТІВ І МІМІКИ У ПСИХОЛОГІЇ ЛЮДИНИ

Копай Анастасія Георгіївна

студентка III курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

Як відомо, в людському суспільстві люди не можуть жити без спілкування один з одним. З розвитком цивілізації форми спілкування також розвиваються, удосконалюються, змінюються. Але є серед них ті, які існували на всіх етапах життя людства, від найдавніших в момент його зародження - і до нинішнього часу. До такої форми спілкування відноситься мова міміки і жестів.

Доктор А. Лоуен у книзі “Фізична динаміка структури характеру” пише:

“Ніякі слова не можуть бути такими зрозумілими, як мова тіла, коли ми навчимося її розуміти”. Лоуен вважає, що, наприклад, вигнуті назад плечі виражають прихований гнів, підняті – страх, згорблені плечі вказують на те, що людину гнітить якийсь тягар тощо [1]

Безперечно, кожний емоційний стан пов'язаний з певними фізичними виявами. Якщо людина сумна, у неї опущені плечі і кутки вуст. І, навпаки, якщо весела, то плечі у неї розправлені, а сама вона весь час посміхається. Все її тіло виражає настрій, ба-жання спілкуватися з іншими людьми або його відсутність.

Особливу роль в психології жестів грає міміка обличчя і очей, а також рух голови, зокрема:

- піднята голова говорить про впевненість в собі, готовності до комунікації та відкритості до навколишнього світу;

- підкреслено високо піднята голова свідчить про зарозумілість і самомилування;

- закинута голова це виклик оточуючим, готовність до активних дій.

Міміка обличчя та очей може розкривати аспекти особистості, а саме:

- повністю відкриті очі відповідають жвавості характеру, хорошою сприйнятливостю людини;

- прикриті очі це або сильне стомлення, або ознака інертності, байдужості, пасивності;

- прищулений погляд означає або пильну увагу, або хитрість, підступні плани, злий умисел;

- прямий погляд, звернений до співрозмовника, показує інтерес, довіру, відкритість, готовність до співпраці;

- якщо в міміці співрозмовника Ви відчуваєте як він “ховає” погляд, то, швидше за все, це невпевненість у собі, боязкість чи почуття провини [2; 3; 4; 5; 6].

У психології жестів рукам відводиться дуже велике значення:

- руки, закладені за спину, неготовність до дій, боязкість, сором'язливість, сумніви;

- руки, сховані в кишенях, спроба приховати, невпевненість в собі;

- потирання рук в психології означає приплив позитивних емоцій і задоволення;

- рух рук, що закриває очі або обличчя – це прагнення щось приховати, втекти від розмови;

- високо підняті плечі і сутула спина мовою жестів означають нерішучість, безпорадність, нервозність;

- вільний рух плечима – впевненість в собі, внутрішня свобода.

Згідно з даними психологів, характер людини та її особистісні якості відображаються на поставі людини, його ході і його улюблених позах. Давайте розглянемо ці моменти більш докладно:

- швидка хода з розмахували руками відповідає таким якостям, як цілеспрямованість, впевненість, активність;

- хода з руками в кишенях і “волочінням ніг” свідчить про прихований характер і пригніченому стані духу;

- широкі кроки при ходьбі означають ясність цілей, підприємливість, енергійність;

- короткі кроки – ознака стриманості, обережності, обачності;

- ритмічна хода з вираженим рухом стегон видає самовпевнену і самозакохану особистість [2; 3; 4; 5; 6].

У психології існує ще величезна кількість елементів мови жестів і їх особливостей, які дуже багато чого можуть розповісти про людину. Зауважимо, що психологія жестів дуже різноманітна і дозволяє виявити досить тонкі і ледь вловимі характеристики людської натури. І, можливо, саме

тому мова міміки і жестів, незважаючи на те, що її часто ніхто спеціально не вивчає, так знайома і близька нам з раннього дитинства.

Спробуйте навчитися цього. Слухаючи розмову двох осіб, намагайтеся протягом якогось часу більше стежити за мовою без слів, а не за самою розмовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іржі Томан. Мистецтво говорити. К., 2000.
2. Аллан Піз. Язык жестов. М., 2001.
3. Біркенбіл В. Мова інтонації, міміки, жестів. С.-П.: Пітер, 1997. 176 с.
4. Лабунська В. А. Експресія людини: спілкування і міжособистісне пізнання. Ростов-на-Дону: Фенікс, 1999. 214 с.
5. Піз Аллан. Мова жестів: захоплююче посібник для ділових людей. М.: Ай-Кью, 1992. 112 с.
6. Радевич-Винницький Я. Етикет и культура спілкування. Львів, 2001.

РОЗВИТОК ФАНТАЗІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Корон Анна Олександрівна
студентка III курсу коледжу
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Фантазія (лат. Phantasia від грец. φαντασια – уява) – створення людиною нових образів в рамках майбутнього часу, з використанням колись сприйнятого минулого, на основі наявного інтелекту.

Дитяча фантазія – це щось неймовірне.

Якось в гостях до мене підійшла п'ятирічна донька господарів і довірливо сказала мені на вухо: “А у мене під ліжком рожевий слон живе ...”

- Іграшковий? – Уточнила я.

- Ні, не іграшковий, а самий справжній, живий. Він мені засипати допомагає: качає ліжко, як ніби я в поїзді їду. А ще він може монстра прогнати. Тільки мама не вірить, що у мене є рожевий слон [1]...

Світ дитячої фантазії безмежний. Саме з таких мрійників про рожеві слоних виростають великі художники, скульптори, письменники, дизайнери. Не будь фантазії та уяви, у нас би не розвивалася наука, і ми б так і залишилися в кам'яному столітті. Першим фантазером був людина, що зуміла розглянути в простому камені палицю-копалку і рушивши вперед всю цивілізацію. Без уяви сучасний школяр не засвоїв б жодного предмета, тому що не зміг би конструювати в своїй голові образи і оперувати абстрактними поняттями.

Крім того, фантазії мають зворотний, “темний”. Вони ростуть з дитячих страхів, агресії, фантазії, які межують з неправдою, і відверта брехня.

Фантазія починає розвиватися в дошкільному віці. Строго кажучи, активно вона розвивається лише після 2,5-3 років .

Для того щоб дати хороший “старт” розвитку фантазії, є 3 головних шляхи:

1. читати дитині найрізноманітніші книжки: казки, вірші, оповідання. До 2-2,5 років він вже повинен бути добре знайомий з найпростішими казками (“Колобок”, “Курочка Ряба”, “Ріпка” та ін.) Саме казкові образи - це “цеглинки”, фундамент фантазії.

2. після 1,5 років пропонувати дитині гри з предметами-заступниками. Наприклад, ставте стільці і говорите: “Давай, це буде машина? А це коліщатко від пірамідки - кермо. Сідай, поїхали до бабусі в гості ... Тр-р-р-р-р-р (крутячи коліщатко)”.

3. пропонувати гри з образами-заступниками. Наприклад скажіть малюкові: “Пограти с дитиною в кицю”. Імітуйте руху кішок, говорите “Як киця”. Це не тільки чудово розвиває уяву, а й чудово впливає на моторний розвиток дитини. У цій же грі ви можете дати перші поняття про професії людей: водії, кухарі, будівельника.

Але, часом дитяча уява лякає дорослих, занадто виразно у них видно дитячі страхи, агресія, суперництво, нелюбов до братів і сестер, відкидання батьків (“Я не боягуз, але я боюся ...”) [1].

Статистика свідчить, що кожна друга дитина у віці від 3 до 5 років боїться казкових персонажів, несподіваних звуків, болю. Кожен третій – транспорту, води, самотності і замкнутого простору. Близько 6 років приходить страх смерті, який проявляється в страхах нападу, вогню, погопу, стихійних лих.

Кожна дитина проходить через період страхів. Вони необхідні, так як, будучи переробленими психікою, допомагають розвинути такі якості, як передбачливість, обережність, підкріплюють інстинкт самозбереження. Дитина розуміє, що відповідальність за своє життя і здоров’я лежить на ньому, а не тільки, як раніше, на батьках.

Як тільки страх набуває конкретні форми (наприклад, чудовиська), з ним можна починати боротися. Для цього існує кілька прийомів. Можна попросити намалювати “своє” чудовисько. Будучи намальованим, воно втрачає частину своєї страхітливої сили. Потім треба попросити дитину додати такі деталі, щоб чудовисько стало не страшним. Дитина може намалювати бантики, вуса, сонцезахисні окуляри, клітку. Нехай фантазія дитини послужить на благо і підкаже йому, як знешкодити чудовисько. Коли на обличчі малюка з’явиться посмішка, чудовисько переможене. Можливо, що процедуру доведеться повторити кілька разів для закріплення ефекту. Також можна виліпити монстра з пластиліну, а потім тут же перетворити його на щось добре.

Ще один засіб завести домашнього вихованця і переконати дитину, що монстри не водяться там, де є звірі, і що його пухнастий або пернатий друг його охороняє. Це додасть малюку впевненості. Викличте на підмогу добрі фантазії, і разом ви переможете!

До того ж, необхідними процедурами перед сном стануть повне виключення телевізора і комп'ютера (особливо з агресивними мультиками, фільмами та іграми) за 2 години до сну. За годину до засипання пропонувати маляті лише спокійні ігри з добрими персонажами. Не читайте на ніч страшних казок (наприклад, деякі народні казки наповнені агресивними, жорстокими персонажами, тому читати їх перед сном не рекомендується).

Отже, фантазія дитини є складним і неповторним явищем, що вимагає подальшого ретельного й глибокого вивчення вченими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дитячі фантазії. URL: <http://megasite.in.ua/54844-dityachi-fantazi.html>.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА VS ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

***Косенко Володимир Дмитрович**
кандидат філософських наук*

***Косенко Катерина Валеріївна**
провідний фахівець відділу
координації освітніх програм
ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»*

Система підготовки фахівців у сфері громадського здоров'я в Україні з кожним роком набуває все більш конкретних рис, за допомогою яких модернізується уся система вищої школи. Одним із найбільш важливих здобутків у даній сфері є, звичайно, тотальна відмова від навчання у заочній (та вечірній) формах.

Базові елементи такої системи підготовки формуються як у відповідних міністерствах (Міністерство освіти та науки – як профільне відомство для всієї системи вітчизняної освіти так і Міністерства охорони здоров'я – відповідальному за всю сферу громадського здоров'я в Україні), так і, звичайно, у самих закладах вищої освіти. При чому, нині значно підвищується роль самих вищів у формуванні навчальних планів, освітніх програм та спеціалізацій, адже навчальним закладам нині надана суттєва автономія.

В Україні відбувається становлення спеціальності 229 «Громадське здоров'я», зокрема започаткована спеціальність у Національному університеті «Острозька академія», Сумському державному університеті. А навчальна дисципліна «Соціальна медицина, громадське здоров'я» викладається в

процесі підготовки бакалаврів медсестринства у деяких навчальних закладах. На разі не має затверджених стандартів вищої освіти зі спеціальностей 231 «Соціальна робота», 229 «Громадське здоров'я», 232 «Соціальне забезпечення», точніше проходять стадію громадського обговорення. Можемо припустити, що частково навчальні дисципліни з усіх цих спеціальностей спрямовані на забезпечення найвищої соціальної цінності людини – життя і здоров'я людини.

Звичайно, така підготовка вимагатиме здобуття достатньо різнопланових знань з багатьох життєвих сфер. Зупинимося детальніше на ролі соціальної роботи у такій підготовці.

Соціальний працівник – це людина, яка лікує соціальні хвороби всього суспільства. За часів Радянського Союзу потреба в таких кадрах була відсутня саме через те, що кожному, багатьом та всім (без виключення) було гарантоване право на життя. Нехай – не безхмарне, проте – гідне. Основою для цього була міцна сім'я. «Залізна завіса» не дозволяла привнести в цю гармонію антицидентності, характерні для буржуазних держав.

Починаючи ж із середини 90-х років в Україні почали формуватися школи соціальної роботи. Спочатку центром освіти соціальних працівників стало місто Київ, але вже в часи III-го тисячоліття додалися кафедри, факультети й інститути, що базувалися в Дніпропетровську, Кіровограді, Львові, Одесі та Харкові.

На нашу думку, рамковою для підготовки висококваліфікованого соціального працівника може стати здоров'язбережувальна компетентність. Базована вона має бути на основі знань з валеології, вікової фізіології, медичної справи. Звичайно, на рівні здобуття освітніх компетенцій бакалавра соціальної роботи, значний вплив на формування молодого спеціаліста мають здійснити навчальні дисципліни, які мають загальнонаукову орієнтованість:

- історія соціальної роботи;
- теорія соціальної роботи;
- методика та технології соціальної роботи;
- методи соціальних досліджень;
- соціальна педагогіка;
- соціальна психологія тощо.

До вищезгаданого переліку дисциплін також варто додати ті, які пропонуються Г. О. Слабким, В. В. Шафранським, І. С. Миронюком [3], у рамках блоку «Етичні норми в громадському здоров'ї»:

- життя як цінність. Відношення до смерті та помиранню як моральна проблема;
- моральні аспекти втручання в репродукцію людини;
- етика в психіатрії;
- етика в охороні здоров'я. Справедливість в охороні здоров'я;
- етичні документи та кодекси.

Майбутнім соціальним працівникам така підготовка дозволить досягнути не лише вузькоспеціалізовані, але й загальні аспекти обраної професії. Звичайно, базуватися така система знань має саме на етичних основах соціальної роботи: на відміну від естетичних засад, яким безумовно теж має бути відведене належне місце, саме етика є основою взаємодії з кожним конкретним клієнтом.

У підсумку, запропонована система підготовки сучасного студентства дозволить досягти «забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин» та налагодити «ефективну взаємодію сфери освітніх послуг та ринку праці» [1]. Підкреслимо, що формування професійної компетентності, у поєднанні зі здоров'язбережувальною, кожного соціального працівника має стати запорукою оновлення вітчизняної соціальної роботи та вагомою відповіддю на виклики часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васюк Н. О. Розвиток ключових компетенцій при підготовці керівних кадрів за спеціальністю «Державне управління у сфері охорони здоров'я» Економіка та держава. 2012. № 10. С. 99–102.
2. Грузева Т. С., Литвинова Л. О., Гречишкіна Н. В. Методичні підходи до формування примірної програми навчальної дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я». Україна. Здоров'я нації. 2018. № 3 (50). С. 124.
3. Слабкий Г. О., Шафранський В. В., Миронюк І. С. Питання підготовки фахівців для сфери громадського здоров'я Україна. Здоров'я нації. 2017. № 3 (44). С. 32–55.

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Котова Анастасія Сергіївна

студентка IV курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Підготовка засуджених до виходу з місць позбавлення волі базується на кропіткій роботі у системі заходів щодо попереднього вирішення питань трудового і побутового пристрою засуджених, які передбачають їх психологічну, етичну, правову підготовку, ефективне надання безпосередньої допомоги у відновленні та розвитку соціально корисних зв'язків засуджених. Основним із базових питань у підготовці людей до ре соціалізації є вирішення питань їх трудового і побутового пристрою після від'їзду з місць покарання.

Соціальна робота із засудженими є сама по собі багатоаспектним видом діяльності. Одним з найбільш важливих напрямів діяльності соціальної роботи із засудженими є їх персональна підготовка до звільнення з місць позбавлення волі. Оскільки це напрям діяльності направлений на соціальну адаптацію самих засуджених, на те, аби повернути в суспільство “соціально здорову” особу, підготовлену до умов життя, які існують в суспільстві; забезпечити його необхідним для нормальної життєдіяльності (роботою, житлом тощо) [2].

Соціальні працівники виправних колоній (тюрем) взаємодіють у вирішенні питань трудової і побутової допомоги особам, що звільнюються з місць відбуття позбавлення волі. Це перш за все допомога у сферах опіки, управлінні охорони здоров'я, освіти, соціальному захисті населення, роботі з комісією у справах неповнолітніх і захисту їх прав.

Організація і здійснення всіх заходів щодо надання допомоги в трудовому і побутовому пристрої осіб, що звільнюються з виправних колоній, очолюється співробітниками групи соціального захисту за участю начальників загонів, психологів, співробітників відділів (груп) спеціального обліку і інших зацікавлених частин і служб [1].

Підготовка до звільнення осіб, що відбувають покарання у виправних колоніях починається не пізніше, ніж за 6 місяців до закінчення терміну позбавлення волі. Вона включає різноманітні напрямки роботи: проведення бесіди з кожним засудженим, у процесі якої з'ясується, де ці особи мають намір проживати, працювати або вчитися після звільнення з місць відбуття позбавлення волі; роз'яснення засудженим законодавства про порядок надання ним сприяння в трудовому і побутовому пристрої, видачі паспортів і оформлення реєстрації. Одночасно їм роз'яснюється доцільність повернення в місце постійного мешкання і на ті підприємства, де вони працювали до засудження [2].

Отже, сам процес звільнення з виправної установи осіб, що відбули покарання, включає досить довготривалі, але необхідні основні процедури: проведення бесіди уповноваженою особою з майбутньою суспільно-корисною особистістю; обов'язкове роз'яснення необхідності дотримання вимог чинного законодавства; попередження повернення до життя поза чинним законодавством; дотримання обов'язку прибути до вибраного місця проживання і в 3-х денний термін з'явитися у відповідну юридичну установу для реєстрації (в разі відсутності паспорта – для його здобуття), а також в органи місцевої самоврядування і службу зайнятості для своєчасного пристрою на роботу або навчання. Монітором у виконанні усіх цих необхідних заходів має стати соціальна служба та її кваліфіковані спеціалісти.

Також дуже гострою проблемою стає те, що після звільнення з виправної установи особи не мають бажання повертатися до нормального способу життя, на це є декілька причин :

1) неготовність сім'ї засудженого. Тобто сім'я не готова прийняти свого члена сім'ї (навіть якщо він дійсно виправився). Це може бути пов'язано з тим, що перед заключенням особа нанесла матеріальних і моральних збитків своїй сім'ї. Але треба розуміти і приймати таких осіб, кожен може зробити в житті невинуваті помилки. Тому від сім'ї повинна йти колосальна підтримка, робота та допомога.

2) повернення в колишнє середовище. Багато хто виходячи з виправної установи, навіть якщо готовий до нового способу життя, "ломається" коли повертається до свого кола спілкування тому, що вони вразливі, і ведуться на провокації.

Ми рекомендуємо для кращої ре соціалізації потрібно кардинально змінити коло спілкування, сам колишній засуджений не спроможний це зробити, тому в цьому повинні допомагати його рідні і якщо не справлятимуться звернутися до кваліфікованої особи яка компетентна в цьому питанні. А ще краще б було якщо сам колишній та його сім'я (якщо вони розуміють що він готовий і зможе стати на виправний шлях і проблема лише в оточуючих людях) переїхали на другий кінець міста або ж якщо це дозволяє то переїхати в інше місто.

Таких людей потрібно завжди підтримувати та допомагати, стимулювати їх до нормального життя, мотивувати якимись новими ідеями, можливостями, спілкуватися з ними, і допомогти зрозуміти те, що після виходу з місць позбавлення волі життя не закінчується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завацька Л., Платонова О., Михайленко О., Янченко Т. Технології соціально-педагогічної роботи. Чернігів: ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2015. 110 с.

2. Кабаченко Н. Радикальні підходи у соціальній роботі: Соціальна політика і соціальна робота. 2014. 252 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

*Кошолан Валентина Валентинівна
старший викладач кафедри обліку і оподаткування
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та
муніципального управління»*

Сучасна освіта розвивається в умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій. Модернізація освіти і комп'ютеризація середньої школи мають надзвичайно велике значення для розвитку технічного прогресу.

Розвиток новітніх інформаційних технологій навчання неодмінно сприяє появі нових форм навчання.

Технологія навчання – сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються в навчальній діяльності у відповідності до розробленої стратегії реалізації педагогічного процесу, що відображено у робочій навчальній програмі, на основі якої здійснюється навчально-пізнавальна діяльність, спрямована на досягнення цілей навчання за сучасними методами з використанням відповідних засобів, організаційних форм і прийомів на основі наявних ресурсів. [2]

В цілеспрямованій освітній діяльності одночасно здійснюється навчання відповідного навчального предмету і опанування ІТ-технологій способами їх використання в процесі навчання.

Розподілення файлів, відкрите та вільне програмне забезпечення, ліцензії

Creative Commons для контенту вже розглядаються не тільки як необхідні, але й як невід’ємні умови для створення і розвитку існуючих та майбутніх освітніх мереж. Такі відомі навчальні заклади як MIT (Масачусетський Технологічний Інститут) зробили величезні кроки в цьому напрямку, надаючи доступ до навчальних матеріалів через “Відкритий Проект Навчальних Програм” (Open Courseware Project, в якому, зокрема, використовуються ліцензії Creative Commons). Цей проект являє собою мережеве сховище матеріалів чи не кожного з курсів усіх факультетів MIT, відкриваючи шлях до відкритого обміну навчальними матеріалами з викладачами, студентами та науковцями з усього світу.

Академік В. М. Глушков у монографії “Основи безпаперової інформатики” [1] сформулював мету і завдання створення інформаційних технологій, використання яких забезпечить безпаперові технології опрацювання різноманітних потоків повідомлень в установах і закладах, передбачивши появу хмарних інфраструктур та формування інформаційного суспільства.

Питання використання глобальної мережі Інтернет в освіті розглянуті в роботах М. І. Жалдака, Н. В. Морзе, Ю. С. Рамського, С. А. Ракова, Ю. В. Триуса, С. О. Семерікова та ін.

Термін “інформаційні технології” запровадив В. М. Глушков у [1]. Вчений вважав, що інформаційні технології пов’язані з процесом опрацювання даних. А з часом з появою потужних засобів телекомунікацій і глобальної мережі Інтернет з’явився уточнюючий термін – інформаційно-комунікаційні технології навчання.

Зручним інструментом, за допомогою якого можна легко і швидко планувати заходи, збирати інформацію, складати опитувальник або анкети є Google Форми. Форму можна підключити до електронної таблиці Google, і тоді відповіді респондентів будуть автоматично зберігатися в ній. Якщо ця функція не включена, можна відкрити меню “Відповіді” і переглянути

короткий зміст. Форму можна створити як в меню Google Диска, так і в існуючій електронній таблиці. Після відправки форми розпочинається запис відповідей.

Студенти, пройшовши тест, надсилають відповідь викладачеві на електронну адресу Gmail, причому відповіді формуються у таблицю, після чого викладач може легко і просто перевірити відповіді студентів. Для створення Google Форми можна скористатися безкоштовно Інтернет-сервісами.

Для виконання самостійної роботи можна створювати інтерактивні робочі аркуші за допомогою сервісу Wizer.Me. Інтерактивний робочий аркуш являє собою веб-сторінку, на якій можна розмістити навчальний матеріал і різного типу завдання для студентів. Наприклад, це може бути відеозображення, текстова інформація, на основі яких студенти відповідають на запитання і виконують завдання. У робочий аркуш можна додавати зображення, робити їх інтерактивними, додаючи мітки з текстом, гіперпоєнаннями, питаннями, вікнами для введення тексту. Можна додавати презентації, розміщені в сервісах інтернет, використовуючи код HTML. Питання можуть бути текстовими, а можуть бути подані у вигляді аудіофайлів.

Види завдань, які використовуються для створення інтерактивних робочих аркушів: відкрите питання; питання з вибором відповіді; коментування-дискусія на задану тему; поєднання тексту і малюнку; з'єднання частин; таблиця; сортування; малювання. Інтерактивні листи можна створювати власноруч, а можна використовувати вже готові роботи.

За допомогою цього сервісу є можливість створювати цікаві дидактичні матеріали з будь-якої теми з використанням тексту, відео, аудіо, зображень, зокрема і інтерактивні.

Для реалізації on-line комунікації між викладачем і студентами використовується інструментарій сервісу Google, зокрема можна створити сайт кафедри і власний сайт викладача на основі GoogleСайт. На сайті можна розташувати навчальні матеріали до лекційних, практичних та лабораторних занять, для підсумкового контролю, атестації ЗВО, матеріали, необхідні для виконання завдань самостійної роботи. Для реалізації зворотного зв'язку використовується Google Клас. Опитування та анкетування студентів можна проводити з використанням Google Форм.

На основі використання таких технологій забезпечується потужна інформаційна підтримка діяльності викладача в організації освітнього процесу, підвищується ефективність навчальних методик, з'являється можливість реалізації індивідуального підходу до кожного студента, диференціації навчання у відповідності до рівнів навчальних досягнень студентів.

Сучасні інформаційні технології навчання мають стати невід'ємною складовою методичних систем навчання всіх без винятку навчальних дисциплін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глушков В. М. Основы безбумажной информатики. М: Наука, 1987. 552 с.
2. Дем'яненко В. М. Підготовка вчителів до використання мультимедійних засобів навчання: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. С. 233–237.

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ БЮРОКРАТІЇ

Кричун Анна Юрївна

студентка II курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

Сучасній українській державі від радянських часів, та й від часів російського царату, дістався тяжкий спадок бюрократичних традицій державного управління. Тому, серед суспільних явищ, що спотворюють нині державну владу в Україні, слід окремо виділити невід'ємний феномен будь якої держави - бюрократію. Хоча саме функціонування бюрократії ще не є ознакою спотворення влади, оскільки вона має також і позитивний зміст - як форма організації виконання державновладних функцій.

У наш час "бюрократією" називають сукупність осіб, які за плату здійснюють управлінську діяльність. І, якщо ця сукупність управлінців відповідає головній меті своєї діяльності - якісного управління державою, - то її цілком можна вважати позитивною.

Проблему бюрократії свого часу розглядали і видатні мислителі минулого, у XIX столітті були сформовані й погляди на організацію державного управління та бюрократію К.Маркса та В. Леніна. Але їхні мрії про ліквідацію бюрократії разом із скасуванням старої класової держави виявилися ілюзією і призвели на практиці тільки до створення ідеологічно заангажованої партійно-номенклатурної бюрократії, принципи діяльності якої є визначальними для сучасної української бюрократії.

У визначенні джерел появи бюрократії є декілька підходів, іноді діаметрально протилежних. Це визначає і відмінність у поглядах на генезис цього явища й можливість його подолання.

Бюрократичне відношення - форма прояву соціальних суперечностей між державою й суспільством, апаратом управління й громадянами. Воно обумовлено економічно, не залежить від інтересів, свідомості й волі індивідів, визначає їх дії, і тому є об'єктивним.

В умовах авторитарного режиму державний апарат набуває певного ступеню самостійності по відношенню до суспільства, яке делегує цьому апарату владні повноваження. А ця самостійність живить ґрунт для процвітання бюрократії. У бюрократа "державна мета перетворюється на його

особисту мету, в гонитві за чинами, в побудову кар'єри", в задоволення своїх матеріальних потреб. Така байдужість до суспільних справ виражається в державному формалізмі, тобто перетворення політичної мети в канцелярські задачі, і навпаки.

Відмінності в поглядах на витоки феномена бюрократії відображаються на класифікації й типології бюрократії, і на визначенні її сутності.

Б.П. Курашвілі розрізняє два типи бюрократизму - добросовісний (патерналістський) і самокорисливий. Формула добросовісного (патерналістського) бюрократизму: максимум суспільної користі при максимумі порядку, що задається зверху і мінімумі довір'я до керованих, мінімумі їх самостійності й ініціативи в їхній власній справі і в суспільному житті в цілому. Формула самокорисливого бюрократизму: максимум кар'єри і корисливого використання службового положення при мінімумі турботи про суспільну користь.

Дещо іншу класифікацію бюрократії приводить у своїй роботі "Господарська етика світових релігій" Макс Вебер. Він розрізняє два типи бюрократії: традиційну "патримоніальну", якій властиве ірраціональне начало, і сучасну раціональну. Перший тип зародився й розвивався, проникаючи поступово у всі сфери суспільного життя, разом з зародженням і розвитком державної машини. Він охоплював перш за все область державного управління й підтримки громадського порядку. З точки зору раціональної форми управління, бюрократична діяльність характеризується такими рисами:

твердо встановлена й неухильно дотримувана система вертикальних зв'язків (службова ієрархія);

відрегульований, заснований на спеціалізації розподіл праці;

система правил і директив, що чітко встановлює права та обов'язки працівників (членів) організації;

система чітко й точно визначених методів і прийомів при виконанні завдань.

Треба мати на увазі, що бюрократія, як і будь-яке соціальне явище переживає свої злети й падіння, окремі періоди своєї активності й тимчасового затишшя, але вона ніколи не зникає, тому що є необхідною частиною системи управління.

Виділяється три типи бюрократії.

Перший безпосередньо залежить від споживача й керується його інтересами. Це адміністрація заводів, установ, товариств тощо.

Другий тип — бюрократія, що залежить від політичних лідерів. Бюрократи такого кшталт існували протягом тисячоліть у різних країнах (у Китаї, наприклад). Вони були слугами монарха, для них мали значення лише бажання вождя.

Третій тип — корпоративний. Цей тип бюрократії незалежний ні від політичних лідерів, ні від інтересів споживача. Найважливіша його турбота — забезпечити існування, розширити свій вплив.

Щодо шляхів обмеження бюрократії, то це, насамперед, залежить від владних структур суспільства, дії яких мають бути спрямовані на стабілізацію політичного становища в регіонах, налагодження нормального функціонування економіки, контроль за збереженням та раціональним розподілом ресурсів, на боротьбу з корупцією. Сьогодні треба вводити порядок посиленої адміністративно-правової відповідальності адміністративно-службових осіб у системі управління та сфері державної економіки за дії, які кваліфікуються як економічна диверсія, пряме порушення економічних і політичних прав людини. І хоча зрозуміло, що скільки буде існувати суспільство, стільки буде існувати бюрократія, як його організуюча структура, але якою вона буде, яким буде її сенс залежить від самої держави та її адміністрації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вебер М. Хозяйство и общество: очерки понимающей социологии : в 4 т. / Макс Вебер ; [пер. с нем.] ; сост., общ. ред. и предисл. Л. Г. Ионина ; Нац. исслед. ун-т "Высш. шк. экономики". М. : ИД Высш. шк. экономики, 2016. Т. 1. Социология. 445 с.
2. Маркс К. К критике гегелевской философии права / К. Маркс, Ф. Энгельс // Сочинения. М. : Политиздат, 1955. Т. 1. С. 219–368.
3. Мертон Р. К. Бюрократична структура і індивідуальність / Р. К. Мертон. М. : АСТ, 2006. 873 с.
4. Парсонс Т. О социальных системах / Т. Парсонс : пер. с англ. В. Ф. Чесноковой и С. А. Белановского. М. : Акад. проект, 2002. 831 с.
5. Політична система України в умовах взаємодії громадянського суспільства і правової держави. Політична система: сучасні проблеми розвитку / О. В. Скрипнюк [та ін.] ; ред. О. В. Скрипнюк ; Акад. прав. наук України ; НДІ приват. права і підприємництва. Київ ; Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 223 с.
6. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII // Відом. Верхов. Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.

ГОЛОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Літвінова Яна Володимирівна
студентка II курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Актуальність. Критична екологічна ситуація, що склалася в сучасному світі є закономірним результатом змін навколишнього середовища, викликаних бездумною діяльністю людини, а саме порушенням відповідності

прийнятих суспільством способів задоволення своїх потреб і меж допустимих для біосфери.

Головною метою нашого дослідження є висвітлення проблеми смітників на території України та виявлення способів їх подолання.

Порушення співвідношення між цілями і засобами життя та надмірно технізована раціоналізація підвела людину до формування особливої системи цінностей, що проявляє себе у владі людини над людиною та природою - руйнування природних екосистем, знищенням озонового прошарку, забруднення води, деградація землі, знищення флори та фауни і т.і. А самі межі, що встановлювалися на основі саморегуляції складних систем та їх природо-освітніх проєктів, які на жаль, не виправдали себе і стали джерелом глобальних проблем.

На сьогодні одна з найважливіших і найактуальніших серед проблем забруднення навколишнього середовища в Україні є проблема смітників.

Викидаючи сміття, люди порушують один з основних екологічних законів кругообігу - речовин у природі. Адже, вилучаючи з природи чимало речовин, людина змінює їх до невпізнанності повертає у природу у вигляді сміття, яке не розкладається на вихідні речовини природнім шляхом.

Порівняння з передовими країнами світу просто некоректне, оскільки в них утилізація промислових відходів здійснюється на 65-80% поточного виходу. Надію вселяє той факт, що ще років 15-20 тому ситуація в більшості країн була приблизно такою самою, як сьогодні в Україні: відходи в основному відправляли на смітники, полігони для поховання або спалювали. Людство дійшло висновку, що потрібно принципово змінювати підхід до побутового сміття як такого. Переоцінка цінностей сталася на початку 80-х років ХХ ст., коли розвинені країни зрозуміли, що стосовно відходів метод "як з очей, так і з думки" проблеми не вирішує.

Також страждає повітряна атмосфера. За даними ООН в яку щорічно викидається 15 млрд. тонн двооксиду вуглецю, 150 млн. тонн двооксиду сірки, 100 тис. тонн токсичних хімікатів, 10 тис. тонн ртуті. Циркуляція в повітрі цих та інших речовин призводить до його мутагенного забруднення. Так, якщо у 1936–1960 рр. у світі було зареєстровано 4% народжених з цієї причини неповноцінних дітей, то у 1990 р. – близько 13%. Нині ця цифра стала набагато більшою.

Дедалі гострішою стає проблема "водного голоду". Запаси води на землі значні, але понад 96% її – це солоні води океану. З усіх запасів прісної води 70% сконцентровані в льодовиках Антарктиди, Гренландії та на гірських вершинах, ще 30% становлять підземні води. На річки й озера припадає лише 0,02% всієї гідросфери. Якщо загальне споживання води у минулому столітті зросло в 7 разів, то на промислові потреби – в 21 раз.

Велику загрозу становлять кислотні дощі, які утворюються внаслідок взаємодії атмосферної вологи з продуктами неповного згорання палива на ТЕЦ, промислових підприємствах, в автомобільних двигунах. Сірчана й

азотна кислоти у вигляді дрібних краплин переносяться на величезні відстані і випадають кислотними дощами. Наслідки цього надзвичайно тяжкі: гинуть ліси, комахи, тварини, руйнуються будівлі, виводяться із сівозміни ґрунти.

Серйозну небезпеку становлять зміни енергетичного балансу планети. Концентрація вуглекислого газу в атмосфері за останні півстоліття зросла на 20%, внаслідок чого він повністю оперезав земну кулю. Виникла реальна загроза зміни клімату із підвищенням температури, що може призвести до танення полярних льодовиків і затоплення значних прибережних масивів.

Ці проблеми вже давно зачіпають всі сторони життя людей і людства в цілому, так як традиційні моделі історичного розвитку підкорення природи підвели людину до вибору: загинути або змінити своє взаємовідношення з природним світом.

Шляхи подолання екологічних проблем повинене включати в себе довготривалі і планові заходи, спрямовані на всі сфери життя суспільства. Для кардинального поліпшення екологічної обстановки, як на Землі в цілому, так і в окремо взятій країні, необхідно здійснювати заходи як правового так і морального характеру.

Правовий характер включає в себе створення законів про охорону навколишнього середовища. Важливе значення мають і міжнародні угоди. Але для того щоб право не втратило своїх ознак категоричності, обов'язковості, нормативності, треба продовжувати доводити підходи до зазначених проблем і виробляти критерії моральності, передбаченої в зазначених нормативних правових актах, наповнювати її юридичної визначеністю, змістом і правовими наслідками. Без цього екологічне і інші галузі права не уникнуть розмитості, еґоїстичності законодавця, волюнтаризму правозастосування.

Філософсько-політичний комплексний підхід до вирішення глобальних проблем передбачає застосування для цього низки комплексних заходів, які могли б принести необхідні зміни в області свідомості людей. Основна риса цього підходу в тому, що він акцентує увагу на корінних причинах виникнення існуючих протиріч, передумовою появи яких стала дегуманізація суспільства.

Тільки повернення людини до життя, заснованого на справжньому гуманізмі, на моральних і духовних цінностях, відповідно до яких людина несе відповідальність за своє буття, може стати ключем до рішення проблем, перед якими стоїть сьогодні людство. Такий підхід, дійсно, містить у собі дуже багато раціонального, тому що лише докорінні зміни в області культури і свідомості людей, а потім і в структурі суспільства, можуть допомогти людству продовжити стабільний розвиток

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://stud.com.ua/53864/ekologiya/moralni_osnovi_formuvannya_ekologichnoyi_kulturi
2. <http://osvita.ua/vnz/reports/ecology/21417/>

3. https://pidruchniki.com/1206021861088/etika_ta_estetika/moralne_omsislennya_ekologichnih_problem
4. <http://moyaosvita.com.ua/аstronomija/virishennya-ekologichnix-problem-shlyaxi-i-sposobi/>
5. https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/212..htm

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лунгол Тетяна Василівна

студентка IV курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

В сучасних умовах розвитку українського суспільства в процесі підвищення рівня професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі велика увага приділяється інтелектуальному, моральному, культурному розвитку, творчій самостійності майбутнього економіста, фінансиста, бухгалтера, банкіра, а також формуванню та удосконаленню їх професійної компетентності.

Освітній процес з економічних дисциплін студентів формується на основі відповідних принципів навчання, основним джерелом для формування яких є узагальнення передового педагогічного досвіду, втілення у педагогічну практику результатів науково-педагогічних досліджень.

Науковість навчання. У процесі вивчення економічних дисциплін студенти оволодівають знаннями про підприємство як основну організаційну форму економіки, менеджмент і маркетинг у підприємницькій діяльності, структуру національної економіки, фінансово-грошову систему країни, закономірності розвитку світового господарства тощо. При цьому в них не тільки формуються певні знання й уміння, але й створюються уявлення про наукові основи понять, що вивчаються.

Систематичність і послідовність навчання. Принцип систематичності і послідовності враховується перш за все під час складання освітньої програми. Навчальний матеріал у програмі розміщується у певній послідовності, яка відрізняється своєю систематичністю. Це означає, що основні питання, які вивчаються, ґрунтуються на уже засвоєних знаннях і є базою для вивчення нового матеріалу. Сприяє цьому система бесід, дискусій, аналізу конкретних ситуацій, формування позитивних професійних ціннісних орієнтацій, що дають змогу побудувати в свідомості студента ідеальну модель майбутньої фахової діяльності, яка служить еталоном у професійному саморозвитку.

Систематичність і послідовність у навчанні проявляється також у встановленні міжпредметних зв'язків.

Свідомість і активність студентів у навчанні. Свідомість і активність студентів як принцип навчання тісно пов'язані між собою, бо активність ґрунтується на свідомості, а свідомість стає вищою завдяки активності. Важливим є формування ієрархії мотивів професійної діяльності.

Застосування цього загального принципу має свої специфічні форми у навчанні, хоча спрямованість його є однаковою. Навчання має бути не тільки активним, але й свідомим.

Наочність навчання. Наочне навчання полягає в тому, що студенти набувають знання не тільки за рахунок того, що слухають пояснення викладача, але й за допомогою своїх органів зору, за рахунок того, що вони бачать. На заняттях доцільно використовувати такі види наочності:

а) навчально-наочні посібники (плакати, блок-схеми, таблиці, графіки, програмовані картки-завдання, роздаткові дидактичні матеріали у вигляді друкованих карток, інструкційні картки до виконання практичних робіт);

б) інформаційні технічні засоби навчання (комп'ютер, відеофільми, навчальне телебачення).

Зв'язок теорії з практикою у навчанні. Щоб здійснювати цей принцип, слід переконати студентів, що теорія і практика – дві невід'ємні частини діяльності людини.

Теорія використовується у практиці, а практика дає матеріал для нових теоретичних узагальнень. Так, економічне дослідження розпочинається зі збирання фактів. У процесі економічного аналізу фактів створюються теорії, відкриваються закони і завершується дослідження обґрунтуванням певної економічної політики. З одного боку, практична підготовка до фахівців економічної галузі ставить такі вимоги, як високий інтелектуальний рівень, володіння певними професійними, практичними навичками та вміннями, а з іншого боку – це наявність належного обліково-економічного досвіду. Активне формування професійних умінь, необхідних для практичної діяльності, здійснюється під час розробки та реалізації навчальних проектів у змодельованих та реальних умовах конкретних ситуацій і вимагає від студентів самостійності, ініціативності, творчого підходу, наполегливості тощо.

Міцність засвоєння знань, умінь і навичок. Засвоєння знань, умінь і навичок являє собою процес їх одержання, поглиблення, уточнення і закріплення.

Часто зустрічаються випадки, коли окремі студенти хоч і засвоїли навчальний матеріал програми, але не закріпили його. Такі знання є неміцними і нестійкими. Міцними вважаються такі знання, які ми можемо пригадати в будь-який час, коли завгодно і використати у практичній діяльності.

Майбутній економіст під час навчання у навчальному закладі має розвивати такі особистісні риси: перспективність, цілеспрямованість, свободу мислення, творчий підхід, схильність до ризику, вміння знаходити підтримку в людей, формувати власний авторитет, лідерські якості, харизму, комунікаційні якості тощо. До компетенцій майбутнього фахівця буде належати формування й розвиток корпоративної культури підприємства. Підвищення ефективності навчання та забезпечення конкурентоздатності майбутніх економістів ґрунтується, в основному, на нових рішеннях у сфері освіти, що спираються на оволодіння можливостями сучасних техніки й технологій [1].

Тому до головних шляхів забезпечення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти можна віднести такі: моніторинг ринку праці для своєчасної реакції на його кон'юнктуру; створення сучасної інфраструктури освітнього процесу; впровадження інноваційних технологій навчання; створення нових науково-методичних ресурсів; активізація науково-дослідної роботи з впровадженням її результатів у освітній процес; удосконалення практичної підготовки спеціалістів; наскрізна комп'ютеризація та інформатизація освітнього процесу; інтенсифікація освітнього процесу на основі активних методів навчання; застосування інноваційних технологій діагностики знань студентів; запровадження нових принципів організації освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринчуцький В. І. Загальна характеристика та види інноваційних процесів на підприємстві / В. І. Гринчуцький // URL : http://pidruchniki.ws/18340719/ekonomika/innovatsiyna_diyalnist.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2015. 304 с.
3. Потапкіна Л. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності / Л. В. Потапкіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2013. Вип. 35. С. 379–384. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimm_2013_35_80.

ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'І: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Мороз Альона Вікторівна

*студентка III курсу факультету історії та права
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка*

Останніми роками українське суспільство стурбоване проблемою домашнього насильства. За статистикою Національної поліції України у 2017 року слідчими було зареєстровано близько 60 тисяч заяв щодо домашнього насильства[1]. У статті Т. М. Малиновської “Попередження насильства над жінками у сім’ї” зазначається, що щороку близько 10 000 жінок в Україні страждають від домашнього насильства, а жінки у всьому світі потерпають від домашнього насильства більше, ніж від пограбувань та в автомобільних катастрофах, разом узятих [2, с. 118].

Фундаментальні дослідження вказаної проблеми здійснюють такі науковці: Т. Малиновська, О. Василенко, Н. Гнатюк, А. Дубік, А. Кріпович, Д. Лях, А. Ноур, О. Руднева, О. Савчук, Г. Христова, Т. Циганчук, І. Шаповал та інші.

Відповідно до Конституції України від 28 червня 1996 року та Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року, людина, її життя та здоров’я, честь та гідність, недоторканість та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Також ст. 28 Основного Закону України встановлено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню або покаранню. Це означає, що будь-яка особа, незалежно від статі, віку, стану здоров’я чи будь-яких інших чинників, має право на ефективний захист від усіх форм та проявів насильства, у тому числі й небезпечного його різновиду – сімейного насильства.

Першим міжнародно-правовим документом, що дає визначення поняття “насильство щодо жінок”, є Декларація ООН про викорінювання насильства щодо жінок (1993), в якій, термін “насильство щодо жінок” розуміється як будь-який акт насильства, вчинений на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може завдати фізичну, статеvu чи психологічну шкоду або страждання жінкам, а також загрози вчинення таких актів, примушування або свавільне позбавлення свободи, будь то у суспільному чи особистому житті [2].

Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” від 7 грудня 2017 року у ч. 1, ст. 1 дає таке визначення домашньому насильству: “...діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім’ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім

подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь” [3]. Також даний Закон дає характеристику формам домашнього насильства – економічному, психологічному, статевому та фізичному насильству.

Відмітимо, що Закон базується на принципах гендерної рівності, а тому не уточнює, що жертвами такого насильства можуть бути діти, жінки і чоловіки. Хоча, з впевненістю можна стверджувати, що сімейне насильство носить яскраво виражений гендерний характер: більше 70% жертв – це жінки, а 90% кривдників – це чоловіки[4]. За даними національної “гарячої лінії” з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації (телефонний номер 116 123) за останні два роки кількість дзвінків зі скаргами на психологічне насильство перевищила скарги на фізичне насильство.

Трегина опитаних Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) представниць слабкої статі з різних країн заявили, що вони піддавалися насильству з боку їх чоловіків. Найвищий показник подібних відповідей аналітики зафіксували у країнах Південно-Східної Азії (37,7%). Однак і в ЄС 23 % опитаних жінок говорять про те ж. Мова йде не просто про жорстоке поводження – статистика ВООЗ свідчить, що 38% вбивств жінок у світі – справа рук їх партнерів [5]. Серед європейських і північно-американських держав Україна за рівнем гендерного насильства знаходиться у другій – більш позитивній – частині списку. Але це не привід для самозаспокоєння.

У ст. 6 Закону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” зазначені суб'єкти, установи та заклади, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Кабінет Міністрів України затвердив “Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі”, яким передбачено запровадження механізму виявлення фактів вчинення насильства та реагування на них місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, органами Національної поліції, закладами освіти та охорони здоров'я, службами для постраждалих осіб [6].

Дослідники Н. І. Гнатюк та О. М. Василенко доводять, що значні можливості з надання соціально-психологічної допомоги жертвам домашнього насильства мають деякі громадські організації. Вони можуть надавати безплатну юридичну й психологічну допомогу, що є дуже актуальним, враховуючи скрутне матеріальне становище багатьох жертв насильства [7, с. 17].

Провідне місце тут займає громадська організація “Ла-Страда Україна”, що забезпечує безкоштовне обслуговування згадуваної “гарячої лінії”, веде

моніторинг закладів, що надають притулок жертвам насильства, розробляє модель співпраці держави і громадських структур у сфері допомоги постраждалим від домашнього насильства.

Отже, на сьогодні домашнє насильство залишається великою проблемою усіх країн світу і України у тому числі. На сьогодні громадські організації виступають ініціаторами розробки та реалізації програм, спрямованих на зменшення цього лиха. На нашу думку, органи державної влади і місцевого самоврядування повинні заохочувати на усіх рівнях співпрацю із громадськими організаціями, які борються із насиллям у сім'ї, та встановити активне співробітництво з ними, включаючи надання матеріально-технічної та фінансової підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. З початку року зареєстровано близько 60 тисяч заяв про домашнє насильство. URL : https://ua.censor.net.ua/news/450735/z_pochatku_roku_zareyestrovano_blyzko_60_tysyach_zayav_pro_domashnye_nasylstvo_natspolitsiya.

2. Малиновська Т. М. Попередження насильства над жінками у сім'ї / Т. М. Малиновська: Право і безпека. 2016. № 1 (60). С. 117-120.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-УІІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

4. Дєєва А. Час відвертості: чому про домашнє насильство не можна мовчати. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/06/14/224709>.

5. Щороку в Україні від домашнього насильства гинуть 600 жінок: Інфографіка. URL: <https://www.unian.ua/society/2233774-schoroku-v-ukrajini-vid-domashnogo-nasylstva-ginut-600-jinok-infografika.html>.

6. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.

7. Гнатюк Н. І., Василенко О. М. Проблема насильства в сучасній сім'ї: теоретичні аспекти: Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2014. №1. С. 17-19.

ОКРЕМІ ВИПАДКИ ЛОГІЧНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ГУМАНІТАРНИХ МІРКУВАНЬ З ПОРУШЕННЯМ ПРАВИЛ КАТЕГОРИЧНОГО СИЛОГІЗМУ

Невельська-Гордєєва Олена Петрівна
доцент кафедри логіки Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат філософських наук, доцент

Традиційно, при вивченні навчального курсу логіки питанню “Загальні правила категоричного силлогізму” приділяється стільки ж уваги, як й питанню “Правила та вірні модуси фігур”. Насправді, перше питання є значно важливішим, й, більш того, з’ясувавши його можна не вивчати вже ні правила фігур, ні вірні модуси, оскільки останнє є підтвердженням саме загальних правил категоричного силлогізму.

Звернемо увагу на факти спроможності категоричного силлогізму навіть при наявності порушення правил фігур й відсутності таких вірних модусів в традиційному їх списку.

Беремо приклад І фігури категоричного силлогізму, в якому порушені обидва правила першої фігури: більший засновок – судження часткове, а не загальне, менший засновок – судження заперечне, а не ствердне.

1. Деякі вчені пишуть об’ємні монографії.

2. Микола не вчений

Микола не пише об’ємні монографії.

1. $M \ I \ P^+$

2. $S^+ \ E \ M^+$

$S^+ \ E \ P^+$

Правила фігур сформульовані на випадок, коли в частковоствердному судженні обидва терміни нерозподілені, бо, по-перше, таких випадків – більшість, й, по-друге, в такому разі правила будуть задовольняти всім варіантам суджень. Але в нашому прикладі частковоствердне судження показує підпорядкування термінів M і P , тому термін P буде розподіленим (це важлива вимога для заперечного судження у висновку). За загальними правилами категоричного силлогізму наведений приклад є спроможним. Так саме спроможною буде І фігура, якщо замість судження $M \ I \ P^+$ поставити судження $M^+ \ A \ P^+$:

1. Усі, хто має медичну освіту, вважається лікарем.

2. Микола не має медичної освіти.

Отже, Микола не є лікарем.

1. $M^+ \ A \ P^+$

2. $S^+ \ E \ M^+$

$S^+ \ E \ P^+$

Також, можливо зробити висновок з двох часткових засновків, хоча це й заборонено загальними правилами категоричного силлогізму. Такі випадки пов'язані, як й в першому прикладі, з тим, що в частковоствердному судженні терміни S і P будуть не перетинатися, знаходяться у відношенні підпорядкування, тому термін P буде розподілений

1. Деякі лікаря – хірурги.

2. Деякі люди – лікарі.

Деякі люди – хірурги.

1. $M^+ I P^+$

2. $S^- I M^+$

$S^- I P^+$

Можливо зробити спроможний силлогізм за II фігурою при порушенні обох правил цієї фігури.

1. Деякі юристи – адвокати.

2. Микола – адвокат.

Отже, Микола – юрист.

1. $P^+ I M^+$

2. $S^+ A M^-$

$S^+ A P^+$

Також є приклади спроможних силлогізмів за III фігурою з загальним висновком. Наприклад:

1. Жодна людина не може запобігти старості.

2. Деякі люди – юристи.

Жоден юрист не може запобігти старості.

1. $M^+ E P^+$

2. $M^- I S^+$

$S^+ E P^+$

В наведеному прикладі порушено не лише правила III фігури, але й одне з загальних правил: при частому засновку можна отримати загальний висновок. Однак розподіленість термінів у судженні дозволяє зробити спроможний висновок.

IY фігура категоричного силлогізму може бути побудована з двох часткових засновків:

1. Серед людей є хворі на алкоголізм.

2. Деякі алкоголіки схлонні до депресії

Отже, дехто з тих, хто схлонен до депресії – це люди

1. $P^- i M^+$

2. $M^- I S^-$

$S^- I P^-$

Наведені приклади переконують в том, що головне для спроможності категоричного силлогізму – це правила розподіленості термінів.

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МЕНЕДЖЕРА В ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ В XXI СТОЛІТТІ

Олійник Маргарита Андріївна

*студентка Коледжу ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Сучасні умови життя диктують напрями реалізації особистості менеджера в процесі діяльності, прийняття різного роду управлінських рішень. Особливо актуальним є аналіз ролі особистості менеджера в організації, а саме активності, манери поведінки, мистецтва мислити чітко, лаконічно й грамотно, вміння діяти в складних ситуаціях, вміння взаємодіяти з різними людьми, намагання продуктивно працювати на добробут організації.

Метою дослідження є висвітлення впливу культури особистості менеджера в процесі діяльності організації в XXI столітті.

Етика управління охоплює поведінку, котра використовується менеджерами в їх роботі. Передусім розгляньмо поняття “етика”, що з грецької означає спосіб життя, звичаї, поведінку. Оцінити загальнолюдську етику можна за цінностями, правами й обов’язками, моральними нормами. Проте, за

Р. Гріффіном кожна особистість зазнає певного впливу індивідуальної етики, зокрема: впливу родини, ситуаційних чинників, особистих норм, моральних цінностей, життєвого досвіду, впливу колег [1].

Індивідуальна реакція не змінює рівня розвитку людини, але водночас знижує прояви вищих психічних механізмів і здібностей. Суб’єктивна реакція зумовлює появу вищих механізмів типу відповідальності та волі. У суб’єктивній реакції активізуючим фактором стає норма, її розуміння і прийняття людиною. Здібності в цьому випадку виявляються залежно від конкретної ситуації. Перешкоди, які виникли в діяльності, пізнаються і критично реконструюються, що сприяє визначенню рішення з їхнього подолання за рахунок іншого застосування здібностей. У разі нестачі здібностей передбачається створення ситуації надбання відсутньої властивості.

У різних варіантах суб’єктивного реагування на перешкоди виявляється момент самоуправління і самоорганізації. Слідування власному планові життя (нормі) передбачає слідування цілі діяльності. Діяльність стає цілеспрямованою. Суб’єктивне реагування зумовлює самозміну [2].

Особливий вплив на формування керівника здійснює управлінська група, до якої він належить у межах організації. Цьому сприяють:

- еталонна модель управлінської діяльності, оцінювання керівників і зіставлення оцінок з еталоном групової корекції;
- сформовані групові норми, прийняті групою управлінські стандарти.

За таких умов група є джерелом емоційної сфери, духовної культури керівників, засобом для відпрацювання комунікативних їх умінь і навичок. Циркулювання в ній інформації (індивід, отримуючи інформацію, сприймає й оцінює себе і свій стиль управлінської діяльності) діє як катализатор розвитку особистості керівника й окремих її елементів, а також може спричиняти (йдеться про умови всередині групи) гіпертрофований регресивний розвиток керівника, його професійну деформацію, що виявляється в конформній поведінці або комплексі посадової винятковості, синдромі всездозволеності тощо.

Е. Фромм стверджував, що поведінку людини можна зрозуміти лише в контексті впливу культури, яка існує в конкретний момент історії [3].

Отже, об'єктивна оцінка керівником виконаного завдання спрямовує працівника на нові досягнення, у той же час недооцінка роботи негативно впливає на психологічний стан людини і на її продуктивність праці. Взаємовідносини людей у колективі багато в чому визначає сам керівник. Для успішної діяльності менеджерів слід приділяти увагу особистісному розвитку професійної, соціальної й духовної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Griffin R. W. Podstawy zarządzania organizacjami. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe: PWN, 2005. 805 s.
2. Колпаков В. М. Организация праці менеджера: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. К.: ДП Вид. дім "Персонал", 2008. 432 с.
3. Фромм Э. Бегство от свободы: пер. с англ. Г. Ф. Швейника; под общ. ред. П.С. Гуревича. М.: Прогресс, 1990. 272 с.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ПІД ЧАС УВ'ЯЗНЕННЯ

Панченко Віта Олександрівна

студентка IV курсу

*ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»*

Процес соціальної адаптації особистості до змінних умов життя, необхідно трактувати значно ширше, ніж її пристосування до умов існування. В. Трубников заперечує концепцію пристосовництва, бо поняття соціальної адаптації розглядається лише як пристосування, залучення особистості до соціального середовища і не приділяється увага зворотній дії соціального середовища на особистість [3, с. 5]. Адаптація людини на соціальному рівні набуває двостороннього характеру: з одного боку, вона включає зміну

соціальних функцій, необхідних для того, щоб задовольнити вимоги навколишнього середовища; з іншого - середовище змінюється під її дією.

Таким чином, соціальна адаптація - це процес залучення індивіда, до соціального середовища, соціального досвіду, засвоєння його норм, при цьому індивід впливає на навколишнє середовище. Адаптація визначається включенням особистості в соціальне середовище [3].

У психологічній літературі існують різні підходи до визначення феномену «психологічної адаптації». Як системну реакцію організму, що забезпечує можливість всіх видів соціальної діяльності розуміє психологічну адаптацію вчені вважають, що процеси адаптації спрямовані на підтримання рівноваги між організмом і середовищем [2]. Під психологічною адаптацією розуміється безперервний процес активного пристосування психіки особистості до умов фізичного і соціального середовища, а також результат цього процесу [1].

Ефективність психологічної адаптації залежить від цілей, ціннісних орієнтацій особистості, сприйняттям свого соціального статусу. Процес психологічної адаптації дуже щільно пов'язаний із соціальним середовищем, у якому перебуває індивід, він допомагає сформувати адекватні зв'язки особистості з середовищем [3].

Отже, соціально-психологічна адаптація - це процес взаємодії особистості і соціального середовища, під час якого відбувається активне пристосування психіки особистості до умов фізичного та соціального середовища. Процес соціально-психологічної адаптації пов'язаний з адаптивною ситуацією, що виникає у зв'язку зі змінами в соціальному середовищі, або переходом із одного соціального середовища в інше, нове для даної особистості, коли звичні шаблони поведінки, стереотипи сприйняття, установки і орієнтації особистості стають малоефективними.

Ізоляція від суспільства за вчинений злочин або правопорушення, як правило, найсуворіша міра покарання і, з психологічної точки зору, має найсильніший вплив на особистість засудженого, а особливо підлітка. Неповнолітній надовго втрачає зв'язок із суспільством, ізолюється від сім'ї, найближчого соціального оточення, набуває особливого правового становища, що полягає в обмеженні його прав (на свободу пересування, на власний розпорядок дня, спосіб життя) [2].

Сам факт соціальної ізоляції для особистості носить стигматуючий характер: неповнолітній набуває офіційного статусу злочинця, який суб'єктивно сприймається людиною як тавро, тим самим відносячи її до людей другого ґатунку, викликаючи при цьому переживання своєї соціальної неповноцінності. Потрапивши в місця позбавлення волі, неповнолітні включаються в специфічне середовище, де мешкають особистості із різним ступенем педагогічної занедбаності, кримінальної зараженості. В такому середовищі переважають соціально-негативні норми, цінності, традиції – «тюремна субкультура», яка безпосередньо впливає на особистість

неповнолітнього і значною мірою визначає його поведінку. Неповнолітній засуджений потрапивши в умови соціальної ізоляції, перебуває у стресовому стані.

Перебуваючи в тюремній ізоляції, підліток не відчуває великих фізичних, професійних перевантажень. Саме тягар емоційних переживань, пов'язаних зі вчиненням злочину, страхом викриття, муками совісті, очікуванням арешту, перебуванням в слідчому ізоляторі, знайомством із тюремним побутом, а також умовами утримання є могутнім, стресором, що спричиняє розлад нормальних психологічних і фізіологічних процесів. В такому стані підліток відчуває особистісну незахищеність, самотність, тривожність тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березин Ф. Б. Психическая и психофизическая адаптация человека. Львів. Наука, 1988. 271 с.
2. Сандомирский М. Е. Психологическая адаптация в условиях пенитенциарного стресса и личностно-типологические особенности осужденных. Уфа: Здравоохранение Башкирстана, 2001. 88 с.
3. Трубников В. М. Социальная адаптация освобожденных от отбывания наказания. Харків. Основа, 1990. 177 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ПОІНФОРМОВАНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ANDROID

Пашкевич Юлія Вячеславівна
студентка II курсу ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»

Android – безкоштовна операційна система (далі – ОС) і платформа для мобільних телефонів та планшетних комп'ютерів, створена компанією Google на базі ядра Linux.

У 84% смартфонів, проданих у 3-ому кварталі 2014 року, була встановлена операційна система Android. У березні 2017 року Android стала найпопулярнішою ОС, з якої виходили в мережу Internet. Так, 37,93% користувачів заходили в Internet із ОС Android, а з ОС Windows – лише 37,91%. В Азії показники ще вищі – 52,2% і 29,2% відповідно [1]. В Україні Android також є найбільш популярною операційною системою.

Хоча ОС Android встановлена на мобільних пристроях близько 2 млрд. користувачів по всьому світу, але більшість із них не розуміють деяких можливостей їхніх пристроїв та користь від застосування додаткових функцій.

Навіть сьогодні деякі люди сприймають телефон тільки як пристрій для розмов. Більш прогресивне населення активно користується додатковими

можливостями мобільних пристроїв, які вже не потребують використання окремих пристроїв (наприклад, фотоапаратів, калькуляторів, органайзерів, плесрів, роутерів тощо).

У часи, коли мобільні гаджети надають своїм користувачам велику кількість додаткових функцій, наявність повнофункціональної операційної системи не робить смартфони й комунікатори привабливішими в очах більшості користувачів. Сучасні телефони (моделі середньої цінової категорії і вище) чудово справляються з багатьма завданнями, що виходять за рамки телефонних: робота з електронною поштою, перегляд текстових документів та електронних таблиць, робота з планувальником завдань тощо. Розширення функціональності телефонів можливе за рахунок J2ME-програм, які підтримуються практично всіма мобільними телефонами, смартфонами і комунікаторами. [2]

Водночас тільки вузькому колу користувачів відомо, що за допомогою багатьох додатків або прихованих можливостей самих пристроїв можна також забезпечити свій смартфон від можливих зовнішніх загроз.

Оскільки більшість користувачів не використовують навіть половини можливостей, які присутні в сучасних мобільних операційних системах, проблема безпечного використання Android для комфортної роботи зі своїм пристроєм залишається актуальною.

За потреби кожна зацікавлена особа може знайти інформацію про певний додаток. У мережі Internet розміщено багато відповідних інструкцій, відео, коментарів та оглядів. Проте більшість користувачів мобільних пристроїв не володіє інформацією про певні функції та додатки, оскільки вони є не лише маловідомими, але й в деяких випадках приховуються розробниками.

З метою визначення рівня поінформованості населення щодо можливостей сучасних мобільних пристроїв було проведено опитування.

Протягом місяця студентам інституту приватного вищого навчального закладу “Кропивницький інститут державного та муніципального управління” та їх близькому оточенню було запропоновано відповісти на декілька питань. Усіх учасників було перевірено на знання та вміння працювати з мобільною операційною системою. Одночасно перевірялася готовність респондентів до сприйняття нової інформації, їх бажання освоювати нові технології та розробки. Загалом у дослідженні взяли участь 30 осіб віком від 18 до 25 років, з них 55% дівчат і 45% хлопців.

Проведене опитування показало, що 85% учасників анкетування дійсно не володіють інформацією про приховані можливості свого мобільного пристрою. Інші 15% опитаних володіють інформацією щодо деяких прихованих можливостей операційної системи Android, але тільки кожен третій із них використовує їх повною мірою.

У той же час усіх учасників опитування зацікавила досліджувана тема і вони виявили бажання дізнатися більше.

Сучасне покоління вже не сприймає мобільний пристрій як пристрій для розмов. Android є досить функціональною операційною системою, тому зовсім не дивно, що найчастіше використовується не весь її потенціал. Користувачам доступні такі функції, як батьківський режим, віддалене управління гаджетом, робота в безпечному режимі, використання вбудованого Smart Lock, блокування дзвінків із конкретних номерів, швидкі текстові відповіді на дзвінки, блокування або обмеження діяльності додатків тощо.

Знання про приховані можливості не тільки допомагають у вирішенні певних задач. У сучасних умовах потрібно також вміти захищати свої інтереси, оскільки не всі приховані можливості є корисними. Так, встановлюючи певний додаток ми дозволяємо їх розробникам отримувати доступ до особистої інформації з камер, контактів, sms, календаря, аккаунтів.

Якщо користувачу дуже хочеться використовувати якусь програму, яка є платною у магазині, або пограти в якийсь розважальний додаток, який коштує занадто дорого, то не обов'язково шукати його в браузері гаджета і завантажувати з невідомих сайтів безкоштовно. У такій ситуації навіть досвідчений користувач Android після необережного завантаження та встановлення може підчепити будь-який вірус для системи, не кажучи вже про недосвідчених користувачів. За допомогою блокування додатків, використання безпечного режиму та надання переваги відповідним додаткам перевірених розробників користувачі зможуть убезпечити свій пристрій від атак зловмисників, зараження вірусами.

Використання безпечного режиму в системі Android є неймовірно корисним інструментом. У безпечному режимі запускаються лише ті додатки, які передбачені самим виробником. У такий спосіб можна без перешкод видалити вірусні програми або трояни, які складно видалити у звичайному режимі.

Проведене дослідження дало змогу проаналізувати інтерес молодого покоління до питання застосування додаткових функцій та прихованих можливостей операційної системи Android та зацікавити його учасників до використання її додаткових можливостей.

Підсумовуючи, слід зазначити, що інформаційні технології постійно вдосконалюються, тож насамперед самим користувачам потрібно зрозуміти важливість їх освоєння в сучасному світі.

Насамкінець вважаємо за необхідне запропонувати всім користувачам мобільних пристроїв більше використовувати додаткові функції та приховані можливості їх операційних систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ОС Android. Code-android: веб-сайт. URL: <https://code.google.com/android> (дата звернення: 26.09.2018).
2. Можливості сучасних телефонів. Smart-phon. URL: <http://smart-phon.su/pages-view-52.html> (дата звернення: 28.09.2018).

ПОГЛЯДИ ЛІБЕРТАРІАНЦІВ ДО РОЗУМІННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ

Протас Анна Михайлівна

студентка III курсу

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління»

В сучасних умовах глобалізаційних процесів та розвитку України шляхом побудови державності на взірць західної ліберальної демократії, необхідно досліджувати іноземний досвід щодо поглядів на основні права та свободи людини і громадянина. Однією з таких теорій є лібертаріанство, що активно розвивається в США та інших західних країнах.

Девід Боуз, виконавчий віце-президент інституту Като, один з яскравих представників лібертаріанства, займається питаннями визначення основних прав та свобод людини. У власній праці «Лібертаріанство: історія, принципи, політика» він в третій главі, яка називається «Які права у нас є» їх окреслює. З точки зору лібертаріанців, у людини є значний обсяг різноманітних прав, що містяться у одному природному праві: самому обирати, як їй жити, якщо вона не порушує рівних їй прав інших людей. Й саме це базове право має безліч похідних [1, с. 66].

Для вільного суспільства повинні бути притаманні рівні права, які є природними, невідчужуваними та незмінними. Відповідно, якщо людина володіє собою, власним розумом та тілом, вона має право на життя. Тому: «право на життя означає, що кожна людина має право вживати дії, що підтримують його життя...а не на те, щоб змушувати інших задовольняти її потреби» [1, с. 72].

Разом з тим, Роберт Боуз слушно зауважує наступну тезу – лібертаріанство не означає, що: «люди можуть робити все, що захочуть, і ніхто інший не може нічого сказати». Скоріше, воно передбачає функціонування вільного суспільства за законом, де люди мають змогу вільно розпоряджатися власним життям до того моменту, поки вони поважають аналогічне право інших [2].

Девід Боуз також розмірковує, які є межі свобод. Він наводить висновок із лібертаріанського принципу, що кожна людина має право жити таким чином, як вона вважає за необхідне, однак не порушуючи прав інших: «ніхто не вправі здійснювати агресію по відношенню до людини або чиеїсь власності» [1, с. 83].

Девід Боуз висловлює думку, що права не можуть бути «акумуляовані», відповідно, права шести осіб не домінують над правами трьох, тому перші не мають права відбирати власність других. Так само мільйон громадян не може відібрати власність тисячі. Саме тому лібертаріанці засуджують дії уряду, коли той «віднімає нашу особистість й нашу власність, чи погрожує нам штрафами

або в'язницею за те, що ми живемо власним особистим життям або за те, що ми беремо участь у добровільних відносинах, в тому числі укладаючи комерційні угоди з іншими людьми» [1, с. 84]. Тому з лібертаріанської точки зору свобода є станом, коли право окремої людини на самоприналежність та її право власності не порушуються.

Величезний вплив на розвиток лібертаріанських ідей справила американська філософ та письменниця, авторка «Атлант розправив плечі», Айн Ренд. Вона зазначала, що права людини є моральною категорією, яка забезпечує логічний перехід від принципів, що керують діями людини, до принципів, що визначають її відносини з іншими людьми, вони захищають особисту мораль у суспільному контексті, а особисті права – це засіб підкорення суспільства моральному закону. Айн Ренд вказувала, що існує одне фундаментальне право (а всі інші є похідними або наслідками) – право людини на власне життя [5, с. 401]. Право на життя означає право на «самопідтримку» та «самовідтворення», тобто вільно чинити дії, які вимагає природа раціонального буття для підтримки, продовження, реалізації власного життя. Як вказує Айн Ренд, це і є «зміст права на життя, свободу та прагнення щастя» [3].

А. Ренд наводить такий аргумент, що право на життя є джерелом усіх прав, а право власності – це єдина можливість їх реалізації. «Без права на власність неможливі будь-які інші права». А. Ренд наголошує, що головним завданням держави, а також найвагомим аргументом, чому вона має силу примусу, є захист прав та свобод людини й оберігання її від фізичного насилля. і інші права» [3].

Майкл Сендел, професор Гарвардського університету, вказує, що у лібертаріанській теорії прав людина цінна сама по собі та її заборонено використовувати як інструмент для вирішення масштабних соціальних завдань. Кожна людина – це особистість, яка заслуговує на повагу. Взагалі, на його думку, в лібертаріанстві особистим правам надається величезна увага, сама назва відображає, що найбільш фундаментальним правом особи є право на свободу. Тому особа не може бути засобом досягнення суспільством певних завдань [4]. Право на свободу означає право самостійно обирати, як розпоряджатися власним життям за умови поваги до права інших діяти так само. Це на думку Майкла Сендела є базовим принципом даної теорії.

Отже, лібертаріанці ставлять право на свободу на перше місце в своїй теорії. Основу цього становить право вільно розпоряджатися власним життям. Водночас вони зауважують, що подібне право не повинно шкодити правам інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боуз Д. Либертарианство: История, принципы, политика / Дэвид Боуз; пер. с англ. под ред. А.В. Куряева. Челябинск, Социум, Cato institute, 2004. 392 с.

2. Boaz D. Key Concepts of Libertarianism. Cato institute, January 1, 1999. URL: <https://www.cato.org/publications/commentary/key-concepts-libertarianism>

3. Rand A. Man's rights. Capitalism: The Unknown Ideal / Ayn Rand, Nathaniel Branden, Alan Greenspan, Robert Hessen. Hawthorn, 1986. 420 p. URL: <https://campus.aynrand.org/works/1963/04/01/mans-rights/page1>

4. Sandel M. Justice: What's The Right Thing To Do? Episode 05: «FREE TO CHOOSE». URL: <http://justiceharvard.org/lecture-5-free-to-choose/>

5. Цигульський С.М. Погляди лібертаріанців до розуміння основних прав та свобод людини. «Порівняльно-аналітичне право» – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2018. № 2. С. 399–402.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Равська Людмила Василівна
старший викладач кафедри обліку
та оподаткування ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

В епоху модернізації та трансформації системи національної освіти все більшого значення набувають питання професійного самовдосконалення викладачів закладів вищої освіти, оскільки необхідність подолання застарілих технократичних підходів до освітньої діяльності потребує формування нових особистісних рис викладачів, здатних до саморозвитку, професійного вдосконалення, творчого перетворення професійної діяльності, комунікативно-духовної взаємодії тощо.

Викладач закладу вищої освіти із значним потенціалом самовдосконалення, самоосвіти та високими моральними принципами – важлива та дієва складова в розвитку та становленні українського суспільства.

Новітні зміни та технології від майбутніх фахівців вимагають не тільки освіченості, пошуку, активності, а й відповідальності, самостійності, впевненості, вміння жити і працювати в нових умовах.

Процеси самовдосконалення на основі розвитку духовності вже неодноразово розглядалися. В той же час розроблення методик та технологій професійного самовдосконалення викладачів закладів вищої освіти і сьогодні залишається актуальним питанням.

Професійне самовдосконалення викладачів закладів вищої освіти буде результативнішим у разі цілеспрямованого впровадження педагогічних умов: професійного самовдосконалення та удосконалення засобів їх реалізації у навчальному процесі, а також оновлення освітньої технології професійного

самовдосконалення з одночасним використанням сучасних інноваційних методів навчання.

В наш час перед викладачами постає проблема, яка полягає у відсутності зацікавленості та пасивності студентів, слабкій мотивації при вивченні дисциплін. Необхідно комбінувати традиційні та інноваційні форми навчання, вирішувати цілий комплекс специфічних і загальних проблем сучасної освіти, як підвищення її доступності, якості та конкурентоспроможності.

Продумане введення в навчальний процес сучасних засобів та технологій, безсумнівно сприятиме інтенсифікації навчальної діяльності студентів під час опанування теоретичних знань. Застосування сучасних мультимедійних технологій надасть можливість також використовувати для викладання теоретичного матеріалу повноцінні анімації, звукові та відео супроводження. Безумовно, всі ці засоби значно підвищать якість сприйняття, стимулюватимуть інтерес до дисциплін в цілому.

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій також змінює умови самоосвіти викладачів: сьогодні, викладач, який може не мати належної літератури для професійного розвитку, наразі має інші сучасніші засоби отримання інформації, її переробки та творчого використання.

Інтернет з його можливостями значно розширює простір самовдосконалення, сприяє комунікації через спілкування по електронній пошті, участь в чатах, форумах, майстер-класах, тематичних відеоконференціях, вебінарах, семінарах.

Безумовно сучасні технічні засоби відкривають нові можливості для професійного самовдосконалення викладачів. Сьогодні інформаційні технології стали невід'ємною частиною освіти, оскільки більшість має доступ до комп'ютерів та мережі Інтернет, тому можуть навчатися індивідуально та самостійно. З використанням нових технологій подолання усіх етапів та напрямів професійного самовдосконалення стає легшим та швидшим.

В наш час викладачам рекомендується: вивчати існуючі програмні продукти комп'ютерної підтримки професійної діяльності; вивчати останні технології Internet; освоювати засоби дизайну (WEB-дизайн, комп'ютерна графіка тощо) та технології проектування і, навіть, програмування; освоювати мультимедійні технології тощо.

На просторах всесвітньої мережі Інтернет існує безліч спеціалізованих освітніх сторінок: мережеві спільноти, форуми, он-лайн бібліотеки тощо.

Сучасні Інтернет-технології дозволяють також віддалено навчатися та навіть дистанційно отримати відповідний сертифікат про навчання.

На сьогодні онлайн-освіта стає все більш популярною не лише у світі, але й в Україні. Їхня перевага у тому, що можна навчатися у найкращих фахівців світу незалежно від місця розташування. Онлайн-курси дають змогу ефективно масштабувати знання, які до цього були доступні тільки певній категорії людей.

Перші масові онлайн-курси запустив Стенфордський університет. Згодом з'явилися Coursera, Udacity, edX тощо. На просторі України також діє ряд інтернет-платформ, які пропонують безкоштовні курси з різних предметів від авторитетних викладачів провідних університетів [1]. Найбільш популярним і відомим є український сервіс Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>). Незважаючи на те, що з'явився він відносно недавно (в 2014 році), одразу зумів стати популярним серед людей, які прагнуть нових знань. На ресурсі представлено безкоштовні навчальні курси університетського рівня від викладачів КНУ, КПІ, Києво-Могилянської академії та інших фахівців, у тому числі і іноземних. Деякі курси є українськими версіями оригінальних курсів університету Гарварду, які можуть розповсюджуватися за відкритою ліцензією Creative Commons.

Створення власного простору в мережі Інтернет дозволяє викладачу створювати та наповнювати на власний смак та вподобання: сайт-портфоліо, де представлені власні напрацювання, методичні матеріали, інші роботи; сайт, присвячений дисциплінам, які веде викладач; сайт для роботи зі студентами; сайт-форум для обговорення якихось педагогічних питань з колегами, обговорення досвіду, методів викладання.

Для створення власного сайту викладачам гуманітарних дисциплін не обов'язково створювати власний сайт на професійних платформах WordPress або Joomla. Поставлені завдання можна досягти шляхом створення сайту на нескладних платформах UcoZ (<https://www.ucoz.ua/>), wix (<https://ru.wix.com/>), simplesite (<http://ru.simplesite.com/>) або блогу на сервісі Blogger (<https://www.blogger.com>).

Корисним також буде мати власний публічний обліковий запис у популярній соціальній мережі Facebook (<https://uk-ua.facebook.com>).

Маючи аккаунт Google (<https://accounts.google.com>) викладачеві стають доступні хмарні технології та безліч корисних додатків.

Таким чином, використання сучасних інноваційних досягнень можна визнати одним з найефективніших напрямів професійного самовдосконалення викладачів, за їх допомогою викладачі закладів вищої освіти зможуть краще отримати нові знання, досвід та можливості з впровадження в навчально-виховний процес останніх досягнень та педагогічних новацій, бо саме від їх професіоналізму та компетентності залежать сьогодні якість і ефективність змін, підготовка конкурентоздатного підростаючого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добірка безкоштовних онлайн-сервісів для навчання українською: Освіта нова. URL: <http://osvitanova.com.ua/posts/684-dobirka-bezkoshtovnykh-onlain-servisiv-dlia-navchannia-ukrainskoiu> (дата звернення: 15.11.2018).

2. Компетентісно орієнтована освіта: досвід, проблеми, перспективи: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції у м. Донецьку, 5-6 листопада 2008 р. Донецьк : Каштан, 2008, Т. 3, 402 с.

3. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник / за ред. Н. І. Мачинська, С. С. Стельмах. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012, 180 с.

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СМЕРТНОЇ КАРИ

Ромашко Олександра Романівна
студентка II курсу

*ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Право на життя - найголовніше з усього комплексу прав людини. Вартість його не йде у жодне порівняння з іншими вартостями. Серед злочинів, які посягають на особистість, найбільш тяжкими є злочини проти життя.

Актуальною в даний момент в багатьох державах світу є проблема смертної кари. Актуальність теми дослідження у першу чергу обумовлена тим, що саме вирішення проблем смертної кари в різних країнах є ключовим не тільки в процесах гуманізації пенітенціарної системи, але й суспільства в цілому. Смертна кара - це один з найбільш древніх видів покарання.

Метою нашого дослідження є аналіз філософсько-правових аспектів смертної кари.

В будь-якій країні смертна кара - це не тільки інститут кримінального права, не тільки інститут кримінальної політики, це феномен соціально - культурний. Аспекти смертної кари були предметом дослідження в працях Л.А. Музика, В.М. Пуйко, Е.А. Климчук, А.В. Малько та багато інших.

Проблема смертної кари, в даний момент все ще залишається дуже актуальною в багатьох державах світу. З прийняттям Україною незалежності, перед нею постала проблема вводити чи не вводити смертну кару в новий кримінальний кодекс.

Проблема смертної кари, тобто умисного позбавлення життя людини державою за скоєння нею злочину, існує приблизно стільки, скільки нараховує історія людського суспільства. Праобразом смертної кари був варварський звичай кровної помсти. З виникненням держави він набуває публічного характеру і перетворюється на кримінальне покарання, здійснюване від імені державної влади.

В договорі між Київською Руссю і Візантією 911 року в ст.4 вперше згадувалась смертна кара, яка наступала за вбивство іноземця.

Внаслідок татаро - монгольської навали смертна кара отримала дуже широке розповсюдження так як серед кочівників це була основна міра покарання.

Протягом багатьох віків перелік злочинів за які передбачалася смертна кара то збільшувався, то зменшувався в залежності від волі пана або іншого керівника. Смертна кара була простою і кваліфікованою. До простої відносились повішання, утоплення пізніше розстріл. До кваліфікованої - четвертування, колесування, насадження на кіл, розірвання тваринами, розривання колісницями або деревами та ін.

Царі Олексій Михайлович, Петро I, і багато інших відрізнялись крайньою жорстокістю. При Петрі I бували місяці коли карали більше тисячі чоловік. Спроба замінити смертну кару тілесними побоями не приносила бажаного успіху. Тоді, коли виживали одиниці, тисячі помирали в страшних муках. У всі часи були приборчаники і вороги смертної кари. Ще Володимир Мономах говорив: "Не вбивайте, не наказуйте вбивати, навіть якщо хто і буде винуватим в чийсь смерті." [3, с. 151]

Подивимося на смертну кару через основні філософські погляди.

Природа подарувала право на життя кожному. Воно справді невід'ємне й абсолютне, а в Божих заповідях окреслене у формулі «Не убий». На переконання всіх коментаторів Святого Письма, ця заповідь адресована злочину, а не покаранню. Смертні вироки злочинцям у найжорстокішій формі передбачені Старим Заповітом, чим і користувалася християнська церква. Аналогічні приписи містяться і в божественному праві інших релігій.

Так, людське життя - цінність абсолютна. Та чи всяке життя можна вважати такою цінністю? А якщо це життя недолюдка? Будь-який вирок, окрім смертного, стосовно недолудків сприймається громадянами як нехтування елементарних людських почуттів. Смертна кара не є стовідсотковою гарантією запобігання умисним убивствам. Але те, що вона зберігає абсолютне право на життя значної кількості людей, є незаперечним. Дослідження американського вченого Ісака Ерліха спонукали його до висновку, що «одна додаткова страта на рік могла дати такий результат, як зменшення кількості вбивств на 7-8 випадків» [5]. Інші дослідники підтвердили результати Ерліха. Зокрема, Ернест Ван ден Гааг у статті «На захист смертної кари: практичний і моральний аналіз» [6, с.51-68] пише, що смертної кари бояться найбільше від усіх покарань, бо вона: 1) не просто необоротна, як і більшість інших покарань, а остаточна; 2) прискорює подію, що, на відміну від болю, нужди та ушкоджень, унікальна в кожному житті і про неї ще ніхто не повідомляв; 3) коли смерть призначають як навмисне покарання іншій людині, вона означає цілковиту втрату людської солідарності.

При виправданні смертної кари посилаються також на громадську думку. Справді, в Україні, як і в багатьох інших країнах, - більшість населення за смертну кару. Слід пам'ятати, що такі речі не можуть вирішуватися на референдумі. Якщо сьогодні провести плебісцит з питання про скасування смертної кари в Англії чи, наприклад, у католицькій Італії, то мало ймовірно, що смертна кара буде відкинута. Крім того, часто після скасування смертної кари у багатьох країнах (наприклад, у ФРН) громадська думка серйозно

змінюється. На виправдання смертної кари наводиться ще один аргумент - принцип необхідної справедливої відплати (наприклад, смерть за смерть). Але спроба реалізувати цей принцип з допомогою смертної кари приводить до сваволі та несправедливості на практиці.

Таким чином, наявність смертної кари в історії людства є закономірністю розвитку суспільства. Виникнувши як знаряддя кровної помсти, її далі взяла на озброєння держава як засіб кримінального покарання за найтяжчі злочини. Однак протягом останнього, відносно невеликого, проміжку часу виникла тенденція до засудження смертної кари як міри покарання. Найважливішим аргументом в підтримку смертної кари є твердження про її стримуючий вплив на можливих злочинців.

Ми підтримуємо думку про недоцільність існування смертної кари, це обумовлено тим, що по-перше не можна, наприклад, за вбивство відплачувати тим же самим, це не вирішує проблему в цілому, по-друге статистика свідчить, що в країнах, де існує смертна кара тяжких злочинів скоюється не менше, ніж у тих, де вона відмінена; по-третє вважаємо, ніщо жодним чином не карає людину більш жорстоко, ніж моральні чи психологічні страждання, а також втрата особистої свободи та інших благ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Музика А. А., Пуйко В. М. Смертна кара // Юридична енциклопедія. Т.5. К., 2004. С. 533-534.
2. Малько А. В. Смертная казнь в России: история, политика, право / Малько А. В., Жильцов С. В. М. : Норма, 2003. 224 с.
3. Уголовное наказание. К.-Донецк: Институт государства и права им. В. М. Корещко НАН Украины, 1997. с.150-151.
4. Карпенко М. І. Смертна кара: бути чи не бути? / М. І. Карпенко, А. В. Бандурович. // Юридична наука. 2013.
5. Erlich. The Deterrent Effect of Capital Punishment // Amer. Econ. Rev. 1975 (червень).
6. Vanden Haag E. In Defence of the Death Penalty: Political and Moral Analysis // Criminal Bulletin. 1978. Т. 14. С. 51-68.

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ДИСЦИПЛІНИ І ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Рубан Людмила Олександрівна

*професор кафедри філософських та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат філософських наук, доцент*

Актуальність. Своєрідність сучасного духовного клімату нашого суспільства вбачається в особливості людського світовідношення: практично всі завдання творчого плану в процесі підготовки висококласного фахівця вирішуються через морально-етичний та морально-естетичний план, тобто через філософський аспект світогляду молоді людини.

Про це у свій час говорили філософи усіх епох. Сьогодні в нашій державі проблемами зв'язку філософії й освіти займаються вітчизняні філософи й педагоги: доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України Андрущенко В., доктор філософських наук, професор Базалук О. А., академік Бех І. Д. та багато інших.

Об'єктом таких професійних сфер, як юридична, економічна, соціальна, управлінська є жива людина, тож на перший план виходить формування високоморального відношення майбутніх фахівців до своєї вільно обраної професії, в якій Здоров'я, Душа і Доля людини є предметом їх опікування.

Мета: дослідити роль соціально-філософських дисциплін в процесі гуманізації освіти в нових реаліях.

На сьогодні ми маємо широке соціально-правове поле для пошуку нових закономірностей розвитку суспільства в умовах його трансформації. Майбутній фахівець, вивчаючи філософію, соціологію, психологію, політологію, логіку, культурологію, релігієзнавство, етику й естетику, повинен формувати своє мислення не ортодоксально, а творчо: основна цінність – аргументовано, вільно, самостійно, відповідально висловлювати свою власну думку. Такий підхід до вивчення філософських дисциплін протистоїть традиційним методам вивчення, наприклад, правових дисциплін, де треба чітко знати межі закону. Тому на викладача філософського циклу покладається обов'язок творчого пошуку таких методів вивчення певної дисципліни, які б навчили студентів „переключати „реєстри” мислення з формально-логічного, обов'язкового на творчий, самостійний, навіть вільнодумний. Для цього треба мати особливе світобачення, дуже пластичну психіку, особисту мужність і сміливість у відстоюванні своїх позицій, розуміти переваги самореалізації й самоактуалізації над реалізацією чужої, хай навіть державної, владної, необхідної волі. Мова йде не про нехтування законом, а про такий рівень професійного самоусвідомлення, який дозволив би майбутньому фахівцеві

стати творцем нового, прогресивного законодавства, а відтак і нового, більш досконалого суспільства.

Індивідуальна самореалізація – єдиний адекватний спосіб існування творчої особистості та один з основоположних феноменів людського буття як такого. Самореалізація – момент взаємодії, взаємозв'язку діяльності зовнішньої та внутрішньої, момент їх єдності.

Самореалізація продукує сутнісні зміни в структурі самої особистості, сприяє розвитку та вдосконаленню її творчих здібностей, суттєво позначається на світогляді (розширюється коло зору, поглиблюється аксіологічний /ціннісний/ аспект особистості, «шліфується» інтуїція, людині відкривається бачення тенденцій подальшого розвитку багатьох речей і т. ін.). Людина реалізує свій сенс життя й стає щасливою. Отже, самореалізацією особистості є розвиток сутнісних сил людини в процесі творчої діяльності. Виявляючись у всіх сферах діяльності, саме естетичне є своєрідним показником міри досконалості цієї діяльності, її тяжіння до рівня творчості.

Ми вважаємо, що навчальних години, відведених на вивчення етики, естетики та психології для юристів, економістів, соціальних робітників замало (і стає все менше з так званою оптимізацією навчального процесу), щоб сформувати їх гуманістичне світобачення. Викладачі вишу повинні піклуватися про високий професіоналізм, який ґрунтується на творчій самоактуалізації – прагненні людини до найповнішого виявлення й розвитку усіх своїх можливостей (А.-С. Маслоу, К.-Р. Роджерс). Формувати й розвивати в молодій особі ці прагнення – це і є основна задача циклу соціально-філософських дисциплін в освітянському процесі.

Щоб мати можливість формувати високий творчий потенціал студентської маси, треба виявити його вже на рівні вступу до вузу: тестування на предмет виявлення необхідних морально-психічних властивостей абітурієнта (мотивація, воля, відповідальність, здатність до індивідуальної праці чи до роботи „в команді” тощо).

На першому курсі студент має зорієнтуватись на певний вид своєї подальшої професійної діяльності, маючи на увазі саме її як основну мету майбутнього кар'єрного росту. Для цього до навчальної програми необхідно ввести проведення психологічних тренінгів, які допомогли б майбутньому фахівцеві зрозуміти, ким надалі він може бути: керівник чи виконавець, прокурор чи суддя, індивідуаліст чи «командний гравець» тощо. Відповідно до результатів тренінгу, студент може відпрацьовувати свій особливий спосіб мислення, мотивацію та потрібні в роботі моральні якості на заняттях філософії, логіки, етики, психології та правознавчих дисциплін.

Якщо взяти до уваги, наприклад, суто юридичну сферу, то відомо, що моральна свобода людини й постійне перебування її в правовому полі як юриста накладає на неї певний обов'язок: залишитись в обох іпостасях – ЛЮДИНОЮ, яка цінує МОРАЛЬНІ НОРМИ і ЮРИСТОМ, для якого основною професійною цінністю є правове законодавство, ЗАКОН. Іноді

дотримання Букви закону призводить виконавця до внутрішньої кризи: вирок, винесений з дотриманням усіх законів, може суперечити моральному, людському ставленню до засудженого. Мораль завжди стоїть на позиції компромісного рішення конфлікту, закон – безкомпромісний, він обмежує, звужує можливі варіанти досягнення справедливості. То ж, не відпрацьовані внутрішні кризи особи стають основою не тільки професійної девіації, але й психічної і моральної. Так само можна описати «синдром менеджера» у керівника, або ефект «емоційного вигорання» у соціального працівника. Тут на перший план повинна вийти психологічна служба: психологи-тренери повинні навчити студентів відпрацьовувати в собі певні кризові стани, сформулювати в них довіру до психолога й психологічної служби змолочу.

У вирішенні заявлених проблем дуже допоміг би творчий підхід робітників Міносвіти до процесу розробки нових освітніх програм та навчальних планів наших вишів. Болонський процес, в якому зараз знаходиться наша освіта, подекуди надає такі можливості (кредитно-модульна система зокрема: можна переорієнтуватись в кредитах і відкоригувати кількість годин на окремі дисципліни; багато часу відводиться на самостійну роботу студента, а це повинно включити такі механізми мотивації й саморегуляції, котрі спрямують роботу молоді особи не тільки на навчальну дисципліну, але й на саму себе).

Таким чином, виходячи з реалій сьогодення, ми маємо так організувати навчальну роботу, щоб цикл соціально-філософських дисциплін став тим підґрунтям, на якому тільки й може вирости справжній висококваліфікований, творчо-активний спеціаліст з широким колом знань, високими ціннісними орієнтирами й активною твердою життєвою позицією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття : пошук пріоритетів / В. Андрущенко // Сучасна школа України. 2014. № 6. С. 57–66.
2. Базалук О. А. Формування образу людини майбутнього як стратегічна мета філософії освіти / О. А. Базалук // Освіта і управління. 2012. Т. 16, № 1–2. С. 73–79.
3. Бех І. Д. Формування особистісних цінностей як складових образу "Я" вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач / І. Д. Бех // Постметодика. 2009. № 2. С. 2–4.
4. Богданова Н. Культура життєтворчості особистості як філософська проблема / Н. Богданова // Вища освіта України. 2011. № 1. С. 21–26.
5. Опанасюк Ю. Формування інформаційної філософії в умовах глобалізації / Ю. Опанасюк // Вища освіта України. 2015. № 2. С. 44–48.
6. Філософія, логіка, філософія освіти : кредитно-модульний курс : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Мозговий, І. В. Бичко та ін. ; М-во освіти і науки України, Вищ. навч. закл. "Донбас. держ. пед. ун-т."; за ред. : Р. О. Додонова, Л. І. Мозгового. Київ: ЦУЛ, 2014. 511 с.

МЕНТАЛЬНІСТЬ СХІДНИХ СЛОВ'ЯН У МЕЖАХ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ПАРАДИГМИ (МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ).

Рубан Олександр Миколайович

*доцент кафедри філософських та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат філософських наук*

Відомості про менталітет східних слов'ян дійшли до наших часів переважно із двох груп джерел: християнських часів Київської Русі, а, відтак негативно упереджених, та зарубіжних – західноєвропейських, візантійських, арабських та ін.

Аналізуючи спосіб життя, вірування, світогляд східних слов'ян, що знайшли своє відбиття у зарубіжних авторів, звертає на себе увагу опис тих характеристик і чеснот слов'ян, що їх найбільше вражали і дивували. Так, за свідченням Прокопія Кесарійського «долі вони не знають і взагалі не визнають, що вона стосовно до людей має яку-небудь силу» [5, с. 183].

Мається на увазі, що слов'яни не знали долі в античному «астрологічному» сенсі, уявлення про астральне напередвизначення індивідуальної долі з'явилися у слов'ян під впливом візантійської (християнської) культури. Про розвинутість у наших предків уявлень щодо долі добре написав мовознавець і фольклорист Олександр Потебня.

Ібн-Якуб та інші східні мандрівники зазначали, що слов'яни люди рішучі й сміливі і якби не було між ними розділеності, внаслідок численності різних їхніх родів й розкиданості племен, то не зрівнявся б з ними в силі жоден народ у світі [6]. Арабські хроністи звертали увагу на прагнення слов'ян до слави. (Звідси – одна з версій назви слов'ян, слав'ян). Слави як пожиттєвої – відповідність моральним принципам слов'янського родового гуртожитку і слави посмертної – бути гідним пращурів, роду і богів. Зрозуміло, що такі поняття як честь, гідність, обов'язок, справедливість були провідними у світоглядних орієнтирах східних слов'ян [2]. Світ надприродного, потойбічний світ був у їхній уяві уособленням морального ідеалу – ПРАВЬ. І втілення ПРАВИ у ЯВІ (Явь це світ земного, матеріального буття) уявлявся як почесний ОBOB'ЯЗОК, що реалізується крізь принцип СПРАВЕДЛИВОСТІ. Жити по ПРАВИ, жити з ПРАВДОЮ, жити СПРАВЕДЛИВО. Бути гідним своїх пращурів – еталон і норма життя, щоб у ИРИІ (ВИРИІ), не соромлячись земного життя, посісти гідне місце у родоводі. Недаремно, і РІД, і ЩУР або ЧУР – це божества, що уособлюють крєвну спорідненість між ПРАВЬЮ та ЯВЬЮ [3].

Слов'яни вважали себе «божими онуками» - нащадками богів і пишалися тим. Боги були взірцем і уособлювали чесноти до яких людина мала прагнути. Вони підтримували й допомагали, але не гнобили, не принижували і

не закріпачували. Попри поклоніння (повагу) до богів, стосунки з ними були партнерськими. І це вивищувало слов'ян у власних очах і дозволяло зверхньо дивитися на народи, стосунки яких з богами ґрунтувалися на інших моральних засадах. Слов'яни народжувалися вільними і вільними вирушали у ВИРИЙ.

«Про тавроскіфів розповідають ще й те, що вони аж до нашого часу ніколи не здаються ворогам навіть будучи переможеними, – коли вже немає ніякої надії на порятунок, вони проштрикують собі мечами нутрощі і таким чином самі себе вбивають. Вони роблять так, виходячи з наступного переконання: ті, хто загинув у битві від рук противника, вважають вони, стають після смерті та відлучення душі від тіла рабами його в підземному світі. Боячись такої служби, гидуючи служити своїм вбивцям, вони самі заподіюють собі смерть» [4, с. 79–80]. Так пише про наших пращурів візантійський історик Лев Диякон.

Християнська світоглядна парадигма, а, відтак, морально-етичні норми, запропоновані християнством були іншими і, багато в чому, прогилежними. І справа не в моно- або політеїзмі. Побудова вертикалі стосунків між людиною і богом у християнстві аналогічна стосункам «раб - рабовласник» з усією моральністю, що з цього випливає. Людина – «раб Божий». Ця теза була неприйнятна для наших предків, оскільки слов'яни не вважали себе нічиїми рабами. Свобода і воля – кредо їхньої ментальності. Конфлікт ідеологій був неминучий.

Слов'яни толерантно ставилися до інших, відмінних від власних, вірувань та релігій, поважали право кожного вірити у що завгодно і як завгодно. Тогочасна свобода совісті була практично безмежна. До християнських проповідників вони часто ставилися як до людей, що не розуміють, на їх погляд, очевидного. Ціннісна орієнтація християнства була, на їх думку, химерно викривленою і не життєздатною. Християнська теза «Бог це любов», як абсолютизація абстрактної любові у формі універсальності, що протиставлена усім більш вузьким формам людської приязності, а також у вигляді особливої моральної вимогливості, що спрямовує свою жорстку критику навіть проти неминучих і слабких засобів самоствердження суперечила всій системі дохристиянської моралі. Елемент універсалізму виявляється у вимогах, що ставлять благо ближнього вище усіх меж природної людської симпатії. Любов у межах кривної спорідненості і кола друзів сприймається як така, що позбавлена будь якої цінності. «Якщо ви будете любити тих, хто любить вас, яка вам нагорода? Чи не те роблять і митарі?» [1, від Матвія 5:46]. Всезагальна любов проголошується тому, що такою є любов Бога. «Бо якщо ви вибачите людям гріхи, то вибачить і вам отець ваш небесний; а якщо не будете вибачати людям гріхи їх, то і отець ваш не вибачить вам гріхів ваших» [1, від Матвія 6:14-15].

Дух універсалізму підтверджується в євангельській моралі критичним ставленням Ісуса до сім'ї, роду, кривних зв'язків. Його безкомпромісні слова

«Той хто любить батька чи матір, сина чи дочку свою більше ніж Мене, не гідний Мене» (від Матвія 10:37) втілюються у ще більш жорстку форму «Коли хто приходить до Мене і не зненавидить свого батька і матері, і дружини й дітей, і братів і сестер, а до того й своєї душі, той не може бути учнем Моїм» [1, від Луки 14:26].

Зіткнення двох протилежних світоглядних позицій створювало у свідомості східних слов'ян когнітивний дисонанс, подолання якого продовжувалося не одне століття панування християнства на Русі та й не отримало остаточного і однозначного вирішення і сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біблія або Книги святого письма старого і нового заповіту. Київ: Центр «Нове Життя», 1992.
2. Боровский Я. Е. Світогляд давніх киян. Київ: Наукова думка, 1992. 174 с.
3. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ: Довіра, 1993. 414 с.
4. Лев Диякон. История / пер. М. М. Копыленко. Москва: Наука, 1988. 240 с.
5. Прокопий Кесарийский. История войн / пер. с греч. Л. Гиндина, В. Цымбурского. Свод древнейших письменных известий о славянах / сост. Л. А. Гиндин, С. А. Иванов, Г. Г. Литаврин. Москва: Изд. фирма «Восточная литература» РАН, 1994. Т. 1 (I – VI вв.). С. 170–250.
6. Свод древнейших письменных известий о славянах. – Москва: Изд. фирма «Восточная литература» РАН, 1994–1995. Т. 1 (I – VI вв.). 472 с.; Т. II (VII – IX вв.). 590 с.

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ЗА БАСЕЙНОВИМ ПРИНЦИПОМ У ПОЛІТИКО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ

Рябець Катерина Анатоліївна

*докторант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту,
Національна академія державного управління при Президентові України,
кандидат юридичних наук, доцент*

Національна євроінтеграційна політика в Україні передбачає імплементацію Водної рамкової директиви, яка визначає основні принципи управління водними ресурсами та шляхи досягнення доброї якості води і безпечного стану річок і водойм. Одним із головних принципів, викладених у Водній рамковій директиві є інтегрована басейнова модель управління

водними ресурсами, що передбачає спільні дії усіх держав, що знаходяться у басейнах річок [1].

В Україні басейновий принцип управління водними ресурсами вперше на законодавчому рівні був задекларований у ст. 13 Водного кодексу України, що був прийнятий 06.06.1995 року [2].

На думку С.С. Дубняка та С.А. Дубняка, з прийняттям Водного кодексу України ситуація в галузі управління водним господарством дещо покращилася – проголошено басейновий принцип управління водними ресурсами. Проте, поряд з цим дослідники відзначають, що функції управління використанням і охороною водних ресурсів було розпорощено між різними гілками влади, в басейнах крупних річок не визначено єдиних повновладних господарів [6].

Зі свого боку зауважимо, що поза увагою законодавця Водного кодексу України залишилося законодавче визначення основних концептуальних засад басейнового принципу управління водними ресурсами (поняття, принципи, механізм тощо). Частково ця проблема була вирішена у 2016 році у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» [8], відповідно до положень якого було доповнено Водний кодекс України визначеннями таких термінів як: «басейновий принцип управління», «водогосподарська ділянка», «водогосподарське районування», «водогосподарські системи», «гідрографічне районування» тощо.

Таким чином, викладені обставини свідчать, що правові положення ч. 1 ст. 13 Водного кодексу України досить тривалий час носили декларативний характер, а управління водними ресурсами і надалі здійснювалося виключно за адміністративно-територіальним поділом.

Окреслена проблема неодноразово висвітлювалася у наукових працях вітчизняних вчених. Зокрема, І.Ю. Носачов пише: «Незважаючи на те, що в Водному кодексі України (стаття 13) декларується, що державне управління в галузі водних ресурсів базується на басейновому принципі, в реальності це управління характеризується наявністю складної системи відомчих, галузевих та місцевих функцій і структур державного регулювання, котрі побудовані на адміністративно-територіальному принципі і сильній централізації влади, що обумовлює низьку ефективність управління водним господарством» [7, с. 240]. Усвідомлюючи актуальність впровадження в Україні басейнового принципу управління водними ресурсами, сучасні науковці приділяють значну увагу напрацюванню його концептуальних засад.

Насамперед відзначимо науково-теоретичне визначення С.С. Дубняком і С.А. Дубняком мети басейнової системи управління, яка, на їх думку, полягає у забезпеченні населення і галузей економіки України якісними водними ресурсами на основі екосистемного екологічно безпечного використання та відтворення водних ресурсів, відновлення та захисту природних джерел води

за рахунок платного водокористування [6]. У науковій сфері визначена також мета розвитку басейнової системи управління. Так, Р.В. Григорович виклав її як «поступове забезпечення басейнової збалансованості водокористування, охорони вод і відтворення водних ресурсів на основі узгодженості правових засад і управлінських дій суб'єктів басейнового управління, спрямованих на досягнення прогресивних стандартів якості водних ресурсів і екологічного стану водних об'єктів» [5, с. 130].

Окрім того, на сьогодні у науці напрацьовано низку визначень басейнового принципу управління водними ресурсами, що мають наступний зміст: сучасний підхід до управління водними ресурсами, де основним суб'єктом управління виступає річковий басейн [3]; управління не частинами річки, яка розділена кордонами районів, областей, країн, а всім її басейном. Об'єктом управління при цьому виступає басейн річки з приналежною до нього гідрографічною мережею та оточуючою його екосистемою [9] тощо.

З огляду на викладене необхідно зробити висновок про незавершене політико-правове формування концептуальних засад інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом. Поряд з цим необхідно констатувати достатню кількість науково-теоретичних напрацювань у окресленій сфері, результати яких, на наш погляд, заслуговують на увагу законодавця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водна рамкова директива ЄС 2000/60/ЄС основні терміни та їх визначення. К., 2006. 240 с.
2. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 24. Ст. 189.
3. Вострікова Н.В. Закордонний досвід управління водними ресурсами на засадах басейнового принципу управління URL : http://www.confcontact.com/2013-specproekt/gu2_vostrikova.htm
4. Впровадження басейнового принципу управління водними ресурсами URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-2/doc/1/06.pdf>
5. Григорович Р.В. Організація басейнового управління у галузі використання питної води в системі екологічної політики в Україні // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). 2013. № 1-2(52-53). С. 125-131.
6. Дубняк С.С., Дубняк С.А. Заходи щодо розвитку басейнової системи управління водними ресурсами на прикладі басейну р. Дніпро // Водне господарство України. 2006. № 3. С. 25-34.
7. Носачов І.Ю. Особливості адміністративного управління водними ресурсами в Україні // Економічні інновації. 2014. Випуск № 58. С. 239-245.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом: Закон України від 04.10.2016 р. № 1641-VIII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1641-19>

ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ У МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ АКТАХ

Рябовол Лілія Тарасівна
професор кафедри державно-правових дисциплін та
адміністративного права Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
доктор педагогічних наук, професор

Сучасний етап становлення світового порядку позначається такими глобальними загрозами людству, як: тероризм, транснаціональна організована злочинність, техногенні катастрофи та природні стихійні лиха, масові заворушення з підстав невдоволення гуманітарною та економічною політикою тощо. Однією з форм реагування держав наразі є окремі обмеження прав та свобод людини і громадянина або, навіть, введення спеціальних правових режимів, які прямо передбачають такі обмеження.

Враховуючи те, що переважна більшість держав в організації життєдіяльності суспільства сьогодні виходить з демократичних принципів, одним з яких є непорушність прав та свобод людини і громадянина, проблематика обмежень таких прав і свобод не втрачає своєї актуальності. Натомість, продовжує притягувати інтерес науковців у контексті розв'язання наступного протиріччя: між необхідністю забезпечення захисту суспільства від перелічених вище та інших загроз (або необхідністю задоволення потреби у створенні належних умов для особистої безпеки) за допомогою, у тому числі, й певних обмежень (що розглядається як втручання держави в особисте / приватне життя особи), з одного боку, та легітимністю (законністю, правомірністю, допустимістю) таких обмежень, з іншого. Вирішення цього питання можливе лише у площині встановлення балансу між правами людини та інтересами суспільства і держави в цілому.

Правові основи обмеження прав та свобод людини закладені у міжнародних нормативно-правових актах. Значна увага в них приділяється й визначенню цілей такого обмеження.

Згідно з ч. 2 ст. 29 Загальної декларації прав людини, при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших, справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [1].

Ці положення знайшли розвиток у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, відповідно до якого, « ... права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які ... є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших ...» (ч. 3 ст. 12); «Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише обмеженням, які ... є необхідними для охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я і моралі, ... основних прав та свобод інших осіб» (ч. 3 ст. 18). На тих самих підставах можуть бути обмежені й наступні права: безперешкодно дотримуватися своїх поглядів (ч. 3 ст. 19), на мирні збори (ст. 20), свободу асоціації (ч. 2 ст. 22) [3].

Ті самі підстави закріплено й у Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ). У цьому документі, як і у згаданих вище, всі обмеження прав людини розглядаються як такі, що є необхідними у демократичному суспільстві. Згідно з ЄКПЛ, органи державної влади не можуть втручатися у здійснення права людини на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (ч. 2 ст. 8); свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає обмеженням в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб (ч. 2 ст. 9); свобода вираження поглядів (дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів) – обмеженням, що є необхідними в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду (ч. 2 ст. 10). На тих самих підставах може обмежуватися свобода зібрань та об'єднання (ч. 2 ст. 11). Важливою наразі є положення ст. 18, якою визначено межі застосування обмежень прав – «Обмеження, дозволені згідно з цією Конвенцією щодо зазначених прав і свобод, не застосовуються для інших цілей ніж ті, для яких вони встановлені» [2].

Вивчення як самої ЄКПЛ, так і практики Європейського Суду з прав людини, а також застосування відповідних положень при здійсненні правосуддя в Україні є надзвичайно важливим і необхідним у контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави, то ж розглянемо відповідну специфіку підходу до визначення мети обмежень прав людини.

Передусім, слід зазначити, що згадані вище статті 8-11, у порівнянні з іншими статтями ЄКПЛ, мають особливу структуру. Вони закріплюють як безпосередньо право, що гарантується ЄКПЛ, отже, і підлягає захисту, так і

підстави, коли втручання держави у конкретне право може бути виправданим, або умови, за яких таке втручання стає можливим, або загальні принципи і конкретні обставини як підстави, на яких держава може обмежувати здійснення прав і свобод. Така структура, вважає Т. Фулей, дозволяє зберігати рівновагу між правами особи та інтересами демократичного суспільства у випадку протистояння, конфлікту інтересів. При цьому важливо усвідомити, що «обмеження можливе лише у виняткових випадках. Обмеження – це завжди виняток, а не правило!»; будь-які обмеження прав і свобод мають бути законними й необхідними в демократичному суспільстві [4, с. 36].

Засобом для перевірки виправданості обмеження прав, гарантованих ЄКПЛ, є «трискладовий тест» – юридична конструкція, за якою, втручання є виправданим, якщо відповідає сукупності таких трьох умов:

- втручання здійснюється згідно із законом (під законом наразі слід розуміти як норми, встановлені писаним правом, так і правила, що сформувався у прецедентному праві. Закон має відповідати якісним вимогам, насамперед вимогам доступності та передбачуваності);

- втручання відповідає законній (легітимній) меті;

- втручання є необхідним для демократичного суспільства [4, с. 38].

Отже, у міжнародних правових актах, зокрема Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, достатньо чітко визначено загальні цілі обмеження прав та свобод людини і громадянина, які є необхідними для громадянського суспільства. Відштовхуючись від положень ЄКПЛ та практики Європейського Суду з прав людини, відповідність законній (легітимній) меті є однією з умов виправданого втручання держави, правомірного обмеження прав і свобод людини і громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини: Документ ООН від 10.12.1948 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.; в ред. від 02.10.2013 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

4. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя» / Укл. Т. І. Футей. К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с

ОСВІЧЕНІСТЬ, ОСВІТА ТА ОСВІТНІ МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ – АКТУАЛЬНІСЬ СЬОГОДЕННЯ

Скорупо Володимир Олегович

студент IV курсу

*ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»*

Які тенденції ми спостерігаємо на сьогоднішній день найчастіше серед молоді? Стереотипи пронизують юнацьку свідомість, віртуальна реальність замінює молоді дійсність, а нікчемні мотиви стерли поняття ввічливості. Навряд чи таке бачення закладали в них батьки, а потім і викладачі, готуючи до дорослого життя. Дана робота покликана проаналізувати, розібратися в даному питанні, можливо, показати шлях вирішення проблеми.

Американський історик і теоретик педагогіки П. Монро, виходячи з ідеалістичної психологічної теорії, виникнення виховання у первісному суспільстві пояснював тільки несвідомим прагненням дітей наслідувати поведінку дорослих [1]. Даний приклад є призвоєм віддзеркалення дійсності, оскільки несформована особистість формує власний образ не за допомогою «граніту науки», а на основі реальної картинки навколо. Проте, що саме помітить наш маленький принц, озираючись навколо? У вузькому значенні – знушення з боку однолітків, сімейне насилля, брак уваги і чимало іншого. З плином часу, у широкому розумінні, – проблема працевлаштування, а у подальшому і низька заробітна плата та неспроможність утримувати родину. Дана інсталяція має не більшу палітру фарб, ніж у картини «Квадрат» Малевича. Такою є, на наш погляд, інсталяція сучасної «України».

Питання, пов'язані з дослідженням важливості освіти, зокрема вищої, задля підвищення рівня економічного розвитку України розглядали такі дослідники, як: Т. Боголіб, Є. Бойко, О. Василик, Д. Грішнова, Б. Данилишин та інші.

Перш ніж досліджувати дане питання, варто окреслити саме поняття освіти. Отже, аналізуючи думку І. Лернера, під змістом освіти розуміється педагогічно адаптована система знань, умінь і навичок, досвід творчої діяльності і емоційно-вольового відношення, засвоєння якого покликано забезпечити формування всебічно розвиненої особистості, підготовленої до відтворення (збереження) і розвитку матеріальної і духовної культури суспільства [2]. Іншими словами, дане визначення допомагає сформуванню особистісних уявлень про навколишній світ, за допомогою чого наша «сформована» особистість повинна поринути у новий етап дорослого життя. Проте чи відповідає реаліям нашого сьогодення освітній квест, який повинен наповнити наш багаж невичерпними знаннями?

Давайте поглянемо на сприйняття нашої школи як «alma mater». Наша проблема у тому, що ми бачимо кінцевим етапом нашого освітнього процесу

його формальне завершення у вигляді відповідної відзнаки, тоді як повинні були б дивитись очима пізнання, а саме у значенні освіта – та перша шабляна, яка формує наш майбутній фундамент.

Жорсткі реалії сьогодення не влаштовують громадян, а тих, кого вони влаштовують, замкнені у «колесі сансару», тому дана робота покликана запропонувати альтернативні варіанти виходу із заплутаної історії. Українська політика запозичення закордонного досвіду не завжди діє на користь, проте наша думка направлена на пошук альтернативних підходів, а не на критику.

Системи освіти передових країн Європи мають свою історію та походження, і їхнє місце у рейтингах кращих цілком виправдане. Україна не вправі змінити своє минуле, проте в її силах покращити майбутнє. На нашу думку, покращити українську освітню систему здатні передові впровадження країн Європи.

Німеччина та її фахове направлення. Ні для кого не секрет, що наші європейські сусіди мають більш інноваційну методику викладання фахових дисциплін, навіть починаючи зі шкіл. Так, німецькі школи впроваджують практики для школярів, починаючи із 5 класів, які дають змогу учням вже з раннього віку звзити сферу інтересів, які будуть їх цікавити;

Методика оцінювання із Фінляндії. «Можна мені сьогодні на контрольну не йти?», «Давай додому після цього уроку, на контрольній не хочу залишатись» – ці, та багато інших виразів зараз не залишають наших юних майбутніх фахівців, проте чи піде їм на користь дана звичка? Для того, щоб знайти корінь зла, непотрібно рубати дерево, адже відповідь у «середньовічній» системі оцінювання. У той час, як наші вчителі, за зразком вітчизняної методики оцінювання заганяють дітей під парту, фінська система знищила поняття виклику до дошки. Дане нововведення дає змогу учням відповідати, не порушуючи їх зону комфорту, а методиці оцінювання прийде на зміну пояснення важкодоступного матеріалу, коли помічник вчителя роз'яснює учням складну тему.

Британія та приватні школи. Для того, щоб сформувати наше майбутнє покоління, недостатньо фахових знань, оскільки навчання триває постійно, навіть за межами начального закладу. Саме тому у Британії знайшли вихід у приватних школах, де викладачі мешкають у корпусах школи разом із учнями, що дає їм змогу стати по-справжньому «другою родиною». Окрім цього, учні мають можливість проводити дозвілля на власний розсуд.

Отже, концепції, запропонованих нами варіантів запровадження нових методів викладання на основі європейського досвіду, можуть не виправдати власні очікування, проте при якісному підборі викладацького складу, постійному державному контролі ми зможемо побудувати нове суспільство. Для цього нам потрібно повернутись до витоків, змінити форму мислення та потурбуватись про наше міцне майбутнє. Рішення у дії, а не бездіяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малафійк І.В. Дидактика новітньої школи: навчальний посібник. Київ: Слово, 2015. 632 с.
2. Лернер И. Я. Состав и структура содержания образования на уровне теоретического представления. Теоретические основы содержания общего среднего образования. Москва: Педагогика, 1983. С. 137–161.

МІСЦЕВА ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Стріжкова Алла Володимирівна

*старший науковий співробітник НДІ правового
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України,
кандидат юридичних наук*

Господарський розвиток кожного суб'єкта господарювання безпосередньо залежить від ефективного використання матеріальних і нематеріальних ресурсів. Традиційна економіка розвивається одним шляхом, коли мова йде про поглинання вичерпних матеріальних ресурсів і джерел, зовсім іншим – коли в його основі невичерпне джерело з безмежним потенціалом – інтелект і творчий пошук, які генерують ідеї, стартапи, проекти і нові товари та послуги на ринку при розвитку цифрової економіки або як її називають в англomовному світі digital economy. Зараз digital economy проникає в усі сфери життєдіяльності людей: від медицини, освіти до електронного урядування і концепція Smart City. Але для успішної реалізації таких ідей та проектів повинні бути створені належні умови як на законодавчому рівні, так і на практичному.

Якщо на законодавчому рівні процесом удосконалення правового регулювання займаються юристи, науковці, депутати, то на практичному – суб'єкти інноваційної інфраструктури. Взагалі інноваційна інфраструктура у широкому значенні – це система взаємопов'язаних етапами інноваційного циклу учасників відносин у сфері господарювання, які здійснюють діяльність невиробничого характеру, спрямовану на матеріально-технічне, фінансове, інформаційно-посередницьке та політико-правове забезпечення інноваційної діяльності; відносин, що складаються у зв'язку із здійсненням ними такої діяльності та матеріальних і нематеріальних об'єктів господарських відносин, заради яких зазначені учасники в них вступають [1, С. 101]. У простішому вузькому значенні інноваційна структура вважається системою усіх суб'єктів, які надають різноманітні допоміжні послуги інноваційним підприємствам. Розподіляють інноваційну інфраструктуру на кілька підсистем, з яких найбільш важливі та широкі функції виконує виробничо-технологічна підсистема.

Одним з яскравих суб'єктів цієї виробничо-технологічної підсистеми інноваційної інфраструктури є бізнес-інкубатори, які виступають своєрідним «опікуном» стартапів та новостворених малих підприємств, що своїм сприянням і досвідом зменшують підприємницькі ризики на початку ведення господарської діяльності їхніми підопічними, яких називають резидентами.

Загалом стан законодавчого регулювання правового статусу та діяльності бізнес-інкубаторів в Україні є фрагментарним, точковим, без єдиної концепції розуміння сутності таких суб'єктів інноваційної інфраструктури та необхідності корегування державної інноваційної політики в бік підтримки розвитку бізнес-інкубаторів, у тому числі інноваційної спеціалізації.

Почали створюватися бізнес-інкубатори в США у 1980-х роках для стимулювання саме регіонального розвитку інноваційних інфраструктур та спрямування їхнього функціонування на вирішення першочергових соціально-економічних проблем регіону.

Якщо раніше класичний бізнес-інкубатор збирав під одним дахом усі компанії, якими він опікується (резидентів), надавав їм на пільгових умовах площі, потрібне для їхнього роду діяльності обладнання, а також комплекс супутніх послуг, то зараз у добу цифровізації компанії, які перебувають у процесі інкубування, можуть бути розташовані будь-де. Така ситуація стала можлива завдяки тому, що на сьогодні найбільшою цінністю бізнес-інкубаторів став унікальний комплекс послуг, який повинен повністю задовольняти усі потреби резидентів інкубатора.

Крім того, в українських реаліях, на жаль, бізнес-інкубатори надають в оренду молодим підприємствам свої (а нерідко і не свої) площі офісних приміщень за ринковими цінами без якихось пільг (як це було раніше), що зрівнює їх з будь-яким іншим орендодавцем, тому підприємцям більше невигідно бути прив'язаним до приміщень бізнес-інкубатора, особливо якщо у останніх не розташовано якихось унікальних потрібних стартапу лабораторій, суперкомп'ютерних центрів та іншого новітнього обладнання. Відсутність функцій оренди приміщень на пільгових умовах *de facto* перетворює бізнес-інкубатор у інший суб'єкт інноваційної інфраструктури – інформаційно-консультативний центр, яких по території Харківщини за даними МЕРТ зареєстровано 309, у той час, як бізнес-інкубатор діє 1 – «Бізнес-інкубатор ХНУМГ ім. О.М. Бекетова», хоча у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань зареєстровано ще громадську організацію «Технологічний бізнес-інкубатор «Харківські технології»». До речі, реєструються бізнес-інкубатори, в основному, у організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю або громадської організації, що залишає інкубаторам широкий простір для розгортання їхньої діяльності в залежності від того, більше їх засновників цікавить отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту. Щоб інкубатори могли виконувати повний спектр своїх функцій, їм потрібна підтримка з боку держави та органів місцевого самоврядування для пільгового

надання земельних ділянок та/або приміщень, а також спрощених закупок високотехнологічного обладнання для надання у користування резидентам інкубаторів.

Отже, на сьогодні основними актуальними напрямами і засобами стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури загалом і бізнес-інкубаторів зокрема можна визначити:

врахування інкубаторизації інноваційної діяльності у розробці ключових стратегій економічного розвитку України та міста Харкова із закріпленням цього завдання за відповідним органом державної влади, відповідальним за промислову та інноваційну політику держави;

створення особливих умов покращення інвестиційно-інноваційного клімату держави, зокрема, шляхом організації ринків вільного підприємництва, які популярні як у країнах, що стрімко розвиваються на зразок КНР, так і у високорозвинених державах;

податкові пільги для суб'єктів інноваційної інфраструктури на перші 3 роки діяльності,

спрощення порядку здачі в оренду комунального та державного майна, у першу чергу – при вищих навчальних закладах, зниження орендної плати;

часткова фінансова підтримка з публічних фондів та/або забезпечення простішого доступу до українських та міжнародних, у тому числі, публічних грантів та програм підтримки.

Таким чином, вважаємо, що бізнес-інкубатори посідають чільне місце серед суб'єктів інноваційної інфраструктури, надаючи унікальний комплекс супутніх послуг, потрібних для стартапів та інших малих і середніх підприємств, які лише починають свою діяльність. Саме тому важливо врахувати необхідність оновлення законодавчого регулювання їхнього статусу і діяльності відповідно до сучасних тенденцій на рівні держави, наприклад, у проєкті Інноваційного кодексу України, який розробляє НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, а також простимулювати практичну діяльність інкубаторів та інших суб'єктів інноваційної інфраструктури на місцевому рівні, передбачивши відповідні заходи сприяння у Стратегії розвитку міста Харкова на 2020 – 2030 рр. та аналогічних стратегіях інших українських міст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малоїван В.В. Господарсько-правове забезпечення діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури: дис. ... канд. юр. наук. Харків-Київ, 2018. 241 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Тернавська Тетяна Анатоліївна
завідувач кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат педагогічних наук

Сім'я з дітьми, яка опинилася у складних життєвих обставинах - це така родина, яка може на деякий час або назавжди втратити свої виховні можливості у зв'язку із виникненням складних життєвих обставин. Ці обставини стають поштовхом для порушення балансу нормальної життєдіяльності кожного із членів родини, мають негативний вплив на життя та розвиток дитини, яка виховується в цій родині. Переважна більшість цих випадків сімей не може подолати самостійно, без участі професіоналів соціальної сфери [1, с. 13].

Механізм реалізації соціального супроводу окремих категорій сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих ситуаціях в Україні визначається наказом міністерств, які дозволяють здійснити розв'язання проблем сім'ї чи її членів:

надання соціальної допомоги та послуг соціальної реабілітації згідно проблем та характеру потреб особистості;

соціальне виховання для створення умов та проведення форм роботи, спрямованих на оволодіння і засвоєння загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду для реалізації та створення позитивних ціннісних установок;

здійснення соціально-педагогічної, соціально-психологічної та юридичної підтримки для надання консультативної та посередницької допомоги у розв'язанні реальних проблем сім'ї;

профілактичне консультування, яке дозволить окреслити шлях подолання сімейних труднощів;

заходи щодо збереження, захисту і підтримки здорового способу життя сім'ї і членів її родини;

мотивування досягнення загальносімейних цілей та розкриття внутрішніх резервів і потенціалу кожного члена родини.

Соціальний супровід – це певний вид соціальної роботи з сім'єю або з кожним з її членів, які опинилися у складних життєвих обставинах, наслідки яких вони не в змозі подолати самостійно та потребують комплексної індивідуальної соціальної допомоги [1, с. 15].

Сім'я, в якій є дитина з обмеженими функціональними можливостями, безперечно опиняється у складних життєвих обставинах, незалежно від наявності чи відсутності фінансово-побутових проблем. Основне завдання

такої родини – це докласти максимальних зусиль для створення умов ефективного лікування, соціалізації або ресоціалізації «особливої» дитини. Процес включення дітей з особливими потребами в соціум як міра участі в житті певної соціальної групи і колективу в цілому вимагає спеціальної персоналізованої уваги до процесу формування у дитини соціальних якостей, знань, умінь, відповідних навичок, що дає змогу стати дієздатними учасниками соціальних відносин з друзями, наставниками, соціальними працівниками і педагогічними працівниками.

Індивідуалізований підхід до розробки технологій соціально-педагогічної підтримки спрямований на сприяння поступовим змінам особистості дитини з особливими потребами, розвитку в нього здатності до соціальної взаємодії в умовах певного соціального середовища. Водночас створюються умови для індивідуального пошуку кожною дитиною з особливими потребами бажаного напряму розвитку, стимулювання самостійності у прийнятті відповідального рішення, забезпечення розвитку альтернативного й самостійного шляху, тобто для умов інклюзивної освіти особливість соціалізації дітей з особливими потребами полягає в наданні можливості пройти індивідуальну траєкторію освіти за власним темпом навчання й засвоєння соціального досвіду, досягти різного рівня успіхів в освіті та соціальному розвитку, а також обрати за власним уподобанням індивідуальні засоби та методики розвитку, творчі завдання, мати можливість поєднувати навчання з реабілітацією. Цю особливість ми враховуємо при вдосконаленні технологій соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами та їх сім'ями.

Отже, соціально-педагогічний супровід сімей із дітьми з обмеженими функціональними можливостями, які опинилися у складних життєвих обставинах – це здійснення соціальної підтримки в умовах, які сприяють сім'ї або її кожному члену самостійно подолати особистісні та життєві труднощі, зберегти або покращити свій соціальний статус до якісного рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капська А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей : навальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 232 с.

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Тишков Дмитро Андрійович

студент II курсу

*ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»*

Транслітерування національних власних назв засобами латиниці є одним із актуальних питань української лінгвістичної науки, адже впродовж кількох останніх століть пропонувалися часом діаметрально протилежні підходи до запису імен та прізвищ українців латиницею. Зважаючи на це, маємо на меті дослідити основні етапи становлення та розвитку транслітерації в Україні. Для реалізації поставленої мети вважаємо за необхідне виконати такі завдання: 1) проаналізувати особливості запису латиницею українських у матеріалах XVII ст.; 2) охарактеризувати традиції запису особових назв латиницею на матеріалі Йосифинської та Францисканської метрик; 3) описати передачу латиницею українських літер відповідно до проектів Й. Лозинського, Й. Іречека та інших.

До XXI ст. в Україні неодноразово використовувався латинський алфавіт для запису текстів українською мовою. Так, у XVII ст. у Кракові друкувалися праці польських авторів, що містили транскрибовані латиницею записи українських народних пісень, зокрема балади про козака і Кулину в брошурі Яна Дзвонівського (1625). Ще одним прикладом може слугувати виявлений та опублікований професором Алодією Кавецькою-Гричовою драматичний твір українською мовою «Tragedia ruska», надрукований латинським шрифтом у раківській аріанській друкарні Себастьяна Стернацького не пізніше 1618–1619 рр. [6; 8].

Цінним джерелом інформації про традиції запису українських особових назв латиницею мають Йосифинська (1785–1788 рр.) та Францисканська (1819–1820 рр.) метрики. У цих перших поземельних кадастрах, окрім переліку земельних угідь та їх економічної оцінки, подаються особові назви всіх землевласників, що охоплює практично всі іменування дорослого чоловічого й частково жіночого населення Галичини XVIII–XIX ст. Запис українських антропонімів польською фонографічною системою сприяв появі різних їх варіантів. Їх основними причинами є: 1) передавання українського [д] через [dz]: Diduch – Dzdich; 2) опозиція твердість-м'якість: Kurek – Kuriek, Markewicz – Markiewicz; 3) передавання українських патронімних моделей на -ич, -ович (-евич) польською графікою як -icz, -owicz (-ewicz): Hanulicz, Fedorowicz, Lukaskiewicz; 4) заміна українського [р] польським сполученням [rz]: Dobrzansky, Kucharz, Rzeznik, українського [г] польським [ch]: Kruchalicha, Kruchly [2, с. 3].

На початку XIX ст. застосовувати латиницею пропонували А. Шлецер у своїй праці «Нестор. Руські літописи давньослов'янською мовою, звірені,

перекладені та пояснені А. Л. Шльоцером» (СПб., 1808), Й. Фольтіг у словнику, а кількома роками згодом Є. Копітар та А. Пахмаєр. Однак найбільш відомими набули намагання українського етнографа, публіциста, діяча українського національного відродження Й. Лозинського повністю перевести українську мову на латинську абетку. Уперше вчений виступив із такою пропозицією 1834 р., написавши статтю «Про впровадження польської абетки до руської писемності» (O wprowadzeniu abecadła polskiego do piśmiennictwa ruskiego) та видавши латинською абеткою збірку пісень та весільних обрядів «Ruskoje wesile» (1835) [7]. Автор обрав основою для української латиниці польський правопис. Вживалися також літери é та ó, що вимовлялися як [i]: слова *méd, nés, rék* слід було вимовляти *mid, nis, rik*, а слова *Bóh, kón, zlóśť, wón, stól, sposób, róznaty* – як *Bih, kiń, złyśť, win, stił, sposib, piznaty*. Літери *y, e, ю, ї* позначалися сполученнями *ja, je, ju, ji*.

Незважаючи на підтримку з боку деяких українських діячів, проект Й. Лозинського, що дістав назву «абецадло» (від польського *abecadło* – абетка), не здобув широкого визнання. Надалі правопис використовували переважно для друкування книг українською мовою в Австрії, а згодом у міжвоєнній Польщі, під час Другої світової війни. Відомий також факт 1852 р., коли австрійський імператор Франц Йосиф I наказав відповідати на звернення українців українською мовою в латинському правописі Й. Лозинського.

Ще однією спробою був проект чеського славіста Й. Їречека, опублікований 1859 року Міністерством культури і освіти Австрійської імперії [4]. На переконання автора, латинізація мала сприяти творенню української мови як сучасної мови завдяки відокремленню від архаїчних церковнослов'янських та нових російських впливів. Й. Їречек спирався на чеський правопис з кількома польськими літерами. Так, із чеської орфографії було запозичено літеру *v*, шиплячі *č, š, ž, dž*, а також *ě* та *ů*; а з польського правопису – літери *y, ł* та *dz*. Із обох абеток було взято палаталізовані, хоча при цьому надавалася перевага польській мові. Принципи м'якшення приголосних (*ś, ź, ć, dž, ń*) поширено на всі українські палаталізовані приголосні (*ť, d', l', f*) і в такий спосіб вони вживалися перед усіма голосними: *ťut'un, mid', d'ak, chod'at, oś, voźmy, voźat, oteć, otća, korol', lom'fu, deń, hűfkyj*. Окрім диграфів *dž, dz, dž*, були запроваджені ще два – *eu* та *ou*, які відповідали місцевій вимові закінчень орудного відмінка деяких іменників (наприклад, *ruka - rukou, hora - horou*). В іншомовних словах могли вживатися також *w* та *x*. Незважаючи на критику, ідеї Й. Їречека здобули прихильність у російській частині України, де мали на меті використати їхній потенціал для зменшення російського впливу. Так, латиницею користувався відомий український учений Михайло Драгоманов, який навіть видав 1880 року латинізовану версію «Кобзаря» Тараса Шевченка [3].

У 1844 році Я. де Бальмен та М. Башилов підготували ілюстровану рукописну версію «Кобзаря» у польській транскрипції, правки до якого вносив

особисто Шевченко [5]. Також у середині XIX ст. представник української школи польського романтизму, поет Тимко Падура створював свої українськомовні твори латиницею на основі польської абетки.

Дещо іншою постає ситуація в західній частині України. Так, у Львові у 1922 р. Наукове товариство ім. Шевченка рекомендувало, транскрибуючи українські імена, застосовувати чеський правопис, який фактично повторював проект Й. Їречека. Цей факт згадується В. Козловським у науковій розвідці «Транскрипція українських власних імен латиницею», яка була розміщена в періодичному виданні «Бібліологічні вісті» за 1930 р. [1, с. 106–107]. У ній дослідник обґрунтовує важливість «справи раціональної транскрипції латинськими літерами імен і прізвищ українських авторів, мистців, політичних діячів» [1, с. 106]. Найбільш послідовним у справі транслітерування, на його погляд, було саме Наукове товариство ім. Шевченка, яке здебільшого однотипно передавало імена та прізвища у своїх виданнях. Решта видань дотримувалися абсолютно різних принципів для записування антропонімів. Зважаючи на це, ініціатива Бібліографічної комісії ВУАН видалася на той час раціональною та своєчасною. У 1927 р. під час Всеукраїнської правописної конференції в Харкові мовознавці М. Йогансен, Б. Ткаченко та М. Наконечний запропонували прийняти латиницю як частину правопису.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козловський В. Транскрипція українських власних імен латиницею. Бібліологічні вісті. 1930. № 1. С. 106-107.
2. Марочкіна О. О. Формування прізвищевої системи Розточчя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Івано-Франківськ, 2011. 27 с.
3. Островський І. Ретроспективний futuryzm. Журнал «Ї» про європейський федералізм та українську латиницю. URL : <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/retrospektivniy-futuryzm> (дата звернення: 11.10.2017).
4. Проект Й. Їречека. URL: <http://latynka.tak.today/works/proekt-jirecheka/> (дата звернення: 11.10.2017).
5. Українська латинка. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_латинка (дата звернення: 11.10.2017).
6. Kawecka-Gryczowa A. Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego: Dzieje i bibliografia, Wrocław; Warszawa; Kraków 1974, s. 297.
7. Lozinskiy J. Ruskoje wesile. Przemyśl, 1835. 153 S.
8. Rożycki E. "Krotofilne tragaedie" – nieznaną satyrą obyczajową z XVII wieku. Pamiętnik Literacki, 1978, № 1, S. 167.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ДЕРЖАВОЮ

Фещин Максим Анатолійович
аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Думку про те, що профілактика злочинності повинна мати пріоритет перед каральною політикою держави, висловив ще Платон у IV ст. до н. е. Проте її практичне втілення відбулося порівняно недавно. Ця думка дістала правову аргументацію у працях юристів класичної школи кримінального права у XVIII ст., які заклали основу нової політики у протидії злочинності. Сутність цієї політики висловлена у такій тезі: «мудрий законодавець запобіжить злочину, щоб не бути змушеним карати за нього». І тому, погоджуючись з В.Г. Телійчуком, ми вважаємо, що попередження вчинення злочинів завжди було, є і буде ефективним напрямом боротьби зі злочинністю [6].

Злочини проти власності, пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного чи інших осіб, відносяться до корисливої злочинності й становлять основний масив так званої загально-кримінальної в Україні. За масштабами і темпами поширення в суспільстві вони традиційно посідають перше місце (понад 60 %) у структурі всієї злочинності, а тому значною мірою визначають криміногенну ситуацію в державі в цілому, демонструють стан майнової й особистої безпеки в ній [1].

У статтях 13 та 41 Конституції України проголошено, що кожен має право володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності, а держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання. Аналогічне положення проголошено й у ст. 1 Протоколу № 1 до Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини.

Виходячи зі специфіки кишенькових крадіжок, слід виділити та розглянути загальні та індивідуальні профілактичні міри, що здійснюються органами та підрозділами Національної поліції України. Міри загальної профілактики направлені на виявлення, усунення та нейтралізацію причин та умов, які сприяють вчиненню окремих видів злочинів. Вони повинні забезпечуватись, перш за все, комплексними планами профілактики правопорушень, що розробляються органами та підрозділами Національної поліції України сумісно з органами місцевого самоврядування у відповідності з планами соціального розвитку району, міста тощо.

Іх, у свою чергу, можна поділити на організаційні, інформаційно-аналітичні та ті, що безпосередньо впливають на криміногенні фактори [3, с.118-119].

Ми цілком згодні з О. Ф. Кобзарем та К.О. Чаплинським, що міри організаційного характеру складають основу всієї попереджувальної діяльності. Ця діяльність забезпечується, перш за все, комплексними планами профілактики правопорушень, що розробляються органами та підрозділами Національної поліції України у відповідності з планами соціального розвитку відповідного регіону.

Вибір найбільш оптимальних та дієвих заходів загальної профілактики кишенькових крадіжок залежить від інформаційно–аналітичної бази. Якщо в цілому в боротьбі зі злочинністю та по окремих видах проводяться кримінологічні та соціологічні дослідження, дані яких, згодом, беруться за основу при прийнятті управлінських рішень, то стосовно кишенькових крадіжок майже всі органи та підрозділи Національної поліції обмежуються лише статистичною звітністю, що і зумовлює, у сукупності з іншими причинами, суб'єктивний характер, самий низький рівень попередження кишенькових крадіжок [4, с.122-123].

Слід звернути увагу, що кишенькові крадіжки відбуваються, в першу чергу, на міському пасажирському транспорті, ринках, у великих магазинах, біля кас кінотеатрів, на вокзалах, в приміських електричках. Злочинці вишукують серед оточуючих тих, у кого можуть бути при собі гроші та інші цінності, миттєво виділяючи в натовпі потенційних жертв. Також вони оглядають сумки, портфелі, вивчають зовнішні ознаки кишень. Дуже часто злодії перевіряють уважність наміченої жертви: для цього штучно створюється «шттовханина» [2].

Для отримання необхідної інформації відповідні підрозділи Національної поліції України, залежно від поставленої мети, використовують об'єктивні джерела інформації, які слід розділити на дві групи. До першої групи відносять джерела, інформація з яких поступає в органи та підрозділи Національної поліції: заяви та повідомлення від громадян про злочин, повідомлення громадськості та посадових осіб, повідомлення в засобах масової інформації. Другу групу представляють джерела інформації, збір яких залежить від працівників поліції: матеріали кримінальних проваджень, відмовні матеріали, дані, отримані в ході проведення оперативно-розшукових дій [4, с.123].

Вся зібрана інформація повинна бути ретельно вивчена і систематизована, що дозволить: володіти відомостями про результати проведених заходів; мати дані, що характеризують контингент крадіїв та особливості їх злочинної діяльності; своєчасно вживати певні заходи по усуненню криміногенних факторів, які сприяють злочинній діяльності крадіїв; приймати своєчасні заходи з усунення причин та умов вчинення кишенькових крадіжок.

До таких заходів, наприклад, можна віднести повідомлення адміністрації підприємств, установ та організацій про ті недоліки, які сприяють кишеньковим крадіжкам. Це здійснюється шляхом направлення

подання слідчого та органом Національної поліції в цілому. В першому випадку відображається інформація, яка стосується причин та умов конкретного злочину, у іншому – відображає результати узагальнених даних [3, с.120].

Індивідуальна профілактика направлена на попередження, пов'язане з усуненням причин та умов негативного формування особистості, на подолання стійких антисоціальних поглядів, звичок тощо. Для кишенькових злодіїв характерно останнє. Як у першому, так і в другому випадку заходи індивідуальної профілактики можна поділити на: 1) забезпечення виявлення, здійснення обліку криміногенних осіб; 2) ті, що сприяють подоланню негативних антигромадських нахилів, звичок і потреб.

Практичний досвід боротьби з кишеньковими крадіжками свідчить про те, що схильних до вчинення вказаних злочинів, слід виявляти з числа:

раніше судимих за вчинення кишенькових крадіжок; судимих за інші майнові злочини; наркоманів, алкоголіків та осіб, які систематично зловживають спиртними напоями; жebraків; тих, що займаються азартними іграми; «проблемних» підлітків [4, с.127].

Отже, підсумовуючи зазначене, необхідно звернути увагу на те, що постраждати від кишенькової крадіжки може кожен. Однак найбільше ризикують громадяни, які грають на мобільних телефонах, читають книги, перебувають у стані сп'яніння. Тому у повсякденному житті потрібно дотримуватись декількох правил. Насамперед потрібно відмовитися від звички тримати все в гаманці (більшість громадян тримають там не тільки гроші, а й кредитні карточки, паспорти, права, ключі від квартири). Найкращий варіант – мати різні гаманці для великих і дрібних купюр. По-друге, варто брати з собою лише ту суму грошей, яка необхідна для покупок. По-третє, гаманець потрібно носити у внутрішніх кишенях одягу, які застібаються на блискавку чи «липучку». По-четверте, ніколи не кладіть гаманець чи сумку у візок для покупок – вас можуть відволікти, а їх викрасти. По-п'яте, у багатолюдних місцях бажано регулярно перевіряти наявність гаманця у кишені, а проходячи кризь юрбу – притиснути його рукою до тіла [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головкін Б. М. Кримінологічний аналіз злочинів проти власності / Б. М. Головкін. // Теорія і практика правознавства. 2013. Вип. 2. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_48.

2. Карманные кражи или как противодействовать карманникам. URL : <https://altapress.ru/proisshestvija/story/karmannie-krazhi-ili-kak-protivodeystvovat-karmannikam-40543>.

3. Кобзар О.Ф. Основи розслідування та попередження кишенькових крадіжок : навчальний посібник / О.Ф. Кобзар Кіровоград: КіРЮІ ХНУВС, 2009. 127с.

4. Кобзар О. Ф., Чаплинський К.О. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок: навч. посіб. / О.Ф. Кобзар, К.О. Чаплинський. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 161с.

5. Пряхін Є.В. Кишенькові крадіжки: криміналістична характеристика URL : http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyku/nvsy/01_2012/12puevkkh.pdf

6. Телійчук В. Г. Оперативно-розшукове запобігання розбійним нападам / В. Г. Телійчук // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 435-441. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2015_1_61.

ЛІБЕРТАРІАНСЬКЕ РОЗУМІННЯ «МІНІМАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ»

Цигульський Сергій Миколайович
доцент кафедри публічного та приватного права
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»

В Західному світі існують різні підходи до розуміння держави, рівня її впливу на усі сфери життя суспільства. Лібертаріанська теорія пропагує ідею мінімальних прав для держави. В різний час лібертаріанські дослідники розробили поняття «мінімальної держави» як найбільш справедливої.

Роберт Нозік відстоює ідею «мінімальної держави», тобто такої держави, функції якої досить обмежені лише захистом прав людей (захист від насилля, грабівництва, шахрайства, забезпечення виконання договорів тощо). У випадку, якщо держава має ширші повноваження, вона порушує права людини на особисту свободу від примусу до певних дій, а мінімальна держава є справедливою. Роберт Нозік приходять до таких висновків: «по-перше, держава не повинна використовувати силу примусу задля того, щоб змусити одних громадян допомагати іншим, й по-друге, держава не повинна забороняти будь-яку діяльність людей задля їх блага чи захисту [4, с. 11].

Щодо соціальної політики держави, наприклад, А. Ренд у власному есе вказувала, коли в певних меморандумах тощо вказуються права людей на відпочинок, оселю, їжу, одягу та ін., необхідно завжди додавати питання «за рахунок кого?». Житло, їжа, робота або медичне забезпечення не виникають спонтанно у природі. Всі відповідні цінності виробляє людина. Тобто, конкретні особи повинні будуть подібні послуги надавати, таким чином, якщо одні особи будуть користуватись результатами чужої праці, інші автоматично будуть позбавлені прав та «засуджені» на рабську працю. Тому жодна людина не має права нав'язувати іншій небажані обставини, безкоштовні обов'язки чи примусову залежність. «Право не передбачає, що матеріально його втілять у

життя інші. Воно лише передбачає свободу самому таке право реалізувати» [1].

Майкл Сендел, професор Гарвардського університету, у своєму курсі «Правосуддя» в одній із лекцій розглядає погляди лібертаріанства на рівень впливу держави на суспільство. Він вказує, що сучасні держави діють виходячи з трьох несправедливих принципів: прийняття патерналістських законів, які захищають громадян від самих себе (наприклад, закон, що зобов'язує використовувати паски безпеки, або одягати мотоциклістам шолом). Майкл Сандерс акцентує увагу: «лібертаріанці скажуть, що може це і добре, що водій та пасажери будуть з пасками безпеки, однак вони мають самі вирішувати, використовувати їх чи ні, а держава та уряд не мають право примушувати людей робити це» [5]. Наступний несправедливий принцип полягає в тому, що закони не повинні регулювати та встановлювати шаблони щодо питання моралі. Багато законів намагаються скерувати моральний вигляд суспільства, і це є на думку лібертаріанців порушенням особистої свободи людини. Третій принцип полягає в примусовому перерозподілі податків між багатими та бідними, на думку лібертаріанців це є виявом примусу. Держава у вигляді встановлення податків повинна виходити з принципу мінімальної участі (податки стягувати заради найнеобхідніших потреб, таких як збройні сили, поліція, судова система) [5].

Водночас, Майкл Сендел в питаннях податків та перерозподілу матеріальних благ наводить твердження Роберта Нозіка, що повинні використовуватися два базових принципи. Це справедливість привласнення прибутків (особа отримала законним справедливим шляхом капітал, завдяки якому отримує прибуток, чи не вкрала вона земельний наділ чи фабрику). Другий принцип полягає в тому, що перерозподіл ресурсів повинен відбуватися на добровільній основі [5].

Таким чином, під «мінімальною державою» розуміється принцип, коли держава регулює лише найважливіші суспільні питання захисту прав та свобод людини. Все інше вважається порушенням прав громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Rand A. Man's rights. Capitalism: The Unknown Ideal / Ayn Rand, Nathaniel Branden, Alan Greenspan, Robert Hessen. Hawthorn, 1986. 420 p. URL: <https://campus.aynrand.org/works/1963/04/01/mans-rights/page1>
2. Mack E. Nozick, «Anarchy, State, and Utopia». Libertarian Review, December 1974. VOLUME №.3, p.1.
3. Robert Nozick's Political Philosophy. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/nozick-political/#MorRigSidCon>
4. Нозик Р. Анархия, государство и утопия; пер. с англ. Б. Пинскера под ред. Ю. Кузнецова и А. Куряева. М.: ИРИСЭН, 2008. 424 с.

НАЗВИ МЕДИЧНИХ ЯВИЩ В ОСНОВАХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ

Чорноус Оксана В'ячеславівна
завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат філологічних наук, доцент

Прізвища, мотивовані лексемами на позначення різноманітних анатомічних аномалій денотатів, здавна викликають науковий інтерес, адже дозволяють не лише зробити певні висновки про лексико-семантичні особливості сучасних прізвищ, але й окреслити номінаційні вподобання українців, пов'язані з медичними явищами. Пропонована наукова розвідка має на меті пояснити можливі причини продуктивності тих чи тих назв анатомічних дефектів у творенні прізвищ.

У нашій роботі спираємося на теоретичні концепції таких відомих українських лінгвістів, як П. Бевзенка, В. Горпинича, І. Железняк, Ю. Карпенка, Р. Керсти, Р. Осташа, Ю. Редька, М. Худаша, П. Чучки, а також дослідників прізвищ різних регіонів (Ю. Бабій, Н. Булави, І. Льченко, В. Кравченко, О. Марочкіної, Л. Ящук).

Досліджуючи прізвиська різних регіонів України, ономасти акцентують на тому, що найпоширенішим класом індивідуальних неофіційних антропонімів є прізвиська, мотивовані зовнішньою ознакою носія [2, с. 74]. З-поміж них високою продуктивністю вирізняються назви на позначення різноманітних патологій людського тіла загалом або його окремих органів чи систем зокрема. Так, всебічний багатоаспектний аналіз сучасних прізвиськ Вінниччини дозволив В. Павлюк виокремити оніми, мотивовані назвами деформацій кінцівок носія (Кривий, Хромий, Шкандиба, Костиль, Гуляйнога, Кульша), вадами його зору, слуху та мови (Базілію, Крот, Кріт, Снайпер, Очкарик, Косий, Агов, Гейко, Глухман, Гикавка, Німий, Косоротов), наявністю нерівностей на тілі (Квазімодо, Грижа, Горбатий), особливостями шкіри (Зозулька, Цяпа, Ямкатий), відсутністю частин тіла (Без'язикий, Безрука, Безногий, Безокий). Природний характер таких іменувань засвідчує давня козацька традиція, описана в «Истории Новой Сѣчи или послѣдняго Коша Запорожского, составлена из подлинных документов Запорожского Сѣчевого Архива А. Скальковским» та згадана Р. Осташем у додатку «До походження прізвищевих назв Реєстру (спроба етимологічного словника)»: «Козаки ... мали такий звичай до насмішок, що від найменшого випадку, вчинку, ходи або каліцтва негайно давали людині прізвисько, яке вже назавжди залишалось при

ній ... Хто ходить зігнувшись від природи або від звички, той Горбач (або Горб), а якщо хто худий, блідий і слабкий, той Гнида ...» [1, с. 517].

Оскільки в процесі становлення сучасної антропонімної системи українців значна частина цих неофіційних назв трансформувалася в офіційні родові наймення, означені вище мотиви номінації фіксуємо також в антропоосновах багатьох теперішніх прізвищ: Косоруков, Кульгов, Клишан, Косоокий, Сліпак, Безоков, Глух, Безногов, Горбач, Калекін, Заїка, Картавік, Дзюба тощо.

Як сьогодні, так і в давнину джерелом для іменотворчості слугували не всі назви фізичних вад, хоча незаперечним є той факт, що нашим предкам було відомо багато їх видів. Здебільшого увагу номінаторів привертала такі дефекти, які ставали прикметною рисою зовнішності людини. Так, недолік людського тіла повинен був обов'язковою мати яскраве зовнішнє вираження. Ідеться про незвичайну форму, розмір або ненормальну локалізацію вади: вроджена рудиментарність очей могла послугувати мотивом для номінації особи Малооким, викривлення або вкорочення пальців носія були найбільш очевидним мотивом для іменування людини Криволапом, Куцепалом, Голопукою, Коцюрбою.

Окрім цього, патологія людського тіла мала бути рідкісною в межах конкретної спільноти, адже саме за цих умов вона виконувала роль абсолютно надійного засобу для ідентифікації людини: якщо денотат, у якого була відсутня одна або обидві нижні кінцівки, якимось чином отримував у результаті примітивного протезування дерев'яний замітник, то з високою долею ймовірності інші члени спільноти його починали кликати Дерев'янок, Дерев'янка. Зауважимо, що такі вроджені або набуті патології могли бути рідкісними в одній частині світу або серед якоїсь групи людей, але при цьому часто траплялися в інших регіонах або серед інших груп людей.

По-третє, фізична вада мала міститися на відкритих частинах тіла, тобто так, щоб її без особливих зусиль можна було спостерігати зором. Ідеться насамперед про деформації опорно-рухового апарату та органів травлення, порушення функцій слуху та зору, повна відсутність органа, недостатній або надмірний розвиток органа, окремих його частин або всього тіла тощо: Горбач, Кривошея, Трегуб, Беззубов, Перебийнос.

Оскільки прізвисько супроводжувало людину досить довгий час, закріплювалося за нею і передавалося в спадок її нащадками як родова назва, можемо припустити, що фізична вада, яка спонукала номінаторів до називання носія саме таким прізвищем, не мала підлягати якій-небудь корекції. Очевидним є те, що для номінатора було не стільки важливо, чи людина мала вроджений дефект, чи набула його внаслідок травмування, хвороби чи з віком. Істотним було те, що людини не могла його виправити, що уможливило тривале функціонування прізвиська. Прикладами можуть послугувати косоокість, порушення голосоутворення, відсутність зубів у носія тощо: Косоокий, Сліпцов, Кривоніс, Беззубка.

Отже, джерелом для іменотворчості могли послугувати не всі фізичні вади, а лише ті з них, що відповідали певним вимогам, зокрема легко сприймалися зором, мали яскраве зовнішнє вираження, були рідкісними та не підлягали корекції впродовж тривалого часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Остап Р. І. До походження прізвищевих назв Реєстру. Реєстр Війська Запорозького 1649. Київ, 1995. С. 517-568.

2. Павлюк В. А. Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Вінниця, 2016. 244 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МЕНЕДЖЕРІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Шаумян Олена Геворківна
доцент кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»,
кандидат психологічних наук

Сучасні менеджери університетів різних рівнів управління залучаються до процесу управління персоналом визначеної групи підлеглих, тому їм необхідно розуміти зовнішні й внутрішні чинники, котрі суттєво впливають на їх ролі. Більше того, їм важливо знати, яка насправді сутність діяльності освітньої організації даного типу, що не обов'язково співпадає з її формальною класифікацією. Крім того, як свідчать наукові положення С. Максименка, розвиток професійної майстерності відбувається через втілення власної особистості у продукт праці, тому що становлення особистості багато в чому визначається розвитком цієї потреби [4].

Вагомим є становлення й розвиток інновацій в освітній сфері, вирішення нових задач управління освітніх організацій, а саме:

- підтримання адекватного зв'язку між технологіями, розвитком середовища навчання, змістом навчання та іншими компонентами освітнього процесу;

- забезпечення відповідності завдань, що вирішують різні компоненти освітньої системи, координування спільної діяльності під час вирішення всього комплексу завдань;

- оцінка освітніх потреб тих, що навчаються, та орієнтація всього навчального процесу на більш повне задоволення цих потреб;

- розробка й застосування дистанційних організаційних процедур для забезпечення узгодженості діяльності організацій;

- вдосконалення середовища навчання (організація навчання не лише в спеціально обладнаних аудиторіях, кімнатах для проведення телеконференцій чи навчальних центрів, але й на робочому місці, вдома чи в будь-якому іншому середовищі);

- застосування ринкових механізмів організації освіти (маркетинг освітніх послуг: дослідження кон'юнктури ринку освітніх послуг, реклама та інше).

Менеджери вищої освіти мають постійно співставляти різні технології з точки зору їх відповідності навчальним цілям та завданням, забезпечення максимальної ефективності освітнього процесу [2].

Також суттєвою визначається наявність керівних органів та об'єктивний розподіл обов'язків, міра відповідальності і повноваження, що зумовлюються специфікою мети, а також засобами, умовами, особистісними властивостями та професійною компетентністю суб'єктів управління.

Критерієм успішності оцінки діяльності успішного керівника вищої освіти є його оцінювана діяльність, що піддається соціальному впливу, маніпуляціям з боку оточуючих і прояву соціальної ізоляваності.

Таким чином, коли керівник має потребу у створенні і ця діяльність наповнена любов'ю до ближнього, до оточуючих, він є творцем і тим самим поєднується з іншими людьми. І навпаки, спрямованість лише на особистий результат у творчості - роз'єднує з іншими людьми, призводить до відчуження з підлеглими, сприяє поглибленню конфліктності як наслідок поглиблення рівня соціальної ізоляваності. Отож, духовність менеджера освіти призводить до підвищеної якості роботи з підлеглими й орієнтує його на розвиток освіченості суспільства.

Варто підкреслити, що теперішні менеджери потребують ретельного погляду на аспект особистості – духовність, навіть вчені-практики дійшли висновку про дотримання моральних зобов'язань, важливість дематеріалізації цінностей, спрямованість на користь для суспільства.

Керівники вищої освіти повинні старатися розвивати нормативно-ціннісне ставлення і долати, якщо відчують прояви аморальності, несправедливості до підлеглих, апологетики у керівників організації. Безперечно, особистість менеджера, котра постійно розвивається, має обрати напрям на згуртованість персоналу і відчуття ефективності діяльності [1; 3].

Щоб оптимізувати процес лібералізації нормативно-ціннісного ставлення керівників вищої освіти в процесі прийняття рішень щодо ефективної та продуктивної діяльності слід орієнтуватися на комплекс рекомендацій, а саме:

- вдосконалення індивідуального вирішення проблем;
- подолання перепон, котрі чинять інші менеджери у вирішенні проблем, – уникнення стресів та змін як небажання ризикувати, протидія змінам, паніка;
- визначення меж раціонального вирішення проблем;

- подолання перешкод у процесі вирішення власних проблем, що підвищує ефективність управлінського рішення, а саме: визначення пріоритетів, одержання суттєвої первинної інформації, уточнення інформації про ефективність результатів, методичне й послідовне виконання етапів розв'язання завдань;

- прийняття рішень щодо тих, хто їх приймає, – можливість залучати інших задля отримання якості й вибору;

- формування сприятливого психологічного клімату організації, що призводить до фінансової ефективності [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Armstrong M. Zarządzanie zasobami ludzkimi. Wydanie Vrozszerzone. Warszawa, 2011. 926 s.

2. Буц Г.В. Организационные инновации в сфере образования / Социально-гуманитарные знания, 2010. № 6. С. 337–341.

3. Kosterka M., Śliwa M. Zarządzanie w XXI wieku. Jakość. Tworczość. Kultura. – Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, 2010. – 352 s.

4. Максименко С.Д. Поняття особистості в психології / Практична психологія та соціальна робота, 2006. № 7. С. 1–7.

ТВОРЧЕСТВО: СВОБОДА И НЕОБХОДИМОСТЬ В ИНДИВИДУАЛЬНЫХ И ОБЩЕСТВЕННЫХ ИЗМЕРЕНИЯХ

***Шедяков Владимир Евгеньевич**
независимый исследователь,
доктор социологических наук, доцент*

Если под господством отчуждающих человека сил его жизнедеятельность подчинена факторам внешней по отношению к нему необходимости (что и находит отдушину в бунте – «бессмысленном и беспощадном», а также потребительстве), то суть творчества – свободное самораскрытие человека, развитие и реализация его сущностных сил, требующее адекватного изменения всей культуры. Система принуждения: экономического или внеэкономического – закабалает, закрепляя специализацию каждого при отборе случайных для самого индивида способностей и потребностей. Вместе с тем, случайность этого предпочтения делает его эффективность частной, в общественном же масштабе утрачивая наиболее ценный: именно творческий – потенциал. Однако, отчуждение – принудительная социализация в неприсущих человеку формах – общественно необходимо до создания адекватной материального и духовного фундамента самораскрытия человека (и природы им). При этом всеобщность / тотальность отчуждения акцентирует возможности иррационально-превращённых форм в

реализации творческой одарённости человека, тогда как необходимость раскрывает потенциал свободы.

С передачей совокупности энергетических и физических (мускульных) функций системе механизмов, машин, автоматов и, наконец, роботов общество оказывается перед необходимостью наиболее массовидного инициирования именно творчества личности, основанного на сугубо индивидуальной комбинации одарённости. Так реализуется известная формула об обществе как необходимом условии само- и взаимореализации индивида; индивидуализация и социализация / аккультурация оказываются накрепко связанными. Общественно необходимым становится воспроизводство «человека творческого». Вместе с тем, уходит в прошлое давление ограниченного производительного, абстрактного труда: самоценность для творческого самораскрытия (и взаимораскрытия) личности приобретают процессы игры и учения / образования, ранее выполнявшие, преимущественно, служебные функции в подготовке к трудовой деятельности. Одновременно из всего арсенала творческой деятельности на передний план выходит умственный, научно-интеллектуальный труд, а также как накопление, так и использование именно основанной на нём части общественного богатства. Между тем, ядро богатства (значит, суть конкурентного противоборства, подготовки и проч.) складывается вокруг способностей человека. Так, с одной стороны, комплекс одарённостей каждого имеет сугубо индивидуальный характер, с другой же, – его нахождение, развитие и использование входит в общественную необходимость.

Соответственно, новые горизонты развития открываются тем государствам, в которых общественное устройство максимально способствует реализации творческого потенциала каждого, где Сверхпроект может консолидировать, структурировать и мобилизовать на решение созидательных задач. Вместе с тем, рост бережного отношения к «иначемыслию» как не переменному атрибуту творческого поиска становится важным следствием дальнейшего расширения корзины прав и свобод личности. Таким образом, освоение горизонтов развития – функция не соответствия формальным штампам и занесённым информационными вирусами прокрустовым ломам стандартов, а результат повышения качества жизни и возможностей творчества населения. В этой ситуации прогресс – восхождение от «человека экономического» к «человеку творческому». Место общественной предрасположенности к отчуждённому канону и индивидуального порыва к творчеству заняла общественная потребность в творчестве, дополняемая порой индивидуальной склонностью к бегству от сложностей свободы. Вместе с тем, и потенциал прогресса может нести в себе некоторые черты и зёрна регресса – и наоборот. Регресс – в деградации до биологических инстинктов и состояния «экономического животного», «человека умелого», с индивидуальной редукцией до звериных инстинктов и общественной атомизации – стимулируется средой «сумеречного сознания», ориентирующей

на потребление и накопительство, отвергающей сущностные силы человека в пользу фетишизации вещей и капитала.

При этом, с одной стороны, счастливый, нашедший своё место в жизни и ведущий деятельность на условиях, отвечающих его представлениям о справедливом и нормативном, состоявшийся как личность, человек и трудится, и проявляет себя в прочих сферах самореализации совершенно иначе, нежели отчуждённый, отверженный, ограниченный обществом и разделением труда индивид. Соответственно меняются у человека его цели, ценности, интересы, стимулы, заинтересованность и т.д. С другой, по известной формуле, «есть покой и воля», да и самоуспокоенность – душевная подлость, снижающая тонус духовного поиска. В этом контексте духовная и физиологическая сытость, моральное и физическое потребление – этапы мешанства, элементы обезличивания умирания творческой личности. Опасность, риск отнюдь не заставляют прекратить творчество, а, зачастую, стимулируют его; трагедии выращивают из дарования настоящую величину. Новое рождается в неуспокоенности. Напротив, для достижения свободы необходимо становление ответственности и самодисциплины / самоограничения. Человек, чья жизнедеятельность полностью разложима на производство и потребление, – отчуждённый как от деятельности, так и от жизни. Противопоставление производства – потребления, времени труда и досуга преодолевается свободой творческого самовоплощения (прежде всего, в труде и управлении). Так, в творчестве не только свобода, но и необходимость становится подчинённым элементом развития и реализации. Между тем, использование идолов комфорта и удовольствий облегчает вскрытие всемирным центром региональных рынков и отделение «зон благополучия» от «резерваций прошлого».

Ныне же произошедшая глобализация социально-экономического пространства кардинально меняет уровень присутствия интернациональных норм, подходов, тенденций в жизнедеятельности каждого. Теперь уже нельзя охарактеризовать международные отношения как вторичные, производные и т.п. – что делалось ещё не так давно. Вместе с тем, сам характер воздействия со стороны мировой экономики может быть различным, а определяющими могут оказаться разные его свойства. Между тем пространство ойкумены покрыто культурно-цивилизационными мирами неравномерно. Есть зоны различной плотности, ядра и полупериферии / периферии, переходные, диффузные и т.п. Да и проживают свои жизненные циклы культурно-цивилизационные миры отнюдь не синхронно. В любом случае, во-первых, если не иметь и не реализовывать собственной стратегии, то превращаешься из субъекта процессов в объект внешнего манипулирования. Во-вторых, обеспечение приемлемого качества жизни населения, хозяйственного успеха и долгосрочного стабильного развития в информационную эру возможно только на основе комплексного обеспечения условий востребованности научно-образовательного комплекса. В-третьих, сам по себе успех или проигрыш на

яком-то етапі конкурентного змагання між культурно-цивілізаційними світами ще не характеризує їх потенціал. Між тим, нині на передній план виходить змагання за отримання доступу до ресурсів життєзабезпечення розвитку і технологіям їх використання в економіці культурно-цивілізаційних світів, включаючи контроль за міграцією економічно активної нації (особливо – носіїв інтелектуально-творчого потенціалу, зокрема вчених, винахідників, талановитих студентів і т.д.), за якістю і доступністю освіти, трансфером інновацій і т.д. В цих умовах додаткові вкладення в людину – це зовсім не навантажувальна соціальна навантаження, а умова якісного участя в конкурентній боротьбі на верхніх етапах економіки, де місце економіки на змінному капіталі в якості магістрального напрямку отримання стратегічного вигоди займає творчий інтелектуальний труд, який вимагає ретельної підготовки і забезпечення. Разом з тим, необхідно враховувати, що значально упростилась можливість, живучи на одній території, обслуговувати своєю діяльністю інтереси іншої.

ТЕНДЕНЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Шинкаренко Алла Василівна

*доцент кафедри обліку та оподаткування
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат економічних наук*

Досягнення підприємствами стійких конкурентних переваг на внутрішніх і зовнішніх ринках неможливе без створення системи управління, адекватної сучасним вимогам щодо ефективності функціонування соціально-економічних систем, а саме: їх гнучкості, адаптивності, керуваності, здатності до розвитку тощо.

Використання нових виробничих та управлінських технологій, посилення конкуренції, глобалізація світової економіки зумовлюють необхідність застосування стратегічного підходу до управління вітчизняними підприємствами.

Не зважаючи на достатньо широке суб'єктивне усвідомлення необхідності впровадження стратегічного управління, воно поки що не знайшло широкого розповсюдження на вітчизняних підприємствах, зокрема через складні умови господарювання, брак коштів для впровадження інноваційних процесів, не зовсім цивілізовані форми конкурентної боротьби, консервативне мислення деяких керівників. Основна ж причина, на наш

погляд, полягає у відсутності кваліфікованих спеціалістів із стратегічного управління та методики його впровадження на вітчизняних підприємствах.

Найбільший внесок в розробку теорії стратегічного управління зробили такі відомі західні та вітчизняні фахівці в сфері менеджменту як І. Ансофф, Х. Мінцберг, А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд, Шершньова З.С., Оборська С.В., Немцов В.Д., Довгань Л.Є. та ін.

Варто зауважити, що більшість літературних джерел присвячено застосуванню систем стратегічного управління в умовах досконалих ринкових відносин і не враховують особливості адаптації методологічного інструментарію стратегічного управління до сучасних вітчизняних реалій. Потребують також подальших досліджень питання методики впровадження систем стратегічного управління на підприємствах [4, с.162].

Мета дослідження полягає в узагальненні тенденцій та методологічних підходів до категорії стратегічного управління і їх адаптація до вітчизняних підприємств.

Серед основних факторів, які обумовлюють застосування стратегічного управління слід виділити наступні: мінливість та складність зовнішнього середовища підприємства; усвідомлення недостатньої ефективності стратегічного планування; нові методи вирішення стратегічних проблем провідними західними фірмами. Разом з тим, зміна умов господарювання, уповільнення темпів зростання, загострення конкуренції, посилення диверсифікаційних процесів обумовили потребу удосконалення системи управління.

Враховуючи складність стратегічного управління можна сформулювати його основні принципи: оптимальний часовий горизонт, перманентне врахування змін зовнішнього середовища, багатоваріантність і гнучкість, взаємоузгодженість рівнів та методів управління.

Стратегічне управління за допомогою вибору стратегічних позицій припускає виконання таких етапів: аналіз перспектив підприємства; визначення пріоритетів і розподіл ресурсів між різноманітними перспективними видами діяльності підприємства; аналіз можливих варіантів диверсифікації підприємства; прогноз динаміки чинників нестабільності; планування нових стратегій, що відповідають очікуваним рівням нестабільності середовища; передбачення організаційних змін і можливостей підприємства.

Аналіз концепції стратегічного управління дає можливість систематизувати та виокремити його характерні риси: базується на певному поєднанні системного, ситуаційного та цільового підходів до діяльності підприємства, що трактується як відкрита соціально-економічна система; орієнтує на вивчення умов, в яких функціонує підприємство, та дозволяє створювати адекватні цим умовам системи стратегічного управління, які відрізняються одна від одної залежно від особливостей підприємства та

характеру зовнішньоекономічного середовища; концентрує увагу на необхідності збору та застосування баз стратегічної інформації [2, с. 94].

Теоретичні засади стратегічного управління західних вчених далеко не в повній мірі відповідають реаліям постсоціалістичних країн й України зокрема. Це обумовлено тим, що дана теорія розроблялась для стабільних економік промислово розвинутих країн, для яких характерні: відносна передбачуваність змін зовнішнього оточення і власних ресурсів, добре відпрацьоване законодавче поле, висока інформаційна забезпеченість фахівців, структурованість суспільства, адаптованість населення до ринкових відносин, його звичка виконувати правила гри.

Стратегічне управління – це перш за все складна система, у якій відбуваються процеси аналізу, розробки, реалізації та контролю стратегій, направлених на досягнення місії та цілей функціонування організації. Таким чином, актуальною стає розробка теоретичних засад адаптації стратегічного управління на українських підприємствах.

Вищі менеджери багатьох вітчизняних промислових підприємств вже усвідомили необхідність у реформуванні їх систем управління. На практиці апробовано різні шляхи, серед яких найбільш розповсюдженими є: впровадження автоматизованих систем управління для упорядкування інформаційних потоків та прискорення окремих рутинних процедур; здійснення реінжинірингу бізнес-процесів для переходу від функціонально-ієрархічних до процесних принципів управління; реорганізація системи управління у зв'язку з необхідністю сертифікації систем якості та ін.

Дослідження теорії стратегічного управління мають надзвичайне значення, оскільки світова практика бізнесу показує, що більшість організацій, які досягли значних результатів в бізнесі, завдячують саме впровадженню системи стратегічного управління. Україна пройшла шлях від, майже абсолютної відмови від державного регулювання, за виключенням макроекономічного, і досягла загальнодержавного розуміння необхідності створення системи стратегічного управління. На даний час стратегічне управління є важливим фактором успішного функціонування в складних ринкових умовах.

Отже, впровадження системи стратегічного управління на підприємстві передбачає організацію та здійснення професійної діяльності із стратегічного аналізу, розвитку, реалізації і контролю стратегії, направленої на досягнення місії та цілей його функціонування. Сам процес організації такої діяльності обов'язково повинен торкатися організаційної структури та культури підприємства. Структура організації, її внутрішні зміни повинні забезпечувати чутливість організації до змін зовнішнього середовища та відповідну адаптацію. На відміну від традиційної оперативної культури, для якої є характерним консервативне ставлення до змін та націленість на зростання ефективності виробництва, стратегічна культура має бути відкритою, гнучкою та винахідливою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василенко В. А., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 396 с.
2. Осовська Г. В., Фіщук О. Л., Жалінська І. В. Стратегічний менеджмент: Навч. посібник. К.: Кондор, 2003. 196 с.
3. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. 576 с.
4. Шершньова З. Є., Оборська С. Є. Стратегічне управління. К.: КНЕУ, 2000. 260 с.